

895.913

ก ๖๗๗

ว.3

สำเนาในนวนิยายของ โปเต็น

ปริญาพันธ์

ของ

กิตติชาติ เกษมสันต์

1 ก.ย. 2535

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มกราคม 2535

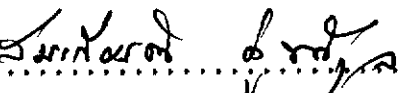
ลิขสิทธิ์ เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

180295

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

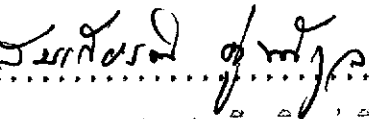
คณะกรรมการควบคุม

..........ประธาน
(ผศ.วินิจ ไสยวงศ์)

..........กรรมการ
(อ.สมเกียรติ คู้ทวีกุล)

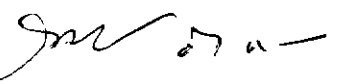
คณะกรรมการสอบ

..........ประธาน
(ผศ.วินิจ ไสยวงศ์)

..........กรรมการ
(อ.สมเกียรติ คู้ทวีกุล)

..........กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อ.ริญญ์ กองทอง)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..........คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศ.ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่...11...เดือน...กุมภาพันธ์...พ.ศ..2535...

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้เพราะผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลืออย่างยิ่งจากผู้ช่วย-
ศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์ ประธาน อาจารย์สมเกียรติ คู่ทวีกุล กรรมการ ท่านทั้งสองได้
กรุณาให้คำแนะนำ ให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนสละเวลาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ
ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์บุญไญ กองทอง กรรมการเพิ่มเติมที่กรุณาให้คำแนะนำที่
เป็นประโยชน์แก่งานวิจัยนี้ กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์เสาวณี อินทรภักดี ที่กรุณาให้คำ
แนะนำในการเขียนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ขอบพระคุณ คุณวราวิทย์ กลั่นเกษร คุณแก้วตา กรุงวงศ์ คุณสุรีย์ ตั้งสมบูรณ์ และ
คุณขวัญเนตร ครุฑทามุข ที่เป็นกำลังใจและช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างดี

กิตติชาติ เกษมสันต์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
✓ ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า.....	7
✓ ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า.....	7
ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า.....	8
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	10
เอกสารในการศึกษาค้นคว้า.....	11
2 ชีวิตประวัติและผลงานของ โปต้น.....	29
นามปากกา.....	35
ผลงานวรรณกรรมของ โปต้น.....	36
3 สัจนิยมในนวนิยายของ โปต้น.....	65
ช่วงที่ 1 นวนิยายในปี พ.ศ. 2509 - พ.ศ. 2510.....	65
น้ำใจ.....	66
รุ่งสีชมพู.....	73
ทางชีวิต.....	77

ช่วงที่ 2 นวนิยายในปี พ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2526.....	83
สายสัมพันธ์.....	83
จดหมายจากเมืองไทย	87
1 ความสมหวังของแก้ว.....	99
แวววัน.....	108
ลูกแม่	116
ภาพลวง.....	124
ไม้ต้องลม	131
กลืนดอกส้ม.....	137
วัยบริสุทธิ์.....	147
ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุตรรอด	151
ก้นหาซาลี.....	159
ตราไว้ในดวงจิต	164
บ้านสอยดาว.....	173
ดอกไม้วีรันทง	182
ช่วงที่ 3 นวนิยายในปี พ.ศ. 2527 - พ.ศ. 2531.....	191
ยายหนูลูกพ่อ	191
เหยื่อ	197
พิมพ์ฉาบ.....	204
ถนนสายสุดท้าย.....	209
ดงคนดิบ	213
กว่าจะรู้เดี่ยวสา	217
ทองเนื้อเก้า	224

สุดแต่ใจจะไขว่คว้า.....	229
ด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก.....	235
จากพวงรุสิดัน.....	242
ดังหนึ่งเม็ดทราย.....	251
ก่อนสายหมอกเลื่อน.....	261
จันทร์ข้างแรม.....	268
เหนือพื้นสรา.....	281
 4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	291
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า.....	291
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	291
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	291
อภิปรายผล.....	298
ข้อเสนอแนะ.....	299
 บรรณานุกรม.....	300
 ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	304

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในวรรณกรรมไทยปัจจุบัน นวนิยายเป็นวรรณกรรมที่ประชาชนทั่วไปนิยมอ่านกันเป็นอย่างมาก โดยรูปแบบการเขียนนวนิยายนั้นเกิดขึ้นในประเทศไทยเมื่อสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นผลจากการที่ประเทศไทยรับอิทธิพลของทางตะวันตก ซึ่งภายหลังจากการรับอิทธิพลของทางตะวันตกแล้ว วรรณกรรมไทยได้เปลี่ยนแนวการเขียนเรื่องในแนวที่เรียกว่า "จักร ๆ วงศ์ ๆ" มาเป็นนวนิยาย เรื่องสั้น และเปลี่ยนลักษณะการเขียนบทละครมาเป็นบทละครพูดอย่างฝรั่ง และในการรับอิทธิพลของต่างประเทศนั้นไม่ใช่ว่ารับมาแต่เพียงตัวเรื่องวรรณคดีที่เกิดขึ้นจากการแปลหรือการดัดแปลงเท่านั้น หากแต่ยังรับอิทธิพลทางอารมณ์ได้แก่ แนวความคิดที่ผู้เขียนถ่ายทอดในวรรณกรรมอีกด้วย ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แนวความคิดที่ผู้เขียนถ่ายทอดในวรรณกรรมจึงเปลี่ยนไปจากเรื่องที่เน้นทางด้านความงาม ความรัก ฯลฯ หรือเรื่องที่พรรณาสงสารโศกเศร้า เช่น เทวดา ภูตผีปิศาจ อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็กลายมาเป็นการแสดงสิ่งที่เรียกว่า "สมจริง" เน้นในเรื่องความเป็นอยู่และเงื่อนไขในการอยู่ร่วมกันในสังคม (رينฤทัย สัจจพันธุ์. 2521 : 1)

การที่วรรณกรรมเปลี่ยนมาแสดงสิ่งสมจริงในสังคม ทำให้วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นและนวนิยายได้รับความนิยมสูงขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องแปลจากภาษาต่างประเทศ โดยความเปลี่ยนแปลงด้านการประพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นมีตั้งแต่ด้านผู้ประพันธ์ไปจนถึงเนื้อเรื่อง และแบบแผนการประพันธ์ ส่วนผู้ที่เริ่มการประพันธ์ในสมัยนี้และยังคงมีชื่อเสียงได้รับการยกย่องอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ มาลัย ชูพินิจ สด กุรมะโรหิต

กุลหลาบ สายประดิษฐ์ วัฒน์ เตรวร้างชี และเมื่อเข้าสู่สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นวนิยายเริ่มมีลักษณะเป็นไทยแท้มากขึ้น และมีจำนวนนักประพันธ์เพิ่มขึ้นกว่าสมัยก่อน ๆ อีกทั้งมีแนวการเขียนต่าง ๆ กัน และเริ่มมีนักประพันธ์อาชีพ ซึ่งนวนิยายในสมัยนี้หลายเรื่องได้เป็นแบบแผนของนวนิยายในปัจจุบัน (สุพรรณิ วราทร. 2519 : 176-285)

ในปัจจุบันนี้ เนื่องจากมีนักประพันธ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาก ทำให้นวนิยายมีความหลากหลายกันออกไปตามแนวการเขียนของนักประพันธ์แต่ละคน แนวการเขียนนวนิยายนี้ สามารถจำแนกนวนิยายออกเป็นประเภทได้หลายประเภทด้วยกัน ดังเช่น ธวัช ปุณโณทก จำแนกนวนิยายตามแนวการเขียนออกเป็น (ธวัช ปุณโณทก. 2527 : 88-90) นวนิยายแนวคลาสสิก (Classicism) นวนิยายแนวจินตนิยม (Romanticism) นวนิยายแนวลัทธินิยม (Realism) และนวนิยายแนวธรรมชาตินิยม (naturalism)

โดยเฉพาะนวนิยายแนวลัทธินิยม (Realism) นั้น เป็นนวนิยายที่มีแนวการเขียนที่เรียกว่าแนวสมจริง กล่าวคือ นักเขียนพยายามจะถ่ายทอดชีวิตของตัวละครให้มีความคล้ายคลึงกับชีวิตจริงของมนุษย์ในสังคมให้มากที่สุด สมพร มั่นตะสูตร ได้อธิบายถึงแนวการเขียนแบบลัทธินิยม (Realism) ว่าหมายถึง

แนวการเขียนที่นิยมเขียนเรื่องจริงของชีวิต...ชีวิตจริงมีอย่างไรก็จะเขียนอย่างนั้น ชีวิตย่อมมีสุขทุกข์และเศร้า มีดี มีเลว นักเขียนจะไม่พยายามเขียนยกย่องตัวละครให้เกินความจริง ดีก็ดีย่อย่างที่มีมนุษย์จะพึงดีได้ และแนวการเขียนแบบสมจริงนี้ นักเขียนพยายามจะถ่ายทอดชีวิตตัวละครให้เหมือนหรือคล้ายคลึงกับชีวิตจริงให้มากที่สุด แต่อย่างไรก็ดี ยังมีปัญหาโต้แย้งกันอยู่เสมอว่า เรื่องที่อ่านนั้นเป็นจริงมากน้อยเพียงใด

(สมพร มั่นตะสูตร. 2525 : 120)

ด้วยเหตุนี้เองจึงมีผู้อธิบายถึงความสมจริงไว้ว่าเหตุใดเรื่องนั้น ๆ จึงถูกกล่าวขานถึงว่าเป็นงานเขียนแบบสมจริง และผู้สร้างงานนั้น ๆ มีวิธีเขียนอย่างไร ดังเช่น เฮนรี ฟิลดิง

นักประพันธ์ชาวอังกฤษ ได้กล่าวถึงงานเขียนในแบบ "สมจริง" ไว้ว่า

"บางครั้งหนังสืออาจทำให้ผู้อ่านเกิดลุกคิดขึ้นมาได้ว่า เรื่องที่ตนกำลังอ่านนั้นคล้ายกับชีวิตจริงเสียเหลือเกิน และสิ่งนี้เกิดขึ้นได้อย่างไรนั้น หนว่าเป็นเพราะความน่าเชื่อถือในการเขียน แต่การเขียนอย่างไรเล่าจึงจะเกิดความน่าเชื่อถือขึ้นได้ นั่นก็คือ เขียนให้สมจริงหรือให้ใกล้เคียงกับชีวิตจริงของคนเราให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้"

(สพรรณี โกศลวัฒน์. 2525 : 32-33)

แนวการเขียนแบบลัทธินิยม (Realism) ในความเห็นของนักประพันธ์สอดคล้องกับความเห็นข้างต้น และมีความเห็นส่วนตัวในด้านการรับนิชอบสังคมร่วมอยู่ด้วยดังความเห็นของ "เสนีย์ เสาวพงศ์" ว่า

เป็นการแสดงให้เห็นชีวิตอย่างเป็นจริง ไม่ใช่จากความคิดหรือความต้องการของใครคนใดคนหนึ่ง และชีวิตที่เป็นจริงแน่นอนย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องสะท้อนความเป็นจริงของประชาชนส่วนข้างมากที่มีความสัมพันธ์ต่อสังคมนั้น ในขณะที่เดียวกับการเปิดโปงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงแต่เพียงอย่างเดียวก็ยังไม่เป็นการเพียงพอ...ยังจะต้องมองให้เห็นถึงอนาคตของข้อเท็จจริงเหล่านั้น เมื่อที่จะสามารถเข้าร่วมในการผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่ดีกว่าได้ด้วยอย่างเป็นจริงเป็นจัง

(ศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์. 2518 : 232-233)

ในบรรดานักเขียนนวนิยายไทยปัจจุบัน โปต้นเป็นนักเขียนผู้หนึ่งซึ่งมีแนวเขียนทางลัทธินิยม ผลงานของโปต้นหลายเรื่องได้สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตของคนในสังคมหลายแง่หลายมุม นวนิยายของโปต้นนับแต่ช่วงแรกคือช่วงปี พ.ศ. 2509 จนถึงปี พ.ศ. 2531 นั้น โปต้นได้สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตจริงของคนในสังคมอย่างเด่นชัด โปต้นได้สะท้อนชีวิตคนจีนในเมืองไทย

โดยวิจารณ์สังคมไทยตามทัศนะของคนจีนควบคู่กันไปด้วยในเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย นวนิยายเรื่องนี้ได้รับรางวัลขององค์การ ส.ป.อ. ประจำปี พ.ศ. 2512 เนื่องจากคณะกรรมการคัดเลือกวรรณกรรมดีเด่น เมื่อรับรางวัลขององค์การ ส.ป.อ. เห็นว่า

...เนื้อเรื่องได้ให้ภาพอันเป็นภูมิหลังอย่างกว้างขวาง ทำให้ได้รู้จักและเข้าใจสภาพชีวิตของคนไทยและคนจีนตามที่นวนิยายเรื่องนี้ได้กล่าวอ้างไว้ในช่วงเวลาถึง 20 ปีเศษ บทบาทของตัวละครก็มีหลายแง่ หลายมุม เช่น การทำมาหากิน ความรัก การแต่งงาน การให้การศึกษาอบรมเด็ก ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ตลอดจนข้อขัดแย้งระหว่างคนไทยและคนจีน...

(นิมิชัญ ฤทธิพนงค์. 2521 : 109)

ที่โดดเด่นได้ให้คนอ่านทราบถึงทัศนะของคนจีนเกี่ยวกับการทำงานของคนไทยโดยผ่านตัวละครที่เป็นจีนว่า

...พวกผมแดงเขาหยุดวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นวันทำพิธีทางศาสนาของเขา คนไทยหยุดวันพระ แต่ทำท่าจะเอาอย่างฝรั่งหยุดวันเสาร์อาทิตย์ อะไรทำงานไม่ก็วันหยุดเสียทั้งวัน เมื่อไรจะเจริญ ถ้าหยุดทั้งวันเสาร์วันอาทิตย์ก็ทำงานห้าวันหยุดสองวัน...ไม่เข้าเรื่องเลย

(สุภา สิริสิงห. 2518 : 114-115)

ในเรื่อง ความสมหวังของแก้ว โปตันได้เสนอถึงภัยของสังคม ซึ่งในสังคมจริงเรื่องของภัยสังคมหลาย ๆ ด้านก็มีปรากฏอยู่มาก และกรณีของภัยสังคมที่โปตันได้เสนอในเรื่องนี้เป็นภัยสังคมที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายรับเคราะห์อันเนื่องมาจากการถูกข่มขืน พี่สาวของแก้วตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องเป็นตัวอย่างหนึ่งของผู้หญิงในสังคมที่ถูกข่มขืน แล้วข่มขืนจนต้องฆ่าตัวตาย ส่วนแก้ว

ตัวละครอีกตัวหนึ่งก็ไม่พ้นไปจากสภาพเดียวกับพี่สาวเท่าไรนัก เพราะถูกครุสมย์เจ้าของบ้านที่
 แก้วไปทำงานข่มขืนเหมือนกัน ทำให้แก้วจำจนฝังใจว่า

...เกิดมาเป็นผู้หญิงเป็นเครื่องระบายกามารมณ์ของผู้ชาย ไม่มีสิทธิ์ ไม่มีเสียง จะ
 ตายทั้งเป็นก็ไม่มีใครเดือดร้อน ยิ่งเป็นผู้หญิงตามสลัมอย่างแก้ว...อยู่แต่กับความสก
 ปรกและต่ำช้า มีแต่คนหยามเหยียด...

(สุภา สิริสิงห. 2514 : 26-27)

ความสมหวังของแก้วตัวละครในเรื่องนี้คือ การมีห้องส่วนตัวเป็นของตัวเอง ซึ่งห้อง
 ส่วนตัวสำหรับคนยากจนและมีพี่น้องรวมกันหลายคนเป็นเรื่องยากที่จะมีได้ และเป็นเรื่องที่บาง
 คนอาจมองข้ามไป แต่โบทันก็ได้หยิบจุดนี้มาเสนอผ่านตัวละครในเรื่องนี้ โดยที่โบทันได้เคยให้
 ทศนะเกี่ยวกับจุดนี้ไว้ว่า

...ความสมหวังของแก้วเป็นนวนิยายขนาดสั้น เป็นเรื่องของเด็กสาวจากแหล่งสลัม
 ซึ่งมีความต้องการสูงสุดในชีวิตเพียงสิ่งเดียวคือ ห้องส่วนตัว...ห้องส่วนตัวไม่ใช่ของที่
 น่าจะได้มายากเลยแต่สำหรับคนบางคนแม้แต่ที่จะซุกหัวนอนก็หาไม่ได้ นั่นแหละมันจึง
 เป็นปัญหา...

(สุภา สิริสิงห. 2514 : 421)

นอกจากการสะท้อนชีวิตของคนไทยและคนจีนในเรื่องจดหมายจากเมืองไทย และ
 การเสนอถึงภัยสังคมในเรื่องความสมหวังของแก้ว ซึ่งเป็นนวนิยายในช่วงแรกของโบทัน โบทัน
 ยังได้เสนอภาพของผู้หญิงในครอบครัวยากจนต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิต และอุปสรรคนานาประการอัน
 ได้แก่ เรื่อง ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด ซึ่งเขียนในช่วงปี พ.ศ. 2523 ในเรื่องนี้ตัวละครคือ
 บุญรอดผู้หญิงในครอบครัวชาวนา พ่อตาย นาล่ม เหลือแต่แม่และน้อง ๆ อีกหลายคนที่ยังบุญรอดจะ

ต้องเลี้ยงดู แต่วิถีชีวิตของหญิงสาวครอบครัวยากจนการศึกษาน้อยทำได้ก็เพียงไปเป็นลูกจ้างร้านอาหารอย่างเช่นบุญรอด หรือไม่ก็เข้าไปทำงานกรุงเทพฯ แล้วแต่ว่าจะทำอะไรได้บ้าง อย่างเช่น บุญล้ำพี่สาวของบุญรอดที่เข้ามาทำงานกรุงเทพฯ ในอาชีพของโสเภณี แต่บุญรอดก็ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ด้วยความตั้งใจที่บุญรอดเคยบอกกับครูของเธอว่า

...หนูบอกแม่ว่าหนูจะต้องเก่งเป็นที่พึ่งของแม่และน้อง ๆ ได้ แต่ไม่ใช่วิธีเดียวกับบุญล้ำ มันไม่คงทนถาวร หนูอยากมีอาชีพที่แน่นอน อย่างครูก็เป็นครู อย่างบ้านโน้นเป็นช่างตัดเสื้อหรือทำร้านอาหาร ทำโรงงาน เป็นเจ้าแกเองไม่ใช่เจ้าแม่...

(สุภา สิริสิงห. 2524 : 30-31)

โบทันชี้ให้เห็นว่าคนในครอบครัวยากจน การศึกษาน้อย ถ้ามีความเพียรพยายามอดทน ก็ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ซึ่งในชีวิตจริงคนจนก็ใช้จะมีชีวิตที่ท้อแท้สิ้นหวังและล้มเหลวเสมอไป คนจนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างบุญรอดก็ยังมีอยู่ในสังคม

อิงอร สุนันธุ์พิช ได้กล่าวถึงโบทันว่า เป็นนักเขียนที่มุ่งสะท้อนแนวคิดเชิงสังคม เธอจะสะท้อนปัญหาสังคม อิทธิพลของสังคมที่มีต่อมนุษย์และปัญหาต่าง ๆ บางอย่างที่เราอาจมองข้ามไป (อิงอร สุนันธุ์พิช. 2530 : 101)

จากคำกล่าวข้างต้นนี้จะเห็นว่า ในช่วงหลังของการแตงนวนิยายของโบทันบางเรื่องก็ได้ชี้ให้เห็นถึงภัยสังคมทางอ้อมที่อาจถูกมองข้ามไป เช่น ในเรื่อง เหยื่อ ซึ่งเขียนเมื่อปี พ.ศ. 2527 โดยโบทันได้เสนอให้เห็นภัยทางอ้อมจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีต่อเยาวชนไทย อันได้แก่วิดีโอ ที่เร้าอารมณ์ทั้งด้านกามารมณ์ และความโหดเหี้ยม ซึ่งในสภาพจริงสังคมในช่วงนี้เรื่องของวิดีโอต้องห้ามเล็ดลอดจากการตรวจตราก็มีมาก และโอกาสที่จะผ่านสายตาของเยาวชนดังที่โบทันเสนอไว้ในเรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้จริง ตัวละครที่เป็นเยาวชนในเรื่องอันได้แก่เรื่องฤทธิ์ และรอนราญ สองพี่น้องตกเป็นตัวแทนของเหยื่อแห่งยุคสมัย ดังจะเห็นได้จากข้อความที่โบทันเขียนถึงตัวละครสองตัวนี้ในทัศนะของตัวละครที่เป็นพ่อแม่ว่า

"...ลูกเอ๋ย ลูกรัก เจ้าทั้งสองคนนี่แหละที่เป็นเหยื่อของยุคอย่างแท้จริง..."

(สุภา สิริสิงห. 2527 : 195)

มีผู้วิจารณ์โศกนาฏกรรมในเรื่อง เหยื่อ ว่า โศกนาฏกรรมต้องการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจที่บีบบังคับจนพ่อแม่ของวัยรุ่นในสังคมปัจจุบัน ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะอยู่ใกล้ชิดดูแลลูก ๆ เพียงเท่านั้นวัยรุ่นก็มีโอกาสทำสิ่งที่ผิดทำนองคลองธรรมได้มากอยู่แล้ว แต่สังคมกลับช่วยส่งเสริมวัยรุ่นให้เห็นผิดเป็นชอบยิ่งขึ้นอีก ด้วยการนำภาพยนตร์ในสื่อวีดิทัศน์ที่เร้าอารมณ์ทั้งด้านอารมณ์และความโหดเหี้ยมเข้ามาเผยแพร่ โศกนาฏกรรมให้ผู้เป็นพ่อ เป็นแม่ ตระหนักถึงภัยลักษณะนี้ให้ดี เพราะเป็นภัยที่เข้ามาถึงในบ้านโดยไม่มีใครรู้ตัว (จิตรา. 2528 : 171-172)

นวนิยายของโศกนาฏกรรมจากช่วงแรกจนถึงช่วงปัจจุบันมีลักษณะที่สะท้อนภาพชีวิตของมนุษย์ในหลายแง่หลายมุม รวมถึงปัญหาสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่ปรากฏขึ้นได้จริงในสภาพสังคม ดังตัวอย่างจากนวนิยายบางเรื่องที่กำลังกล่าวแล้ว ทำให้ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษา สังเคราะห์ในนวนิยายของโศกนาฏกรรม เนื่องจากว่าแนวการเขียนแบบสังเคราะห์นี้มุ่งเสนอชีวิตตามความเป็นจริงในสังคม อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจที่จะศึกษานวนิยายของโศกนาฏกรรม และการศึกษาวรรณกรรมที่มีแนวการเขียนแบบสังเคราะห์

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาสังเคราะห์ในนวนิยายของ โศกนาฏกรรม

ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบถึงสังเคราะห์ในนวนิยายของ โศกนาฏกรรม
2. เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาวรรณกรรมที่มีแนวการ เขียนแบบสังเคราะห์

ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาวนยายของ โปต้น ซึ่งตีพิมพ์รวมเล่มแล้วทั้งหมดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509-2531 จำนวน 31 เรื่องดังนี้

1. น้ำใจ
2. รุ่งสีชมพู
3. ทางชีวิต
4. สายสัมพันธ์
5. จดหมายจากเมืองไทย
6. ความสมหวังของแก้ว
7. แววัน -
8. ลูกแม่
9. ภาพลวง
10. ไฟต้องลม
11. กลิ่นดอกส้ม
12. วัยบริสุทธิ์
13. ผู้หญิงคนนั้นชื่ออรุณรอด
14. ตราไว้ในดวงจิต
15. บ้านสอยดาว
16. ยายหนูลูกพ่อ
17. ดอกไม้ริมทาง
18. ถนนสายสุดท้าย
19. เขี้ยว
20. กว่าจจะรู้เตียงสา
21. ฝันนิลาป

22. ทองเนื้อเก้า
23. ก้นหา ซาลิ
24. สุดแต่ใจจะไขว่คว้า
25. ดั่งหนึ่งเม็ดทราย
26. ด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก
27. ดงคนดืบ
28. ก้อนสายหมอกเลื่อน
29. จากพงธลีดิน
30. จันทรข้างแรม
31. เหนือพื้นพสุธา

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ลัทธินิยม (Realism) หรืออรรถนิยม แต่ในที่นี้ใช้ลัทธินิยมตามคัมภีร์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง แนวการเขียนที่สมจริง สะท้อนความเป็นจริงของชีวิตโดยสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ และมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเสนอแนวความคิดเชิงจิตวิทยา

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ หมายถึง ความเกี่ยวพันกันของตัวละครในเรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวละครแต่ละตัวนั้นมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตซึ่งกันและกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความเกี่ยวพันกันระหว่างตัวละครกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของตัวละคร

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา หมายถึง แนวความคิดที่พยายามทำความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ และสาเหตุต่าง ๆ ที่ส่งผลให้มนุษย์มีพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาสังเขป
2. ศึกษาชีวประวัติและผลงานของ โปตัน
3. ศึกษาเอกสารทางจิตวิทยา
4. ศึกษาองค์ประกอบของนวนิยายในด้านโครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร บท

สนทนา และฉาก

5. วิเคราะห์นวนิยายของ โปตันตามแนวสังเขปคือ
 - 5.1 สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์
 - 5.2 สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม
 - 5.3 เสนอแนวความคิดเชิงจิตวิทยา

โดยใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ดังนี้

โครงเรื่อง พิจารณาจาก

1. แสดงให้ผู้อ่านเห็นโลกหรือสังคมอย่างกว้างขวาง สมเหตุสมผล
2. ไม่มีเหตุบังเอิญทำให้เรื่องสมจริง หรือถ้าหากมีผู้แต่งก็ต้องมีความสามารถ

พอที่จะใช้ได้อย่างกลมกลืนไม่เหลือเชื่อ

3. เหตุการณ์ในโครงเรื่องไม่อยู่นือวิสัยแต่เป็นปกติธรรมดาของมนุษย์

แก่นเรื่อง พิจารณาจาก

1. แก่นเรื่องมีลักษณะสมจริงต่อสภาพสังคมและของมนุษย์ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจ มนุษย์ และพฤติกรรมของมนุษย์

2. ความคิดในแก่นเรื่องเป็นจริงในชีวิตมนุษย์

ตัวละคร พิจารณาจาก

1. การเปลี่ยนแปลงนิสัยจะต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล คือตัวละครนั้นจะต้องมีประสบการณ์ผ่านพบเรื่องต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลพอที่จะเปลี่ยนแปลงนิสัยและบุคลิกภาพของตัว ละครนั้น มิใช่ผู้แต่งจะเปลี่ยนไปได้ตามใจชอบของตน

2. ใช้ความต้องการจำเป็นของมนุษย์เป็นแนวทางในการสร้างตัวละครในเรื่อง ตัวละครจึงมีความต้องการอย่างมนุษย์จริง

3. ตัวละครมีลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character)

ฉาก พิจารณาจาก

1. เวลาและสถานที่ สะท้อนบรรยากาศของเรื่อง
2. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ที่มีความถูกต้องชัดเจน

บทสนทนา พิจารณาจาก

1. พูดได้ถูกต้องตามฐานะของตัวละคร
2. พูดได้เหมาะสมกับบทบาทของตัวละครในขณะนั้น

6. เสนอผลการศึกษานวนพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารในการศึกษาค้นคว้า

เอกสารเกี่ยวกับหลักการสำนึก

จาก The New Grolier Webster International Dictionary of the English Language ได้ให้ความหมายของสำนึกไว้ว่าเป็นแนวการเขียนที่เกี่ยวข้องกับความ เป็นจริง และมักแสดงให้เห็นความเป็นจริงของสรรพสิ่งทั้งหลาย ซึ่งในวงวรรณกรรมแนวการเขียนแบบสำนึกนี้ เป็นแนวการเขียนที่เน้นการพรรณนาหรือบรรยายลักษณะของสิ่งต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดตรงกับความ เป็นจริงตามสภาพธรรมชาติและเป็นรายละเอียดที่ตรงกับสภาพชีวิตประจำวันของมนุษย์ (The New Grolier Webster International Dictionary of the English Language. 1973 : 797)

และใน The Random House Dictionary of The English Language ก็ได้กล่าวถึงสำนึกไว้สองความหมายคือ (1987 : 1607)

- a. เป็นรูปแบบของการนำเสนอที่เป็นรายละเอียดในชีวิตประจำวันของชนชั้นกลาง
- b. เป็นทฤษฎีการเขียนซึ่งแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์อย่างตรงไปตรงมาอัน สะท้อนให้เห็นชีวิตมนุษย์ตามความเป็นจริงในสังคม

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ ก็ได้กล่าวถึงสังคมนิยมไว้เช่นกันว่า หมายถึง แบบประพันธ์ที่นิยมของจริง นักประพันธ์แบบนี้ยึดของจริงเป็นหลัก และพรรณนาหรือบรรยายไปตามที่ได้พบได้เห็นมาจริง ๆ โดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ต่อเติมแต่อย่างใด และการพรรณนาหรือบรรยายชีวิตจะละเอียดลออมาก เห็นอย่างไรพูดไปอย่างนั้น (วิทย์ ศิวะศรียานนท์. 2531: 190)

นพพร สุวรรณพานิช ได้เขียนบทความเกี่ยวกับสังคมนิยม เรื่อง "อัตถนิยมกับวรรณกรรม" นพพร ได้กล่าวว่า งานเขียนแบบอัตถนิยมก็เหมือนกับงานเขียนแบบอื่น เช่น แบบคลาสสิก แบบสัญลักษณ์นิยม และแบบอื่น ๆ อีกมากมาย กล่าวคือ เป็นการนำเสนอในอีกรูปหนึ่ง ซึ่งมีวิธีการโน้มน้าวใจให้คล้อยตาม และเป็นชนบทประเพณีทางวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งอัตถนิยมในนวนิยายตามความหมายนี้จะบ่งถึงทัศนะที่เกี่ยวพันไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่อคน และคนต่อสภาพแวดล้อม และเป็นความคิดที่แปรเปลี่ยนจากคติความเชื่อดั้งเดิมที่ว่ามนุษย์มีบาปมาแต่กำเนิด มาเป็นความคิดอ่านที่ว่าทุกคนเป็นพลล้มลุกของปัจจัยสิ่งแวดล้อมไม่เกี่ยวกับบาปบุญที่สั่งสมไว้ในปางก่อน

อัตถนิยมในนวนิยายได้แผ่กว้างไปถึงสังคมและกลุ่มชนต่าง ๆ และความเป็นจริงที่กลุ่มชนในสังคมหนึ่งยอมรับก็อาจไม่เป็นที่สนใจของอีกกลุ่มชนหนึ่ง แต่เราก็ต้องยอมรับว่ามีสิ่งนั้นอยู่จริงในสังคม แม้จะไม่พึงพอใจก็หนีไม่พ้น และอัตถนิยมยังมีความหมายอีกนัยหนึ่ง คือความถูกต้องตรงกับความจริงเชิงจิตวิทยา งานประเภtnี้นักเน้นหนักไปในแง่ของการตื่นเร้าทางใจของคนในสถานการณ์ต่าง ๆ บางเรื่องก็แฝงปรัชญาไว้ด้วยอย่างงดงาม และในยุคลงนวนิยายเชิงจิตวิทยาดังกล่าวมักเ้ามาจากเอกสารข้อเท็จจริงของจำเลยหรือผู้ต้องหา ซึ่งมีส่วนคล้ายสารคดีในด้านเนื้อเรื่อง

ตัวอย่างของนวนิยายอัตถนิยมซึ่ง นพพร สุวรรณพานิช ได้กล่าวไว้คือ เรื่อง 1984 ของ จอร์จ ออร์เวลล์ ที่ถึงแม้จะเป็นเรื่องของสังคมวิทยาศาสตร์ในอนาคต แต่ก็ยังมีความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสังคม ออร์เวลล์ อ้างตัวอยู่เสมอว่า เขาเป็นชายแบบสังคมนิยม และตระหนักในความสำคัญของชนชั้นแรงงาน แต่สิ่งที่เขาต่อต้านนั้นคือการกดขี่ทางการเมืองและสังคม เขาเชื่อว่าชนชั้นแรงงานเท่านั้นที่จะเปลี่ยนสังคมนายทุนนิยมให้กลายเป็น

สังคมได้ และในฐานะที่เป็นนักเขียนนวนิยาย ออร์เวลล์ เคยกล่าวว่า เขาต้องหัวพันกับสังคม ซึ่งเขาจะแสดงออกทางศิลปะ ผู้ประพันธ์ไม่ใช่เพียงผู้สังเกตการณ์อย่างเดียว หากแต่ต้องสอดใส่ความเชื่อมั่นแทรกไว้ด้วย (นพพร สุวรรณานิช. 2524: 27 - 30)

ทวีป วรดิolk ได้อธิบายเรื่องสำนึก โดยใช้ศัพท์ "อัตถนิยม" เช่นเดียวกับนพพร สุวรรณานิช ทวีป อธิบายว่า อัตถนิยมนั้นเป็นศิลปวรรณคดี ที่พยายามเสนอชีวิตความเป็นจริงทางภววิสัย ทั้งในความสุขและความทุกข์ ความงามและความอัปลักษณ์ เน้นในความบกพร่องต่าง ๆ ของชีวิตที่ดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม ความรู้สึกต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในงานศิลปวรรณคดีนั้นสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ใช่มาจากจินตนาการของผู้ประพันธ์ ปลอดภัยจากอัตถวิสัยเชิงโรแมนติค มุ่งแสดงออกถึงความเป็นจริงในรายละเอียดให้เด่นชัด

นักประพันธ์อัตถนิยมคนสำคัญของฝรั่งเศส ได้แก่ บัลซัค (Balsac) สแตงดาล (Stendhal) และฟลูแบร์ (Flaubert) โดยเฉพาะบัลซัค ได้ชื่อว่าเป็น "บิดาแห่งอัตถนิยมสมัยใหม่" งานอันยิ่งใหญ่ของเขาได้แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมสลายของชนชั้นที่จะต้องสูญสิ้นไปอย่างไม่มีทางกลับคืนมาได้ คุณค่าของศิลปวรรณคดีอัตถนิยมก็อยู่ที่การถ่ายทอด ไม่ว่าผู้ประพันธ์จะมีจุดยืนในสังคมเช่นไร (ทวีป วรดิolk. 2521: 22 - 25)

โดยกระบวนการทางสังคมเริ่มเข้ามามีบทบาทในวรรณคดีตะวันตกประมาณปี ค.ศ. 1850 ซึ่งในด้านของร้อยกรองและศิลปะการละครก็ได้รับอิทธิพลของสังคมเช่นกัน แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่านวนิยาย และประเทศที่เป็นผู้นำเริ่มแรกของแนวการเขียนแบบสังคมได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส โดยมี บัลซัค (Balsac) นักเขียนชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ริเริ่ม โดยที่เขาพยายามเสนอภาพโครงสร้างของสังคมในนวนิยายของเขา อันเป็นความคิดเริ่มแรกในงานเขียนแนวสังคม หลังจากนั้นแนวการเขียนสังคมได้มีรูปแบบเด่นชัดขึ้นในงานของกุสตาฟ ฟลูแบร์ (Gustave Flaubert) และในงานของ กิ เดอ โมปัสซัง (Guy de Maupassant) ซึ่งต่อมา เอมีล โซลา (Emile Zola) ได้พัฒนาแนวการเขียนสังคมไปเป็นแนวการเขียนแนวใหม่ นั่นคือ แนวการเขียนแบบธรรมชาตินิยม และแนวการเขียนสังคมนี้ได้แพร่ขยายผ่าน

ไปทางโลกตะวันตก ในอังกฤษ นักเขียนแนวนี้ได้แก่ ชาร์ล ดิกเกน (Charles Dickens) และจอร์จ อีเลียต (George Eliot)

ในอเมริกานักเขียนแนวนี้ได้แก่ วิลเลียม ดีน โฮเวลล์ (William Dean Howells) ในรัสเซียนักเขียนแนวนี้ได้แก่ เทอร์เจเนฟ (Turgenev) และลีโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy) (Encyclopedia International, 1976: 317)

ในอังกฤษนั้นเมื่อแนวความคิดสังคมนิยมและธรรมชาตินิยมแพร่กระจายเข้ามา ได้มีกลุ่มนักวิจารณ์และนักเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความโสมมของชีวิตจริงที่ปรากฏในนวนิยาย เพราะนวนิยายสังคมนิยมนั้นไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในสังคมเท่านั้น หากยังสามารถสืบสาวไปถึงศีลธรรมจรรยาของมนุษย์ในสังคมนั้นด้วย (Fowler, 1973: 155 - 157)

และจาก A Glossary of Literary Terms ของ M.H. Abrams ซึ่งแปลโดยทองสุก เกตุโรจน์ ได้อธิบายคำ Realism ไว้ว่า ใช้กันสองประการคือ

1. เพื่อให้หมายถึง ความเคลื่อนไหวทางวรรณคดีของคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบันเทิงคดีร้อยแก้ว เริ่มด้วย Balzac ในฝรั่งเศส George Eliot ในอังกฤษ และ William Dean Howells ในสหรัฐอเมริกา
2. เพื่อให้หมายถึง วิธีการที่เกิดขึ้นเนื่อง ๆ ในสมัยนี้หรือสมัยอื่น เกี่ยวกับการเสนอชีวิตในวรรณคดีซึ่งนักเขียนในกลุ่มความเคลื่อนไหวอันเป็นประวัติกวีนี้ได้แสดงให้เห็นตัวอย่างในบันเทิงคดีสังคมนิยม ทองสุก เกตุโรจน์ (2529 : 281 - 283) อธิบายไว้ว่า บันเทิงคดีแนวสังคมนิยมมักจะตรงข้ามกับบันเทิงคดีโรแมนติก กล่าวคือ โรมานซ์เสนอชีวิตอย่างที่เราอยากเห็น คือสวยงามกว่า เสี่ยงอันตรายกว่า กล่าวหาว่าความเป็นจริง ส่วนสังคมนิยมเสนอภาพชีวิตอย่างที่เป็นจริง โดยที่จะให้ภาพลวงที่ว่าสะท้อนชีวิต ดังที่ชีวิตนั้นปรากฏแก่ผู้อ่านทั่วไป เพื่อให้บรรลุผลดังกล่าวนี้นักเขียนแนวสังคมนิยมจึงให้ตัวละครเอกเป็นประชาชนสามัญของเมืองขนาดกลาง ๆ ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ถนนใหญ่จอแจ กล่าวอีกนัยหนึ่ง นักเขียนแนวสังคมนิยมจะเลือกวัตถุดิบของเขาอย่างรอบคอบและจะใช้สิ่งที่เห็นธรรมดาสามัญที่พบเห็นกันอยู่เป็นประจำ

มากกว่าสิ่งที่หาได้ยาก ด้วยเหตุนี้ตัวละครจึงมักเป็น ชนชั้นกลางหรือบางทีก็เป็นชนชั้นกรรมกร เป็นคนที่มีได้มีลักษณะโดดเด่นเป็นพิเศษ ได้เคยผ่านประสบการณ์ในวัยเด็ก วัยหนุ่มสาว ความรัก การแต่งงาน การเป็นพ่อแม่ การนอกใจ และความตายเหมือนคนทั่วไป สัจนิยมที่แท้จริงมิได้เกี่ยวกับการเลือกเฟ้นเนื้อหาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น สิ่งที่สำคัญยิ่งไปกว่าคือ ยังเกี่ยวกับการเลือกวิธีเสนอเนื้อหาอีกด้วย กล่าวคือ จะเสนอเนื้อหาในทำนองที่จะลวงให้ผู้อ่านหลงเชื่อว่าเป็นประสบการณ์จริง (ทองสุก เกตุโรจน์. 2529: 281 - 283)

J.A. Cuddon ได้อธิบายถึง Realism ไว้ใน A Dictionary of Literary Terms ว่า สัจนิยมในวรรณกรรมคือการเสนอภาพชีวิตในลักษณะที่ตรงกับความเป็นจริง ไม่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกใด ๆ โดยการเสนอสิ่งต่าง ๆ จะเสนอทั้งด้านสวยงามและด้านอัปมงคลของสังคม ซึ่งในด้านความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องสมจริงนี้จะได้แก่ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความเคลื่อนไหวทางสังคม การเมือง ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ โดยที่นอกเหนือจากการเสนอภาพตรงกับความเป็นจริงแล้ว สัจนิยมสามารถเกิดจากสภาวะแวดล้อมอื่นได้อีก อันได้แก่ สัจนิยมที่เกิดจากสภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยา ซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะที่ตรงกับความเป็นจริงทางจิตวิทยา มีการวิเคราะห์ความคิด ความรู้สึก ลักษณะนิสัยของมนุษย์ ตลอดจนลักษณะของบุคลิกภาพ โดยสามารถดูสัจนิยมแนวนี้ได้จากการวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง (Cuddon. 1977: 533 - 557)

นอกจากนี้ Robert S. Phillips ยังได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักการสัจนิยมไว้ 2 ประการด้วยกัน คือ (Phillips. n.d. : 164 - 165)

1. นักเขียนจะต้องไม่เลือกข้อมูลเพื่อบ่งเสนอแต่ด้านความงามในสังคมเพียงอย่างเดียวและขณะเดียวกันนักเขียนจะต้องมีความเที่ยงตรงในการสังเกตด้วย
2. เรื่องราวที่เสนอจะต้องเป็นไปตามวิธีทางวิทยาศาสตร์ อันจะเป็นพื้นฐานที่จะทำความเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์นั้น จะได้แก่ การสังเกตจากสภาพสังคมจริงในช่วงเวลานั้น หรือการศึกษา จากข้อมูลทางสังคมที่มีผู้บันทึกไว้

จากที่มีผู้กล่าวถึงหลักการต่าง ๆ ของลัทธิสมมติไว้หลายท่านนั้น ในการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ลัทธิสมมติ (Realism) คือแนวการเขียนที่มีลักษณะสมจริงใกล้เคียงกับชีวิตมนุษย์มากที่สุด อันจะเห็นได้จาก

1. เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้
2. สิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่มีอยู่ในสังคมช่วงนั้น
3. ความเคลื่อนไหวทางสังคม การเมืองในช่วงระยะเวลานั้น

โดยหลักการนิยามลัทธิสมมติจะนิยามจาก

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
3. การเสนอแนวความคิดเชิงจิตวิทยา

เอกสารเกี่ยวกับจิตวิทยา

บุคลิกภาพ Guilford ได้ให้คำจำกัดความของบุคลิกภาพไว้ว่า บุคลิกภาพคือแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์ที่ประกอบกันขึ้นของบุคคล ในความหมายนี้เขาได้เน้นถึงแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์ที่มนุษย์ทุกคนมีและไม่มีใครเหมือนใครได้เลย เด็กที่เกิดมาทุกคนแม้จะเป็นพี่น้องท้องเดียวกัน แต่จะมีบุคลิกภาพที่ไม่ซ้ำแบบกันไม่ว่าจะเป็นเรื่อง นิสัยใจคอ ทักษะสติ ความสนใจ พฤติกรรม

ลักษณะ สรีรวิวัฒนาการ ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ (ลักษณะ สรีรวิวัฒนาการ. 2530: 149 - 150)

1. ศักยภาพที่มีมาแต่กำเนิด ซึ่งอาจเป็นผลของพันธุกรรมหรืออิทธิพลต่าง ๆ ที่มีต่อการก่อคลอด สิ่งเหล่านี้จะเป็นเงื่อนไขกำหนดทิศทางและขอบเขตของการพัฒนาบุคลิกภาพ เช่น รูปทรง ลักษณะ หน้าตา ระบบประสาท ความสมบูรณ์ หรือพิการของร่างกาย
2. สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ มนุษย์จะต้องเรียนรู้ว่าตนเองนั้นมีบทบาทอะไรบ้างสำหรับฐานะต่าง ๆ ในสังคม และต้องเรียนรู้ที่จะแสดงบทบาทของตนให้เหมาะสม การเรียนรู้

จากสิ่งเร้าและประสบการณ์ต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมย่อมเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลว่า จะเป็นคนอย่างไร แสดงพฤติกรรมและมีวิธีปรับตัวอย่างไร

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) นักจิตแพทย์และจิตวิทยาแห่งเวียนนา ประเทศออสเตรีย ได้อธิบายถึงบุคลิกภาพของมนุษย์ว่า เป็นผลจากการกระทบกันระหว่างระบบโครงสร้างของจิต 3 ระบบ คือ ID, EGO และ Super - Ego

ID เป็นโครงสร้างที่ถูกควบคุมด้วยสัญชาตญาณ (Instinct) ซึ่งเป็นสิ่งที่จะปลดปล่อยความเครียดและสนองความต้องการทางกาย (Biological Needs) โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม ศีลธรรม หรือความรับผิดชอบแต่อย่างใด ID นี้เปรียบได้กับสันดานดิบของมนุษย์ที่มีมาแต่กำเนิด และเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตสำนึก (Consciousness)

Ego คือโครงสร้างที่มีเหตุผลมีความจริงตามความเป็นจริง เป็นตัวผสมผสานระหว่าง ID และ Super - Ego จะทำหน้าที่ควบคุมความอยากของ ID ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมไม่ให้ปรากฏออกมาภายนอก ในขณะเดียวกันความอยากของ ID เมื่อไม่เกิดผลจะทำให้เจ้าตัวเกิดความวิตกกังวล Ego ก็จะช่วยลดความวิตกกังวลนั้น โดยใช้กลวิธีในการป้องกันตัว (Defense Mechanism)

Super - Ego เป็นโครงสร้างที่ถูกควบคุมด้วยมโนธรรม ศีลธรรม วัฒนธรรม ประเพณี และจรรยาบรรณของแต่ละสังคม พฤติกรรมที่ถูกควบคุมด้วย Super - Ego จะเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความยับยั้งชั่งใจ ไตร่ตรองแล้วอย่างรอบคอบตามทำนองคลองธรรมโดยตลอด เป็นโครงสร้างที่ได้มาจากการเรียนรู้อบรมสั่งสอน Super - Ego นี้คอยห้ามมิให้ ID ทำผิดจารีตประเพณี และปกตวิสัยของสังคมอย่างเด็ดขาด

ความแตกต่างระหว่างบุคคล

ลักษณะ สรีรวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลนั้นว่าอาจพิจารณาเป็น 3 ลักษณะด้วยกัน คือ (ลักษณะ สรีรวิวัฒน์. 253๒: 155 - 156)

1. ความแตกต่างทางร่างกาย ความสูงต่ำ ผิวเนื้อ ผมหดก - ผมนาง ผมหยัด - ผมหยิก ฯลฯ ซึ่งเรามองเห็นได้ชัดว่าแต่ละคนจะมีลักษณะเหล่านี้ผิดแผกออกไป

2. ความแตกต่างทางสติปัญญา ระดับปัญญาของแต่ละคนผิดแผกกัน ระดับความสามารถในการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาวีชีวิต ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคลก็แตกต่างกันออกไป

3. ความแตกต่างทางสังคม ที่เนื่องมาจากมนุษย์เราเกิดมาภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน มีเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตผิดกัน การสร้างการตอบสนองในทางสังคม จึงมีผลให้แตกต่างกันออกไป

และสาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลนั้น สวานา พรพินท์กุล ได้อธิบายไว้ว่า เกิดจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม (สวานา พรพินท์กุล. 2522: 94 - 96)

พันธุกรรม (Heredity) หมายถึง สิ่งดีหรือสิ่งชั่วใด ๆ ก็ตาม ที่สืบเนื่องหรือถ่ายทอดมาจากเชื้อสายของคน พันธุกรรมไม่เพียงแต่จะถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานได้เท่านั้นยังสามารถถ่ายทอดข้ามรุ่นไปยังหลาน เหลนได้ และพันธุกรรมที่นักจิตวิทยาสนใจว่ามีอิทธิพลต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลนี้ หมายถึง ลักษณะทางกาย ลักษณะนิสัย โรคบางโรค และพฤติกรรมของบุคคลที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

สิ่งแวดล้อม (Environment) สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างของมนุษย์ มีทั้งสิ่งแวดล้อมภายในและสิ่งแวดล้อมภายนอก สิ่งแวดล้อมภายใน มีอิทธิพลมากกว่าสิ่งแวดล้อมภายนอกในระยะแรกเริ่มของชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีความสำคัญมากที่สุด ในระยะภายในครรภ์มารดา และสิ่งแวดล้อมภายนอก จะได้แก่ ธรรมชาติมนุษย์ และสังคมต่าง ๆ ของมนุษย์ตลอดจนวัฒนธรรมและความเจริญของสังคมนั้น

อารมณ์

จอห์น บี วัตสัน (John B. Watson) ได้ให้ความหมายของอารมณ์ว่า เป็นกระแสนของปฏิกิริยาที่ได้รับการถ่ายทอดมารวมทั้งการเปลี่ยนแปลงกลไกของร่างกายทั้งหมด โดยเฉพาะอวัยวะภายในและระบบต่อมต่าง ๆ

คีรีโสภาคย์ บุรพาเดชะ (2527: 156 - 157) ได้กล่าวถึงทฤษฎีแสวงหาความพอใจ (Hedonic Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สำคัญเกี่ยวกับอารมณ์ คือ บุคคลจะพอใจกระทำสิ่ง

ใด ๆ ที่ให้ความสุข และจะหลีกเลี่ยงไม่กระทำสิ่งที่เขาจะได้รับความทุกข์ หรือความลำบาก ซึ่งสามารถแบ่งความพอใจในกรณีนี้ได้ 3 ประเภท คือ

1. ความพอใจทางด้านจิตวิทยา (Psychological Hedonism) เป็นทัศนะของความพอใจว่ามนุษย์โดยธรรมชาติแล้วต้องแสวงหาความสุขส่วนตัว หรือหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ใด ๆ

2. ความพอใจเกี่ยวกับตนเอง (Egoistic Hedonism) เป็นทัศนะของความพอใจว่ามนุษย์จะพยายามแสวงหาความสุขส่วนตัว แต่ไม่จำเป็นว่าการแสวงหาความสุขจะต้องเป็นธรรมชาติของมนุษย์เสมอไป

3. ความพอใจเกี่ยวกับจริยธรรม (Ethical Hedonism) ทัศนะนี้ถือว่ามนุษย์แสวงหาความสุขเพื่อผลประโยชน์ของมวลมนุษย์หรือสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ และจะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์นี้ด้วย

สวานา พรินซ์เกิล ได้จำแนกชนิดของอารมณ์เป็น 4 ชนิดใหญ่ ๆ คือ (สวานา พรินซ์เกิล. 2522: 147 - 149)

1. อารมณ์ขั้นพื้นฐาน (Primary Emotions) เป็นอารมณ์ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ อารมณ์สนุกสนาน อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์โศกเศร้า

2. อารมณ์ที่เกี่ยวกับสิ่งเร้าทางประสาทการ (Emotions Pertaining to Sensory Stimulation) ได้แก่ อารมณ์ที่เกิดจากความเจ็บปวด อารมณ์รังเกียจขยะแขยง อารมณ์ยินดี

3. อารมณ์อันเกิดจากการประเมินตนเอง (Emotions Pertaining to self - Appraisal) เกิดจากความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของงานที่ทำ เกิดจากความภูมิใจและละอายใจต่อสิ่งที่ตนเองทำลงไป ซึ่งทำให้เกิดอารมณ์สมหวังหรือผิดหวัง และอารมณ์ภูมิใจ ละอายใจตามลำดับ นอกจากนี้การประเมินตนเองทำให้เกิดอารมณ์สำนึกผิดอีกด้วย

4. อารมณ์อันเกิดจากบุคคลอื่น (Emotions Pertaining Other People) ได้แก่ อารมณ์รัก อารมณ์เกลียด อารมณ์สมเพชเวทนาเมื่อพบคนที่ด้อยกว่า

การรับรู้

ลักษณะ สรีรวิทย์ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการรับรู้ไว้ว่า (ลักษณะ สรีรวิทย์. 2530: 62 - 63) คืออาการสัมผัสที่มีความหมาย (Sensation) โดยการรับรู้ เป็นการแปลหรือตีความแห่งการสัมผัสที่ได้รับ ออกมาเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายอันเป็นสิ่งที่รู้จักและเข้าใจกัน ซึ่งการรับรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบไปด้วยขบวนการที่สำคัญดังนี้

1. การสัมผัสหรืออาการสัมผัส หมายถึง อาการที่อวัยวะรับสัมผัสแต่ละชนิด รับสัมผัสกับสิ่งเร้า หรือสิ่งเร้าผ่านเข้ามากระทบกับอวัยวะรับสัมผัสต่าง ๆ เพื่อให้คนเรารับรู้ภาวะแวดล้อมตัว

2. ชนิดและธรรมชาติของสิ่งเร้า หมายถึง สิ่งเร้าต่าง ๆ ที่จะเข้ามาเร้าอวัยวะรับสัมผัสของคนแต่ละอย่างนั้นย่อมมีลักษณะและคุณสมบัติแตกต่างกัน เช่น สิ่งเร้าที่ทำให้ตาเกิดการเห็นก็ต้องเป็น สี แสง ภาพ เป็นต้น

3. การแปลความหมายจากอาการสัมผัส ซึ่งส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การแปลความหมายถูกต้องเพียงใดต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ คือ

3.1 สติปัญญา

3.2 การสังเกตพิจารณา

3.3 ความสนใจและตั้งใจ

3.4 คุณภาพของจิตใจในขณะนั้น

4. ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิม อันได้แก่ ความคิด ความรู้ และการกระทำที่ได้เคยปรากฏแก่ผู้เฒ่าแล้วในอดีต และความรู้หรือประสบการณ์เดิมนี้อาจต้องมีคุณสมบัติ คือ

4.1 เป็นความรู้ที่แน่นอนถูกต้อง ชัดเจน

4.2 ต้องมีปริมาณมาก

ความต้องการ

ความต้องการเป็นสิ่งผลักดันที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ในชีวิตมนุษย์นั้นเราต้องพยายามดิ้นรนเพื่อสนองความต้องการต่าง ๆ ชนิด และทิศทางของพฤติกรรมจะถูกกำหนดโดยแรงผลักดัน

ต้นของความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ ในเวลานั้น ๆ (สวนา พรวัฒกุล. 2522: 119)

ดร.เอ.เอ็ช แมสโลว์ (Dr.A.H. Maslow) ได้กล่าวถึงลำดับของความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์เรียงตามความสำคัญ คือ

1. ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการแห่งชีวิตทั่ว ๆ ไป เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ฯลฯ
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) รวมการกระทำทั้งหมดเพื่อให้ห่างจากอันตรายหรือความเจ็บปวด
3. ความต้องการความรักและความต้องการมีส่วนร่วม (Belonging and Love Needs) เช่น การเป็นสมาชิกของกลุ่มครอบครัว กลุ่มสังคม กลุ่มในการทำงาน ฯลฯ
4. ความต้องการความยกย่องรู้จัก (Esteem Needs)
5. ความต้องการเป็นอย่างที่ตัวของตัวเองต้องการอย่างแท้จริง (Need for Self Actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดที่จะทำให้บรรลุถึงซึ่งตนต้องการมากที่สุดในชีวิต เช่น ต้องการงานตามที่ตนชอบ

กลไกป้องกันตนเองทางจิต (Defense Mechanism)

ออร์สา หงษ์นิกร กล่าวถึงกลไกป้องกันตนเองทางจิตว่า เมื่อเรามีความคับข้องใจ ความขัดแย้งในใจ มีความเครียด หรือความวิตกกังวลเกิดขึ้น ทำให้จิตใจต้องมีการปรับตัว โดยการใช้กลไกป้องกันตนเองทางจิต (Defense Mechanism) (ออร์สา หงษ์นิกร. 2531 : 98)

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) กล่าวว่า กลไกป้องกันตนเองทางจิตเป็นการทำงานของ Ego ในระดับของ Unconscious เป็นการใช้เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงบิดเบือนหรือลดความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น เป็นการหลุดพ้นจากสภาพความเป็นจริงที่ยอมรับไม่ได้ขณะนั้นชั่วคราว บุคคลจะใช้กลไกป้องกันตนเองกับทุกคนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แม้จะเป็นการหลอกตนเองชั่วคราวก็ตาม

สำหรับกลไกป้องกันตนเองนั้น คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รวบรวมไว้ในตำราจิตวิทยา ดังนี้

1. การปฏิเสธตนเอง (Denial) เป็นการป้องกันตนเองจากความเป็นจริงที่ตนเองไม่พอใจ โดยการปฏิเสธที่จะยอมรับหรือเชื่อในสิ่งนั้น

2. การเก็บกด (Repression) เป็นการป้องกันตนเองโดยการเก็บกดความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ที่เจ็บปวด หรือประสบการณ์ที่ถูกข่มขู่ หรือความวิตกกังวลต่าง ๆ ของบุคคลโดยฝังความรู้สึกเหล่านี้ไว้ในระดับของจิตใต้สำนึก

3. การทำอาการตรงข้ามกับความรู้สึกของตนเอง (Reaction Formation) เป็นการป้องกันตนเองที่ไม่เพียงเก็บความรู้สึกเครียด ความวิตกกังวล ความเจ็บปวดต่าง ๆ ไว้เท่านั้น แต่จะแสดงพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับความรู้สึกที่แท้จริงออกมาเกินความจำเป็น

4. การโทษผู้อื่น (Projection) เป็นการป้องกันตนเองที่ใช้เพื่อโยนความรู้สึก ความต้องการที่ไม่ดี ที่ไม่สามารถจะยอมรับได้ รวมทั้งความผิดต่าง ๆ ให้กับบุคคลอื่น

5. ผันกลางวัน (Fantasy) เป็นการป้องกันตนเองที่บุคคลผูกเรื่องขึ้นมาในจิตใจ เพื่อสนองความต้องการเป็นการสร้างวิมานในฝันขึ้นมาตามภาพฝันที่ใจอยากให้เป็น

6. การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalization) เป็นการหาเหตุผลซึ่งผิดไปจากเหตุผลที่เป็นจริงมาป้องกันตนเองจากข้อบกพร่องต่าง ๆ สามารถแสดงออกได้หลายแบบ คือ

6.1 "อ้อนเปรี้ยว" เป็นการหาเหตุผลปลอบใจโดยให้เหตุผลว่าสิ่งนั้นไม่ดีพอเมื่อต้องการสิ่งใดแล้วไม่ได้

6.2 "มะนาวหวาน" เป็นการหาเหตุผลโดยพยายามทำให้ตนเองและผู้อื่นเชื่อว่าสถานการณ์หรือสิ่งที่เราประสบอยู่นั้นดีที่สุดสำหรับตนเอง

6.3 "รำไม่ดีโทษปี่โทษกลอง" เป็นการตำหนิสิ่งอื่นหรือบุคคลอื่นว่าเป็นต้นเหตุของความล้มเหลวหรือความคับข้องใจ

2. ความแตกต่างระหว่างบุคคล

3. อารมณ์

4. การรับรู้

7. การล้างบาป (Undoing) เป็นการกระทำบางสิ่งบางอย่างที่เป็นสัญลักษณ์ เพื่อเป็นการลบล้างการกระทำเดิมซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับโดยตนเองหรือสังคม

8. การถดถอย (Regression) เป็นการถอยกลับไปใช้พฤติกรรมแบบเด็ก ๆ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับอายุจริงของผู้คน ทั้งนี้เพื่อเผชิญกับความคับข้องใจที่ไม่อาจแก้ไขได้ โดยเมื่อถดถอยกลับไปเป็นเด็กจะได้ไม่ต้องรับผิดชอบปัญหาที่เกิดขึ้น

9. การเลียนแบบ (Identification) เป็นการลอกแบบหรือการรับเอาบุคลิก ลักษณะ รวมทั้งเอกลักษณ์บางอย่างของบุคคลอื่นมาเป็นของตนเอง เพื่อช่วยให้เกิดความมั่นใจขึ้น

10. การตัดขาด (Intellectualization) เป็นการบิดเบือนหรือตัดขาดอารมณ์ ต่อสถานการณ์ปวดร้าวใจ

11. การย้ายที่ (Displacement) เป็นการโยกย้ายหรือเปลี่ยนที่ของอารมณ์ที่มีต่อ บุคคลหรือสิ่งของสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปยังบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับภาวะอารมณ์นั้นเลย

12. การทดแทน (Substitution) เป็นการที่บุคคลตั้งเป้าหมายใหม่แทนเป้าหมายเก่า ซึ่งบรรลุสำเร็จได้ยากหรือมีแต่ทางล้มเหลว โดยการทดแทนมี 2 แบบ คือ

12.1 การทดแทนพลังผลักดันที่ถูกห้าม (Sublimation) โดยแปรพลังผลักดันทางก้าวร้าวไปในรูปกิจกรรมที่สังคมยอมรับ

12.2 การทดแทนความด้อย (Compensation) เป็นการพยายามทดแทนความรู้สึกว่าตนมีความด้อยโดยเอาดีทางอื่น (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2527: 568 - 574)

จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจิตวิทยาข้างต้นนี้ ในการศึกษาทฤษฎีของโอบีตัน ตามหลักการสังเขป จึงต้องใช้ความรู้ทางจิตวิทยาเข้ามาประกอบการศึกษาด้วย ซึ่งจะได้แก่ เรื่อง

1. บุคลิกภาพ
2. ความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. อารมณ์
4. การรับรู้
5. ความต้องการ
6. กลไกป้องกันตนเองทางจิต

เอกสารเกี่ยวกับการศึกษานวนิยาย

กุหลาบ มลลิกะมาส ได้ให้ความรู้ในการศึกษานวนิยายไว้ว่า อาจวิเคราะห์ส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นนวนิยายเรื่องนั้น ๆ ได้แก่

1. โครงเรื่องและเหตุการณ์ในเรื่อง

โครงเรื่อง โครงเรื่องมีลักษณะใกล้เคียงกับเนื้อเรื่อง แต่สั้นและสังเขปกว่าเนื้อเรื่อง โครงเรื่องอาจบอกผู้อ่านว่าตัวละครคิดอย่างไรแต่จะไม่บรรยายหรือวิเคราะห์ตัวละครเหล่านั้นเหมือนในเนื้อเรื่อง แม้เหตุการณ์ที่กล่าวถึงก็กล่าวเฉพาะเหตุการณ์สำคัญในเรื่องเท่านั้น โครงเรื่องที่ดีและที่ผู้อ่านนิยมคือ โครงเรื่องที่มีปัญหาหรือความขัดแย้ง (Conflict) ที่สำคัญเกิดขึ้นกับตัวละครเอก เป็นความขัดแย้งที่มีอิทธิพลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือมีผลกระทบต่อชีวิตของตัวละครเอกของเรื่อง ซึ่งลักษณะความขัดแย้งมี 3 แบบ คือ

1.1 ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวเอกของเรื่องกับผู้อื่น คู่ต่อสู้ หรือบุคคลอื่น

1.2 ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งต่อต้านบีบบังคับมนุษย์จากอำนาจภายนอก

1.3 ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวเอกของเรื่องกับตัวเอง อาจเป็นความขัดแย้งด้านกายนอก ด้านอารมณ์ ศีลธรรม ซึ่งมีมนุษย์ต่อสู้กับตนเองและจำต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

เหตุการณ์ในเรื่อง คือเรื่องที่เกิดขึ้นกับตัวละครหรือพฤติกรรมของตัวละคร เป็นรายละเอียดแต่ละเรื่องไป ในเรื่องหนึ่งจะมีเหตุการณ์ต่อเนื่องกันหลายเหตุการณ์

เนื้อเรื่อง คือเหตุการณ์ต่าง ๆ หลายเหตุการณ์ที่ผู้แต่งนำมาแต่งให้เป็นเรื่องราวต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้แต่งจะเล่าเรื่องอย่างละเอียด มีการบรรยายและพรรณนาความประกอบ ตลอดจนแสดงโดยตรงหรือโดยอ้อมให้ผู้อ่านเข้าใจตัวละครและเหตุการณ์อย่างแจ่มแจ้ง ตั้งแต่ต้นจนจบ

2. **สารัตถะของเรื่อง (Theme)** คือลักษณะอันเป็นวิสัยธรรมดารรรรมชาติของโลก และมนุษย์ที่ผู้แต่งมองเห็น และมุ่งหมายจะแสดงลักษณะนั้นออกมาให้ปรากฏแก่ผู้อ่าน สารัตถะของเรื่องจึงเป็นสารที่ผู้แต่งสื่อมายังผู้อ่าน การพิจารณาสารัตถะของเรื่องสามารถพิจารณาคุณค่าว่า

2.1 สารัตถะนั้นมีลักษณะสมจริงต่อสภาพสังคมมนุษย์เพียงใด ทำให้ผู้อ่านเข้าใจมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์ได้กว้างขวางลึกซึ้งเพียงใด

2.2 ผู้แต่งสามารถแสดงลักษณะอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ได้ชัดเจน หรือคลุมเครือ

2.3 สารัตถะนั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ส่งเสริมยกระดับจิตใจหรือตระหนักในอุดมการณ์ของมนุษย์เพียงใด หรือช่วยให้เกิดความเข้าใจในชีวิตและโลกเพียงใด

3. **ฉาก เวลา และสถานที่** ในนวนิยาย ฉาก หมายถึงสถานที่และเวลาในเรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น การประเมินคุณค่าในเรื่อง ฉาก ควรพิจารณาความถูกต้องชัดเจนและกลวิธีของการใช้ฉากให้สอดคล้องกับการดำเนินเรื่อง

4. **ตัวละครในเรื่องและบทสนทนา**

ตัวละครในเรื่อง คือผู้มีบทบาทในเรื่อง ตัวละครในเรื่องจะต้องเหมือนมนุษย์ แต่จะต้องไม่ใช่มนุษย์จริงคนใดคนหนึ่ง มิฉะนั้นจะกลายเป็นบุคคลจริงในจดหมายเหตุหรือในประวัติศาสตร์ พงศาวดารไป กลวิธีแสดงลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครมี 2 วิธี คือ ผู้แต่งบรรยายเอง หรือให้ตัวละครในเรื่องกล่าวเองในบทสนทนา การสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครมีหลายแบบ ได้แก่ ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยน้อยอย่าง (Flat Character) และตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Character) เมื่อสร้างตัวละครแล้วการเปลี่ยนแปลงนิสัยตัวละครต้องเป็นไปได้อย่างสมเหตุสมผล ตัวละครที่ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นตัวละครประเภทสถิต (Static Character) ส่วนตัวละครที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา เหตุการณ์ และประสบการณ์เป็นตัวละครประเภทพลวัต (Dynamic Character)

บทสนทนา จุดมุ่งหมายในการใช้บทสนทนาคือ เพื่อช่วยให้เรื่องดำเนินไปแทนการบรรยายของผู้แต่ง เพื่อช่วยให้รู้จักตัวละครในเรื่องและไม่ซ้ำซาก คือเปลี่ยนเป็นบทสนทนาบ้าง บรรยายบ้าง บทสนทนาเป็นถ้อยคำของตัวละคร ทำให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับความเป็นจริงมากกว่าคำบรรยายของผู้แต่ง นอกจากนี้ยังทำให้น่าอ่านยิ่งขึ้น โดยเฉพาะบทสนทนาที่คมคาย

5. ปรัชญาและแนวโน้มในการแต่ง

ประเมินโดยศึกษาว่า ผู้แต่งใช้ปรัชญาหรือแนวโน้มใดในการแต่ง ปรัชญาหรือแนวโน้มนั้น ช่วยให้เข้าใจวิถีทางของโลกและชีวิตมนุษย์ได้ลึกซึ้งเพียงใด (กุหลาบ มลลิกะมาส. 2522 : 99 - 139)

เอกสารเกี่ยวกับบทวิจารณ์นวนิยายของ ใบต้น

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้กล่าวถึงการสร้างตัวละครในนวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย นวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมดีเด่นประจำปี 2512 จากองค์การ ส.ป.อ. ว่า

ในเรื่องจดหมายจากเมืองไทย ผู้อ่านจะได้พบชีวิตภายในครอบครัวของต้นสว่างอยู่และพบบุคคลไม่กี่คน แต่บุคคลเหล่านี้เป็นเสมือนตัวแทนของคนจำพวกต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นสังคม ชาวจีนที่เข้ามาทำงานหาเงินในประเทศไทย สิ่งที่ควรชมผู้ประพันธ์คือ ทั้งที่ตัวละครเหล่านั้นเป็นตัวแทน แต่ผู้ประพันธ์ก็สามารถทำให้บุคคลในเรื่องเป็นมนุษย์ที่มีชีวิต ไม่เป็นหุ่นไม่เป็นตุ๊กตา ทำให้คนอ่านรู้สึกนิกรรัก นิกรหมั่นไล่ นิกรขบขัน นิกรนับถือ และก่อเชื่อให้มีความคิดอื่นเกี่ยวกับสังคมไทยจีนตามมาอีกหลายข้อหลายกระทง ผู้ประพันธ์มีความจริงใจและได้เขียนจากประสบการณ์ของตัวเอง ไม่ได้ลอกเอียงเอาอย่างใคร ตัวละครเหล่านั้นจึงเป็นคนจีนที่มาจากเมืองไทย แตกต่างไปจากคนจีนในประเทศอื่น ความเป็นเอกของวรรณกรรมชิ้นนี้อยู่ที่ตัวละคร คำพรรณนานั้นไม่มีอะไรสะดุดใจ การใช้ภาษาอยู่ในเกณฑ์ดี (บุญเหลือ เทพยสุวรรณ 2529 : 507 - 510)

ผู้ประพันธ์ต้องการมาไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งผู้อ่านต่างก็ยอมรับว่า นวนิยายเรื่องนี้มีคุณค่าบรรจุบทเรียนแห่งชีวิตที่เสริมสร้างพลังและความหวังในชีวิต อีกทั้งเป็นความหวังของมนุษย์ทุกคนผู้มีจิตใจพร้อมที่จะต่อสู้และรักการสร้างสรรค์ สามารถจะบันดาลให้เป็นจริงได้

เรื่องแหววัน นวนิยายที่ได้รับเลือกให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย วรณา ฌ.สองแคว ได้วิจารณ์แหววันไว้พอสรุปได้ว่า แหววันเป็นนวนิยายจำลองภาพชีวิตชาวสวนพลูแถวฝั่งธนบุรี ผู้แต่งถ่ายทอดชีวิตการทำมาหากินของชาวสวนพลูมาผูกเป็นโครงเรื่อง โดยให้แหววันเป็นตัวเอกของเรื่อง การสร้างตัวละครนั้นโบตันสร้างขึ้นในลักษณะที่สะท้อนแนวคิดของคนในสังคมสมัยนั้นว่า พวกที่เรียกตนเองว่าพวกหัวก้าวหน้าสุดท้ายเปลี่ยนความคิดเพราะอุดมคติกันไม่ได้ นอกจากนั้นโบตันยังได้แนะแนวทางในการวางตัวของเด็กสาวในสมัยนั้นว่า เป็นสาวเป็นนางควรวางตัวระดับกลาง ๆ ไม่เห่อเหิม สุรุษสุราย ชยันทำงาน และรักความเป็นธรรมแต่พอประมาณ แหววันมีลักษณะเหมือนคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป ไม่ได้เลอเลิศเกินความเป็นจริง เรื่องแหววันจึงมีลักษณะสมจริงอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงพิจารณาให้นวนิยายเรื่อง แหววัน เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (วรณา ฌ.สองแคว. 2521 : 117-120)

อรพินทร์ ชาทรูปมัย กล่าวถึง เรื่อง "ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด" ว่า บุญรอดของโบตันเป็นตัวแทนของสตรีแห่งยุคที่โบตันตั้งใจประมวลคุณสมบัติของ ผู้หญิงสร้างสรรค์ ในความหมายที่ผู้ประพันธ์ต้องการมาไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งผู้อ่านต่างก็ยอมรับว่า นวนิยายเรื่องนี้มีคุณค่าบรรจุบทเรียนแห่งชีวิตที่เสริมสร้างพลังและความหวังในชีวิต อีกทั้งเป็นความหวังของมนุษย์ทุกคนผู้มีจิตใจพร้อมที่จะต่อสู้และรักการสร้างสรรค์ สามารถจะบันดาลให้เป็นจริงได้ (อรพินทร์ ชาทรูปมัย. 2525 : 74)

เรื่องเหยื่อ จิตราได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในวารสารร่วมทุกข์ว่า

เรื่องเหยื่อ โบตันต้องการแสดงความคิดเห็นที่ว่าสภาพเศรษฐกิจบีบบังคับจนพ่อแม่ของวัยรุ่นในสังคมปัจจุบันไม่มีเวลาเพียงพอที่จะใกล้ชิดดูแลลูก ๆ เพียงเท่านั้น วัยรุ่นก็มีโอกาสทำสิ่งที่ผิดทำนองคลองธรรมได้มากอยู่แล้ว แต่สังคมกลับช่วยส่งเสริมวัยรุ่นให้เห็นผิดเป็นชอบยิ่งขึ้นอีกด้วยการนำภาพยนตร์ที่เร้าอารมณ์ ทั้งด้านกามารมณ์ และความโหดเหี้ยมเข้ามาเผยแพร่ โบตันไม่ได้ต้องการเขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นเพื่อให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านแต่เธอเขียนขึ้นเพื่อเตือนพ่อแม่ให้ระวังลูกหลานของตน โดยเฉพาะวัยรุ่นเพราะสภาพสังคมปัจจุบันเสื่อมโทรมถึงขีดสุด

และสามารถหาหนทางเข้าไปหล่อหลอมให้วัยรุ่นทำผิด คิดผิด ถึงในบ้านได้แล้ว (จิตรา.
2528 : 171-172)

เอกสารเกี่ยวกับงานวิจัยนวนิยายของ โปตัน

จากนวนิยายหลายเรื่องของโปตันที่เขียนเกี่ยวกับเด็ก ได้มีผู้ทำการวิจัยงานของโปตัน
เมื่อปี พ.ศ. 2531 ในหัวข้อการศึกษาตัวละครในนวนิยายของโปตัน โดยมุ่งที่จะศึกษาเฉพาะ
ตัวละครเด็กในด้านพฤติกรรม บุคลิกภาพ และสาเหตุของพฤติกรรม ผู้วิจัยเรื่องนี้ได้แก่ นางสาว
ปิ่นสุวรรณ์ ซึ่งจากการศึกษาตัวละครเด็ก 14 ตัว จากนวนิยาย 10 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า
ตัวละครเด็กในนวนิยายของโปตันแยกพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือพฤติกรรมที่ไม่พึง
ประสงค์ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยตัวละครที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้นมีทั้งพฤติกรรม
ที่เป็นปัญหาต่อสังคม และเป็นปัญหาเฉพาะตัวเด็กเอง ส่วนพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้นจะมีลักษณะ
ของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีเป้าหมายในชีวิต ซึ่งสรุปสาเหตุของพฤติกรรมเหล่านี้ว่ามา
จากสภาพครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความต้องการของ
บุคคล (นางลักษณ์ ปิ่นสุวรรณ์. 2531 : 165-168)

การศึกษาสำนึกนิยมในนวนิยายของโปตันครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานของโปตันระหว่างปี
พ.ศ. 2529 ถึงปี พ.ศ. 2531 รวม 31 เรื่อง ได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสำนึกนิยม เอกสาร
เกี่ยวกับจิตวิทยา เอกสารเกี่ยวกับการศึกษานวนิยาย และเอกสารเกี่ยวกับบทวิจารณ์งานของ
โปตัน เพื่อชี้ให้เห็นว่าสำนึกนิยมในนวนิยายของโปตันมีลักษณะอย่างไร และผู้วิจัยหวังว่าผู้ที่สนใจ
ศึกษาวิธีการเขียนนวนิยายอาจจะได้รับประโยชน์จากงานเขียนของนักเขียนนวนิยายผู้นี้อีกด้วย

บทที่ 2

ชีวประวัติและผลงานของโบตัน

โบตัน เป็นนามปากกาของ สุกา สิริสิงห นามสกุลเดิม ลือศิริ เกิดเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2488 ที่บ้านสวนบางจาก อ.ภาษีเจริญ จ.ธนบุรี มีพี่น้องทั้งหมด 7 คน โบตัน เป็นคนที่ 6 บิดาเป็นจีนแต่ใจ อาชีพทำสวนผลุ โบตันเคยเล่าเรื่องตัวเองไว้ในหนังสือ วิทยุเรือน ว่า เธอเป็นลูกชาวสวนจีนแต่ใจ ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองและทุกวันที่ไปเรียนหนังสือ ต้องเดินระหว่างบ้านในสวนบางจากกับจุดขึ้นลงรถที่บางไผ่ ซึ่งกินระยะทางถึง 6 กิโลเมตร (สุกา สิริสิงห 2527 : 68)

ชีวิตวัยเด็กของโบตัน ไม่ได้รับการสนับสนุนทางการศึกษาเท่าใดนัก ดังที่เธอเคยกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐว่า

สมัยเด็ก ๆ ที่บ้านมีอาชีพทำสวนผลุ อยู่แถวย่านฝั่งธนฯ คุณพ่อคุณแม่เป็นคนจีนหัวโบราณ ไม่ค่อยสนับสนุนให้เรียนหนังสือเท่าใดนัก แต่เพราะเป็นคนที่ค่อนข้างเรียนดี เจ้าของและผู้จัดการโรงเรียนคือ ท่านอาจารย์ทองหล่อ มณีสุนทรรม ท่านจึงขอคุณแม่ให้คุณแม่ให้เรียนต่อฟรีที่โรงเรียนสุนทรรมศึกษาของท่านจนจบชั้นมัธยม 3 และยังพาไปเข้าเรียนต่อชั้นมัธยม 4 ที่โรงเรียนวัฒนะศึกษา ตลาดพลู อีกด้วย

(สุกา สิริสิงห. 2532 : 5)

ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์โบตัน เกี่ยวกับรายละเอียดเรื่องการศึกษา เธอเล่าว่า

ตอนอยู่ชั้นประถมเรียนดีมากสอบได้ที่ 1 ตลอด วิชาที่ชอบได้แก่ ธรรมชาติศึกษาเพราะเป็นวิชาที่สนุกและตนเองถนัดเนื่องจากเป็นชาวสวน โรงเรียนที่เรียนก็เป็นโรงเรียนแบบนอกเมือง ไม่เคร่งครัดเรื่องการแต่งกาย แต่เมื่อเข้าเรียนชั้นมัธยมต้นเริ่มเรียนอ่อน วิชาที่ทำคะแนนไม่ดี คือ วิทยาศาสตร์ ช่วงที่เรียนชั้นมัธยมต้นที่โรงเรียนวัดมะคึกษา นั้น วิชาวิทยาศาสตร์ได้คะแนนเฉลี่ยห้าสิบเปอร์เซ็นต์

(กิตติยาดี เกษมสันต์, สัมภาษณ์)

เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนวัดมะคึกษา ได้มาสอบเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ญาไท และหลังจากนั้นได้เข้าเรียนต่อที่คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเลือกเรียนวิชาภาษาอังกฤษและภาษาไทยในปีสุดท้าย และสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ.2508 โบกั้นเลือกเรียนทางอักษรศาสตร์ เพราะชอบอ่านหนังสือและขณะเดียวกันก็ทำคะแนนวิชาที่เกี่ยวข้องกับด้านภาษาได้ดี ในระดับเก้าสิบเปอร์เซ็นต์ขึ้นไป

โบกั้นเริ่มต้นการทำงานด้วยอาชีพครู สอนชั้นมัธยมปลายที่โรงเรียนจุฬาลงกรณ์วิทยา แกวพลโยธิน ขณะนั้นโบกั้นมีอายุได้ 20 ปี แต่สอนหนังสืออยู่ได้เพียงเทอมเดียวก็ลาออก เพราะไม่ถูกกับอุปนิสัย จึงเปลี่ยนไปทำงานเป็นผู้ช่วยมีดคุเทศอยู่ระยะหนึ่ง แต่ก็ทำได้ไม่นานด้วยเหตุผลที่โบกั้นให้สัมภาษณ์ว่าชาวต่างชาติบางคนไม่ให้เกียรติคนไทย หลังจากนั้นโบกั้นได้เปลี่ยนไปทำงานเป็นเลขานุการในสำนักงานพลังงานแห่งชาติ ทำอยู่ได้ 2 ปีก็ลาออกไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทด้านภาษาไทย เมื่อปี พ.ศ. 2511 แต่ไม่จบเพราะทำวิทยานิพนธ์ไม่สำเร็จ

จากนั้นชีวิตการทำงานก็เกี่ยวข้องอยู่กับด้านหนังสือมาโดยตลอด ดังที่โบกั้นเคยบันทึกประวัติของตนเองลงในวารสาร ถนนหนังสือ เกี่ยวกับการทำงานว่า หลังจากที่ลาออกจากงานมาศึกษาต่อแล้วไม่สำเร็จนั้น เธอก็ได้เข้าทำงานหนังสือพิมพ์ชัยพฤกษ์ เป็นนิตยสารสำหรับเด็กของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ยุค อนุช อภาภิรม เป็นบรรณาธิการ ทำอยู่ได้ 3 ปี ก็ลาออกไปทำงานแปลหนังสืออยู่กับบริษัทประชาสัมพันธ์ของชาวต่างประเทศแถวสีหะยา และภายหลังเมื่อลาออกจากบริษัทนี้ เพื่อจะไปเป็นบรรณาธิการหนังสือสตรีออกใหม่ฉบับหนึ่งก็ประสบกับความ

ล้มเหลว เพราะยังไม่ทันได้ออกหนังสือสักฉบับเดียวก็ขัดแย้งกับนายทุนเสียก่อนจึงบอกเลิก แล้วไปช่วยบรรณาธิการสตรียาสทำสตรียาสภาคพิเศษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 - 2520

และในช่วงปี พ.ศ. 2517 - 2519 โบตันได้เข้าทำงานประจำเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจแบบเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชด้วย ควบคู่ไปกับการทำสตรียาส และหลังปี พ.ศ. 2520 โบตัน ก็ได้ลาออกจากงานที่ทำอยู่มาตั้งสำนักพิมพ์ชมรมเด็กของตนเอง โดย เตรียมงานสำนักพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 แต่สำเร็จเรียบร้อยและเริ่มงานอย่างจริงจังตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา (สุภา สิริสิงห 2527 : 19 - 20)

ต่อมาก็ได้ตั้งสำนักพิมพ์สุวีรียาสขึ้น ซึ่งภายหลังจัดตั้งในรูปของบริษัท จำกัด ทำหน้าที่ในการจัดจำหน่ายหนังสือเด็ก โดยมีสามีของเธอคือ นายวิริยะ สิริสิงห หรือที่รู้จักกันในนามของโอภาส อาจารย์ผู้จัดทำและนักเขียนหนังสือเด็ก บรรณาธิการนิตยสารวิทยาศาสตร์ มหัศจรรย์ เป็นผู้ดำเนินงาน (การประชาสัมพันธ์ 2531 : 43)

โบตันได้เล่าถึงคุณวิริยะไว้ในหนังสือขวัญเรือน ว่าคุณวิริยะเป็นเพื่อนร่วมงาน เมื่อครั้งสมัยที่ทำงานหนังสือ ขวัญฤกษ์ ตกเถียงกันแทบไม่เว้นแต่ละวันในเรื่องงาน ทั้งสองสมรสกันเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 มีบุตรสาว 2 คน คนแรกเกิดเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2520 ชื่อสุวีรียา และคนที่สองเกิดเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 ชื่อ ภาวสุ ปัจจุบันครอบครัวของโบตันพักอยู่บ้านเลขที่ 323 หมู่ 1 ซอยธีรวัฒน์ ถนนประชาอุทิศ บางมด ราชบุรีบูรณะ กรุงเทพฯ

ในระยะแรกของการเขียนหนังสือ โบตันเคยให้สัมภาษณ์กับหนังสือนิมน์ไทยรัฐ ว่าเริ่มจากการที่เป็นคนรักการอ่านหนังสือมาตั้งแต่เด็ก ประกอบกับได้เข้าเรียนที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย จึงอยากทำอะไรออกมาในรูปแบบของความบันเทิงบ้าง (สุภา สิริสิงห 2532 : 5, 17)

การเรียนวิชาทางอักษรศาสตร์นี้โบตัน กล่าวว่า ไม่ได้ช่วยให้เธอเข้ามาอยู่ในวงการนักเขียนโดยตรง แต่ก็เป็รากฐานเบื้องต้น อย่างน้อยที่สุดก็สอนให้รู้จักอ่านหนังสือ รู้จักรวมคัตติของชาติอื่น ๆ แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้น คือ ความตั้งใจจริง และการไม่ยอมแพ้ เธอไม่ได้ประสบ

ความสำเร็จในการเขียนตั้งแต่เริ่มแรก เรื่องสั้นที่ส่งไปถูกส่งกลับมาพร้อมกับคำวิจารณ์ของบรรณาธิการว่าสำนวนยังใช้ไม่ได้ บางครั้งก็ไม่ได้รับการติดต่อกลับมา กว่าจะได้ลงเรื่องแรกประมาณว่า คงเขียนส่งไปแล้วลงตะกร้าไปได้ สักยี่สิบเรื่อง (สุภา สิริสิงห 2514 : 417)

โบตันเริ่มงานเขียนหนังสือมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 โดยเขียนเรื่องสั้นชื่อ ไอ้ด้า ลงในหนังสือ ขวัญจิต ด้วยนามปากกา "ทิพเกสร" นามปากกาที่ใช้เพียงครั้งเดียวก็เลิกไป แล้วมาเขียนเรื่องสั้น เรื่องแปลนั้น ๆ ลงในสตรีสาร

ในปี พ.ศ. 2509 โบตันได้เขียนเรื่อง น้ำใจ เป็นนวนิยายเรื่องแรก และเขียนต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน รวมงานเขียนทั้งหมดจากปี พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2531 จำนวน 31 เรื่องด้วยกัน

นวนิยายของโบตันในช่วงระยะเวลา 22 ปี (พ.ศ. 2509 - 2531) ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก (พ.ศ. 2509 - 2510) ช่วงที่สอง (พ.ศ. 2511 - 2526) และช่วงที่สาม (พ.ศ. 2527 - 2531) เนื่องจากพบว่านวนิยายแต่ละช่วงมีลักษณะร่วมกัน

ช่วงแรกนับแต่ พ.ศ. 2509 - 2510 เป็นช่วงที่โบตันเขียนนวนิยายไว้ 3 เรื่อง คือ เรื่อง น้ำใจ เขียนเมื่อต้นปี พ.ศ. 2509 และเป็นนวนิยายเรื่องแรก ถัดจากนั้นเขียนนวนิยายขนาดสั้น เรื่อง รุ่งสีชมพู และเขียนนวนิยายเรื่องยาวอีกหนึ่งเรื่อง คือ ทางชีวิต ในปี พ.ศ. 2510 โบตันเคยกล่าวถึงนวนิยายของเธอในช่วงนี้ไว้ในหนังสือ นักเขียนชาวอักษรศาสตร์ว่า เมื่อหัดเขียนเรื่องใหม่ ๆ ด้วยวัยและประสบการณ์ที่มีอยู่น้อย เธอก็เฝ้านแต่งโครงเรื่อง พระเอกนางเอกที่แสนดี ผู้ร้ายที่กลับใจในภายหลัง สาวสวยที่มีผู้หมายปองจนต้องหลบหนีเพื่อรักษาอุดมคติ ประสบการณ์จากโรงเรียนและมหาวิทยาลัยยังมีอยู่น้อย อ่านหนังสือมากก็จริง แต่ประสบการณ์จากหนังสือเพียงแค่สอนให้เธอเลียนแบบนักเขียนเก่า ๆ ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว (สุภา สิริสิงห 2515 : 416 - 421)

ช่วงที่สอง นับแต่ พ.ศ. 2511 - 2526 เป็นช่วงที่นวนิยายของโบตันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากช่วงแรก นวนิยายที่ถือได้ว่าเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อในการเปลี่ยนแปลงจากช่วงแรกมาสู่ช่วงที่ 2 นี้ได้แก่เรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ซึ่งโบตันได้เขียนลงในสตรีสาร ในช่วงปลายปี

พ.ศ. 2511 - 2512 เรื่อง จดหมายจากเมืองไทย นี่เป็นเรื่องของชาวจีนผู้เข้ามาอยู่ในเมืองไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง วิธีการดำเนินเรื่องนั้นทำในรูปของจดหมาย โดยสมมติว่าตำรวจยึดมาได้จากชาวจีนแผ่นดินใหญ่คนหนึ่งซึ่งลักลอบเข้าเมือง จดหมายร้อยฉบับนั้นเป็นของต้นสังกัดแม่ของเขาเล่าชีวิตในเมืองไทย ความคิดความรู้สึกของเขามีต่อคนไทยและเมื่อเรื่องนี้ได้ตีพิมพ์ลงในสตรีสาร ได้มีผู้กล่าวขวัญถึงมากทั้งในด้านดีและร้าย มีทั้งคำนิยมและคำต่อต้านอย่างรุนแรงจากหนังสือพิมพ์รายวันต่าง ๆ โดยที่โบทันกล่าวถึงคำวิจารณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ว่าบางคนคิดว่าเป็นเรื่องจริง บางคนโกธรคิดว่าผู้ประพันธ์มีความเห็นเช่นเดียวกับตัวละครในเรื่อง ผู้เขียนซึ่งขณะนั้นอยู่ในวัยยังไม่เบญจเพส อารมณ์คุ้มกันเกือบจะหยุดเขียนหนังสือไปเลย แต่ได้พยายามบังคับตนเองไว้ เขียนต่อไปตามเนื้อหาเดิมจนจบ และปรากฏว่าประสบผลสำเร็จได้รับรางวัลวรรณกรรมดีเด่นจากองค์การ ส.ป.อ. ประจำปี 2512 ในต้นปี พ.ศ. 2513

นวนิยายเรื่องต่อมาเขียนในระยะเวลาใกล้เคียงกับ จดหมายจากเมืองไทย คือในปี พ.ศ. 2512 ได้แก่เรื่อง สายสัมพันธ์ ลงในศรีสัปดาห์ ในนามปากกา นรสรวง สักทวงศ์ นามปากกาที่ใช้เพียงครั้งเดียวก็เลิกไป และหลังจากได้รางวัล ส.ป.อ. โบทันก็หยุดเขียนนวนิยายไประยะหนึ่ง

ช่วง พ.ศ. 2513 - 2523 โบทันได้เขียนเรื่อง ความสมหวังของแก้ว ซึ่งโบทันเคยกล่าวว่า ชอบนวนิยายเรื่องนี้มากเพราะถึงแม้จะไม่ประสบผลสำเร็จด้านชื่อเสียง แต่ก็ได้พัฒนาศึกษาความรู้สึกของผู้หญิงเพศเดียวกับผู้เขียนมากกว่าทุกเรื่อง (สุภา สิริสิงห์ 2527 : 21)

หลังจากเรื่อง ความสมหวังของแก้ว โบทันได้หยุดเขียนนวนิยายไปอีกนาน แล้วจึงเขียนเรื่อง แหวววัน ขึ้นในปลายปี พ.ศ. 2514 - 2515 และได้รับเลือกเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนระดับมัธยมต้น โบทันได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่องนี้ไว้ใน ถนนหนังสือ ว่า ในระยะต้นไม่ประสบความสำเร็จเลย อ่านไม่สนุกและไม่มีสำนักพิมพ์โดยออมนิพิมพ์รวมเล่มใหญ่ให้เกรงว่าจะขายไม่ออก ผิดกับจดหมายจากเมืองไทย และความสมหวังของแก้ว ต่อจากแหวววัน โบทันได้เขียนเรื่อง ลูกแม่ และ ภาพลวง ลงในสตรีสาร ในปี-พ.ศ. 2516 - 2517 และหยุดเขียนนวนิยายไปหลายปี จนกระทั่งพอมีเวลาว่างจากงานทำหนังสือเด็กในปลายปี พ.ศ.

2521 จนถึงต้นปี พ.ศ. 2523 จึงเขียนเรื่องเกี่ยวกับคนจีนอีกครั้ง คือ ไผ่ต้องลม เรื่องนี้เป็นชีวิตของคนจีนในไทยเช่นเดียวกับเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย และเป็นนวนิยายที่ยาวที่สุดของโบตัน คือมีความยาวมากกว่า 90 ตอน ถัดจากไผ่ต้องลม ได้แก่เรื่อง กลิ่นดอกส้ม วัยบริสุทธิ์ และผู้หญิงคนนั้นชื่อบุตรอด ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 เธอได้เขียนเรื่อง กัมมา ซาลิ หลังจากนั้นเขียนเรื่อง สุดสายรุ้ง ซึ่งภายหลังเปลี่ยนชื่อเรื่องใหม่เป็น บ้านสอยดาว และเขียนเรื่อง ดอกไม้ริมทาง

นวนิยายในช่วงที่ 2 ของโบตัน นับแต่จดหมายจากเมืองไทย เป็นต้นมามีประมาณ 14 เรื่อง มีอยู่ 2 เรื่องที่เขียนเกี่ยวกับชีวิตการต่อสู้ของคนจีนในเมืองไทย คือเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย และ ไผ่ต้องลม นอกจากนั้นมีการเสนอเรื่องเกี่ยวกับชีวิตการต่อสู้ของหญิงสาวในครอบครัวยากจน เช่น ความสมหวังของแก้ว แว่ววัน ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุตรอด และ ดอกไม้ริมทาง ดังที่ศิริพร อภิวรรณศรี ได้กล่าวถึงโบตันไว้ใน ถนนหนังสือ ว่า โบตันเขียนนวนิยายไม่มาก แต่หลายเรื่องที่เธอเขียน เธอสละเวลาให้แก่ผู้หญิงที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ เธอทำให้ผู้อ่านเห็นค่าของผู้หญิง ให้เห็นว่าผู้หญิงถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างไรบ้าง บางเรื่องเธอก็แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีความสามารถมีพลังสร้างสรรค์อย่างไร (ศิริพร อภิวรรณศรี 2527 : 29)

นอกเหนือจาก 2 ลักษณะที่กล่าวมาแล้ว ในช่วงที่ 2 นี้ โบตันได้เขียนนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับเด็กเป็นส่วนใหญ่ เช่นเรื่อง ลูกแม่ วัยบริสุทธิ์ ตราไว้ในดวงจิต และบ้านสอยดาว

ช่วงที่ 3 นับแต่ พ.ศ. 2527 - 2531 นวนิยายช่วงนี้ยังมีลักษณะร่วมกับช่วงที่ 2 อยู่ในการเสนอเรื่องเกี่ยวกับชาวจีนดังในเรื่อง ก่อนสายหมอกเลื่อน การเสนอเรื่องเกี่ยวกับเด็ก เช่นในเรื่อง ยายหนูลูกน้อ กว่าจะรู้เดียงสา ทองเนื้อเก้า สุดแต่ใจจะไขว่คว้า จากพารูลิติน จันทร์ข้างแรม และด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก ส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปจากช่วงที่ 2 คือ การให้ความสนใจกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมากขึ้น เนื่องจากในช่วงที่ 3 นวนิยายหลายเรื่องได้สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างหลากหลาย เช่นปัญหาที่เกิดจากวิถีโอทีที่แสดงความโง่งมทางเพศ อันมีผลต่อเยาวชน ในเรื่อง เหยื่อ ปัญหาของคนพิการในเรื่อง นิมิตลาง ปัญหาความอยุติธรรมที่นายจ้าง

ปฏิบัติต่อคนงาน ในเรื่อง ถนนสายสุดท้าย ปัญหาการทุจริตในการทำงาน จากเรื่อง ดงคนดิบ ปัญหาสารพิษในอาหารจากเรื่อง ตั้งหนึ่งเม็ดทราย และปัญหาความแห้งแล้งของพื้นที่ทำกินในเรื่อง เหนือพื้นหลุม

นวนิยายในช่วงที่ 3 นี้รวมแล้วมีทั้งหมดจำนวน 14 เรื่อง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม 6 เรื่อง นอกนั้นเป็นเรื่องที่โต้นยังเขียนในแนวเดียวกับช่วงที่ 2 อยู่ คือ เขียนเรื่องเกี่ยวกับคนจีน เขียนเรื่องเกี่ยวกับเด็ก และ เขียนเรื่องเกี่ยวกับสตรี

ปัจจุบันนวนิยายของโต้นมีผู้นำมาแสดงเป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์หลายเรื่อง เช่น กว่าจะรู้เดียงสา ผู้หญิงคนนั้นชื่อนพอรอด ทองเนื้อเก้า ยายหนูลูกพ่อ ตราไว้ในดวงจิต บ้านสอยดาว เหยื่อ สุดแต่ใจจะไขว่คว้า และ ความสมหวังของแก้ว

นามปากกา

โต้น เคยบันทึกไว้ในวารสาร ถนนหนังสือ เกี่ยวกับนามปากกาของเธอว่า "โต้น" หมายถึงดอกไม้ มีจุดมุ่งหมายคือ จะเขียนเรื่องเกี่ยวกับคนจีน ก็ใช้มาตลอด (สุภา สิริสิงห 2531 : 48)

นามปากกาโต้น เป็นนามปากกาที่ สุภา สิริสิงห ใช้เขียนนวนิยายมาตั้งแต่เรียนอยู่ชั้นปีที่ 3 คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และใช้นามปากกา ส. ลือศิริ เมื่อเขียนเรื่องสั้น แต่เรื่องสั้นชื่อ ไอ้ดำ ที่ลงในหนังสือ ขวัญจิต ใช้นามปากกาทินเกสร ซึ่งใช้เพียงครั้งเดียวก็เลิกไป และเมื่อเขียนนวนิยายเรื่อง สายสัมพันธ์ ลงใน ศรีสัปดาห์ ใช้นามปากกาพรสรวง สักพวงค์ แต่ใช้เพียงครั้งเดียวก็เลิกไปเช่นกัน

นอกจากงานเขียนนวนิยายแล้ว โต้นมีงานเขียนหนังสือสำหรับเด็กอีกจำนวนมาก เพราะทำงานประจำทางด้านนี้มาตลอดทั้งที่ชัยพฤกษ์ สตรีสาร หน้าหนังสือพิมพ์เด็กในไทยรัฐ ชมรมเด็ก และนิตยสารสำหรับเด็กของเพื่อน ๆ อีกหลายเล่ม (การประชาเคราะห์ 2531 : 44)

โบตันเคยบันทึกเกี่ยวกับนามปากกาที่ใช้เมื่อเขียนหนังสือไว้ใน นักเขียนชาวอักษรศาสตร์ ว่า เมื่อทำงานหนังสือเด็กไม่ต้องการให้เด็กติดนักเขียน ต้องการให้เด็กติดหนังสือและรักการอ่านมากกว่าติดนามปากกา จึงใช้นามปากกามากมาย เช่น ปียตา วนันท์, ฟีเอื้อย, แก้วตา, ชัยพฤกษ์ ฯลฯ นามปากกาชัยพฤกษ์เป็นนามปากกาที่ใช้ประจำคอลัมน์ร่วมกับนักเขียนคนอื่น ๆ ส่วนนามปากกา ปียตา วนันท์ บางครั้งก็ใช้ ปียตาเฟื่องล้น ๆ นามปากกานี้ใช้สำหรับงานที่มีได้แต่งขึ้นเอง แต่เป็นงานแปลหรือเรียบเรียงมาจากของต่างประเทศ และหากเล่มใดที่แต่งเองจะใช้นามจริงของตน

ผลงานวรรณกรรมของโบตัน

ผลงานวรรณกรรมของโบตัน จำแนกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. นวนิยาย เพื่อสะดวกในการศึกษาได้แบ่ง ตามระยะเวลาออกเป็น 3 ช่วง

ช่วงที่ 1 นวนิยายช่วงปี พ.ศ. 2509 - 2510 มีจำนวน 3 เรื่อง น้ำใจ

รุ่งสีชมพู ทางชีวิต

ช่วงที่ 2 นวนิยายช่วงปี พ.ศ. 2511 - 2526 มีจำนวน 14 เรื่อง

จดหมายจากเมืองไทย สายสัมพันธ์ ความสมหวังของแก้ว แวววัน

ลูกแม่ ภาพลวง ไม่ต้องลม กลิ่นดอกส้ม วัยบริสุทธิ์ ผู้หญิงคนนั้นชื่อ

บุญรอด ก้นหาซาลิ ตราไว้ในดวงจิต บ้านสอยดาว ดอกไม้ริมทาง

ช่วงที่ 3 นวนิยายช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2531 มีจำนวน 14 เรื่อง

ยายหนูลูกพ่อ เหยื่อ นิมฟ์ลาป ถนนสายสุดท้าย ดวงคนดิบ กว่าจะรู้

เตียงสา ทองเนื้อเก้า สุดแต่ใจจะไขว่คว้า ด้วยสองมือแม่ที่สร้าง

โลก จากผงธุลีดิน ตั้งหนึ่งเม็ดทราย ก่อนสายหมอกเลื่อน

จันทร์ข้างแรม เหนือพื้นหลุม

2. เรื่องสั้น เรื่องสั้นเรื่องแรกคือเรื่อง ไอ้ดำ หลังจากนั้นมามีรวมเรื่องสั้นเป็นเล่ม

ชุด แก้วสามดวง ซึ่งชุดนี้เป็นเรื่องสั้นที่เล่าประสบการณ์ชีวิตชาวบ้านเมืองหลวง นอกจากนี้

มีเรื่องสั้นชุด คินเหงา และ รักว้าให้ผูก

3. หนังสือสำหรับเด็ก โบทันทำหนังสือสำหรับเด็กอยู่หลายปีมีทั้งหนังสือสำหรับเด็กที่เขียนขึ้นเอง และหนังสือสำหรับเด็ก ที่แปลและเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศ

หนังสือสำหรับเด็กที่โบทันเขียนขึ้นเองมีเพียง 2 เรื่อง คือเรื่อง ลูกไก่แสนสวย และเรื่อง ป่าเขียว โดยเฉพาะเรื่อง ลูกไก่แสนสวย นั้นได้รับรางวัลดีเด่นในฐานะหนังสือสำหรับเด็กคัดอ่านในปี พ.ศ. 2516 จากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ

ส่วนหนังสือสำหรับเด็กที่โบทันแปลและเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศ มีหลายเรื่องด้วยกันทั้งที่เป็นนิทานและเรื่องสั้น ดังมีรายชื่อต่อไปนี้ อัคนจกภัย เจ้าชายง่อย นิทานหลายรส ยักษ์ใจดี เค้าโม่งสู่โลก บ้านน้อยในโพรงไม้ ระแวงไพร เหตุเกิดในกองคาราวาน ยอดชาย นายลา ลูกชายเจ้าเมือง โรงแรมหกภัย ตะเกาณักไม้ เจ้าหญิงกับขมเม็ง ฝันเพื่อง แมวหาย พ่อมดเมืองมายา ลูกชายอาละดิน ปู่และหมาไม้ผจญภัย เพื่อนสัตว์แสนรัก เจ้าวอกน้อย เรื่องสั้นวิทยาศาสตร์

หนังสือสำหรับเด็กที่แปลและเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศนี้ บางเรื่องรวบรวมเล่มเป็นชุด ได้แก่ รวมเรื่องสั้นสำหรับเด็กนานาชาติ รวมนิทานชุดเพื่อนสัตว์น่ารัก รวมนิทานชุดเพลินยามว่าง รวมนิทานชุดนิทานก่อนนอน นิทานสัตว์รอบโลกชุด 1 สัตว์ออสเตรเลีย และ นิทานสัตว์รอบโลกชุด 2 สัตว์เอเชีย

4. สารคดี โบทันเขียนสารคดีไว้จำนวน 5 เรื่อง บางเรื่องเป็นสารคดีเกี่ยวกับต่างแดน ได้แก่ ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กนานาชาติ เรื่องเกี่ยวกับต่างแดนที่น่าสนใจ บางเรื่องเป็นสารคดีเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ ได้แก่ สัตว์โลกล้านปี นกบินไม่ได้ และบางเรื่องเป็นสารคดีวิทยาศาสตร์ ได้แก่สารคดีที่ใช้ชื่อว่า สารคดีกึ่งวิทยาศาสตร์

งานของโบทันได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษาดังนี้ นวนิยายเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย แปลเป็นภาษาอังกฤษ พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2520 แปลเป็นภาษาญี่ปุ่นพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2522 และพิมพ์เป็นครั้งที่สองในปลายปี พ.ศ. 2523 แปลเป็นภาษาโปแลนด์พิมพ์เป็นเล่มในปี พ.ศ. 2524 และครั้งสุดท้ายได้รับการแปลเป็นภาษาฮิบรูตีพิมพ์ในอิสราเอล

นอกจากนี้เรื่องสั้นชื่อ มณีชาติตลิ่งใจ และ ดอกไม้ปลายสวน ของโต้น ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษเมื่อปี พ.ศ. 2517 ลงพิมพ์ในนิตยสารของญี่ปุ่น

งานของโต้นมีหลายประเภท และงานส่วนใหญ่ที่รู้จักกันแพร่หลายคือ นวนิยาย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาสังเขปจากนวนิยายของโต้นรวม 31 เรื่อง มีเนื้อเรื่องย่อต่อไปนี้

น้ำใจ หญิงสาวชาวเหนือชื่อจिरา ตาบอดทั้งสองข้างพ่อแม่เสียชีวิตแล้วมีน้ำสาวเป็นผู้ปกครอง และเป็นผู้ดูแลกองมรดก น้ำสาวของเธอโลกคิดจะครอบครองมรดกแต่เพียงผู้เดียวจึงพาจिरามาถึงไวกิ้งกรุงเทพฯ หน้าคลินิกแห่งหนึ่ง ในระยะที่จिरาถูกนำตัวมาถึงไวกิ้งกรุงเทพฯ นี้ราชทินคูรักของจिरาได้ตามหาตัวเธอที่สถานรักษาคอนตาบอดตามคำกล่าวเท็จของน้ำสาวจिरาที่ว่าพาจिरาไปรักษาตาที่กรุงเทพฯ แต่ไม่พบจिरา

หมอเริง รัชฎาพรหม พบจिरาที่หน้าคลินิกของเขาจึงนำตัวเธอไปรักษาที่บ้านจนตามองเห็น แม่ของหมอเริงไม่มีลูกสาวและรู้สึกถูกชะตากับจिरาแม่ของหมอเริงจึงขอให้จिरาเป็นบุตรบุญธรรม หมอเริงชอบจिरาแต่เขาเป็นคนเย็บขริมไม่เคยแสดงความในใจให้เธอได้ล่วงรู้ ผิดกับรัตน์น้องชายของเขาซึ่งเป็นคนเจ้าชู้ รัตน์ชอบจिरาและหาโอกาสชวนเธอเสมอ ในคืนหนึ่งรัตน์ได้แอบเข้าไปในห้องของจिरาเพื่อจะปลุกปล้ำเธอ แต่จिरาไม่อยู่เพราะไปดูแลแม่ของหมอเริงที่กำลังป่วยอยู่อีกห้องหนึ่ง รัตน์เข้าใจผิดคิดว่าอรุณสาวใช้ที่นอนห้องเดียวกับจिरาเป็นจिरา อรุณจึงตกเป็นของรัตน์

จिरาสำนึกในบุญคุณของหมอเริงอยู่เสมอ และเริ่มหวนไหวเมื่อรู้ว่านางใจหมอเริงอยู่เช่นกัน ต่อมาจिरาได้พบกับราชทินคูรักของตนโดยบังเอิญที่บ้านของหมอเริง เพราะราชทินรู้จักกับรัตน์ ราชทินดีใจมาก เขาชวนให้จिरากลับบ้านทางเหนือพร้อมกับเขา จिरาจึงปรึกษากับหมอเริง หมอเริงเห็นด้วยทั้งที่รู้ว่าถ้าจिरากลับไปครั้งนี้เธอกับราชทินคงแต่งงานกัน เพราะเขาคิดว่าจिरานั้นรักกับราชทินมานานยากที่เขาจะเปลี่ยนใจเธอได้ และราชทินก็เป็นคู่ควรกับจिरาอย่างที่สุด

เกียจและบังคับให้ลูกชายแต่งงานกับหญิงอื่น เธอจึงแค้นด้วยการไปเป็นอนภรรยาพ่อของเขา

รัฐสินธุ เป็นเรื่องของหญิงสาวสวยชื่ออัมรตี เมื่อพ่อแม่เสียชีวิตได้เข้ามาอยู่ในความปกครองของนายทวิเพื่อนของพ่อ ซึ่งมีตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงหนึ่ง เขาเป็นพ่อม่ายมีลูกชายคนเดียวชื่ออริบตี เรียนอยู่ต่างประเทศ นายทวิเป็นคนเจ้าชู้มากอยากจะได้ อัมรตีเป็นภรรยาของเขา แต่เธอก็บ่ายเบี่ยงเรื่อยมา และในที่สุดอัมรตีได้หนีไปโดยมีกุลยาเพื่อนของเธอเป็นผู้ช่วยเหลือ ทั้งสองนัดพบกันในเวลากลางคืน โดยอัมรตีให้กุลยารออยู่ที่บ้าน ในระหว่างที่อัมรตีไปหากุลยาได้ถูกคนของนายทวิไล่ตาม บังเอิญมีชายแปลกหน้าผ่านมาทางนั้นช่วยอัมรตีให้พ้นจากการติดตามมาได้

กุลยาพาอัมรตีไปอยู่กัณหาติห่าง ๆ ที่เพชรบุรีที่นั่นเธอได้ทำงานสอนหนังสือและได้พบกับคณัตร์ชายแปลกหน้าที่ช่วยเธอไว้ในคืนที่หนีนายทวิ คณัตร์ชอบอัมรตี แต่อัมรตีชอบนายอำเภอกคนใหม่ที่ชื่ออริบตี ซึ่งเป็นลูกชายนายทวิที่เพิ่งกลับจากต่างประเทศ โดยที่เธอไม่รู้ว่าเขาเป็นลูกนายทวิเพราะเธอและเขาไม่เคยพบกันมาก่อน ต่อมา ศรีสุดา อดีตภรรยาลับ ๆ คนหนึ่งของนายทวิต้องการจะแก้แค้นที่นายทวิทอดทิ้งเธอไป เมื่อรู้ว่าอัมรตีและอริบตีอยู่ที่เพชรบุรีจึงออกอุบายให้นายทวิตามมาเพื่อพบกับอัมรตี และพบกับอริบตีลูกชายของเขาในเวลาพร้อมกัน อริบตีจะได้ผิดหวังในตัวพ่อของเขา ขณะเดียวกันนายทวิก็จะเสียใจมากที่ทำให้ลูกชายเสื่อมศรัทธา เหตุการณ์ได้เป็นไปตามที่ศรีสุดาคาดการณ์ไว้ และหลังจากเรื่องนี้ผ่านไปนายทวิจึงเลิกล้มความคิดที่จะตามอัมรตีกลับไปอยู่กับเขา

ทางชีวิต เรื่องของครอบครัวหนึ่งที่พ่อแม่เสียชีวิตตั้งแต่พวกเขา 4 พี่น้องยังเล็ก ขณะนั้นลูกหลานสาวคนโตอายุได้ 15 ปี ต้องรับภาระเลี้ยงดูครอบครัวโดยการแบ่งบ้านที่อาศัยอยู่ให้คนเช่า และเลี้ยงเป็ดขาย ส่วนสุนารีน้องสาวคนที่สามชอบดนตรีและการแสดง เธอได้ลาออกจากโรงเรียนมาแสดงดนตรีตามงานต่าง ๆ เพื่อหารายได้

สุนารีเป็นคนสวยและมีทิวี่แรงกล้า เมื่อโตเป็นสาวมีนายตำรวจข้างบ้านมาชอบเธอชื่อ วัฒนา แต่สุนารีไม่ชอบเขาเธอรักชอบกับลูกชายนายทหารชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่ง แม่ของชายคนรักรังเกียจและบังคับให้ลูกชายแต่งงานกับหญิงอื่น เธอจึงแก้แค้นโดยการไปเป็นอนุภรรยาพ่อของเธอ

สุรียองชายคนเล็กมีนิสัยเกเร ครั้งหลังสุดได้ไปเที่ยวกลับแล้วเกิดเรื่องแทงคนตาย จึงหนีคดีไปอยู่กับโจรก่อการร้ายแถบภาคอีสาน ต่อมาสุกานดาเรียนจบแพทย์ และสุรียองชายคนที่สองเรียนจบตำรวจ ทั้งสองได้ทำงานอยู่ภาคอีสานใกล้ ๆ กับวัฒนา วันหนึ่งสุกานดาถูกโจรก่อการร้ายจับตัวไป ทำให้เธอรู้ว่าสุรียองชายของเธอที่หนีออกจากบ้านไปในนั้นรวมอยู่ในโจรกลุ่มนี้ สุกานดาพบว่าสุรียองมีลูกสาวคนหนึ่ง ส่วนภรรยาของเขาเสียชีวิตแล้ว เมื่อวัฒนาบุกเข้ามาช่วยสุกานดา ทั้งสองได้เกลี้ยกล่อมให้สุรียองกลับใจเพื่อลูกสาวของเขาจะได้มีชีวิตที่ดีกว่าในค่ายโจร สุรียองและลูกสาวหนีออกจากค่ายพร้อมกับวัฒนาและสุกานดา แต่ระหว่างนั้นพวกโจรก่อการร้ายตามมายังถูกสุรียองและลูกสาวเสียชีวิต วัฒนาและสุกานดาจำใจทิ้งคนสุรียองและลูกของเขาไว้ที่นั่น แล้วหนีต่อไปจนรอดพ้นการติดตามของโจรก่อการร้าย จากการที่วัฒนาช่วยเหลือสุกานดาครั้งนี้ทำให้ทั้งสองเห็นใจกันและแต่งงานกันในเวลาต่อมา

๔ สายสัมพันธ์ เป็นเรื่องของหญิงสาวสวยฐานะดีมีเกียรติชื่ออิสสรียาภรณ์ เธอกำพร้าแม่ตั้งแต่เล็ก นายอนุชาผู้เป็นพ่อจึงรักและตามใจเสมอมา ครั้งหนึ่งเมื่ออิสสรียาภรณ์ยังเป็นวัยรุ่นขณะที่นั่งรถรับจ้างกลับจากบ้านเพื่อน ได้ถูกคนขับทำร้ายหมายจะชิงใจ แต่บังเอิญมีชายคนหนึ่งเข้ามาช่วยเธอไว้จนตัวเองได้รับบาดเจ็บ เขาชื่อวศิน อิสสรียาภรณ์จดจำเหตุการณ์ครั้งนั้นไว้คนเดียวเท่านั้นสักในบุญคุณและนิยมชมชอบเขาอยู่ในใจ หลายปีผ่านไปอิสสรียาภรณ์ได้ข่าวของวศินทางหน้าหนังสือพิมพ์ว่าตกเป็นผู้ต้องหาคดีลักพาหญิงสาวชื่อสุคนธมานไปเรียกค่าไถ่ อิสสรียาภรณ์จึงช่วยเหลือวศินเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณโดยการว่าจ้างสยามเพื่อนของเธอคนหนึ่งซึ่งเป็นทนายว่าความให้วศิน

ต่อมาสยามได้รู้ความจริงว่าสุคนธมานเป็นคนรักของวศิน และเป็นคนวางแผนให้วศินจับตัวเธอไปเรียกค่าไถ่ เนื่องจากสุคนธมานต้องการเงินสี่หมื่นบาทจากมารดาของเธอ แต่วศินถูกตำรวจจับเสียก่อนสุคนธมานจึงไม่ได้เงินที่เธอต้องการ และเมื่อสยามมาประกันตัววศินออกไปสุคนธมานได้ขอร้องวศินให้ขอเงินสี่หมื่นบาทจากผู้หวังดีที่มาช่วยเขาแล้วนำมาให้เธอ ซึ่งวศินก็ทำตามโดยขอเงินสี่หมื่นบาทจากอิสสรียาภรณ์ผ่านทางสยาม

วคินอยู่ในความดูแลของสยามจนถึงวันที่ศาลตัดสินคดีและถึงแม้ความจริงจะปรากฏว่า
สுகนธมานร่วมมือกับเขาด้วย วคินก็ยังไม่ชนะคดี เขาถูกศาลตัดสินให้จำคุก ส่วนสுகนธมาน
แต่งงานไปกับชายคนอื่นที่มีฐานะร่ำรวย

ช่วงนี้ที่บ้านอิสสิริยาภรณ์มีขุนนางน้องสาวของขุนภรรยาใหม่ของคุณอนุสารเข้ามาอยู่ด้วย
และได้กลายเป็นภรรยาอีกคนหนึ่งของคุณอนุสารไป อิสสิริยาภรณ์ทำใจรับขุนนางไม่ได้จึงไปพักอยู่
หัวหินกับสาวใช้สองคน ชื่อหน้อยกับนิด นิดเป็นสาวใช้ที่ทะเลาะทะเลาะกัน เธอลักลอบได้เสียกับ
สรสิทธิ์น้องชายขุนนาง และคบคิดกันที่จะวางยาอิสสิริยาภรณ์เพื่อให้อิสสิริยาภรณ์ตกเป็นของสรสิทธิ์
อีกคนหนึ่ง แต่ทั้งสองทำไม่สำเร็จ

หลังจากนั้นไม่นานขุนนางยื่นคำขาดให้คุณอนุสารเลิกกับขุนนาง แต่คุณอนุสารไม่ยอม ขุนนางจึง
ไปหาอิสสิริยาภรณ์ที่หัวหินแล้วเดินทางท่องเที่ยวไปกับอิสสิริยาภรณ์ จนกระทั่งขุนนางกลับไปคืนดี
กับสามีเก่า ขุนนางจึงได้กลับไปอยู่ที่บ้าน ส่วนอิสสิริยาภรณ์เมื่อกลับจากทางใต้คราวนี้ เธอได้ไป
พักที่บ้านนางละมุน และบังเอิญได้พบกับวคินที่หน้าโถงออกมาทำไร่อยู่แถวนั้น

วคินชอบพอกับขุนนางน้องสาวอีกคนหนึ่งของขุนนางซึ่งป่วยเป็นวัณโรคและมานักนี้เคยอยู่ที่นั่น
อิสสิริยาภรณ์จึงพยายามตัดใจจากวคิน เพราะคิดว่าสายสัมพันธ์ระหว่างเธอกับเขาได้สิ้นสุดลง
แล้ว และเธอควรจะแต่งงานกับสยาม เพราะสยามรักเธอมากและเธอกับเขาก็น่าจะมีความเหมาะสม
กันที่สุด แม้ว่าเธอจะไม่ได้รักเขาก็ตาม

เจตมหายจากเมืองไทย ต้นส่วงอุ้นหนุ่มชาวจีนซึ่งเดินทางมาเสี่ยงโชคในเมืองไทย
แล้วเขียนเล่าเรื่องที่พบเห็นเป็นจดหมายกลับไปให้แม่ของเขาที่อยู่มืองจีนได้ทราบ เขาเป็น
ชายหนุ่มที่ขยันขันแข็งมีความรู้หนังสือจีนค่อนข้างดี เนื่องจากผู้เป็นแม่อบรมสั่งสอนให้ และ
ระหว่างการเดินทางมาเมืองไทยเขาได้พบกับชาวจีนคนหนึ่งชื่อ ล้อหยงจิว ล้อหยงจิวมีบุตรชาย
หน้าตาคล้ายต้นส่วงอุ้นแต่เสียชีวิตไปแล้ว เขาจึงขอให้ต้นส่วงอุ้นเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งต้นส่วงอุ้น
ตกลงและเรียกล้อหยงจิวว่าพ่ออุปถัมภ์

เมื่อถึงเมืองไทย ต้นสว่างอุได้ทำงานกับล่องว่นทอง ญาติของล่องหยงจิวในร้านค้าของชำที่สำเพ็ง โดยมีหน้าที่ทำบัญชีและรับส่งสินค้า ล่องว่นทองมีบุตรสาวสองคนชื่อหมยเอ็งและอึ้งบ๊วย หมยเอ็งพี่สาวคนโตเป็นคนสวยไม่ช่างพูดอย่างอึ้งบ๊วย และความสวยของเธอก็ได้ถูกมัดใจ ต้นสว่างอุ เขาได้ใกล้ชิดกับเธอมากขึ้นเมื่อล่องว่นทองให้เขาเป็นครูสอนหนังสือแก่บุตรสาวทั้งสอง ภายหลังต้นสว่างอุได้แต่งงานกับหมยเอ็งด้วยความช่วยเหลือของล่องหยงจิวพ่ออุปถัมภ์ของเขาเอง

เมื่อแต่งงานแล้ว ต้นสว่างอุได้ตั้งร้านติดกับร้านของล่องว่นทอง และตั้งตัวได้มีฐานะร่ำรวย เขามีบุตรกับหมยเอ็งสี่คน คนโตเป็นชายชื่อเว่งคิม ส่วนอีกสามคนเป็นหญิงชื่อ ชุ่ยกิม นิกหลี และเม่งจู้ ต้นสว่างอุเป็นผู้ที่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมจีนมาก เขาพยายามเลี้ยงลูกแบบคนจีนและพยายามปลูกฝังค่านิยมแบบเก่าให้กับลูกทั้งสี่คน ขณะเดียวกันต้นสว่างอุก็เกิดความรู้สึกดูหมิ่นคนไทย ทำให้ลูกเกิดความขัดแย้งกับเขา โดยเฉพาะเว่งคิมบุตรชายคนโตที่ต้นสว่างอุรักและตั้งความหวังไว้มาก ได้ทำให้เขาผิดหวังเพราะประพฤติดูออกนอกกลุ่มนอกทางหลายประการ และเมื่อเวลาผ่านไปประมาณยี่สิบปี ต้นสว่างอุได้เปลี่ยนความคิดอ่านและพฤติกรรมของตนมาเป็นแบบคนไทยโดยไม่รู้ตัว และในที่สุดเขาก็ค่อยคลาไคลวิถีที่เคยรังเกียจคนไทยและเมืองไทย

> **ความสมหวังของแก้ว** แก้วเป็นเด็กสาวในครอบครัวยากจน มีพี่น้องทั้งหมดสิบสี่คน พ่อแม่มีอาชีพค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ แก้วมีเพื่อนคนหนึ่งชื่อหนูเล็ก หนูเล็กเป็นลูกเศรษฐีซึ่งมีฐานะดี ครั้งหนึ่งแก้วมีโอกาสเห็นห้องนอนของหนูเล็ก แก้วชอบมากและอยากมีห้องนอนเช่นนั้นบ้าง เพราะสภาพบ้านที่แก้วอยู่นั้นคับแคบ ทุกคนต้องนอนรวมกัน ความไม่ฝันอยากมีห้องส่วนตัวจึงฝังใจแก้วเรื่อยมา

ต่อมาบ้านของแก้วถูกไล่ที่ แก้วไปเป็นคนรับใช้บ้านหนูเล็กเพื่อชดเชยที่แม่ของแก้วกู้เงินแม่ของหนูเล็กมาใช้ แก้วต้องทำงานหนักและถูกคนในบ้าน虐待จากถูกเสมอ เมื่อเริ่มเป็นสาว แก้วไม่ชอบผู้ชายเลย นับแต่เกิดเหตุการณ์ที่พี่สาวของแก้วถูกข่มขืนจนต้องฆ่าตัวตาย

ในคืนหนึ่งแก้วถูกเศรษฐีข่มขืนจึงทำให้เธอเกลียดผู้ชายมากขึ้น หลังจากนั้นก็มีผู้ชายชื่อ ทรันย์มาสนใจแก้ว และขอแต่งงานด้วย แก้วตกลงทั้งที่ไม่ได้รักทรันย์ เพราะทรันย์มีฐานะดีแต่

จะเป็นพ่อม่ายลูกติด เมื่อแต่งงานแล้วแก้วมีฐานะดีขึ้นแต่เธอยังไม่พอใจเพราะยังไม่ได้สิ่งที่ต้องการมาตั้งแต่เด็ก คือ ห้องส่วนตัว ต่อมาแก้วมีลูก 1 คน และไม่นานนักทวันย์ถูกรรณเสียชีวิต ความสมหวังของแก้วจึงสมความปรารถนาคือ มีห้องส่วนตัวเป็นของตัวเอง แต่เมื่อสมหวัง แก้วก็ต้องเสียใจที่การมีห้องส่วนตัวของเธอเน้นแลกกับชีวิตของทวันย์

แวววัน แวววันเป็นเด็กสาวชาวสวนฐานะยากจน มีน้องชายคนเดียวชื่อไววิทย์ ครอบครัวแวววันประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ซึ่งเป็นงานหนัก เธอจึงต่อสู้ดิ้นรนเพื่อชีวิตที่ดีขึ้นโดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือ แวววันเรียนเก่งและได้ทุนการศึกษามาตลอดจนเรียนจบระดับอุดมศึกษา ส่วนไววิทย์น้องชายของเธอไม่ชอบเรียนหนังสือแต่ชอบงานทางศิลปะ

เมื่อเรียนจบแวววันได้ทำงานเป็นครูสอนหนังสือในโรงเรียนราษฎร์แห่งหนึ่ง ช่วงนี้ พันธุ์สุรีย์พี่ชายของเพื่อนได้มาชอบเธอ แต่เขาแต่งงานแล้วทำให้มีปากเสียงกับภรรยา ประกอบกับมีเรื่องไม่สู้ดีทางการเมือง พันธุ์สุรีย์จึงหาทางออกโดยการหนีไปต่างประเทศแล้วมอบหมายให้แวววันจัดการทรัพย์สินของเขาเพื่อนำไปเปิดเป็นโรงเรียนตามที่เธอเคยใฝ่ฝันไว้ แวววันจึงลาออกจากโรงเรียนราษฎร์มาตั้งโรงเรียนตามความประสงค์ของพันธุ์สุรีย์

ลูกแม่ เป็นเรื่องของเด็กชายคนหนึ่ง ซึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้เป็นผู้หญิง เด็กคนนี้ชื่อแพรมีพี่น้องฝาแฝดอีกคนเป็นหญิงชื่อไหม แม่ของทั้งสองชื่อกำไร กำไรเริ่มเกลียดผู้ชายเมื่อพ่อของแพรและไหมทอดทิ้งเธอไปอยู่กรุงเทพฯ ด้วยเหตุนี้กำไรจึงเลี้ยงแพรให้เป็นผู้หญิง และสอนทั้งแพรและไหมให้เกลียดผู้ชาย

แพรเรียนหนังสือในโรงเรียนคอนแวนต์กับไหม ที่โรงเรียนแพรเริ่มมองเห็นความแตกต่างระหว่างตนเองกับเพื่อน ๆ และเมื่อแพรรู้ความจริงว่าตนเป็นชาย แพรได้หนีแม่ไปอยู่กับครูบุญธรรมซึ่งเป็นครูละ กำไรพยายามตามแพรกลับมาแต่แพรไม่กลับ แพรพยายามปรับตัวให้เป็นผู้ชาย แต่นุคลิกลักษณะที่ถูกหล่อหลอมมาตั้งแต่เด็กทำให้แพรปรับตัวได้อย่างยากลำบาก

ในที่สุดแพรวได้ฝึกฝนตนเองทางด้านกีฬาจนเป็นนักฟุตบอลที่มีชื่อเสียง เพื่อลบปมด้อยที่
 เมื่อลือว่าเป็นกระเทย ต่อมาแพรวกลับไปหาแม่ และอยากให้แม่แต่งงานกับครอบครัวใหม่ จากนั้น
 แพรวและไหมได้ไปเรียนต่อต่างประเทศด้วยกัน

ภานหลวง เรื่องของสองพี่น้องลูกแม่ค้าขายปลาทางภาคใต้ คนพี่ชื่อคมมีอาชีพหาร
 รับจ้าง คนน้องชื่อขวัญข้าวทำงานเป็นเลขานุการอยู่ในบริษัทแห่งหนึ่งที่กรุงเทพฯ เมื่อพ่อของ
 ทั้งสองเสียชีวิต แม่ได้สามีใหม่และมีลูกใหม่อีกคนคือแซ่แซ่ ขวัญข้าวต้องรับภาระดูแลแซ่แซ่เมื่อ
 แซ่แซ่เข้ามาเรียนกรุงเทพฯ ขวัญข้าวลำบากใจอย่างยิ่งที่ต้องบิบบังฐานะของตนไม่ให้แซ่แซ่รู้
 แล้วนำไปบอกทางบ้านว่าเธอเป็นภรรยาของคนที่เธอเกลียดชังของเจ้านาย เจ้านายขวัญข้าวชื่อคุณ
 รุจน์เลี้ยงดูขวัญข้าวและมอบหมายให้เธอดูแลตักถั่วของเขาก่อนให้เข้าขายอาหาร

เมื่อคมมีขายของเธอกลับจากสงครามขวัญข้าวได้ฝากให้ทำงานกับคุณรุจน์ และอนุญาต
 ให้เขาอาศัยอยู่ชั้นบนของตึกแถวที่ให้เข้าขายอาหาร ต่อมาคมลักลอบได้เสียกับเจ้าลูกสาวเจ้า
 ของร้านอาหาร แต่เขาไม่คิดจริงจังกับเจ้าเพราะเขาหวังจะแต่งงานกับนุชรัตน์ลูกสาวคุณรุจน์
 คมวางแผนให้นุชรัตน์แต่งงานกับเขาโดยการมอมเหล้าเธอ และให้เธอตกเป็นของเข แพน
 ของเขาใกล้สำเร็จเมื่อนุชรัตน์ตกลงที่จะแต่งงานกับเขาถ้าเจ้าไม่ก่อเรื่องขึ้นเสียก่อน เจ้า
 หลอกคมว่าเธอตั้งครรภ์เพื่อผูกมัดให้คมแต่งงานด้วย แต่คมกลับให้ยาเจ็กกินเพื่อขับเด็กออก
 เจ้าจึงนำเรื่องนี้เล่าให้นุชรัตน์ทราบ คมโกรธเจ้ามากและเมื่อพบเจ้าอีกครั้งได้มีปากเสียงกัน
 ในรถ คมทำร้ายเจ้าทำให้รถเสียหลักชนกับรถภรรยาของนุชรัตน์คนหนึ่งของคุณรุจน์

จากอุบัติเหตุคมได้รับบาดเจ็บส่วนลูกชายคุณรุจน์ตายและเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้การแต่ง
 งานระหว่างคมกับนุชรัตน์ล้มเลิก ภายหลังคมรู้ว่าขวัญข้าวเป็นภรรยาของคุณรุจน์ เขาผิดหวังใน
 ตัวน้องสาวมาก ประกอบกับความล้มเหลวในชีวิตของตัวเอง เขาจึงหนีไปเป็นทหารรับจ้างตาม
 เดิม ส่วนขวัญข้าวรู้สึกสะเทือนใจจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และได้คิดว่าชีวิตภรรยาของเธอนั้น
 นั้นไม่ได้จริงจังยั่งยืนใด เหมือนกับภานหลวงตา เธอจึงหนีไปจากคุณรุจน์

ไต้หองลม ทิฉือเป็นชาวจีนเกิดในเมืองไทย แล้วย้ายไปอยู่กับญาติที่เมืองจีนตั้งแต่เล็ก ที่เมืองจีนทิฉือมีคู่หมั้นหมายเป็นลูกพี่ลูกน้องต่างแซ่กันชื่ออั้งเจ็ก ทั้งสองชอบพอกันมากและหวังไว้ว่าจะแต่งงานกันเมื่อโตขึ้น แต่ทิฉือถูกอาของเขากลับแก่งทำการฉ้อโกงไม่ได้ต้องหนีตามหมอสอนศาสนาไปอยู่ที่อื่น ก่อนไปเขาได้สัญญากับอั้งเจ็กว่าจะกลับมาหาเธอในอีก 6 เดือนข้างหน้า บังเอิญเกิดสงครามขึ้นในเมืองจีน ทิฉือกลับมาหาอั้งเจ็กตามสัญญาไม่ได้ เขาต้องระเหเร่ร่อนไปอยู่กับพวกทหาร เพราะหมอสอนศาสนาที่เขาติดตามไปด้วยนั้นหายสาบสูญไป

ในระหว่างสงครามทิฉือได้ช่วยเหลือนายทหารผู้ใหญ่คนหนึ่งที่ยาบาดเจ็บ นายทหารคนนั้นซาบซึ่งนำใจทิฉือและขอให้ทิฉือเป็นบุตรบุญธรรม ต่อมาพ่อบุญธรรมได้ช่วยเขาให้ตั้งตัวทำการค้าเป็นการชั่วคราว และเมื่อสงครามเริ่มสงบ ทิฉือได้ติดต่อไปทางบ้านอั้งเจ็ก ทำให้ทราบว่าเธอถูกบังคับให้แต่งงานกับชายอื่นไปแล้ว ช่วงนั้นอาของทิฉือคนหนึ่งมาจากเมืองไทยชวนเขาไปทำคนพ่อกแม่ที่เมืองไทย แต่เมื่อมาถึงเมืองไทยจึงรู้ว่าทางวัดจัดการคนพ่อกแม่ให้เรียบร้อยแล้ว เนื่องจากเป็นคนที่ไม่มียาติ อาของเขาคนที่อยู่เมืองไทยนี้ได้เงินจากทิฉือมาก็ไปเล่นการพนัน ทิฉือจะกลับเมืองจีนก็ไม่ได้เพราะเงินหมด เขาต้องระเหเร่ร่อนทำงานเป็นพ่อครัวในร้านเย็บเสื้อผ้า เป็นครูสอนหนังสือในโรงเรียนจีนบ้าง จนเขาพบกับปิ่นหยกลูกสาวร้านขายเสื้อผ้า แม่ของปิ่นหยกพอใจเขามาก เพราะทิฉือเป็นคนขยันมีการศึกษาและอ่อนน้อมถ่อมตน เธอตกลงยกลูกสาวให้แต่ทิฉือต้องหาผู้ใหญ่มาสู่ขอพร้อมกับสินสอดจำนวนหนึ่ง แม้ว่าแม่ปิ่นหยกจะเรียกเงินค่าสินสอดไม่มาก แต่ทิฉือก็ต้องขอเวลาสร้างตัวอยู่หลายปี เมื่อแต่งงานกันทิฉือยึดอาชีพส่งผลไม้ขายตามหัวเมืองต่าง ๆ กำไรบ้างขาดทุนบ้าง และในช่วงปีหนึ่งที่น้ำท่วมกรุงเทพฯ ทิฉือได้เปลี่ยนอาชีพมารับเหมาก่อสร้าง ต่อมากิจการรับเหมาก่อสร้างของเขาเจริญขึ้นทำให้มีฐานะดี ทิฉือจึงไปเมืองจีนเพื่อตามหาอั้งเจ็กซึ่งจากกันมาหลายสิบปี แต่ทิฉือไม่พบเธอและเมื่อกลับมาเมืองไทยก็พบว่ากิจการของเขาขาดทุนไปในช่วงที่เขาไม่อยู่ ทิฉือเสียใจมากและรู้สึกผิด เขาได้ให้สัญญากับปิ่นหยกว่าเขาจะลี้ภัยไป เพื่อฟื้นฟูกิจการให้ก้าวหน้าดังเดิม

กลิ่นดอกส้ม เป็นเรื่องที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชาวสวนส้มซานเมืองหลวงที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในรุ่นลูกหลานของเขา จากการประกอบอาชีพทำสวนที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษได้เปลี่ยนไปเป็นประกอบอาชีพตามความสามารถของตน ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป อันเห็นได้จากความเจริญของเมืองขยายตัวมากขึ้น ทำให้มีสภาพต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นลำดับ และเป็นอุปสรรคต่อการทำสวนอย่างมาก ครอบครัวของส้มโอเป็นครอบครัวหนึ่งที่ทำสวนส้มอยู่แถวฝั่งธนฯ ส้มโอมีพี่น้องสามคน เธอเป็นพี่สาวคนโต ถัดมาเป็นน้องชายชื่อทองดี และน้องสาวคนสุดท้ายชื่อเชียวหวาน

ส้มโอเรียนจบแพทย์ในเมืองไทยและได้ทุนไปเรียนต่อต่างประเทศ ที่นั่นส้มโอมีเพื่อนชายที่สนิทกันมากชื่อเวช ด้วยความเหงาและว่าเหวทำให้ส้มโอมีความสัมพันธ์กับเวชจนตั้งคร่ำครวญแต่งงานกับเวชที่ต่างประเทศโดยไม่บอกให้ทางบ้านทราบ เวชมีความคิดที่จะตั้งรากฐานครอบครัวอยู่ที่ต่างประเทศ แต่ส้มโอต้องการกลับเมืองไทย ในที่สุดส้มโอได้กลับเมืองไทยพร้อมด้วยลูกชายของเธอ ทองดีน้องชายของส้มโอเรียนจบกฎหมาย เขาเป็นคนตรงจึงถูกคนร้ายตามล่าอยู่เสมอ ส่วนเชียวหวานน้องสาวคนสุดท้ายจบครู และทำงานสอนหนังสือที่โรงเรียนใกล้ ๆ บ้าน เธอรู้จักกับญาติคนหนึ่งชื่อเวช เป็นหมอนั่นชื่อสันต์ ทั้งสองรักชอบกันและแต่งงานกันในเวลาต่อมา ช่วงที่เชียวหวานกับเวชเพิ่งแต่งงานนั้น ได้เกิดน้ำท่วมใหญ่สวนส้มเสียหายมาก ทำให้พ่อของเชียวหวานคิดมากและล้มป่วยลง เชียวหวานต้องรับภาระหนักดูแลพ่อและช่วยครอบครัวกู้สวน ในช่วงนี้หมอนั่นสามีของเชียวหวานเป็นโรคความดันโลหิตสูง เชียวหวานกลุ้มใจมาก แต่ในที่สุดเธอและครอบครัวก็ผ่านมรสุมชีวิตมาได้

วัยบริสุทธิ์ เป็นเรื่องของครอบครัวหนึ่งมีลูกสาวคนเดียวชื่อไบเตย ไบเตยกลัวคนแปลกหน้าตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 1 ขวบ แม้จึงพาไบเตยออกไปพบเพื่อนบ้านทำให้ไบเตยเริ่มคุ้นกับคนแปลกหน้ามากขึ้น แต่ยังเป็นเพื่อนบ้านคนหนึ่งของครอบครัวไบเตย เธอมีนิสัยชอบจินตนาการและแต่งเรื่องใส่ร้ายคนอื่นอยู่เสมอ วันหนึ่งไบเตยไปเล่นที่บ้านแต่บังเอิญต่อมลูกชายแต่เล่นจนตกหน้าต่า แต่กลัวกลัวว่าตนไม่ดูแลลูกจึงบอกกับสามีว่า ไบเตยผลักต่อมตกหน้าต่า

สามีแล้วโกรธมากชู้อาฆาตจะทำร้ายไบเตยและแม่ แม่ของไบเตยเริ่มเห็นอันตรายจากการมีเพื่อนบ้านอย่างแตัวและห้ามไบเตยไปเล่นที่บ้านของแตัวอีก ภายนี้พ่อของไบเตยต้องไปทำงานต่างจังหวัดไบเตยและแม่ต้องอยู่กันตามลำพัง แตัวจึงใส่ร้ายแม่ของไบเตยว่ามีชู้ ไบเตยเกลียดแตัวและเพื่อนบ้านระแวงนั้นที่ว่าแม่ของเธอ ไบเตยไม่ออกไปเล่นกับเพื่อนบ้านเหมือนก่อน เธอมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปจากเด็กน่ารักเป็นเงิบขี้นอนอยู่คนเดียว อ่านหนังสือและวาดรูปเล่น แต่รูปที่ไบเตยวาดเป็นผู้หญิงมีหนอนเต็มปาก ซึ่งไบเตยบอกกับแม่ว่าผู้หญิงในรูปคือแตัว ต่อมาแม่นำไบเตยไปเข้าโรงเรียน ไบเตยก็ยังไม่ได้เปลี่ยนบุคลิกที่เงิบขี้น เธอจะแยกโต๊ะไปนั่งคนเดียวไม่ยอมพูดกับเพื่อนจะพูดแต่กับครูเท่านั้น แต่เหตุการณ์นี้เป็นเช่นนี้อยู่สามเดือน ไบเตยก็เริ่มปรับตัวเข้ากับเพื่อนที่โรงเรียนได้

ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด บุญรอดเป็นหญิงสาวในครอบครัวชาวนายากจน มีพี่น้องทั้งหมดหกคนเป็นชายสี่คน หญิงสองคน แม่รักและตามใจลูกชาย ส่วนลูกผู้หญิงจะต้องทำงานหนักช่วยเหลือครอบครัว เมื่อพ่อเสียชีวิตพร้อม ๆ กับแม่ บุญรอดและสาวคนที่สองต้องไปทำงานเป็นเมียเช่าอยู่กรุงเทพฯ เพื่อส่งเงินมาเลี้ยงครอบครัว และท้ายสุดบุญรอดได้นำลูกที่เกิดจากฝรั่งและนี้โกรมามาให้แม่เลี้ยง แล้วกลับไปทำงานเป็นโสเภณีที่กรุงเทพฯ

บุญรอดเป็นสาวคนที่สามซึ่งเป็นลูกที่แม่เกลียดที่สุด เพราะบุญรอดตัวดำ ผมหยิกไม่สวย และมีนิสัยปากกล้ามาตั้งแต่เด็ก แม่พาบุญรอดไปทำงานกับเจ้าแ้วร้านอาหารแห่งหนึ่งตั้งแต่อายุสิบสามปี บุญรอดอยู่ที่ร้านนั้นได้ไม่นานก็ถูกเจ้าแ้วแ้วใจ เธอจึงหนีไปอยู่กับครูอรพิน ซึ่งเป็นครูที่เคยสอนหนังสือให้เธอมาก่อน เมื่ออย่างเข้าวัยสาวบุญรอดชอบจินตนาการครูอรพินแต่จินตไม่ชอบบุญรอดเพราะบุญรอดตัวดำและมีนิสัยในการแต่งตัวสีฉูดฉาด บุญรอดเป็นคนขยันมีความคิดที่จะสร้างหลักฐานของตัวเองให้เป็นที่ยอมรับของครอบครัว เมื่อมีช่องทางการทำงานบุญรอดจึงลาครูอรพินไปทำงานร้านอาหารที่ฐานกันฝรั่ง ที่นั่นบุญรอดได้ฝึกทำขนมและได้รู้จักกับโรเบิร์ตนายช่างฝรั่งคนหนึ่ง โรเบิร์ตชอบบุญรอดและขอเธอแต่งงาน ซึ่งบุญรอดก็ตกลงเพราะโรเบิร์ตมีตำแหน่งหน้าที่การงานดีและมีฐานะดีพอสมควร

เมื่ออยู่กับโรเบิร์ตญาติพี่น้องและชาวบ้านละแวกนั้นได้มองว่าบุตรอดเป็นเมียเช่า แต่บุตรอดไม่ได้สนใจคำนิทาเหล่านั้น เธอเป็นคนที่เชื่อมั่นในตัวเองสูง และไม่ประมาทในอนาคตข้างหน้า บุตรอดทำขนมขายส่งเงินไปให้ครอบครัวทางบ้านด้วยเหตุที่ว่าถ้าโรเบิร์ตกับเธอต้องหย่าร้างกันเธอก็ยังมีอาชีพเลี้ยงตัว บุตรอดได้พาญาติกับญาติทำนองชายเธอมาอยู่ด้วย โดยฝากญาติให้ทำงานในฐานะทาส ส่วนญาติก็ให้ทำงานในโรงกลึงแห่งหนึ่ง ต่อมาบุตรอดได้ตั้งโรงกลึงขึ้นเอง ให้ญาติทำเป็นร้านค้าเงินกิจการ และตั้งใจให้โรงกลึงแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ช่วงที่เพิ่งตั้งโรงกลึงญาติทั้งน้องชายคนสุดท้ายก็ได้มาอาศัยอยู่กับบุตรอด เขาขโมยเงินตลอดจนข้าวของในบ้านบุตรอดและบ้านข้าง ๆ หนีไป บุตรอดโกรธและเสียใจมาก เธอมีปากเสียงกับแม่เพราะแม่เข้าข้างลูกชาย และไม่เคยเห็นความเลวในตัวลูกชายเลย

ต่อมาบุตรอดได้ข่าวว่าญาติถูกรถชน เธอจึงรับญาติกลับมาอยู่ที่โรงกลึงช่วยดูแลกิจการของครอบครัว ส่วนตัวเธอได้ติดตามสามีไปอินเดียเซีย

กัณหาขาลี ขาลีชายหนุ่มวัยยี่สิบปีเป็นคนเจ้าชู้และประพฤติตัวเกเร เขามีน้องสาวสองคนชื่อ ขลิดาและขติมา และมีน้องชายหนึ่งคนชื่อชาติชาย ขาลีไม่ชอบน้องเพราะย่าคอยบอกเสมอว่าน้องแย่งความรักของพ่อแม่ไปจากเขา ย่ารักขาลีมากเพราะขาลีหน้าเหมือนปู่ ย่ายกทรัพย์สินสมบัติของท่านให้แก่ขาลีทั้งหมดโดยไม่สนใจว่าหลานคนอื่น ๆ ของท่านจะขัดสนเงินเพียงใด ขาลีลักลอบได้เสียกับนางวลได้เก็บไว้ในบ้านจนนางวลตั้งครรภ์ แต่ขาลีได้ปฏิเสธความสัมพันธ์ระหว่างเขากับนางวลโดยสิ้นเชิง จนกระทั่งหมั้นไม่ได้รับอาสาเป็นพ่อของลูกนางวล เขมเป็นลูกปู่ของขาลีกับคนรับใช้ในบ้าน แต่ขาลีและน้อง ๆ เรียกเขาว่าน้ำหม เหมรับเป็นพ่อของลูกขาลีถึงสองคนคือกุ่มกับก้อย กุ่มนั้นเกิดจากนางวล ส่วนก้อยเกิดจากจ่านรงค์ เด็กเก็บใช้ในบ้านอีกคนหนึ่งของคุณย่า นางวลนั้นคลอดลูกไม่นานก็กินยาตายส่วนจ่านรงค์เมื่อยกลูกให้เหมแล้วก็ไปประกอบอาชีพหญิงบริการ

ขาลีไม่ชอบเด็ก เขาไม่เคยสนใจกับลูกเลย ต่อมาเขาได้ไปต่างประเทศ และแต่งงานกับหญิงไทยที่นั่นชื่อกรรณาภรณ์ แต่แล้วขาลีก็ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตหลังจากแต่งงานได้

ไม่นาน หลังจากนั้นกรรมการเดินทางมาเมืองไทย และมอบหมายให้แม่ของซาลีเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของซาลีที่เป็นมรดกจากคุณย่า ช่วงนี้ครอบครัวของซาลีมีฐานะดีขึ้น ซาลีได้เรียนต่อส่วนซุติมาได้เปิดโรงเรียนอนุบาลตามที่ไม่ฝันไว้ กรรมการนั้นเมื่อกลับเมืองไทยครั้งนี้ได้ประกอบอาชีพแสดงละครแต่เปลี่ยนชื่อเป็นกัมหา ในหน้าที่การงานของกรรมการทำให้เธอรู้จักกับเหม และรู้ว่าเขาเป็นญาติกับซาลี ภายหลังกรรมการแต่งงานกับเหมโดยที่ไม่ทราบว่ากึ่งกับก้อยลูกติดของเหมนั้นแท้จริงคือลูกของซาลี จนกระทั่งกรรมการตั้งครรภ์ แล้วพบกับจำนรรค์แม่ของก้อย จำนรรค์บอกความจริงว่าเธอคือแม่ของก้อยและพยายามทำให้กรรมการเข้าใจผิดว่าเหมนั้นคือสามีเธอ กรรมการโกรธเหมมากไม่ยอมพูดกับเขาอยู่หลายเดือน จนซาลีเล่าความจริงทั้งหมดให้เธอฟัง เธอจึงเข้าใจเหม

ตราไว้ในดวงจิต ข้าวฟ่างเป็นเด็กที่ไม่ได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ เมื่อแม่ไม่มีเวลาคูแลจึงได้นำข้าวฟ่างมาฝากครอบครัวนายถมและนางจิตเลียง นายถมและนางจิตต่างก็ทำงานไม่มีเวลาเอาใจใส่ข้าวฟ่าง ต่อมาข้าวฟ่างได้รู้จักกับผักกาดเพื่อนวัยเดียวกันที่อยู่ในละแวกนั้น ข้าวฟ่างไปเล่นที่บ้านผักกาดเสมอ เพราะผักกาดดูแลเอาใจใส่เขาและเข้าใจเขามากกว่าคนอื่น ๆ ซึ่งทำให้ข้าวฟ่างรู้สึกผูกพันกับผักกาดมาก ภายหลังผักกาดได้รับรางวัลจากการประกวดภาพเขียนและได้ไปเที่ยวต่างประเทศ ข้าวฟ่างจึงไม่ได้ไปเล่นที่บ้านผักกาดอีก

ช่วงนี้ข้าวแม่พี่ชายข้าวฟ่างรับข้าวฟ่างไปอยู่ด้วยและหัดข้าวฟ่างให้เป็นขโมย ดังนั้นเมื่อครอบครัวผักกาดกลับจากต่างประเทศและย้ายบ้านไปอยู่เชียงใหม่ ข้าวฟ่างและผักกาดจึงไม่ได้พบกันอีกเลย ข้าวฟ่างได้กลับมาอยู่กับแม่อีกครั้งหนึ่งและถูกพ่อเลี้ยงขโมยพระห้อยคอซึ่งผักกาดให้เขาไว้ ทำให้เขาหนีจากแม่มาอยู่กับข้าวแม่และเป็นโจรตั้งแต่นั้นมา เมื่อโตขึ้นผักกาดกลายเป็นคนสนใจเด็กยากจน และวันหนึ่งขณะที่ผักกาดเดินทางมากรุงเทพฯ รถโดยสารที่นั่งมาถูกปล้น ผักกาดถูกข้าวฟ่างซึ่งเป็นคนร้ายคนหนึ่งในพวกปล้นตีศีรษะ และเมื่อข้าวฟ่างรู้ว่า เป็นผักกาดเขาเสียใจมากถึงกับลงโทษตัวเองด้วยการยิงตัวเองตาย

ย่าของภาสกรถูกคนเพราะคิดว่าคนต้องการจะเป็นหลานและไข่ของท่าน ย่าได้ขัดขวางการติดต่อของภาสกรกับคน โดยการส่งภาสกรไปเรียนต่างประเทศ คนโกรธมากเพราะเธอคนภาสกรแบบเพื่อน เมื่อเกิดเรื่องเช่นนี้ขึ้นเธอจึงเลิกติดต่อกับครอบครัวนี้ และเมื่อภาสกรกลับจากต่างประเทศเขาได้แต่งงานกับมิลันตี หญิงสาวฐานะร่ำรวยคนหนึ่ง แต่อยู่กันได้ไม่นานก็ต้องหย่าร้างกัน เพราะมิลันตีเป็นสาวสังคมชอบเที่ยวเตร่ และไม่สนใจครอบครัว

ต่อมาคนได้รู้จักกับภคยูติผู้หญิงของภาสกรโดยบังเอิญ และเมื่อรู้ว่าเขาเป็นคนของครอบครัวนี้ เธอก็พยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพบกับเขา แต่ภคยูติชอบคนและพยายามทุกวิถีทางที่จะใกล้ชิดกับเธอ ช่วงนี้ย่าของเธอเสียชีวิตลงด้วยโรคชราจึงไม่มีใครขัดขวางการกระทำของเธอเหมือนเมื่อครั้งภาสกร

สิตานองสาวคนได้ทำงานแสดงละครและถ่ายโฆษณา การที่สิตาทำงานด้านนี้ทำให้หลายคนดูถูกว่าเธอเป็นผู้หญิงที่ไม่รักษานวลสงวนตัว และมักจะถูกผู้ชายฉวยโอกาสลวนลามอยู่เสมอ จนกระทั่งสิตาได้รู้จักชอบพอกับภาสกร และแต่งงานกับภาสกรพร้อม ๆ กับที่คนนี้สาวของเธอใจอ่อนยอมแต่งงานกับภคยูติ

ยายหนูลูกพ่อ เป็นเรื่องของยายหนูเด็กคนหนึ่งที่มีความผูกพันกับพ่อมาก แม้เขาจะไม่ใช่น้องที่แท้จริงของเธอ อัมพิกาเป็นแม่ยายหนู เธอแต่งงานกับบุญภัทรชายพิการ เพื่อให้เขาเป็นพ่อของลูกในท้องที่เกิดจากชายอื่น บุญภัทรตกลงเพราะเขารักอัมพิกาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่ออัมพิกาคลอลูกเธอให้ภรรยาเลี้ยงดูลูกตกแก่บุญภัทร ยายหนูจึงเติบโตขึ้นท่ามกลางการอบรมเลี้ยงดูของพ่อและย่า ขณะที่ผู้เป็นแม่ไม่เคยให้ความสนใจกับยายหนูเลย

เมื่ออัมพิกาย้ายเดินทางไปฝรั่งเศส บุญภัทรอยากให้อายหนูเรียกอัมพิกาย่าแม่ แต่ยายหนูไม่สนใจ และไม่เสียใจเมื่ออัมพิกาย้ายไปบ้าน หลังจากกลับจากฝรั่งเศสอัมพิกายกย่ำกับบุญภัทร เพื่อแต่งงานใหม่กับชาวต่างประเทศ และเธอขอร้องให้บุญภัทร นำยายหนูไปให้แม่ของเธอเลี้ยง แต่บุญภัทรไม่ยอม

อัมมิลา กลับจากฝรั่งเศสอีกครั้ง คราวนี้เธอต้องการย้ายหนีไปเลี้ยงเองที่ฝรั่งเศสและระหว่างที่ทั้งสองถกเถียงกัน ยายหนูแอบได้ยินว่าบุญภัทรไม่ใช่พ่อที่แท้จริงของตน เธอเสียใจมากและเริ่มมีพฤติกรรมผิดปกติคือเย็นชากับอัมมิลา เมื่อบุญภัทรขอร้องให้ย้ายหนีไปฝรั่งเศสกับอัมมิลา เธอก็ไปแต่กลายเป็นคนเจ็บช้ำซึมไม่ยอมพูดจากับใคร ในไม่ช้าก็กลายเป็นเด็กสุขภาพทรุดโทรม อัมมิลาเห็นพฤติกรรมของลูกแล้วก็ได้คิดว่าเธอไม่ได้ผูกพันกับยายหนูมาตั้งแต่ต้น เธอจึงพายายหนูกลับประเทศไทยอยู่กับบุญภัทรตามเดิม

เหยื่อ เรื่องฤทธิ์และรอนราญสองพี่น้องวัยรุ่นอายุใกล้เคียงกันพ่อและแม่ของเขาไม่มีเวลาในการอบรมลูก ๆ เนื่องจากพ่อทำงานต่างจังหวัดและแม่เป็นพนักงานขายของห้างสรรพสินค้าต้องกลับบ้านดึก ๆ ทุกวัน เด็กทั้งสองจะอยู่บ้านกับคนรับใช้ที่ชื่อสาย ฤทธิ์ชื่นชอบเล่นการพนัน ส่วนรอนราญชอบคอนานักเลง พ่อแม่จึงคิดวิธีให้ลูกอยู่บ้านโดยนำวิดีโอมาให้ดูในช่วงปิดเทอม แต่เด็กทั้งสองกลับหาหนังที่แสดงความโง่งมทางเพศและหนังกระทำการรุนแรงโหดร้ายมาดู ทำให้เกิดอารมณ์เพศขึ้น ฤทธิ์และรอนราญจึงพยายามข่มขืนสายคนรับใช้ในบ้าน ขณะที่สายขัดขืนรอนราญได้ทำร้ายสายพลาดจนถึงตาย เด็กทั้งสองจึงช่วยกันนำศพสายไปทิ้งบ่อน้ำหลังบ้านเพื่อปกปิดความผิด และเมื่อพ่อแม่กลับบ้าน ฤทธิ์และรอนราญได้พูดปดว่าสายหนีตามผู้ชายไป

หลังจากนั้นมีคนรับใช้มาใหม่ชื่อสวิง เมื่อเธอถามถึงกลิ่นเหม็นเน่าจากบ่อน้ำหลังบ้าน เธอได้เห็นนิรุตของฤทธิ์และรอนราญ แต่สวิงก็เก็บความสงสัยไว้ในใจ สวิงชอบฤทธิ์และแอบมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเขา เมื่อรอนราญรู้เขาขอมีส่วนร่วมในตัวสวิงบ้าง แต่ฤทธิ์ปฏิเสธทั้งสองจึงทะเลาะกัน รอนราญลืงปากไปว่าจะฆ่าสวิงถ่วงบ่อเหมือนคนรับใช้คนแรก สวิงซึ่งสงสัยอยู่แล้วจึงไปแจ้งความพาตำรวจมาจับฤทธิ์ และรอนราญข้อหาฆ่าคนตาย

นิมิลาล นิมพรรณ หญิงสาวชาวนิการเป็นโปลิโอ เธอมีพี่ชายชื่อไทที มีน้องสาวชื่อ นิมพร เมื่อนิมพรรณยังเล็กแม่ป่วยหนัก พ่อได้มีภรรยาใหม่ ไททีพี่ชายจึงเป็นผู้ดูแลเธอในตอนนั้น ไททีนั้นยังเด็กเมื่อไม่มีผู้ใหญ่คอยเอาใจใส่นิมพรรณจึงไม่ได้รับการฉีดยาวัคซีน ทำให้ติดโรคโปลิโอ ชาวนิการตั้งแต่นั้นมา การที่ไททีรับผิดชอบนิมพรรณในบทบาทของแม่ทำให้เขาเป็นพวกรักร่วมเพศ เมื่อโตขึ้น แต่ไททีพยายามปิดบังเรื่องนี้กับครอบครัวตลอดมา

เมื่อแม่ตายพ่อกลับมาอยู่กับลูก ๆ อีกครั้งหนึ่ง พ่อรักและตามใจนิมพรน้องสาวของ นิมพรรณมาก เพราะนิมพรเป็นคนสวย ประจบเก่ง แต่ขณะเดียวกันพ่อก็เกลียดนิมพรรณมาก เพราะเธอมีการทำให้เขารู้สึกอับอาย นิมพรรณจึงได้รับความรักความเข้าใจจากพี่ชายของเธอ แต่เพียงผู้เดียว

นิมพรรณได้เขียนหนังสือลงตามนิตยสารต่าง ๆ เพื่อหารายได้ของตนเอง และเพื่อ แสดงให้คนในครอบครัวรู้ว่าคนนิการอย่างเธอก็ช่วยเหลือตัวเองได้ และในแวดวงนักเขียนนี้เอง นิมพรรณได้รู้จักกับสมุทมน นักกลอนที่มีชื่อเสียง ทั้งสองชอบพอกันและตกลงที่จะแต่งงานกัน แม้ว่าพ่อของนิมพรรณจะไม่เชื่อว่าสมุทมนรักลูกสาวชาวนิการของตนจริง

ต่อมาไททีได้รู้จักกับหยาดนิรุมเพื่อนร่วมงานคนหนึ่งของนิมพรรณ หยาดนิรุมชอบไทที และตกลงแต่งงานกับเขาทั้งที่รู้ว่าเขามีความผิดปกติ เนื่องจากเธอเชื่อว่าโรคของไททีนั้น สามารถรักษาให้หายขาดได้ สองพี่น้องแต่งงานในระยะเวลาใกล้เคียงกัน และก่อนที่ไททีจะหายจากโรคที่เขาเป็นอยู่ นิมพรรณน้องสาวของเขาก็เสียชีวิตด้วยโรคหัวใจ

ถนนสายสุดท้าย แต่งเป็นหญิงสาวชานา แม่ของเธอหนีตามผู้ชายไปตั้งแต่เธอและน้องสาวยังเล็ก และเมื่อพ่อบวชพระได้ฝากแต่งกับน้องให้อยู่ในความดูแลของตายาย เมื่อแต่งโตขึ้นเธอได้มาทำงานก่อสร้างกับน้ำสาวที่กรุงเทพฯ ดิถีซึ่งเป็นเจ้าแค้นรับเหมาก่อสร้างเกิดชอบพอแต่งและช่วยเหลือการเงินให้แต่งส่งเสียน้องที่กำลังเรียนอยู่

ดิถีมีลูกแฝดชายหญิงสองคนกับภรรยาเก่าซึ่งหายสาบสูญไปนานแล้ว เขาเลี้ยงแต่งอย่างเมื่อยเก็บเพราะเขาได้แต่งงานกับภรรยา ลูกสาวรองอธิบดีคือข้ารองหน้าออกหา นอก

จากการรับเหมาก่อสร้างแล้วตียังมีโรงงานผลิตวัสดุก่อสร้างเอง เขาเป็นคนเจ้าเล่ห์ใส่ยา
ม้าในน้ำให้คนงานดื่มเพื่อจะได้ทำงานให้เขาอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย โดยไม่คิดถึงอันตรายที่
จะเกิดแก่คนงานในภายหลัง

ต่อมาน้องสาวแดงย้ายเข้ามาอยู่กับแดงในกรุงเทพฯ เพื่อเรียนมหาวิทยาลัย และได้รู้
จักกับพรดิษฐาลูกชายของดิถี พรดิษฐานี้รักชอบกับน้องสาวของแดงมาก แต่ดิถีห้ามทั้งสองรัก
ชอบกัน เพราะครั้งแรกที่เขาเห็นหน้าน้องสาวแดงนั้น เหมือนเขาได้เห็นหน้าภรรยาเก่าที่สาบ
สูญไป และเมื่อได้ถามก็รู้ว่าทั้งแดงและน้องสาวคือลูกของภรรยาเขาที่เกิดจากสามีเก่าของเธอ
อย่างแน่นอน

ถ้าแก่ได้เปิดเผยความจริงเรื่องของสี่คนพี่น้องในวันที่เขาถูกคนงานลอบยิงด้วยความ
แค้น เนื่องจากคนงานรู้ว่าดิถีใส่ยาบ้าในน้ำให้พวกเขาดื่มมาเป็นเวลานานจนสุขภาพทรุดโทรม
และในวันนั้นดิถีก็ได้เปิดเผยความลับอีกเรื่องหนึ่ง คือเรื่องที่ภรรยาเขาหายสาบสูญไปนั้นความ
จริงเขาเป็นผู้ฆ่าเธอเองและฝังศพไว้ในบริเวณหลังบ้านเพื่อปกปิดความผิด

ดงคนดิบ เปลาวเขียนเป็นหญิงสาวสวยเลขานุการของสำนักพิมพ์สยามศึกษาซึ่งเป็น
สำนักพิมพ์แบบเรียนในโรงเรียน การทำงานในสำนักพิมพ์นี้ไม่เป็นระบบคนในหน่วยงานจึงมี
เรื่องทะเลาะเพราะก้าวก่ายงานกันอยู่เสมอ ทำให้เปลาวเขียนเริ่มเบื่อหน่ายการทำงานใน
สำนักพิมพ์นี้

ครั้งหนึ่งมีการประมูลอุปกรณ์การศึกษา บริษัทการศึกษานานิชคู่แข่งบริษัทสยามศึกษา
ได้ส่งรัตติกาลลูกเลี้ยงเจ้าของบริษัทซึ่งเป็นสาวสวยทรงเสน่ห์ไปยั่วชวนข้าราชการผู้ใหญ่ เพื่อ
ให้ตกลงการประมูลกับบริษัทการศึกษานานิช ส่วนบริษัทสยามศึกษาได้ส่งเปลาวเขียนไปเป็นผู้
ประมูลทำให้เปลาวเขียนรู้ว่าแม้ในวงการศึกษาก็มีการแข่งขันทางการค้าที่ใช้ยุทธวิธีทุกอย่างไม่ว่า
จะใช้เงินหรือผู้หญิงเป็นสะพานไปสู่ความสำเร็จ

ฤทธิชัยเป็นลูกชายเจ้าของบริษัทการศึกษานานิช เขาชอบเปลาวเขียนจึงพยายามดึง
ตัวเธอเข้าทำงานกับบริษัทของเขา ขณะนั้นเปลาวเขียนทนระบบการทำงานที่สยามศึกษาไม่ไหว

จึงลาออกมาทำงานกับฤทธิ์ชัย ฤทธิ์ชัยนั้นมีภรรยาแล้ว ๑ ทำงานอยู่ในบริษัทของเขาชื่อ ภาวินี เมื่อเปลวเทียนมาทำงานกับเขา เขาได้เลิกรากับภาวินี ทำให้เธออาฆาตคิดแค้นฤทธิ์ชัยอยู่ในใจ

โกศลเป็นเพื่อนเปลวเทียนที่เคยทำงานในสยามศึกษา แต่ลาออกไปตั้งร้านหนังสือของตัวเอง เขารักเปลวเทียน แต่เปลวเทียนชอบเขาอย่างเพื่อน โกศลเตือนเปลวเทียนให้ระวังฤทธิ์ชัย ซึ่งเปลวเทียนก็รับฟังและระวังตัวอยู่เสมอ จนกระทั่งบริษัทการศึกษานานาชาติไปเที่ยวต่างจังหวัด เปลวเทียนถูกภาวินีซึ่งร่วมมือกับพิเศษพนักงานคนหนึ่งของบริษัทจับตัวไป ภาวินีทำไปด้วยความแค้นที่เปลวเทียนเป็นสาเหตุให้ฤทธิ์ชัยเลิกกับเธอ ส่วนพิเศษทำไปเพราะต้องการให้เปลวเทียนตกเป็นของเขา แต่พิเศษก็ต้องผิดหวังเมื่อโกศลตามมาช่วยเปลวเทียนได้ทัน

กว่าจะรู้เตียงสา แว่นทิพย์เป็นลูกสาวผู้ดีเก่าเมืองเหนือ เธอได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดเพื่อเข้าสู่สังคมชั้นสูง แต่ขณะเดียวกันเธอไม่เคยเรียนรู้เรื่องที่จะต้องช่วยตัวเองในชีวิตประจำวันเลย เพราะมีคนรับใช้ปรนนิบัติให้ตลอด แว่นทิพย์มีพี่ชายหนึ่งคนแต่งงานไปแล้วกับลูกคนจีน แม่ของแว่นทิพย์ไม่ชอบลูกสะใภ้ชาวจีนเพราะถือว่าไม่สมเกียรติกับตระกูลผู้ดีอย่างเธอ ต่อมาแว่นทิพย์ได้เข้าร่วมงานโรงเรียนและรู้จักชอบพอกับชยาลูกชายร้านซ่อมจักรยานในตลาด ทั้งสองแอบได้เสียกันจนแว่นทิพย์ตั้งครรภ์แล้วหนีตามกันมาอยู่กรุงเทพฯ ระหว่างทางทั้งสองถูกคนร้ายล้วงกระเป๋ามา เมื่อถึงกรุงเทพฯ จึงต้องนำของมีค่าที่ติดตัวมาไปขาย

เมื่ออยู่ด้วยกัน แว่นทิพย์ต้องลำบากมากเพราะไม่เคยทำงานบ้านมาก่อน ชยาเองก็ต้องออกหางานทำทั้งที่เมื่ออยู่บ้านเขามักหลบเลี้ยงงานเสมอ ภายหลังทั้งสองต้องแยกกันอยู่โดยชยาไปทำงานร้านซ่อมจักรยานแห่งหนึ่ง ส่วนแว่นทิพย์ไปทำงานรับใช้ตามบ้านเพื่อช่วยกันหารายได้ ต่อมาแว่นทิพย์ถูกนายจ้างข่มขืนเธอได้หนีไปหาชยา แต่ช่วงนั้นชยาคิดยาเสียดใจและไม่ได้อยู่ที่ร้านซ่อมจักรยาน แว่นทิพย์จึงไปหาแฉล้ม เจ้าของบ้านเช่าที่เคยเช่าอยู่กับชยาก่อนจะได้งาน แฉล้มฝากงานสโม่สรแหล่งเที่ยวของผู้ชายให้แว่นทิพย์ทำ แว่นทิพย์เสียตัวให้เสียเจ้าของสโม่สรจนเสียรู้ว่ามีครรภ์จึงไล่เธอออกจากงาน แว่นทิพย์มาหาแฉล้มอีกครั้ง ช่วงนั้นเธอได้ข่าว

ว่าชายก่อคดีถูกตำรวจยิงตาย แลล้มหาที่อยู่ให้แวนทิงยี่จนคลอดลูกและรับปากว่าจะพาแวนทิงยี่กลับบ้านทางเหนือ แต่แท้จริงแล้วแลล้มได้ติดต่อพี่สาวหลอกแวนทิงยี่ไปขายช่องทางปักซ์ได้ แวนทิงยี่ได้พบหมอสूरียาซึ่งเป็นน้องชายของผีสะไก้โดยบังเอิญ ขณะที่เขามาตรวจรักษาผู้หญิงบางคนในช่อง ในที่สุดหมอสूरียาช่วยลูกสาวแวนทิงยี่ออกมาจากช่องได้ ส่วนแวนทิงยี่ฆ่าตัวตายอยู่ที่นั่น

ทองเนื้อเก้า ล้ายองเป็นลูกแม่ค้าขายขนมฐานะยากจนมีพี่น้องทั้งหมดหกคน ล้ายองเป็นคนสวยเธอแต่งงานไปกับสันต์หนุ่มทหารเรือหน้าตาดีในละแวกบ้าน ล้ายองเป็นคนมั่งง่าย เกียจคร้านไม่ชอบทำงานบ้านชอบแต่แต่งตัวสวย ๆ สันต์และล้ายองจึงมีเรื่องทะเลาะกันเสมอ ต่อมาล้ายองมีลูกกับสันต์หนึ่งคนชื่อวันเฉลิม เมื่อคลอดวันเฉลิมแล้ว ล้ายองได้หัดกินยาตองเพื่อให้ผิวพรรณดี แต่เมื่อกินไปนาน ๆ เธอก็กลายเป็นคนติดเหล้า ในที่สุดล้ายองกับสันต์ได้แยกทางกันโดยวันเฉลิมอยู่กับล้ายองและมีสันต์ส่งเสียค่าเลี้ยงดูให้

เมื่อเลิกกับสันต์ ล้ายองติดการพนันและเปลี่ยนสามีบ่อย ๆ เธอมีลูกทั้งหมดหกคนเป็นลูกคนละพ่อทั้งหมด และลูกบางคนก็ไม่สมประกอบเนื่องจากล้ายองดื่มเหล้าตอนตั้งครรภ์ สามีของล้ายองแต่ละคน เมื่อเลิกด้วยกันแล้วก็ให้ลูกอยู่ในความดูแลของล้ายองยกเว้นสามีคนที่สองที่นำลูกไปเลี้ยงเองโดยจ่ายเงินก้อนจำนวนหนึ่งให้ล้ายองเพื่อแลกกับลูก

ล้ายองไม่เคยสนใจลูกเลย เธอจะบิดการะการเลี้ยงดูลูกให้กับญาติพี่น้องของเธอจนคนเหล่านั้นระอาภัยล้ายอง แต่ก็ต้องจำใจรับภาระเพราะสงสารเด็ก วันเฉลิมทำงานบ้านทุกอย่างให้ล้ายองและช่วยเลี้ยงน้อง เขาเป็นเด็กขยัน สุภาพเรียบร้อย และมีระเบียบแม้ว่าจะอยู่ท่ามกลางความมั่งง่าย สกปรก และหยาบคายของผู้เป็นแม่ เมื่อมีเวลาวันเฉลิมจะไปอยู่ที่กุฏิหลวงตาปิ่นซึ่งเป็นพี่ชายของตา เพราะเป็นที่ที่เขารู้สึกสบายใจที่สุด หลวงตาปิ่นอบรมสั่งสอนเขาเสมอจนในที่สุดวันเฉลิมซาบซึ้งธรรมะและบวชเณรอยู่ที่นั่น ต่อมาล้ายองเป็นจีนีลิสขึ้นสมองกลายเป็นคนเสียสติวันเฉลิมได้ลี้ภัยจากแอมมาดูแลล้ายองจนกระทั่งเธอเสียชีวิต แล้วจึงกลับไปบวชอีกครั้งหนึ่ง

วันเฉลิมบวชจนถึงเกณฑ์บวชพระ และได้ไปศึกษาพระธรรมวินัยที่อินเดีย เมื่อกลับจากอินเดียเขาได้สึกจากพระมาสอนวิชาปรัชญาในมหาวิทยาลัย และต่อมาได้ทุนไปศึกษาต่อที่อเมริกา ที่นั่นเขาได้พบน้องชายคนที่สอง และยังได้พบกับสมฤดี เพื่อนในวัยเด็กที่เคยอยู่บ้านติดกันมาก่อน ต่อมาสมฤดีและวันเฉลิมชอบพอกัน และตกลงที่จะแต่งงานกัน ซึ่งครอบครัวของสมฤดีก็เห็นชอบด้วย เพราะครอบครัวนี้นิยมชมชอบในความเป็นคนดีของวันเฉลิมมานานแล้ว

สุดแต่ใจจะไขว่คว้า เป็นเรื่องของครอบครัวหนึ่งที่พ่อรักและเข้าข้างลูกคนที่เรียนเก่งที่สุด เพราะคิดว่าลูกจะได้รับราชการเป็นเจ้าคนนายคนในภายหน้า สมความตั้งใจของพ่อ ครอบครัวนี้เป็นชาวลาวอยู่ต่างจังหวัดมีลูกห้าคน คนโตชื่อผดุง คนที่สองชื่อพรรณพงศ์ คนที่สามชื่อพัฒนา คนที่สี่ชื่อพรุฒิ และคนสุดท้องชื่อนิรมย์ ครอบครัวมีฐานะปานกลาง ลูก ๆ ต้องช่วยเหลืองานทางบ้านแทบทุกคน ยกเว้นพรรณพงศ์ซึ่งเป็นลูกคนที่เรียนเก่งที่สุด จะอ้างเรื่องเรียนเพื่อหลบเลี่ยงงานของครอบครัวเสมอ พ่อรักและตามใจพรรณพงศ์มากแม้ว่าเขาจะทำผิดและมีนิสัยเห็นแก่ตัวเอาเปรียบพี่น้อง เนื่องจากพ่ออยากเห็นลูกได้รับราชการและพรรณพงศ์ก็เป็นคนเดียวที่พอมีทางทำให้พ่อสมหวังได้

พี่น้องของพรรณพงศ์แต่ละคนต่างก็มีความฝันของตนเองนิรมย์อยากเป็นพยาบาล พัฒนียากเป็นช่างยนต์ และพรุฒิอยากเป็นช่างศิลป์ แต่พ่อกลับดุด่าอาฆังเหล่านั้น ลูกทุกคนยกเว้นพรรณพงศ์ จึงต้องดิ้นรนช่วยเหลือตัวเอง

พัฒนาเรียนไม่เก่ง แต่มีฝีมือทางซ่อมเครื่องยนต์ เขาได้มาแนะนำยายจนเปิดซ่อมรถเป็นของตัวเอง และส่งเสียพรุฒิให้เรียนช่างศิลป์ ต่อมาพรรณพงศ์ได้เรียนมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ เมื่อเรียนจบได้ทำงานบริษัทแห่งหนึ่งแต่ก็ยังไม่พอใจ เขาต้องการที่จะให้บริษัทส่งเขาไปดูงานที่ต่างประเทศ ในที่สุดพรรณพงศ์ได้ออกอุบายหลอกนิรมย์น้องสาวของตนไปเป็นนางบำเรอของนายจ้างเพื่อแลกกับการได้ไปต่างประเทศ เมื่อทุกคนในครอบครัวรู้เรื่องเสียใจมาก พ่อเองเริ่มรู้ตัวว่าเลี้ยงลูกผิดมาตลอด และได้ลงโทษพรรณพงศ์เรื่องที่เขาทำกับน้องก่อนที่พรรณพงศ์จะหนีไป

ด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก แสงคำและสร้อยคำสองพี่น้อง เป็นลูกแม่ค้าขายผักในตลาด
ฐานะค่อนข้างยากจน พ่อติดเหล้าและไม่เคยสนใจครอบครัว แม่จึงรับภาระเลี้ยงลูกมาตลอด
ซึ่งลูก ๆ เองก็เห็นใจแม่ และรู้สึกต่อพ่อว่าไม่มีความสำคัญใดเลยในครอบครัว โดยเฉพาะลูก
ผู้หญิงจะยึดแม่เป็นตัวอย่างของความเข้มแข็งที่ไม่แพ้ผู้ชาย แสงคำเป็นพี่เรียนหนังสืออ่านออก
เขียนได้ แล้วลาออกมาช่วยแม่ขายผักในตลาด ส่วนสร้อยคำน้องสาวเป็นคนสวยและมีพรสวรรค์
ทางดนตรี ทางโรงเรียนจึงสนับสนุนให้เรียนต่อ แสงคำช่วยแม่ขายผักได้ไม่นานก็มาเป็นลูกมือ
ในร้านเสริมสวยและต่อมาได้แต่งงานกับบัวชายข้างบ้านที่เพิ่งมาอยู่ได้ไม่นานนัก บัวเป็นเจ้าของ
กิจการทำหมุดทองเหลืองที่อยู่ในระยะแรกของการลงทุน แสงคำจึงเลิกทำงานร้านเสริมสวยมา
ช่วยกิจการสามี บัวประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตเสียเมื่อแสงคำตั้งครรภ์ ขณะนั้นกิจการอยู่ในระยะเริ่ม
แสงคำจึงต้องทำงานหนักแทนสามีทั้งที่กำลังตั้งครรภ์ แต่ด้วยความที่มีจิตใจเข้มแข็งและมีแม่เป็น
แบบอย่างของผู้หญิงที่สู้ชีวิตมาโดยตลอด ประกอบกับมีสร้อยคำมาช่วยอีกแรงหนึ่ง แสงคำจึง
ประคับประคองกิจการมาได้ตลอดรอดฝั่ง ช่วงที่สร้อยคำมาช่วยงานนี้สาวเธอได้รู้จักกับน้องชาย
นายเก่าของบัว เขาเป็นหนุ่มโสดอาชีพมัลลิกาศิลป์ชื่อศุภวิทย์

ศุภวิทย์และสร้อยคำชอบพอกันแต่ศุภวิทย์ไม่ชอบการแต่งงานเพราะคิดว่าเป็นการผูกมัด
ตัวเองอันจะทำให้เขาเสียเปรียบในทางการเงินเนื่องจากเขามีฐานะดี สร้อยคำจึงหาเงิน
เขาไปด้วยเธอคิดว่าการอยู่ร่วมกันโดยไม่แต่งงานนั้นเท่ากับถูกคักคี่ศรีของผู้หญิงมาก ซึ่งเธอ
เองก็ทนไม่ได้ และจากความขัดแย้งครั้งนี้ทำให้สร้อยคำคิดที่จะแต่งงานไปกับชาวญี่ปุ่น คนหนึ่ง
ที่มาชอบเธอทั้งที่ไม่ได้รักชาวญี่ปุ่นคนนี้เลย แต่ก่อนที่สร้อยคำจะตกลงแต่งงานกับชาวญี่ปุ่น ศุภวิทย์
ก็ได้เปลี่ยนความคิดของเขาและมาขอแต่งงานกับสร้อยคำ ซึ่งสร้อยคำก็ตกลงเพราะเธอเองก็
รักเขาเช่นกัน

จากพงศาวดาร ออม เพชรชมพู และอุไรกร เป็นเพื่อนกัน แต่ออมมีฐานะยากจนที่สุดใน
บรรดาเพื่อน ๆ และเธอยังอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีเลย นั่นคือมีแม่เป็นคนเชือดไก่ใน
ตลาด ซึ่งทุกเช้าก่อนไปโรงเรียนอมต้องช่วยแม่เชือดไก่เพื่อช่วยรายได้ครอบครัว ขณะที่เพื่อน

ในวัยเดียวกันมีความเป็นอยู่สุขสบาย สร้อยเพชรแม่ของเพชรชมพูกลัวว่าออมจะเป็นคนโหดเหี้ยม เนื่องจากอาชีพที่กำลังไปปรึกษาเรื่องนี้กับหมอสุภัทรน้องชายของตน หมอสุภัทรจึงทดสอบอมในเรื่องนี้ ผลปรากฏว่าอมไม่ผิดปรกติทางจิตแต่อย่างใดตรงกันข้ามเธอเป็นเด็กที่มีสติปัญญาดี มีความกล้า และมีความชำนาญในการใช้มืออย่างมากเหมาะแก่การเป็นแพทย์ผ่าตัดฝีมือดีคนหนึ่งในอนาคต

ส่วนอุไรกรเป็นเด็กต่างจังหวัดที่พ่อแม่ฝากให้อยู่ในความดูแลของสุรีย์ฉายผู้เป็นน้า ซึ่งเธอก็ดูแลอุไรกรเป็นอย่างดี แต่ความสุขสบายทางกายไม่สามารถทดแทนความบกพร่องทางใจได้ เนื่องจากอุไรกรมีปมด้อยมาก่อนว่าที่พ่อแม่ส่งเธอมาอยู่กับน้าเพราะไม่รักและไม่ต้องการเธอแล้ว ดังนั้นเมื่อหมอสุภัทรขอพบกับสุรีย์ฉายอุไรกรจึงกีดกัน เพราะกลัวว่าถ้าสาวแต่งงานไปตัวเธอเองจะไม่มีใครสนใจ อุไรกรเป็นเด็กก้าวร้าวหวีเกี่ยวบ่อยครั้งจนในที่สุดหนีออกจากบ้านไปทำงานชั่วคราวห้องอาหาร ครั้งหนึ่งอุไรกรรู้ความลับของเพชรชมพูโดยบังเอิญว่าเพชรชมพูไม่ใช่ลูกของสร้อยเพชรแต่เป็นลูกของสาวเชียงใหม่คนหนึ่ง ซึ่งเรื่องนี้เพชรชมพูไม่เคยทราบมาก่อน เมื่ออุไรกรมาบอกเธอเสียใจมากจึงได้เดินทางไปกับคณะชั่วคราวที่อุไรกรทำงานอยู่เพื่อตามหาแม่ของตนที่เชียงใหม่

พ่อของเพชรชมพู หมอสุภัทร และออมร่วมกับกำลังตำรวจไปช่วยเพชรชมพูที่เชียงใหม่พบกับบัวเงินแม่ที่แท้จริงของเพชรชมพูที่นั่น เธอตั้งร้านขายเหล้าและมีสามีใหม่ เมื่อบัวเงินทราบเรื่องเธอได้ไปตามเพชรชมพูที่บ้านพ่อเลี้ยงคนหนึ่ง ซึ่งเพชรชมพูถูกขายมาไว้ที่นั่น บัวเงินช่วยลูกออกมาได้และให้เธอตัดสินใจเองว่าจะอยู่ที่เชียงใหม่หรือกลับกรุงเทพฯ เพชรชมพูได้เห็นสภาพของบัวเงินแล้วจึงเลือกที่จะกลับมาอยู่กรุงเทพฯ กับสร้อยเพชรและตั้งต้นเรียนหนังสือใหม่ อุไรกรนั้นเมื่อกลับมาอยู่กับพ่อแม่ที่ต่างจังหวัดได้ไม่นานก็หนีมากรุงเทพฯ ทำงานเป็นนักร้องต้วประกอบ ส่วนออมเด็กสาวที่มีฐานะยากจนและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีมาโดยตลอดกลับมาพยายามในการเรียนจนสอบเข้าแพทย์ได้ในเวลาต่อมา

ดั่งหนึ่งเม็ดทราย วีรอร เป็นลูกสาวคุณหญิงกับคนอาศัยในบ้านเมื่อคุณหญิงตั้งครรภ์วีรอร แม่ของคุณหญิงได้นำคุณหญิงไปเก็บตัวไว้จนคลอดและหลังจากคลอดแล้วได้นำวีรอรไปให้สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า คุณหญิงแอบส่งเสียวีรอรจนอายุได้เก้าปีก็ให้วีรอรมาอยู่กับท่านที่บ้าน ครึ่งหนึ่งวีรอรได้ยินคุณหญิงพูดกับแม่ของท่านโดยบังเอิญจึงรู้ความจริงทั้งหมดและโกรธคุณหญิงอยู่เจียน ๆ แม้ภายหลังคุณหญิงจะเปิดเผยความจริงว่าท่านเป็นแม่ของวีรอร แต่วีรอรก็ไม่ยอมรับและไม่ยอมเรียกคุณหญิงว่าแม่

วีรอรเรียนจบแพทย์ที่อเมริกา เมื่อกลับมาเมืองไทยได้ไปทำงานอยู่ที่หมู่เกาะปาติมะห์ที่เกาะนั้นมีโรคภัยเกิดขึ้นคือ เด็กผู้หญิงจะมีหน้าอกขึ้นและมีประจำเดือนมาเร็วผิดปกติตั้งแต่หกขวบ ซึ่งเป็นเพราะเจ้าของอาหารไก่ที่อเมริกาใส่ฮอร์โมนเพศหญิงในอาหารไก่เป็นจำนวนมากเพื่อเร่งการเจริญเติบโตของไก่ทดแทนอาหารทะเลที่หมดไป วีรอรรู้สึกเดือดร้อนและทนไม่ได้ที่ประชาชนบนเกาะถูกมองว่าไร้ค่า เธอจึงฟ้องร้องเจ้าของบริษัทผลิตอาหารไก่แทนคนเหล่านั้น เมื่อเจ้าของบริษัทรู้เรื่องเขาได้ชู้จะทำร้ายเธอหลายครั้งแต่วีรอรยังไม่หยุดยั้งที่จะดำเนินคดีกับบริษัทเจ้าของบริษัทจึงส่งคนมาลอบทำร้ายเธอ วีรอรรอดพ้นจากการทำร้ายโดยมีบังประเสริฐเจ้าของฟาร์มไก่บนเกาะเป็นผู้ช่วยเหลือเพราะเขาเห็นใจประชาชนบนเกาะที่ไม่ได้รับความยุติธรรม แม้ว่าตัวเขาเองจะต้องเสียหายอย่างมากกับฟาร์มไก่ที่ลงทุนไป

ต่อมาเจ้าของบริษัทอาหารไก่เสียชีวิต ลูกชายของเขายอมรับข้อเสนอกับวีรอรเรียกร้องจากทางบริษัทแต่โดยดี ช่วงนี้บังประเสริฐสนิทสนมกับวีรอรและทราบเรื่องของวีรอรกับผู้เป็นแม่ เขาได้ให้ข้อคิดแก่วีรอรในเรื่องการให้อภัยประกอบกับเหตุการณ์ที่วีรอรเผชิญมาจนเกือบทำให้เอาชีวิตไม่รอดเธอจึงระลึกถึงความรักของแม่ที่มีต่อเธอ และยอมเรียกคุณหญิงว่าแม่ในที่สุด

ก่อนสายหมอกเลื่อน เป็นเรื่องของชาวจีนยากจนสองคนที่เดินทางมาประกอบอาชีพในเมืองไทย เขทั้งสองเป็นพี่น้องร่วมแซ่เดียวกันชื่อจวนเส่งและเซ่ง จวนเส่งมีความรู้หนังสือจีนส่วนเซ่งมีความรู้เรื่องยาจีนที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ เซ่งเก็บเงินที่ไครนและซื้อฝิ่นคำสั่งสอน

ของบรรพบุรุษมาก เมื่อมาอยู่เมืองไทยเขาได้รักษาคนป่วย โดยไม่เรียกเงินค่ารักษานอกจากค่ายกฐน เพราะเขาซื้อบรรพบุรุษที่สั่งห้ามนำตำรายาไปหากินกับคนไข้

ง่วนเล้งแอบจำสูตรยาของเซ่งแล้วปรุงยาขายกับจิ้มแปนของตน ง่วนเล้งมีฐานะดีขึ้น ตั้งโรงงานยาและมีลูกสองคนคือตงกับหวยเล็ก เซ่งเมื่อแต่งงานแล้วก็ตามภรรยาไปทำสวนมีลูกสองคนเช่นเดียวกันคือ ช้วนกับซุ่น เซ่งนั้นมีฐานะยากจนขณะที่ง่วนเล้งร่ำรวยขึ้น เมื่อเซ่งรู้ว่าง่วนเล้งแอบจำสูตรยาของตนไปปรุงขายจนร่ำรวยก็โกรธมากและสาปแช่งง่วนเล้งที่ขัดคำสั่งบรรพบุรุษ

ซุ่นลูกของเซ่งทำงานร้านรองเท้าและแต่งงานกับลูกสาวร้านรองเท้ารับทอดกิจการต่อไป ส่วนตงลูกของง่วนเล้งนั้นแต่งงานกับมามีลูกสามคน คนโตเกรและถูกทำร้ายเสียชีวิต คนรองนั้นได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทำให้ขาพิการ ส่วนคนเล็กนั้นปัญญาอ่อนอยู่บ้าน เนื่องจากติดเชื้อมีโรคจากพ่อเมื่อแม่ตั้งครรภ์ ลูกสาวปัญญาอ่อนของตงคนนี้ชื่อมณีการ เธอได้เสียกับน้องชายของพี่สะใภ้จั้นตงครรภ์ บังเอิญช่วงนี้ครอบครัวเรามีเรื่องหมางใจกับครอบครัวพี่สะใภ้ เธอจึงไม่สามารถคบหากับชายผู้นั้นอีกได้ ช่วงที่เธอท้องลูกชายคนกลางของซุ่นชอบมณีการและขอแต่งงานด้วย พ่อแม่มณีการก็ตกลงทั้งที่ไม่รู้มาก่อนว่าลูกสาวกำลังตั้งครรภ์

เมื่อแต่งงานกันแล้ว รูปทองได้รู้ว่ามณีการมีลูกติดท้องมาด้วย เขาโกรธมากจึงขอย้ายจากเธอไปเรียนเมืองนอก มณฑกานติเป็นลูกสาวของมณีการ เธอเข้าใจผิดว่าที่พ่อไปเมืองนอกเพราะผิดหวังที่ได้ลูกผู้หญิง อันเนื่องมาจากคำนิยมชาวจีนที่ต้องการได้ลูกชาย มณฑกานติจึงทำตัวให้เก่งทัดเทียมเพื่อนผู้ชายในชั้นเรียนไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการกีฬา

ภายหลังรูปทองได้กลับมาเมืองไทย ทำให้มณฑกานติได้รู้ความจริงทั้งหมดเกี่ยวกับตัวเธอ ระยะแรกเสียใจมากแต่ต่อมาก็เริ่มปรับตัวได้ โดยมีโกษชัยลูกพี่ชายรูปทองให้ความช่วยเหลือ ส่วนรูปทองได้กลับมาคืนดีกับมณีการอีกครั้ง

จันทร์ข้างแรม ลูกแก้วและลูกตาลเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน ทั้งสองอาศัยอยู่ในจังหวัดใกล้เคียง กรุงเทพฯ พ่อของลูกแก้วทำงานการรถไฟมีฐานะปานกลาง เขามีมรดกเก็บไว้ในธนาคารให้

ลูกแก้วประมาณหนึ่งล้านบาท ลูกแก้วมีความเป็นอยู่ที่ดี เพราะพ่อรักและตามใจมากพอว่าตอนาคดให้ลูกแก้วอยู่ในสังคมชั้นสูง มีสามีร่ำรวยและมีชีวิตที่สุขสบาย ส่วนลูกตาลต้องช่วยแม่ทำงาน เพราะครอบครัวยากจนและพ่อเล่นการพนันไม่สนใจครอบครัว ลูกตาลมีศักดิ์เป็นน้องของลูกแก้ว เธอมักจะมาเล่นกับลูกแก้วและได้รับของใช้แล้วของลูกแก้วไปใช้ต่อเสมอ ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าของใช้หรือของเล่น

ในละแวกบ้านเดียวกันมีเด็กชายอายุรุ่นราวคราวเดียวกับลูกแก้วมาชอบเธอ เขาชื่อ โชติช่วง แต่พ่อของลูกแก้วไม่ต้องการให้ลูกแก้วคบกับเด็กแถวนี้ โชติช่วงจึงหาทางพบกับลูกแก้วขณะนั่งรถไฟไปโรงเรียน ทั้งสองชอบพอกันจนถึงขั้นนัดพบกันในตอนกลางคืนช่วงที่พ่อของลูกแก้วไม่อยู่บ้าน และในคืนหนึ่งพ่อของลูกแก้วจับได้โชติช่วงถูกยิงบาดเจ็บหนีไป จากนั้นเด็กทั้งสองก็เลิกติดต่อกันเพราะโชติช่วงไปอยู่กรุงเทพฯ

เวลาผ่านไปจนลูกแก้วโตเป็นสาว เธอได้ทำงานบริษัทประกันภัยในกรุงเทพฯ ช่วงนี้พ่อของลูกแก้วเตรียมปลูกบ้านในกรุงเทพฯ ไว้ให้ แต่บ้านยังไม่เสร็จพ่อของลูกแก้วก็เสียชีวิต ลูกแก้วจึงเป็นผู้จัดการทรัพย์สินมรดกทั้งหมด ส่วนลูกตาลเรียนวิทยาลัยครู และทำงานในโรงเรียนอนุบาลหาลีงย่า แม่และป้ารวมทั้งพ่อจนชั่วระค่านา ต่อมาโชติช่วงได้ชอบลูกตาลในตอนแรกลูกตาลทำใจรับโชติช่วงไม่ได้ เพราะโชติช่วงเคยชอบลูกแก้วมาก่อน ถ้าเธอชอบกับเขาก็กลายเป็นการรับของใช้แล้วจากลูกแก้ว แต่ภายหลังลูกตาลก็ทำใจได้เพราะเธอเองก็ชอบเขาอยู่เช่นกัน

เมื่ออยู่กรุงเทพฯ ลูกแก้วได้ชอบพอกับสมรรถลูกชายเจ้าของบริษัทที่เธอทำงานอยู่ สมรรถมีคู่หมั้นแล้วแต่ลูกแก้วคิดว่าเขาจะถอนหมั้นแล้วมาแต่งงานกับเธอ เหตุการณ์ไม่เป็นไปอย่างที่ลูกแก้วคิด เมื่อเธอได้เสียตัวให้สมรรถแล้วเขาก็ตัดเธอไปแต่งงานกับคู่หมั้นที่ต่างประเทศ ช่วงนี้ลูกแก้วใช้เงินมรดกไปเกือบหมดกับการใช้จ่ายปลูกบ้านและซื้อรถ เมื่อสมรรถทิ้งเธอไป เธอจึงหันไปมีความสัมพันธ์กับสั่นคนงานระดับหัวหน้าในบริษัทและร่วมลงทุนทำร้านเหล้าด้วยกัน สั่นนี้อายุมากและมีครอบครัวแล้วเมื่อมีความสัมพันธ์ลับ ๆ กับลูกแก้วระยะหนึ่งก็ถอนหุ้นคืน ลูกแก้วติดเหล้าและเปลี่ยนผู้ชายคู่แค้นไปเรื่อย ๆ เธอใช้ชีวิตเช่นนี้อยู่จนกระทั่งแม่เสียชีวิต ช่วงนั้น

ลูกแก้วไม่มีใครเป็นที่พึ่งทางใจ เธอทิ้งเสียใจ กลุ้มใจ และว่าเหว่ ในที่สุดเธอได้กินยานอนหลับเกินขนาดเพื่อฆ่าตัวตาย และยกทรัพย์สินสมบัติให้ลูกตาลซึ่งภายหลังแต่งงานไปกับโชติช่วง

เหนือพื้นสุรา ยอดหญ้าเป็นลูกชานาในครอบครัวหนึ่ง เขาเรียนดีจนได้ไปเรียนต่อต่างประเทศ เมื่อกลับมาเมืองไทยเขาเป็นนายระบบราชการที่มีการทุจริต และเป็นนายงานเอกชนที่แก่งแย่งกันเพื่อผลกำไร เขาจึงกลับมาบ้านเกิดของตนเพื่อทำนา แม้ว่าจะต้องต่อสู้กับความแห้งแล้งแต่เขาและภรรยาที่เตรียมโครงการไว้แล้ว เพียงอเป็นภรรยาของยอดหญ้า เธอตั้งใจไว้ก่อนจะมาใช้ชีวิตกับยอดหญ้าว่าจะทำวิจัยเรื่องการอพยพของชาวนาไทย แต่เมื่อมาอยู่จริง ๆ เพียงอต้องเอาเวลาไปเขียนนวนิยายหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว เนื่องจากเงินที่มีย่อยนำมาใช้จ่ายกับการชดบ่อน้ำและซื้อควายในการทำนา

ชาวบ้านและแว่นนั้นไม่เข้าใจการกระทำของสองสามีภรรยาอยู่มาก แม้แต่แม่ของยอดหญ้าเองก็ไม่เข้าใจลูกชาย ต่อมาแม่ของยอดหญ้าถูกฆ่าชิงทรัพย์ในบ้านตอนกลับจากเตรียมงานแต่งงานน้องสาวของเขา ฆาตกรคือพ่อของคนงานที่เพียงอและยอดหญ้าจ้างไว้ ยอดหญ้าและเพียงอพอรู้ตัวคนร้ายแต่ไม่สามารถทำอะไรได้ เพราะไม่มีหลักฐาน

เมื่อเริ่มเข้าฤดูฝน ฝนตกลงมามากจนท่วมนาและทำให้ขอบบ่อน้ำที่ขุดไว้พังลงมา ยอดหญ้าเสียใจมาก แต่เพียงอก็ให้กำลังใจสามีอยู่ตลอดเวลา ยอดหญ้าผิดหวังซ้ำแล้วซ้ำอีกกับการต่อสู้สภาพธรรมชาติที่ ประกอบกับความไม่เข้าใจของชาวบ้านที่มีต่อเขาทำให้ ยอดหญากินยาแก้ปวดเกินขนาดและเสียชีวิตในที่สุด เพียงอได้ให้สัญญากับยอดหญ้าว่าจะส่งเสียน้องสองคนของเขาให้เรียนหนังสือแล้วกลับมาพัฒนาที่ดินผืนนี้อีกครั้ง

ความสัมพันธ์ระหว่างนักเขียนกับวรรณกรรม

จากการพิจารณาพื้นฐานและสภาพทางสังคมของครอบครัว โบตันโดยรวมแล้ว จะเห็นว่าการถือกำเนิดมาในตระกูลชาวจีนแต่จิ๋ว ทำให้โบตันรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี และค่านิยมชาวจีนเป็นอย่างดี ขณะเดียวกันการที่ครอบครัวของโบตันเป็นชาวสวนผลไม้ชานชานนั้นก็

ทำให้โบทันได้เห็นความยากลำบากของชาวสวนในการดำรงชีพ สถานแวดล้อมดังกล่าวทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับชาวจีน แนวความคิดเกี่ยวกับชาวสวน และแนวความคิดเกี่ยวกับความยากจนปรากฏอยู่ในวรรณกรรมของโบทันหลายเรื่อง

อย่างไรก็ตาม สถานแวดล้อมอีกด้านหนึ่งในชีวิตของโบทันอันได้แก่สถานแวดล้อมในการทำงานเกี่ยวกับเด็ก ได้ทราบปัญหาของเด็กในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาทางจิตใจ ทำให้โบทันมองโลกในแนวจิตวิทยาและมีความเชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์ย่อมมีสาเหตุที่จะเห็นจากงานเขียนในช่วงหลัง ๆ ของโบทัน

เราเห็นว่าในงานเขียนชิ้นสำคัญ ๆ โบทันมักจะเขียนเกี่ยวกับชาวจีน ชาวสวน ความยากจน และปมปัญหาทางจิตอย่างละเอียดลออ ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของสถานแวดล้อมที่มีต่อความคิดของโบทัน ได้ถูกนำมาถ่ายทอดลงในงานเขียนนั่นเอง

บทที่ 3

สังนิมในนวนิยายของโศคน

นวนิยายหลายเรื่องของโศคนพยายามสะท้อนชีวิตมนุษย์ในสังคมโดยเสนอสถานสังคมตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาสังนิมในนวนิยายของโศคนทีละตอนจากเนื้อเรื่อง รวมทั้งกลวิธีต่าง ๆ ในการประพันธ์นวนิยาย การวิเคราะห์นี้จะแบ่งนวนิยายทั้งหมดออกเป็น 3 ช่วงด้วยกัน อันได้แก่ ช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. 2509 - พ.ศ. 2510 ช่วงกลางระหว่างปี พ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2526 และช่วง สุดท้ายระหว่างปี พ.ศ. 2527 - พ.ศ. 2531 เนื่องจากในแต่ละช่วงมีลักษณะบางประการที่คล้ายกัน การวิเคราะห์เป็นช่วง ๆ จึงสามารถเห็นพัฒนาการของนวนิยายได้ชัดเจนขึ้น

อนึ่งในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์สังนิมของนวนิยายแต่ละเรื่องตามประเด็นสังนิมทั้ง 3 ประการคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม และแนวความคิดเชิงจิตวิทยา ในการวิเคราะห์อาจจะไม่เรียงตามลำดับดังกล่าว แต่ขึ้นอยู่กับว่านวนิยายเรื่องนั้นมีประเด็นใดที่เด่นชัดที่สุด ก็จะวิเคราะห์ประเด็นนั้นเป็นลำดับแรก ดังจะเห็นลักษณะสังนิมในนวนิยายของโศคนจากการวิเคราะห์นวนิยายแต่ละช่วงต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 นวนิยายในปี พ.ศ. 2509 - พ.ศ. 2510

ช่วงเวลานี้มีนวนิยายรวม 3 เรื่องด้วยกันได้แก่เรื่อง 1. น้ำใจ 2. รุ่งสีชมพู และ 3. ทางชีวิต

น้ำใจ (พ.ศ. 25๑9)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

เรื่องน้ำใจนี้ แบ่งได้เป็น 4 เหตุการณ์สำคัญด้วยกัน

เหตุการณ์ช่วงแรกเป็นการปูพื้นเรื่อง ผู้แต่งเสนอตัวละครสำคัญคือ จิราเป็นหญิงสาว เกิดในตระกูลสูงทางเมืองเหนือกำพร้าพ่อแม่อยู่ในอุปการะของน้าสาว ต่อมาจิราย้ายเป็นโรคตา จนตาบอด น้าสาวหวังแย่งมรดก จึงได้พาเธอมาทิ้งไว้กรุงเทพฯ

เหตุการณ์ช่วงที่สอง กล่าวถึงหมอเรिंगตัวละครเอกอีกตัวหนึ่ง ซึ่งมีคุณธรรมช่วยเหลือจิราโดยไม่เรียกร้องสิ่งตอบแทน ได้พาจิรามารักษาตาที่บ้าน

เหตุการณ์ช่วงที่สาม เป็นตอนที่ยาวที่สุด กล่าวถึงเปลี่ยนแปลงในชีวิตของจิรา เมื่อมาอยู่บ้านหมอเรिंग และรักษาตาของจิราจนเกือบเป็นปกติ จิรามีความสัมพันธ์อันดีกับคุณรังรองแม่ของหมอเรिंगซึ่งเคยมีลูกสาวคนหนึ่งแต่เสียชีวิตไปแล้ว เมื่อได้พบจิราจึงเอ็นดูและขอให้จิราเป็นบุตรบุญธรรม ที่บ้านของหมอเรिंगจิราได้พบรักกับน้องชายของหมอเรिंगซึ่งมีนิสัยเจ้าชู้ เขามีความสัมพันธ์รู้สวสลับ ๆ กับสาวใช้ในบ้าน และเมื่อเขาได้พบจิราเขาก็พยายามหาทางให้เธอตกเป็นของเขาแต่เธอก็รอดพ้นมาได้

เหตุการณ์ช่วงที่สี่ เป็นตอนที่หมอเรिंगรักษาตาของจิราจนเป็นปกติ และจิราได้พบกับราชทินคู่รักเก่าโดยบังเอิญ ระยะนี้ความคิดของจิราค่อนข้างสับสนระหว่างการตัดสินใจอยู่ที่บ้านของหมอเรिंगต่อไปกับการไปใช้ชีวิตคู่กับราชทินซึ่งในเรื่องนี้หมอเรिंगมีความเห็นว่าถ้าจิราแต่งงานกับราชทินแล้วเธอจะมีความสุขมากกว่าอยู่กับเขา ในที่สุดเขาจึงสนับสนุนให้จิราไปกับราชทิน แม้ตัวเขาเองจะมีใจรักชอบเธออยู่ก็ตาม

แนวคิดทางสังคมในเรื่องน้ำใจ

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

1. ความมีน้ำใจต่อกันของมนุษย์

ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นจุดเด่นที่สุดของเรื่องนี้ ที่ผู้เขียนใช้เป็นแนวคิดหลักของเรื่อง ดังจะเห็นได้จากหมอเรื่องตัวละครเอกซึ่งมีคุณธรรมและมีจิตใจดีงามเมตตาช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันโดยไม่เรียกร้องสิ่งตอบแทนอันใดเลย แม้ว่าผู้ที่เขาช่วยเหลือนั้นจะเป็นคนแปลกหน้าที่เขาไม่รู้จักมาก่อนก็ตาม

ในส่วนนี้โบทันให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครหมอเรื่องหลายประการ เป็นส่วนสนับสนุนให้การกระทำของหมอเรื่องต่อจิราอยู่บนพื้นฐานที่น่าจะเป็นไปได้

ประการแรกได้แก่อาชีพ อาชีพหมอทำให้หมอเรื่องเป็นตัวละคร ที่น่าจะมีความเมตตา กรุณาได้มากกว่าอาชีพอื่น ๆ เนื่องจากในการทำงานของเขาต้องช่วยเหลือผู้อื่นอยู่แล้ว ซึ่งในตอนหนึ่งที่หมอเรื่องได้สนทนากับจิรา เขาก็ได้อ้างว่าเพราะเขาประกอบอาชีพนี้จึงเป็นหน้าที่ของเขาที่ต้องช่วยเหลือเธอ ดังจะเห็นจากบทสนทนาที่หมอเรื่องกล่าวกับจิราดังนี้

"เธอไปอยู่ที่บ้านกับคุณแม่ของฉัน ที่บ้านมีเด็กหลายคน ฉันจะให้มันดูแลเธอคนหนึ่ง ฉันจะรักษาตาให้เธอเอง"

"เป็นพระคุณอย่างยิ่งทีเดียว คุณหมอจะสิ้นเปลืองเพราะฉันมากเกินไป เพียงแค่ช่วยไม่ให้ฉันตายอยู่ข้างถนนนี้ก็เป็นบุญคุณอย่างยิ่งแล้ว"

"ฉันเป็นหมอ" เขาพูดเน้น ๆ "ฉันทำตามหน้าที่ของฉันและเป็นเรื่องของมนุษยธรรม"

(สุภา สิริสิงห 2520 : 23)

แต่ผู้ที่เป็หมอก็ใช้ว่าจะเป็นคนที่มีจิตใจดีงามทุกคน ดังนั้นโบทันจึงแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับนิสัยของหมอเรื่องไว้ด้วยว่า เขาเป็นหมอที่มีจิตใจดีงามช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากอยู่แล้วไม่ใช่ช่วยเหลือจิราคนเดียวเท่านั้น ดังจะเห็นจากตอนที่หมอเรื่องกล่าวแก่แม่ของเขาวา

"ผมอยากจะเอาเด็กมาเลี้ยงสักสองสามคน"

"เด็กที่ไหนกันลูก?"

"เด็กกำพร้าที่โรงพยาบาลครับ"

"เรื่องอะไรถึงได้คิดจะเอาเด็กกำพร้ามาเลี้ยงจ๊ะ?"

"ผมสงสารเด็กพวกนั้น แยกทอดทิ้งตั้งแต่เกิด เวลาที่โรงพยาบาลที่ผมทำงานอยู่มีเด็กกำพร้าทั้งผู้หญิงผู้ชายหลายสิบคนเป็นภาระหนักแก่โรงพยาบาลเหลือเกิน"

(สุภา สิริสิงห 2520 : 132)

หมอเริงได้นำเด็กกำพร้ามาเลี้ยงที่บ้านทั้งหมดห้าคนเป็นหญิงสามชายสอง (สุภา สิริสิงห 2520 : 134) หมอเริงเลี้ยงดูเด็กเหล่านี้อย่างดีและถูกต้องตามหลักโภชนาการ ดังจะเห็นจากสภาพความเป็นอยู่ของเด็ก ๆ ดังต่อไปนี้

ห้องเด็กชั้นล่างทางด้านหลังของตัวตึกมีประตูทางเข้าสองด้านอากาศโปร่งรับลมกว่าห้องอื่น ๆ หมอเริงซื้อเตียงเล็ก ๆ สำหรับเด็ก ๆ เหล่านั้นแล้วสั่งให้คนมาติดมุ้งลวดกันยุง ... ส่วนเรื่องอาหารนั้น ต้องทำตามคำสั่งของหมอเริงอย่างเคร่งครัด ให้เด็กกินนอนเป็นเวลา อาหารต้องครบจำนวนตามอาหารหลักห้าหมู่ที่จำเป็นในชีวิต (สุภา สิริสิงห 2520 : 135)

โดยที่เขาเห็นว่า

"เด็กพวกนี้จะโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ร่างกายแข็งแรง เพราะได้รับการเลี้ยงดูที่ถูกต้อง มีสุขภาพจิตดีแม้ว่าแกจะไม่มีพ่อแม่"

(สุภา สิริสิงห 2520:135)

แต่การจะเลี้ยงดูเด็กเหล่านี้นี้ให้มีความเป็นอยู่ถูกต้องตามหลักโภชนาการได้ส่วนหนึ่งคือปัจจัยทางเศรษฐกิจซึ่งในส่วนนี้หมอเริงก็อยู่ในฐานะร่ำรวยพอที่จะอนุเคราะห์ผู้อื่นได้โดยที่ตัวเองไม่เดือดร้อนอันใด

ความมีน้ำใจดีงามของหมอเริงนี้ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าปรากฏอยู่ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ในตอนต้นได้แก่การให้ความช่วยเหลือจิราโดยนามารักษาตาที่บ้านจนหายดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ส่วนในตอนท้ายก็ได้แก่ความเป็นคนใจกว้างเสียสละให้จิราไปอยู่กับคู่รักที่พบกันโดยบังเอิญ ทั้ง ๆ ที่หมอเริงก็แอบชอบจิราอยู่เช่นกัน ซึ่งความเป็นคนใจกว้างยอมเสียสละให้คนที่รักไปอยู่กับคนอื่นได้นี้ จะเห็นได้จากตอนที่หมอเริงพูดกับรัตโน้องชายของเขาว่า

"ถ้าเขาแต่งงานกับพี่เขาจะมีความสุขเพียงพอ พี่ไม่สามารถเอาใจใส่ใกล้ชิดเขาได้เท่าราชทิน นานเข้าเขาจะรู้สึกว่าคุณคิดผิดที่มาแต่งงานกับหมอที่เอาแต่งงาน พี่ทำให้คนถึงสองคนมีความสุขนี่ก็ยินดีแล้ว"

(สุภา สิริสิงห 252๒ : 215 - 216)

หมอเริงเป็นตัวละครที่มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันโดยไม่เรียกร้องสิ่งตอบแทนอันใดเลย และการกระทำของหมอเริงที่ปรากฏอยู่ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องนี้ก็คือ แนวคิดหลักที่โบทันนำเสนอตนเอง

2. ความโลภของมนุษย์

นางสาวของจิรา โลกหวังมรดกของจิราจึงได้นำจิรามาทิ้งไว้กรุงเทวะ ดังบทบรรยายที่โบทันกล่าวไว้ว่า

'เมื่อคุณแสงดาวผู้มารดาสิ้นชีวิตลงนำแสงเดือนเสนาตัวเข้ามาเป็นผู้ดูแลหลานสาวคนเดียว... คนที่มีอำนาจก็มักจะหลงระเหิรในความยิ่งใหญ่ของตน แสงเดือนก็เช่นกัน หล่อนเชยฐาและตัวเองขึ้นเป็นภรรยาเจ้าของบ้าน เป็นแม่เลี้ยงของจิราไม่ว่าหล่อนจะปรารถนาสิ่งใดย่อมได้สมประสงค์ แม้แต่การที่หล่อนตัดอนาคตอันแสนจะสุขใสของลูกเลี้ยง'

(สุภา สิริสิงห 252๒ : 166)

ความผูกพันในฐานะน้ำกับหลานแท้ ๆ ไม่ได้มีอยู่ในจิตใจของน้ำแสงเดือนเลย ตรงกันข้ามเธอกลับมุ่งร้ายต่อจิราตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นการตัดอนาคตไม่ให้จิราเดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศหรือการกลั่นแกล้งโดยรักษาตาที่เริ่มผิดปกติของจิราให้อาการเลวลงจนกระทั่งบอดในที่สุด สุดท้ายเมื่อน้ำของจิราเสียชีวิต และทิ้งมรดกจำนวนมากไว้ ความโลภของน้ำแสงเดือนก็ได้ก่อตัวมากขึ้น เธอจึงได้กำจัดจิราเพื่อหวังครอบครองมรดก โดยการพาจิรามาทิ้งไว้กรุงเทพฯ อย่างไร้มนุชกรรมซึ่งการกระทำของน้ำสาวนี้ได้แสดงถึงความโลภของมนุษย์อย่างรุนแรงจนไม่เห็นแก่ความเป็นญาติ

3. ความใคร่ความมักมากในกามคุณของมนุษย์

ความสัมพันธ์นี้จะเห็นจากรัตน์น้องชายของหมอเริงซึ่งเป็นตัวละครที่มีความมักมากทางกามารมณ์ ดังพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ในเรื่องอันได้แก่ การมีความสัมพันธ์ทางชู้สาวกับสาวใช้ในบ้าน และนอกจากนี้รายละเอียดที่โดดเด่นให้ผู้อ่านเห็นจากสภาพห้องส่วนตัวของเขาผ่านสายตาจิราก็ยังสนับสนุนในเรื่องความมักมากทางกามารมณ์ของรัตน์ชัดเจนขึ้น ดังนี้

ห้องของรัตน์เป็นห้องที่สกปรกที่สุด ตามพื้นมีขี้ขี้หรือเลอะเทอะ บนโต๊ะเขียนหนังสือมีรูปผู้หญิงหน้าตาสวย ๆ หลายคนวางระเกะระกะ มีลายเซ็นใต้รูปเป็นทำนองเดียวกันหมดว่า "ให้คุณรัตน์ที่รักได้ดูเล่นต่างหน้า" หนังสือเล่มกองโตกองอยู่ใต้เตียง ส่วนมากเป็นหนังสือจำพวก "เพลย์บอย" หน้าปกเป็นหญิงสาวแต่งกายด้วยเสื้อผ้าน้อยชิ้น บางคนก็ไม่แต่งเลย และหนังสือเกี่ยวกับหมัด ๆ มวย ๆ

หนังสือเหล่านี้กองอยู่อย่างไม่เป็นระเบียบ จิราคุกเข่าลงจัดหนังสือให้เป็นพวก ๆ ตามขนาดความใหญ่เล็กของหนังสือ จัดพวกแม็กกาซีนเสร็จก็หันมาจัดพวกหนังสือเล่มเล็ก ๆ เมื่อเห็นชื่อหนังสือ จิราก็ต้องกระพริบตาถี่ ๆ ชักจะหายใจขัด ๆ ขึ้นมา เพราะมันเป็นหนังสือเกี่ยวกับกามารมณ์ทั้งสิ้น (สุภา สิริสิงห์ 2522 : 125)

จากการที่โดดเด่นให้รัตน์เป็นตัวละครที่มีนิสัยเจ้าชู้ประกอบกับจิราเป็นหญิงสาวสวยที่เข้ามาอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน ทำให้รัตน์มีความปรารถนาในตัวจิราอย่างมากเมื่อพบเธอรัตน์

พยายามทุกวิถีทางให้จิราตกเป็นของเขา ไม่ว่าจะเป็นการหาโอกาสอยู่กับจิราสองต่อสองหรือ การเข้าปลุกปล้ำเธอในห้องนอน โดยไม่คำนึงถึงว่าจิราเห็นตามการทั้งสองข้าง

การกระทำของรัตที่ปฏิบัติต่อจิรา นั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้ที่มีความมั่งมากทางกามารมณ์นั้นจะไม่คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมเลย แต่จะถือความต้องการของตนเองเป็นใหญ่เท่านั้น

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

ในเรื่องน้ำใจ แนวความคิดเชิงจิตวิทยามีความสำคัญน้อย ผู้เขียนนำมาใช้เพื่อเป็น กลวิธีในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเท่านั้น ได้แก่ การใช้กลไกป้องกันตนเองทางจิต (Defense Mechanisms) ตอนที่คุณรังรองแม่ของหมอ เรืองพูดถึงความรู้สึกในใจของเธอที่มีต่อ จิรา ว่า

"ฉันรักหนูเหมือนลูก หนูจิรา. ฉันเคยมีลูกผู้หญิงคนหนึ่ง ถ้าเขายังอยู่ก็คงจะอายุรุ่นราวคราวเดียวกับหนูนี้แหละ สักสิบแปดสิบเก้า แต่เขาบุญน้อย ตายเสียตั้งแต่ยังเล็ก ๆ หนูฉันได้หันมาฉันก็รักหนูเหมือนลูก หนูมาเป็นลูกฉันเสียเถอะนะ"

(สกา สิริสิงห 2520 : 129)

เหตุการณ์ตอนนี้ โบทัน ได้แสดงให้เห็นสภาพของจิตใจของคุณรังรองที่นำจิราเข้ามาทดแทนลูกสาวตนที่เสียชีวิตไป ซึ่งถ้าจะอธิบายถึงสภาพจิตใจของคุณรังรองตามพฤติกรรมที่เธอแสดงออกนั้น จะเข้ากับเรื่อง กลไกป้องกันตนเองทางจิต (Defense Mechanisms) ในประเด็นของการทดแทน (Substitution) ที่หมายถึงการที่บุคคลตั้งเป้าหมายใหม่แทนเป้าหมายเก่าซึ่งล้มเหลว (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2527 : 574) โดยในกรณีของคุณรังรองนี้ เธอมีหวังในเรื่องลูกสาว เมื่อได้พบจิราหญิงสาวอายุรุ่นราวคราวเดียวกับลูก และถูกชะตากับเธอ เธอจึงเอ็นดูจิราเหมือนลูกสาวและปรารถนาที่จะได้จิราเป็นบุตรบุญธรรม

ในเรื่องนี้เราจะเห็นว่าวิถีชีวิตของจิราเป็นผลมาจากปัจจัยแวดล้อมทั้งสิ้น เริ่มจากในตอนเปิดเรื่องที่ชีวิตเธอตกกระทบลำบากก็เพราะนางสาวโลกหวังในมรดกได้ทำร้ายเธอจนตาบอด แล้วนำมาทิ้งไว้กรุงเทพฯ อย่างน่าอนาถ กระทั่งได้พบหมอเรืองคนมีน้ำใจช่วยเหลือชีวิตเธอจึงดีขึ้น ซึ่งในจุดนี้พบว่าผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงศีลธรรมจรรยาที่มีอยู่ในสังคมขณะนี้อย่างเด่นชัด ดังในความโลกของนางสาวที่รุนแรงจนไม่เห็นแก่ความเป็นญาติ หรือในเหตุการณ์ตอนที่จิรามาอาศัยอยู่ที่บ้านหมอเรืองและถูกน้องชายหมอเรืองวางแผนปลุกปล้ำก็แสดงถึงความมักมากในกามารมณ์ของมนุษย์ผู้ชายที่ไม่คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมใด ๆ ปลุกปล้ำได้กระทั้งคนตาบอด

ขณะที่ผู้เขียนแสดงถึงความเสื่อมทรามทางศีลธรรมของคนในสังคม ผู้เขียนก็ได้ปลุกสำนึกในทางดีงามของคนในสังคมไว้ด้วย ดังจะเห็นจากพฤติกรรมของหมอเรืองที่มีคุณธรรมช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่เรียกร้องสิ่งตอบแทน อันเป็นประเด็นที่เสนอเพื่อต้องการให้สังคมมีความเป็นอยู่ดีขึ้น มนุษย์มีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่โลก และเห็นแก่ตัว พฤติกรรมของหมอเรืองและนางสาวจิรากับน้องชายหมอเรืองนั้น จึงเป็นความขัดแย้งที่เห็นได้ชัดระหว่างความดีกับความชั่วร้าย

น่าสังเกตว่าความพยายามที่ต้องการเน้นให้ผู้อ่านเห็นถึงคุณธรรมในตัวหมอเรืองนี้ ได้ทำให้ความสมจริงของตัวละครน้อยลง เนื่องจากหมอเรืองเป็นตัวละครที่ดีเกินมนุษย์จริงในสังคม นอกจากช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่เรียกร้องสิ่งตอบแทนแล้วยังมีความสุขเห็นแก่ความสุขผู้อื่นมากกว่าตนเอง

นอกจากนี้พบว่าในการดำเนินเรื่องบางตอนนั้นได้ใช้ภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยาเข้ามาช่วย ดังในตอนที่มีแม่ของหมอเรืองขอให้จิราเป็นบุตรบุญธรรม เพราะเธอเคยมีลูกสาวคนหนึ่งแต่เสียชีวิตไปแล้ว เมื่อพบจิราจึงเอ็นดูและต้องการจิรามาเป็นลูกทดแทนความสุขเสีย นั้น และผลจากภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยานี้ก็ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจิรากับแม่ของหมอเรืองเป็นไปในทางที่ดี

รัฐสิขม (พ.ศ. 2509)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นวนิยายเรื่องนี้มีเหตุการณ์สำคัญ 3 เหตุการณ์ด้วยกัน

เหตุการณ์ช่วงแรกเป็นการกล่าวถึงตัวละครเอกที่สำคัญคือ อัครัตตี หญิงสาวสวย กำพร้าพ่อทำให้เธอและแม่ต้องอยู่ในอุปการะของนายทวิ ซึ่งเป็นเพื่อนของพ่อ นายทวิเป็นคนเจ้าชู้มาก เขามีความสัมพันธ์ชู้สาวกับผู้หญิงหลายคนรวมทั้งแม่ของอัครัตตีด้วย และเมื่อแม่ของอัครัตตีเสียชีวิตลงนายทวิก็ต้องการจะให้อัครัตตีเป็นของเขาอีกคนหนึ่ง แต่อัครัตตีพยายามบ่ายเบี่ยงนายทวิมาโดยตลอด จนในที่สุดเธอได้ตัดสินใจหนีนายทวิไปอยู่ต่างจังหวัด โดยมีเพื่อนชื่อ กลุยาเป็นคนช่วยเหลือ

เหตุการณ์ช่วงที่สองเป็นตอนที่กล่าวถึงการใช้ชีวิตของอัครัตตีเมื่อไปอยู่กับญาติกลุยาที่ต่างจังหวัด อัครัตตีได้ทำงานเป็นครูในโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนั้น และได้ชอบพอกับอธิบดี นายอำเภอคนใหม่ที่มาประจำอยู่ที่นั่น โดยเธอไม่ทราบมาก่อนว่าเขาเป็นลูกชายนายทวิ

เหตุการณ์ช่วงที่สามซึ่งเป็นตอนที่สำคัญที่สุดของเรื่อง ได้กล่าวถึงศรีสุดา หญิงสาวซึ่งเคยมีความสัมพันธ์ชู้สาวกับนายทวิ และถูกนายทวิทอดทิ้ง ต้องการให้นายทวิและลูกชายหมางใจกัน ได้วางแผนให้นายทวิมาพบอัครัตตีกับอธิบดี เมื่อทั้งสามเผชิญหน้ากันทำให้อธิบดีรู้ความจริงทั้งหมด และโกรธพ่อกมาก นายทวิเองก็ละอายแก่ใจเช่นกัน เพราะเขารู้ว่าตลอดเวลาที่ผ่านมาอธิบดีศรัทธาในตัวเขามากและนับแต่นั้นนายทวิก็เลิกติดตามอัครัตตีกลับมาอยู่กับเขา

แนวคิดทางสังคมในเรื่องรัฐสิขม

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

1. ความใคร่ความมักมากในกามคุณของมนุษย์

ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่เด่นชัดที่สุดในเรื่องที่เราจะเห็นได้จากพฤติกรรมของนายทวิ ดังนี้

ประการแรกนายทวิเป็นตัวละครที่มีความสัมพันธ์ชู้สาวกับหญิงสาวหลายคน ดังบทสนทนาทางโทรศัพท์ระหว่างนายทวิกับหญิงสาวคนหนึ่งดังนี้

"ท่านคะ ทัศนียาคิดถึง คิดถึงท่านคะ บุปผาเขาก็บ่นถึงท่านทั้งวันเลย เขายังบอกทัศนีย่า
สงสัยท่านจะกลับไปหาน้ำพริกถ้วยเก่า ไม่งั้นก็คงได้ถ้วยใหม่เลยสิมเราสองคน"

"ถ้วยเก่าถ้วยใหม่ที่ไหนกัน"

"อ้าว ถ้วยเก่าก็แม่ศรีสุตาใจคะ ส่วนถ้วยใหม่ะบุปผาเดาเอาละคะ เราสองคนมัน
กลางเก่ากลางใหม่ ท่านเลยสิม"

(สุภา สิริสิงห 2513 : 37)

นอกจากผู้หญิงเหล่านี้แล้ว แม่ของอัศวรดีก็ตกเป็นนางบำเรอคนหนึ่งของนายทวิเช่นกัน แม้ว่าแม่ของอัศวรดีจะอยู่ในฐานะภรรยาของเพื่อน และเมื่อแม่ของอัศวรดีเสียชีวิตตามพ่อไปอีกคน นายทวิก็ปรารถนาจะได้อัศวรดีมาบำเรอความสุขของเขาอีกถึงแม้อัศวรดีจะไม่เต็มใจ แต่นายทวิก็ไม่เลิกล้มความคิดนี้ ดังความคิดของเขาต่ออัศวรดีที่ว่า

"ผู้หญิงคนนี้อ้อเอากัน แต่ห่อจะไม่มีวันนั้นเมื่อมันไปได้หรอก นางสาวอัศวรดี จันทรา
ไม่มันเหมือนกับผู้หญิงอื่นทุกคนที่มันต้องการ บริกษณนะหรือจะช่วยห่อได้ เงินห่อจะไม่มี
ประโยชน์ในการหว่านล้อมห่อ ก็จะหว่านล้อมไปโยให้เสียน้ำลาย เจ้าห่ออยู่ใน
กำมือของเราแล้ว"

(สุภา สิริสิงห 2513 : 23 - 24)

จากพฤติกรรมของนายทวิจะเห็นว่าเขาเป็นคนที่มีความมั่งมากในกามารมณ์ โดยไม่เคยคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมใด ๆ เลย ไม่ว่าจะเป็นภรรยาของเพื่อนหรือลูกสาวของเพื่อน เพราะถ้าเขาต้องการแล้วเขาจะต้องพยายามให้เป็นของเขาให้ได้ แม้จะเป็นการบังคับ

ชื่นใจก็ตามและพฤติกรรมของนายทวิ้มีความคล้ายคลึงกับพฤติกรรมของรัตน์ในเรื่องน้ำใจอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่มีความมักมากทางกามารมณ์นั้นจะไม่คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมเลย แต่จะถือความต้องการของตนเป็นใหญ่เท่านั้น

2. ความผูกพันระหว่างพ่อกับลูก

เหตุการณ์ในช่วงสุดท้ายของเรื่องรุ่งสีชมพู พบว่าการที่อริบดีเสื่อมศรัทธาในตัวนายทวิ้พ่อของเขานั้น ได้ทำให้นายทวิ้ทุกข์ใจอย่างรุนแรง เนื่องจากตลอดเวลาที่ผ่านมาภานของนายทวิ้ในสายตาของอริบดีนั้นเป็นภานของพ่อที่แสนดี และเป็นผู้ใหญ่ที่น่านับถือคนหนึ่ง ไม่ใช่ภาพของชายที่มักมากในกามารมณ์ที่พยายามบังคับชื่นใจหญิงสาวซึ่งเป็นลูกของเพื่อนโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใดเลยนอกจากความต้องการของตนเอง

ความทุกข์ใจของนายทวิ้จากเหตุการณ์นี้จะเห็นได้จากปฏิกิริยาของอริบดีที่เปลี่ยนไป ซึ่งทำให้นายทวิ้รู้สึกแล้วว่าภานของพ่อที่ดีไม่เหลืออยู่ในความทรงจำของอริบดีอีกแล้ว ดังที่โบตันได้บรรยายว่า

"อริบดีมองหน้าบิดาด้วยสายตาที่เปลี่ยนไปคนละคน"

"อย่า ลูก อย่ามองพ่อด้วยสายตาอย่างนั้น หนึ่ง" เขาร้องเสียงหลงเมื่อเห็นแววตาของบุตรชาย "อย่ามองพ่ออย่างนั้น อริบดี ถึงพ่อจะเป็นคนยังงี้ พ่อก็รักลูก รักลูกมากที่สุด"

ความผิดหวังปวดร้าวในสายตาของบุตรชายที่จ้องมองบิดาอยู่นั้นทำให้ผู้เป็นบิดาหงะ ซาไปหมดทั้งร่าง อริบดีลูบพ่อ...อย่ามองพ่ออย่างนั้น ลูกเกลียดพ่อคนนี้ของลูกเสียแล้ว หรือ พ่อทมิได้ที่จะเห็นหนึ่งผิดหวัง หนึ่งเป็นดวงใจดวงตาของพ่อ.. อย่าโกรธอย่าเกลียดพ่อไปเลย ลูกรักของพ่อ

(สุภา สิริสิงห 252๕ : 313 - 314)

ในประเด็นนี้โบทันได้แสดงให้เห็นความผูกพันที่นายทวิมีต่อลูกชายของเขาอย่างมาก และเป็นจุดที่ทำให้เขาละอายแก่ใจในพฤติกรรมของตัวเอง เพราะจากเรื่องได้บอกไว้ว่า นายทวิรักลูกชายของเขามากลูกจึงเปรียบเสมือนแก้วตาดวงใจของเขา หากเขาทำให้ลูกผิดหวังหรือเสื่อมศรัทธา เขาย่อมเสียใจมาก ซึ่งจากประเด็นนี้ทำให้เห็นว่ามนุษย์เรานั้นแม้จะประพฤติดูชั่วโดยไม่สนใจสายตาคนอื่น ๆ แต่ก็ยังอยากจะเป็นคนดีในสายตาของคนที่เรารักโดยเฉพาะลูก

จากความสัมพันธ์ที่เด่นชัดที่สุดในเรื่องอันได้แก่ความใคร่ความมกมากในแกมคุณของมนุษย์พบว่าผู้เขียนเสนอให้เห็นถึงสภาพศีลธรรมเสื่อมโทรมเช่นเดียวกับเรื่องน้ำใจ ในเรื่องนี้ นายทวิมกมากในแกมคุณไม่มีความพอกับหญิงสาวที่ตนมีความสัมพันธ์ด้วย เขาได้แม่ของอัศวรดีซึ่งเป็นมารยาเพื่อนเป็นนางบำเรอเมื่อพ่อของอัศวรดีเสียชีวิต และเมื่อแม่ของอัศวรดีเสียชีวิตไปอีกคนเขาก็ปรารถนาที่จะได้อัศวรดีลูกสาวเพื่อนมาเป็นนางบำเรออีกคนหนึ่ง แต่อัศวรดีไม่ยอมเป็นนางบำเรอของนายทวิ เธอต่อสู้กับการถูกกดขี่ทางเพศอย่างถึงที่สุดโดยการหลบหนีไปอยู่กับญาติของเพื่อนที่ต่างจังหวัด เพื่อให้เห็นว่าถ้าเธอไม่ยินยอมพร้อมใจ ถึงนายทวิจะมีเงินและอำนาจก็ไม่อาจสมหวังในตัวเธอได้

การที่อัศวรดีหนีไปอยู่ต่างจังหวัด และบังเอิญได้รู้จักชอบพอกับอธิบดีลูกชายนายทวิก็เป็นกลวิธีในการดำเนินเรื่องโดยใช้เหตุบังเอิญ Coincident เข้าช่วยเพื่อจะนำไปสู่การเผชิญหน้ากันของตัวละครทั้งสามคือ นายทวิ อัศวรดี และอธิบดี ในสถานการณ์ที่ตึงเครียด ช่วงท้ายเรื่อง อันแสดงถึงความจริงของชีวิตข้อหนึ่งว่า มนุษย์ถึงจะเลวอย่างไรก็ยังอยากจะเป็นคนดีในสายตาลูก และเมื่อเหตุการณ์นั้นมาถึงจะพบว่า คนที่เสียใจที่สุดก็คือนายทวิ เพราะเขาทนต่อสายตาผิดหวังของลูกชายไม่ได้ ซึ่งจะเห็นว่าตัวละครที่ประพฤติดูชั่วไม่ถูกทำนองคลองธรรมได้รับผลตอบแทนในตอนท้ายอย่างสาสม

ทางชีวิต (พ.ศ.2510)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

ในเรื่องทางชีวิตนี้เป็นเรื่องของสี่พี่น้องที่กำพร้าแม่ตั้งแต่ยังเด็ก และได้อยู่กับลำพังตั้งแต่โน้นจนย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ซึ่งสามารถแบ่งลำดับเหตุการณ์ในเรื่องนี้ออกเป็นสี่ช่วงดังนี้

ช่วงแรกเป็นเหตุการณ์ตอนเปิดเรื่องที่กล่าวถึงสภาพของครอบครัวหนึ่งที่พอ แม่ เป็นนักดนตรีต้องออกแสดงตามต่างจังหวัดบ่อย ลูก ๆ สี่คนได้แก่ สุกานดา สุรา สุนาเรีและสุธีจึงอยู่กับลำพังโดยมีสุกานดาพี่สาวคนโตเป็นคนดูแลน้อง ๆ ขณะในสุกานดาอายุได้ 15 ปี ก็มีเหตุการณ์สำคัญที่สุดในช่วงนี้เกิดขึ้น นั่นคือ พ่อแม่ของพวกเขาประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ขณะเดินทางไปแสดงดนตรีต่างจังหวัด ทำให้สี่พี่น้องลำบากมากเนื่องจากมีญาติข้างแม่อยู่คนเดียวคือป้าของพวกเขาและป้าก็เกลียดแม่รวมทั้งดูถูกพวกเขาอยู่เสมอ

เหตุการณ์ในช่วงที่สองซึ่งต่อเนื่องจากช่วงแรกจึงเป็นเหตุการณ์ที่สี่พี่น้องต้องเผชิญโชคชะตากันตามลำพังโดยมีสุกานดาเป็นคนควบคุมดูแลรายรับรายจ่ายภายในบ้าน ซึ่งรายรับส่วนหนึ่งจะได้จากการแบ่งบ้านที่อยู่อาศัยให้เช่า และการเลี้ยงเปิดขาย ถึงจะเป็นรายได้เล็กน้อย ๆ แต่เมื่อรวมกับทรัพย์สินทั้งหมดของพ่อแม่ที่ทิ้งไว้ให้ก็ทำให้ทุกคนมีพอกินพอใช้ไปจนโต

ถัดจากนั้นจะเป็นเหตุการณ์ในช่วงที่สามที่เริ่มเข้าสู่ทางชีวิตของแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันออกไปตามแต่ความสนใจ ลักษณะนิสัยและสภาพแวดล้อมในช่วงนั้นโดยเหตุการณ์ช่วงที่สามนี้จะเริ่มจากทางชีวิตของแต่ละคน สุกานดามุ่งมั่นในการเรียนจนจบแพทย์ สุราเรียนจนสำเร็จได้เป็นพนักงานต้อนรับราชทูร ส่วนทางชีวิตของสุนาเรีและสุธี ค่อนข้างจะแตกต่างไปจากนี้ทั้งสองคน สุนาเรีนั้นเป็นคนที่มีความรักใคร่ ชอบดนตรีและรักการแสดงอย่างมาก เธอจึงลาออกจากโรงเรียนและเริ่มแสดงดนตรีตามงานต่าง ๆ เพื่อหารายได้ จนกระทั่งเข้าสู่วัยสาวได้มีนายตำรวจข้างบ้านชื่อวัฒนามาชอบแต่สุนาเรีไม่ชอบเขา เธอได้รักชอบกับลูกชายนายทหารชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่ง แต่แม่ของชายคนรักรังเกียจเธอ และบังคับให้ลูกชายแต่งงานไปกับหญิงอื่น สุนาเรีจึงแก้แค้นครอบครัวนี้โดยการเป็นอนุภรรยาพ่อของเธอในเวลาต่อมา สุธีน้องคนเล็กมีนิสัยค่อนข้างเกเรและเอาแต่ใจตัวเองมาตลอด เมื่อเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นได้คบเพื่อนเฒ่าธนาพลและหนีโรงเรียนไปมั่วสุม

ตามสถานเรียงมัยจนครั้งสุดท้ายเกิดเรื่องแท้งคนตายจึงหนีคดีไปอยู่กับโจรก่อการร้ายแถบภาคอีสาน

เหตุการณ์ในช่วงที่สี่ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของเรื่องที่ว่าละครสำคัญจะมารวมในฉากเดียวกันคือ จังหวัดในภาคอีสานที่สุกานดาไปเป็นแพทย์และสุธากับวัฒนาไปเป็นตำรวจอยู่ที่นั่น บังเอิญเป็นจังหวัดเดียวกับที่สุธีไปเป็นโจรก่อการร้ายอยู่ด้วย และวันหนึ่งสุกานดาได้ถูกโจรก่อการร้ายจับตัวไป ทำให้เธอรู้ว่าสุธีเป็นหนึ่งในโจรก่อการร้ายกลุ่มนี้ สุธีมีลูกสาวคนหนึ่งส่วนภรรยาของเขาเสียชีวิตแล้ว เมื่อวัฒนาบุกเข้ามาช่วยสุกานดา ทั้งสองคนได้เกลี้ยกล่อมให้สุธีกลับใจเพื่ออนาคตของลูก แต่เมื่อทั้งหมดยกมือออกมาจากค่ายสุธีและลูกถูกยิงเสียชีวิตกลางทาง ส่วนวัฒนาและสุกานดาเมื่อปลอดภัยจากโจรก่อการร้ายได้กลับไปเฝ้าศพสุธีและลูกมาบำเพ็ญกุศล ช่วงนี้สุนารีได้ปลงตกในการกระทำของตัวเองและจะมาร่วมงานศพของสุธี แต่ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตระหว่างทาง

แนวคิดทางสังคมในเรื่องทางชีวิต

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

มนุษย์เป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตของตนเอง

จากเรื่องทางชีวิต ผู้อ่านจะพบว่าจุดเด่นของเรื่องแสดงให้เห็นว่ามนุษย์แต่ละคนนั้นมีวิถีชีวิตของตนที่แตกต่างกันไปตามทางที่ตนเลือกเดิน ดังที่ตัวละคร 4 คนในเรื่องนี้ต่างมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปอย่างเด่นชัด โดยที่มีพื้นฐานของความถนัดและความสนใจต่างกันมาตั้งแต่เด็กกล่าวคือ สุกานดา อยากเรียนแพทย์ สุธาอยากเป็นครู สุนารีอยากเป็นนักร้องและสุธีอยากเป็นตำรวจ โดยที่บิดาทำให้รายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและความถนัดของเขาไว้ด้วย ดังจะเห็นจากตัวละครบางตัวดังนี้

“สุนารีชอบข่อยอย่างเดียวคือ เล่นเปียโนแล้วก็ร้องเพลง แก้มักจะร้องให้ตามพ่อกับแม่เสมอ แกจะไปร้องเพลงกับแม่แต่แม่ไม่ยอม แม้ว่าเด็ก ๆ มีหน้าที่เรียนหนังสือ แม่ไม่ต้องการให้ลูกเต้นกินรำกินอย่างพ่อกับแม่

พ่อห้ามสุนารีหัดเปียโน แต่แกก็แอบหัดเวลาพ่อกับแม่ไม่อยู่"

(สุภา สิริสิงห 2523 : 7)

และเมื่อพ่อแม่เสียชีวิตสุนารีก็ตั้งใจที่จะยึดอาชีพร้องเพลง เช่นเดียวกับพ่อแม่โดยไม่ฟังคำทัดทานของสุภาจนดาพี่สาว สุนารีกล่าวกับพี่สาวถึงความตั้งใจแน่วแน่ของตนอันแสดงให้เห็นถึงความสนใจซึ่งนำไปสู่ความต้องการของบุคคลที่แตกต่างกันออกไปว่า

"...ฉันพูดด้วยความจริงใจนะ...ฉันไม่เคยท่องศัพท์ภาษาอังกฤษได้ ฉันเกลียดนิพนธ์เรขาคณิตที่สุด ฉันไม่ชอบวิทยาศาสตร์ ที่ฉันชอบได้ทุก ๆ ปีนี้เพราะฉันมั่นใจตัวเอง แล้วก็ได้อะแนนแค่สามสิบ ฉันชอบดนตรี ฉันอยากเป็นนักแสดง พยายามเป็นหมอ สุราอยากเป็นครู สุธิอยากเป็นตำรวจ แล้วพี่ยังจะว่าความต้องการของคนเราไม่สำคัญหรือ"

(สุภา สิริสิงห 2513 : 96)

และในส่วนนี้ก็แสดงให้เห็นว่าทั้งสี่พี่น้องต่างก็มีความถนัดและความสนใจของตนที่แตกต่างกันนำไปสู่ความต้องการที่จะเลือกทางเดินชีวิตของตน ซึ่งตัวละครบางตัวก็มีความมุ่งหวังดังจะเห็นจากสุภาจนดาที่ได้เป็นแพทย์ และสุนารีได้เป็นนักร้องในเวลาต่อมาแต่ตัวละครบางตัวก็ไม่สามารถเป็นดังที่ตนเองต้องการได้อย่างสุราที่อยากเป็นครู แต่กลับไปเป็นตำรวจ ส่วนสุธิที่อยากเป็นตำรวจ กลับกลายเป็นโจร เพราะสภาพแวดล้อมบีบบังคับ

จึงอาจกล่าวได้ว่าการที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตของตนเองบางครั้งก็ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อเยาวชน

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมในเรื่องนี้เป็นความสัมพันธ์ที่รองลงมาจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์แต่โบด้นก็ได้แสดงให้เห็นว่าจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมมีส่วนทำให้ตัวละครบางตัวต้องหันเหทางเดินชีวิตของตน

เด็ก ๆ ทุกคนต่างวางอนาคตของตัวเองไว้อย่างงดงามไม่มีเด็กคนใดที่วางอนาคตไว้ว่าอยากเป็นโจร แต่เมื่อเติบโตขึ้นในโลกของความเป็นจริงทำให้หลายคนต้องมียุทธชีวิตต่างไปจากที่วาดหวังไว้ในวัยเด็ก ดังที่ผู้อ่านจะเห็นได้ชัดในกรณีของสุริย์น้องชายคนเล็กที่อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตคือในช่วงที่เป็นวัยรุ่น ได้เลือกทางเดินชีวิตผิดพลาดไปซึ่งความผิดพลาดของสุริย์เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ามาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น การที่เขากำพร้าพ่อแม่ทำให้ไม่มีผู้ใหญ่คอยควบคุมดูแลและการมีนิสัยเอาแต่ใจตัว รักสนุกคบเพื่อนอันธพาล

แต่นอกเหนือจากนี้ หากพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนคงจะต้องกล่าวว่าสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เช่น สถานเริงรมย์ที่ไม่มีการควบคุมอย่างจริงจังก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เยาวชนประพฤติดิได้ ดังจะเห็นจากความคิดของสุกานดาเมื่อเธอพิจารณาถึงมูลเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้สุริย์ก่อคดีแทงคนตายแล้วหนีไปเป็นโจรก่อการร้ายนั้น นอกจากเธอจะโทษตัวเองในฐานะพี่ที่ไม่มีความสามารถปกครองน้องแล้ว เธอยังแสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีของเยาวชนอันได้แก่สถานเริงรมย์ต่าง ๆ ที่น่าว่ามีส่วนทำให้สุริย์ประพฤติดันในทางที่ผิดด้วยเช่นกัน ในทัศนะของสุกานดานั้นเธอเห็นว่า

"เด็กสมัยก่อนอยู่กับบ้านเรียนหนังสือในวัดไม่ได้ไปไหนอาจะเป็นเพราะไม่มีที่จะไป แต่ในปัจจุบันนี้เด็กหนุ่ม ๆ มีโอกาสสนุกสนานในทางที่ผิด...เป็นความผิดของเด็กที่ไปเที่ยวในที่ลับหรือเป็นความผิดของผู้สร้างในที่ลับขึ้นมา ผู้สร้างอ้างว่าสร้างให้ผู้ใหญ่ไปเที่ยวหย่อนอารมณ์ ฉันรู้ดีแต่เด็กย่อมมีความอยากรู้อยากเห็น ยิ่งห้ามก็เหมือนยิ่งยุ ความผิดของเด็กหรือผู้ใหญ่กันแน่"

(สุภา สิริสิงห 2513 : 7๑๑)

จากความคิดข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าในส่วนที่สุธีเดินทางชีวิตผิวนอกเหนือจากลักษณะนิสัยส่วนตัว และสภาพแวดล้อมในครอบครัวแล้ว สภาพแวดล้อมที่ไม่ดีในสังคมก็มีส่วนด้วยเช่นกัน

จากโครงเรื่องที่ให้พ่อแม่ของสี่พี่น้องเสียชีวิตในตอนต้นจะเห็นว่ามียลต่อชีวิตของเด็ก ๆ ในครอบครัวนี้อย่างยิ่ง โดยเฉพาะสี่พี่น้องคนเล็กที่มีนิสัยเกรงเมื่อไม่มีพ่อแม่อบรมสั่งสอนความประพฤติจึงแย่งกว่าเดิม หิโรโรงเรียน และคบเพื่อนฝูงเกรง ที่สุดก่อเรื่องวิวาทแทงคนตายในคลับ แล้วหนีออกจากบ้านไป ทางชีวิตที่พลาดไปของสี่พี่น้องจะเห็นว่าเป็นผลจากปัจจัยแวดล้อม 2 ทางด้วยกัน ประการแรกจากสิ่งแวดล้อมในครอบครัว และประการที่สองจากสิ่งแวดล้อมในสังคมที่มอมเมาเยาวชน เช่น สถานเริงรมย์ต่าง ๆ

เมื่อสุธีก่อคดีเขาต้องหลบหนีการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถกลับไปบ้านได้อีก และขณะที่เขากำลังหมดหนทางไปนี้เอง ผู้เขียนก็ได้นำเหตุการณ์เรื่องคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นเรื่องจริงในช่วงนั้นเข้ามาแทรกเพื่อช่วยในการดำเนินเรื่องอย่างเหมาะสมเพราะขณะนั้นสุธีกำลังหมดหนทางไป การหลบหนีเข้าป่าไปเป็นคอมมิวนิสต์จึงเป็นทางเดียวที่มีอยู่ และการหยิบยกเรื่องคอมมิวนิสต์เข้ามาแทรกในเรื่องนี้ก็เป็นการเสนอความเคลื่อนไหวทางการเมืองของประเทศช่วงหนึ่ง

ในตอนท้ายของเรื่องพบว่า ผู้เขียนใช้เหตุบังเอิญ Coincident เข้าช่วยในการดำเนินเรื่อง ให้สุกานดาซึ่งขณะนั้นเป็นแพทย์ ได้พบสี่พี่น้องชายโดยบังเอิญที่ต่างจังหวัด ทำให้ทราบว่าสุธีเดินทางชีวิตผิวนอกมาตลอดนับแต่หนีออกจากบ้านมาร่วมสิบปี ในส่วนนี้เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นว่าขณะที่สุกานดาประสบความสำเร็จ สุธีนั้ล้มเหลวในชีวิตอย่างสิ้นเชิง ซึ่งประเด็นนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงทศนะของผู้เขียนที่ว่าบางครั้งมนุษย์ก็ไม่สามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง แต่ฝ่ายเดียวหากขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมด้วย

ผลการวิเคราะห์นวนิยายในช่วงที่ 1

นวนิยายในช่วงแรกของโบตันเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว โดยในนวนิยาย 2 เรื่องแรก คือเรื่อง น้ำใจ และเรื่อง รุ่งสีชมพู เน้นความรักระหว่างชายหญิงเข้าลักษณะของนวนิยายแนวพาฝัน (Romantic novel) ส่วนในเรื่อง ทางชีวิต มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว แต่ขณะเดียวกันก็ได้แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมเข้ามามีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตตัวละครมากขึ้นทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีความเป็นสังคมมากกว่า 2 เรื่องแรก

ส่วนรายละเอียดที่ผู้เขียนแทรกอยู่ในเนื้อเรื่องนั้นพบว่า ได้สะท้อนให้เห็นสภาพศีลธรรมที่เสื่อมโทรมในสังคมอันได้แก่ ความโลภ ความเห็นแก่ตัว และความมักมากในกามารมณ์ดังปรากฏในเรื่อง น้ำใจ และเรื่อง รุ่งสีชมพู แต่ขณะเดียวกันผู้เขียนก็ต้องการเสนอตัวอย่างที่ดีอันเป็นการส่งเสริมสังคมให้อยู่กันอย่างมีความสุข ภาพที่ออกมาจึงมีทั้งด้านสวยงามและอัปลักษณ์ดังในเรื่อง น้ำใจ ภาพที่สวยงามก็คือภาพในด้านดีของหมอเริง และภาพอัปลักษณ์ก็คือภาพในด้านชั่วร้ายของนางสาวจิราและน้องชายหมอเริง ส่วนในเรื่อง ทางชีวิต ภาพที่สวยงามก็คือภาพที่สุกานดาประสบความสำเร็จในชีวิต และภาพอัปลักษณ์ก็คือภาพที่สุริย์ล้มเหลวในชีวิตอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้บางเรื่องผู้เขียนก็ได้สอดแทรกความจริงของชีวิตไว้ด้วยดังในเรื่อง รุ่งสีชมพู

ทางด้านตัวละครได้แสดงถึงการต่อสู้กับการกดขี่ทางเพศในเรื่อง รุ่งสีชมพู และได้แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมตัวละครเป็นผลจากปัจจัยแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน และที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมดังในเรื่อง น้ำใจ และเรื่อง ทางชีวิต และบางเรื่องก็ได้แสดงถึงพฤติกรรมตัวละครที่เป็นผลจากภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยา ดังในเรื่อง น้ำใจ แต่ในส่วนนี้ไม่เด่นชัดเพราะผู้เขียนใช้เป็นกลวิธีในการดำเนินเรื่องเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร

ในการผูกเรื่องพบว่าผู้เขียนนำเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคมสอดแทรกเข้ามาในเรื่องได้อย่างเหมาะสม ดังในเรื่อง ทางชีวิต ที่แทรกเหตุการณ์เรื่องคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นความเคลื่อนไหวทางการเมืองช่วงหนึ่งของประเทศไทยในราวปี พ.ศ. 2493 - พ.ศ. 2494 ดังนั้นการแทรกเหตุการณ์จริงตามเวลาและสถานที่จึงทำให้เรื่องมีความสมจริงในเรื่องของฉากด้วย

น่าสังเกตว่านวนิยายในช่วงนี้ผู้เขียนสร้างตัวละครที่เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมค่อนข้างชัดเจนดังในเรื่องน้ำใจที่หมอเริง เป็นตัวละครที่มีคุณธรรมอย่างยากจะหาพบในสังคมใดเทียบได้ทำให้ความสมจริงของตัวละครน้อยลง และตัวละครที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมทั้งหลายก็มักจะได้รับผลในทางร้ายแทบทั้งสิ้น ดังจะเห็นจากนายทิวในเรื่องรุ่งสีชมพู และสุธีในเรื่องทางชีวิต

อีกประการหนึ่งได้แก่การใช้เหตุบังเอิญ Coincident เข้าช่วยในการดำเนินเรื่องพบว่าผู้เขียนใช้เป็นส่วนมากในนวนิยายช่วงนี้ทำให้ความน่าเชื่อถือของนวนิยายลดลง

ช่วงที่ 2 นวนิยายในปี พ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2526

ในช่วงที่สองนี้มีนวนิยายที่วิเคราะห์รวม 14 เรื่องด้วยกันได้แก่เรื่อง 1. สายสัมพันธ์ 2. จดหมายจากเมืองไทย 3. ความสมหวังของแก้ว 4. แหววัน 5. ลูกแม่ 6. ภาพลวง 7. ไม่ต้องลม 8. กลิ่นดอกส้ม 9. วัยบริสุทธิ์ 10. ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุษรอด 11. กัมพูชาลี 12. ตราไว้ในดวงจิต 13. บ้านสอยดาว 14. ดอกไม้ริมทาง

สายสัมพันธ์ (พ.ศ.2512)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

เหตุการณ์ช่วงแรกโบตันได้กล่าวถึงอิสริยาภรณ์ หญิงสาวสวยฐานะดีในตระกูลสูง กำพร้าแม่ อยู่กับพ่อและแม่เลี้ยงชื่อยุพา ได้ทราบข่าวคินชายที่เคยช่วยเธอไว้จากการถูกคนร้าย จะขึ้นใจก่อคดีลักพาหญิงสาวชื่อสุนทรมานไปเรียกค่าไถ่ ทำให้เธอไม่สบายใจอย่างยิ่งด้วยจิตสำนึกของเธอนั้นนิยมชมชอบเขาอยู่ตลอดเวลา เธอจึงไม่เชื่อว่าคินจะก่อเรื่องเช่นนี้ขึ้น และด้วยความสำนึกในบุญคุณของวคิน อิสริยาภรณ์จึงขอร้องให้สยามเพื่อนชายคนหนึ่งซึ่งเป็นทนายช่วยว่าความให้วคินโดยที่บิดเป็นความลับว่าอิสริยาภรณ์เป็นคนว่าจ้างให้เขาว่าความคดีนี้ เพื่อป้องกันความเสี่ยงชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล

ช่วงที่สองเป็นเหตุการณ์ที่สยามได้พบกับวคินและพยายามสืบทราบข้อมูลเกี่ยวกับคดีนี้ และเขาก็พบว่าสุนทรมานหญิงสาวที่ถูกวคินจับไปเรียกค่าไถ่จากแม่ของเธอแท้จริงคือ คนรักของ

หนึ่งของยุพาปวยเป็นวัณโรค อีสสิริยาภรณ์จึงพามานักนันทน์ที่บ้านนักบางละมุง และได้พบกับวคิน ซึ่งนันทน์ได้พาเธอมาทำไร่อยู่ที่นั่น วคินกับยุพาปวยได้รู้จักและชอบพอกัน ทำให้อีสสิริยาภรณ์พยายามตัดใจจากวคิน แล้วหันมาตกลงใจแต่งงานกับสยามเนื่องจากเมื่อไทร่ตรองดูแล้วระหว่างเธอกับวคินนั้นไม่มีสิ่งใดคู่ควรกันเลย

แนวคิดทางสังคมในเรื่องสายสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

การเลือกคู่ครองที่เหมาะสมกันทางสภาพในสังคม

เรื่องนี้มีประเด็นสังคมไม่เด่นนัก ส่วนที่แสดงความเป็นสังคมอยู่บ้างได้แก่ประเด็นที่กล่าวถึงการเลือกคู่ครองในปัจจุบันที่แสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจร่วมชีวิตกันนั้นต้องคำนึงถึงสิ่งใดบ้าง

จากเหตุการณ์ช่วงแรกที่อีสสิริยาภรณ์สำนึกในบุญคุณ และแอบชื่นชมวคินอยู่ในใจ แม้เวลาผ่านไปหลายปีความรู้สึกนั้นก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง ดังจะเห็นจากบทบรรยายตอนหนึ่งที่กล่าวถึงจิตใต้สำนึกของอีสสิริยาภรณ์

"เธอฝันถึงเขาบ่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นฝันในยามหลับหรือยามตื่น เวลาใดที่จิตใจว่างเปล่าเป็นอิสระ มันก็มักจะล่องลอยกลับไปสู่ความหวัง"

(สุภา สิริสิงห 2513 : ล1 : 7)

เมื่ออีสสิริยาภรณ์พบข่าววคินทางหน้าหนังสือพิมพ์ว่าตกเป็นผู้ต้องหาคดีลักพาหญิงสาวเรียกค่าไถ่ เธอก็ให้ความช่วยเหลือเขาอย่างลับ ๆ แต่ก็ไม่สามารถช่วยเขาได้ เพราะวคินเต็มใจที่จะรับผิดชอบในคดีนั้นแต่เพียงผู้เดียวทั้งที่ความจริงผู้ที่เป็นต้นความคิดนี้คือสุคนธมานหญิงคนรักของเขา

วคิน โดยที่วคินทำลงไปนั้นเป็นแผนของสுகธรมานเอง เนื่องจากช่วงนั้นสுகธรมานกำลังเดือดร้อนเรื่องเงิน แต่เมื่อแผนการล้มเหลววคินถูกจับ สுகธรมานจึงยังไม่ได้เงินจำนวนที่เธอต้องการ เมื่อสยามเข้ามาว่าความให้วคินและอ้างกับสுகธรมานว่าผู้ที่จ้างเขาทำคดียี้คือญาติคนหนึ่ง ของวคิน สுகธรมานจึงขอร้องให้วคินของเงินสี่หมื่นบาทจากญาติที่สยามเอ่ยถึงมาให้เธอ วคินรักสுகธรมานมากเขาจึงเขียนจดหมายขอเงินจากอิสสิริยาภรณ์ผ่านทางสยามโดยที่เขาเองก็ไม่ว่าอิสสิริยาภรณ์เป็นใครเพราะเขาไม่มีญาติที่ไหนเลย และเมื่ออิสสิริยาภรณ์ให้เงินตามคำขอของวคินทำให้สยามสงสัยอย่างยิ่งว่าอิสสิริยาภรณ์มีความสัมพันธ์อันใดกับวคินจึงช่วยเหลือวคินถึงเพียงนี้ เพราะเขาเองนั้นรักชอบอิสสิริยาภรณ์มากและเคยขอแต่งงานกับเธอหลายครั้งแต่เธอยังบ่ายเบี่ยงอยู่ สยามได้ว่าความให้วคินจนถึงที่สุดแต่วคินแพ้คดี เพราะเขายังยืนยันว่าเป็นคนผิดเอง สுகธรมานไม่มีส่วนรู้เห็นในเรื่องนี้ ผลจากการนิพากษาทำให้วคินต้องถูกจำคุก ซึ่งช่วงนี้สுகธรมานไม่ได้สนใจใยดีเขาเลย เธอได้แต่งงานไปกับชายอื่นในเวลาต่อมา

ช่วงที่สามจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวของอิสสิริยาภรณ์ กล่าวคือ สรสิทธิ์น้องชายของยุพาซึ่งเป็นพวกประหลาดตัวเกรได้เข้ามาสัมผัสกับนิตสาวใช้ในบ้านของอิสสิริยาภรณ์ ส่วนน้องสาวอีกคนของยุพาชื่อยุพยงก็เข้ามาเป็นภรรยาอีกคนของคุณอนุสารพ่อของอิสสิริยาภรณ์ กรณีของยุพยงนั้นอิสสิริยาภรณ์ทำใจรับไม่ได้ เนื่องจากยุพยงผิดกับยุพามาก ยุพยงเป็นหญิงสาวจัดจ้านทะเยอทะยาน และมีความเห็นแก่ได้ ขณะที่ยุพาเป็นคนเรียบร้อยและรู้จักเจียมตัว อิสสิริยาภรณ์จึงหนีปัญหาทางบ้านไปพักอยู่ที่หัวหิน โดยมีนิตสาวใช้ติดตามไปด้วย นิตได้คบคิดกับสรสิทธิ์วางยาอิสสิริยาภรณ์ให้เธอตกเป็นของสรสิทธิ์อีกคนหนึ่ง เขาจะได้ยกกระดานตัวเองขึ้นมาเป็นลูกเขยเจ้าของบ้าน แต่แผนการนี้ล้มเหลวทำให้นิตถูกไล่ออก ช่วงนี้ยุพาแม่เลี้ยงได้เดินทางจากกรุงเทพฯ มาพักอยู่กับอิสสิริยาภรณ์เพราะทนยุพยงไม่ได้ ขณะนั้นอิสสิริยาภรณ์และยุพาต่างมีความรู้สึกเดียวกันคือผิดหวังกับคนรอบข้างมากจึงได้เดินทางท่องเที่ยวไปทางใต้ระยะหนึ่ง

เหตุการณ์ช่วงที่สี่เป็นช่วงที่ปัญหาในครอบครัวของอิสสิริยาภรณ์คลี่คลายลง คือยุพยงได้กลับไปคืนดีกับสามีเก่า ยุพาและอิสสิริยาภรณ์จึงได้กลับมาอยู่ที่บ้าน แต่ช่วงนี้ยุพยงน้องสาวอีกคน

ช่วงที่คืนอยู่ในเรือนจำสุคนธมานได้แต่งงานกับชายอื่นและเมื่อนันทโฑออกมาเขาและอิสริยาภรณ์ก็มีโอกาสได้พบกันอีก ในครั้งนี้เขาเป็นอิสระไม่มีพันธะใด ๆ หากเธอตัดสินใจเริ่มต้นชีวิตกับเขาก็คงจะทำได้แต่เธอก็ไม่ได้ตัดสินใจร่วมชีวิตกับเขาเพราะสภาพภาพของทั้งสองคนไม่เหมาะสมกัน ลูกสาวเศรษฐีมีศักดิ์ตระกูลสูงจะมาแต่งงานกับชายต้องโทษคดีอาญาได้อย่างไร ดังที่แม่เลี้ยงเคยพูดกับอิสริยาภรณ์ถึงเรื่องนี้ว่า

"อิสริยาภรณ์นั้นเป็นถึงลูกสาวอธิบดี เกียรติยศของพ่อแม่จะหมดสิ้นลงคราวนี้เอง"

(สุภา สิริสิงห 2513 : ล1 : 161)

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมนี้เอง ทำให้อิสริยาภรณ์ตัดสินใจแต่งงานกับสยาม เป็นการตัดสินใจเลือกทางชีวิตด้วยเหตุผลที่ว่า

"คนอย่างหนึ่งก็เหมาะสมกับคนอย่างหนึ่งและบางครั้งความเหมาะสมก็เหนือสิ่งอื่นใด
เหนือหัวใจ เหนือความรัก !...

จากการตัดสินใจเลือกคู่ครองของอิสริยาภรณ์ได้แสดงให้เห็นว่าความรักใคร่ชอบพอกันเพียงส่วนเดียวไม่สามารถกำหนดให้คน 2 คน ใช้ชีวิตร่วมกันได้ หากแต่ต้องคำนึงถึงสถานภาพทางสังคมที่เหมาะสมกันด้วย

เรื่องสายสัมพันธ์มีประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์เด่นชัดเพียงประการเดียว ซึ่งเป็นปรัชญาชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี นั่นคือ การเลือกคู่ครองไม่ได้ขึ้นกับความรักอย่างเดียว ที่สำคัญขึ้นกับความเหมาะสมกันทางสภาพในสังคม เพราะมนุษย์ไม่ได้อยู่เพียงคนเดียวในโลกแต่อยู่ในสังคมที่มีกฎเกณฑ์ ดังนั้นผู้อ่านจะเห็นว่าในตอนท้ายของเรื่องได้จบลงในตอนที่ยอิสริยาภรณ์ตัดสินใจแต่งงานเพื่อความเหมาะสมกันทางสังคมมิใช่ตัดสินใจแต่งงานตามอำเภอใจของตนฝ่ายเดียว

เกี่ยวกับพฤติกรรมตัวละครพบว่า เป็นผลมาจากปัจจัยแวดล้อมดังในกรณีของวาทิน การที่เขาต้องประสบเคราะห์กรรมต้องโทษก็เพราะหญิงคนรักหลอกใช้เขาเป็นเครื่องมือ ในขณะที่

เขาถูกความหลงครอบงำจนไม่มีสติยั้งคิด หากใช้เรื่องเคราะห์กรรมแต่ปางก่อนไม่ทำให้เขาเป็นเช่นนั้น นอกจากนั้นพบว่าตัวละครก็เป็นคนธรรมดาในสังคมไม่มีลักษณะพิเศษอย่างใด ดังเช่น วศินที่ผ่านวัยเด็ก วัยหนุ่ม ผ่านชีวิตการทำงาน พบความรัก และผ่านการอกใจเหมือน ๆ กับคนทั่วไป ทั้งคุณสมบัติของเขาก็เป็นคนธรรมดาคนหนึ่งที่มีรัก โลภ โกรธ หลง ในชีวิตเคยทำความดีช่วยเหลือหญิงสาวที่กำลังจะถูกข่มขืน และเคยทำความผิดต้องโทษคดีอาญา

จะเห็นว่าในเหตุการณ์ที่วศินช่วยเหลืออิสริยาภรณ์ให้พ้นจากการถูกข่มขืนนี้ก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงภัยสังคมของผู้หญิงในยุคนี้ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะ เด็กสาววัยรุ่นที่ต้องเดินทางออกจากบ้านแต่เพียงลำพัง

นอกจากนี้เมื่อผู้เขียนกล่าวถึงรายละเอียดของวศินในวัยเด็กพบว่าได้อ้างถึงเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงปี พ.ศ. 2484 ไว้ด้วยทั้งนี้เพื่อให้เห็นว่าครอบครัวของวศินนั้นได้รับผลกระทบจากสงครามมีสภาพบ้านแตกและฐานะเศรษฐกิจทางบ้านแย่งลง ซึ่งนับว่าผู้เขียนได้นำความเคลื่อนไหวทางการเมืองของโลกในช่วงนั้นมาผสมผสานให้เข้ากับเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดี

ส่วนการดำเนินเรื่องนั้นผู้เขียนยังใช้เหตุบังเอิญ Coincident เข้าช่วยเหมือนเรื่องก่อน ๆ ดังจะเห็นจากเหตุการณ์ที่ให้อิสริยาภรณ์อ่านหนังสือพิมพ์ แล้วพบข่าววศินโดยบังเอิญหลังจากที่ทั้งสองคนไม่ได้พบกันมาร่วมสิบปี นับแต่เหตุการณ์ที่วศินช่วยเหลืออิสริยาภรณ์ในครั้งนั้น

จดหมายจากเมืองไทย (พ.ศ. 2512)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นวนิยายเรื่องจดหมายจากเมืองไทย สามารถแบ่งลำดับเหตุการณ์ออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้

ช่วงแรกเป็นเรื่องราวของต้นส่วงอุ่มชาวจีนที่ขยันขันแข็ง มีการศึกษาดีได้เดินทางจากเมืองจีนมาเลี้ยงชีพในเมืองไทย โดยเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้จะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนเรือขบวนที่ต้นส่วงอุ่มได้ร่วมเดินทางมากับคนจีนคนอื่น ๆ ซึ่งเหตุการณ์สำคัญช่วงนี้ได้

แก่การที่ต้นสว่างอู่ได้พบล่อหยงจิว เขามีบุตรชายคนหนึ่งมีใบหน้าคล้ายต้นสว่างอู่มากแต่เสียชีวิตไปแล้ว เมื่อเขาได้พบต้นสว่างอู่จึงถูกชะตาและขอให้ต้นสว่างอู่เป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งต้นสว่างอู่ก็ตกลงและนับถือล่อหยงจิวเป็นพ่ออุปถัมภ์ตั้งแต่นั้นมา

ต่อมาเป็นเหตุการณ์ช่วงที่ 2 ซึ่งกล่าวถึงต้นสว่างอู่เมื่อมาถึงเมืองไทย เขาได้รับการอุปถัมภ์จากล่อหยงจิวให้ทำงานกับล่อง่วนทงญาติคนหนึ่งของล่อหยงจิวให้ทำงานกับล่อง่วนทงญาติคนหนึ่งของล่อหยงจิวในร้านค้าของชำที่สำเพ็ง โดยมีหน้าที่ทำบัญชีและรับส่งสินค้า การได้ทำงานกับล่อง่วนทงนี้ทำให้ต้นสว่างอู่ได้พบกับหมุยเอ็งและอึ้งบิวย ลูกสาว 2 คนของล่อง่วนทง ต้นสว่างอู่ได้ใกล้ชิดกับหมุยเอ็งและอึ้งบิวยมากขึ้นเมื่อได้รับมอบหมายให้สอนหนังสือจีนให้เธอทั้งสองคน และเหตุการณ์ช่วงนี้ก็ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างต้นสว่างอู่และหมุยเอ็ง ลูกสาวคนโตของล่อง่วนทงว่าทั้งสองเกิดชอบพอกันจนในที่สุดก็ได้แต่งงานกัน โดยความช่วยเหลือของล่อหยงจิวพ่ออุปถัมภ์ของต้นสว่างอู่

เหตุการณ์ในช่วงที่สามเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต้นสว่างอู่แต่งงานแล้ว และตั้งตัวได้มีฐานะร่ำรวย เขามีบุตรกับหมุยเอ็ง 4 คน คนโตเป็นชายชื่อเว่งคิม ส่วนอีก 3 คนเป็นหญิงชื่อชู่กิม บักหลี่ และเม่งจุกตามลำดับซึ่งเหตุการณ์ในช่วงนี้จะแสดงให้เห็นถึงวิธีการเลี้ยงลูกของต้นสว่างอู่ที่เข้มงวดในขนบธรรมเนียมจีนมาก ทำให้เขาเกิดความขัดแย้งกับลูก ๆ เนื่องจากลูก ๆ ของเขาได้รับทั้งขนบธรรมเนียมจีนจากในบ้าน และขณะเดียวกันก็รับรู้เรื่องราวของสังคมไทยนอกบ้านด้วย

เหตุการณ์ช่วงสุดท้าย เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดของต้นสว่างอู่ เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 20 ปี เช่นยอมอนุญาตให้เม่งจุกบุตรสาวคนสุดท้องเรียนสูงขึ้นกว่าบุตรคนอื่น ๆ ซึ่งให้หยุดเรียนแค่ประถมสี่และยอมให้เธอแต่งงานกับวิญญูชายไทยซึ่งมีอาชีพรับราชการครู หรือเมื่อภรรยาตายก็ให้มีพิธีงานปลงศพคนแก่ไทย และในที่สุดต้นสว่างอู่ซึ่งรังเกียจคนไทยและเมืองไทยก็กลายเป็นคนจีน

แนวคิดทางสังคมในเรื่องจดหมายจากเมืองไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

1. ความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของจีน

ขนบธรรมเนียมประเพณีจีนเป็นสิ่งแวดล้อมที่เด่นชัดที่สุดในเรื่องนี้ และ เป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อต้นแสงอย่างมาก จะพบว่าต้นแสงได้รับการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีจีนอย่างเคร่งครัด ทั้งความคิดความเชื่อของเขาก็เป็นไปตามที่ได้รับการอบรมมาจากเมืองจีนแทบทุกประการ ดังจะเห็นจากเหตุการณ์ในช่วงที่ 3 ที่หมยเอ็งตั้งครรภ์ลูกคนแรก ต้นแสงก็ได้แสดงให้เห็นถึงความคิดของเขาเกี่ยวกับลูกว่า

"ฉันต้องการลูกผู้ชาย... ฉันไม่ต้องการลูกผู้หญิงมีลูกผู้หญิงเดี๋ยวก็เหมือนแม่ คือฉัน ถ้ามันหนีตามผู้ชายไปฉันก็อับอายขายหน้าเสียชื่อแซ่ เลี้ยงลำบาก ลูกผู้หญิงเลี้ยงลำบากจะให้ได้ดีนั้นยาก มีผิวไปแล้วก็กลายเป็นพิษพันธุ์ของตระกูลอื่นไป"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 104)

ซึ่งความคิดความเชื่อของต้นแสงที่แสดงออกในเรื่องดังกล่าวข้างต้นเป็นความคิดความเชื่อของชาวจีนนั่นเอง ดังที่เขาได้บันทึกไว้ว่าแม่ของเขาเคยเล่าว่า

"ลูกชายได้อยู่กับพ่อแม่ไปจนตายอยู่ในครอบครัว แล้วก็ยังจะนำสะใภ้มาปรนนิบัติมีหลานให้ชื่นชม ผิดกับเด็กผู้หญิง ที่เมืองจีนไม่มีใครต้องการเด็กผู้หญิงมากนัก พวกคนรวยต้องการทาสหญิงไปไว้รับใช้ แต่คนจนไม่ต้องการลูกสาวเลย ช่วยทำงานไร่นาก็ไม่ได้หน้าซำยังเป็นการระวังความปลอดภัย เวลาแต่งงานค่าสินสอดไม่คุ้มค่า... อดสำนึกลี้นงมาจนโตต้องยกให้คนอื่นเอาไปใช้... ดังนั้นเราจึงไม่นิยมมีลูกสาวมาก ๆ ถ้าจะมีบ้างพอไม่ให้สูญเพศก็ต้องเป็นแม่คนก็ต้องมีน้อยกว่าลูกชาย"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 252 - 253)

นอกจากนี้เมื่อเวงคิมลูกชายคนโตของตันสว่างอุ้มเข้าโรงเรียน ตันสว่างอุ้มได้กวาดชั้น
เขาในการเรียนภาษาจีน แต่เวงคิมเรียนภาษาจีนได้ช้ามาก ตันสว่างอุ้มจึงอดตอว่าลูกชายไม่ได้

"ทำไมภาษาไทยแกจำได้ เลขก็ทำได้ แต่ภาษาจีนแกจำไม่ได้"

"ภาษาไทยง่ายกว่า พ่อที่รู้ จำตัวได้ก็เขียนได้ เรื่องที่อ่านก็สนุก ไม่เหมือนครูสอนภาษา
จีน เออะอะก็ดู จำเป็นตัว ๆ ใครจะจำได้ ตะละตัวมีแต่เส้นยึก ๆ ไปหมด ขาดแต่
หนึ่งจุดหนึ่งก็ผิดความหมายไปแล้ว ลูกจำไม่ได้หรอก ส่วนเลขนั้นลูกช่วยแม่ขายของ
เสมอจึงจำได้" เวงคิมเกียงฉอด ๆ ที่เดียว

(สุภา สิริสิงห 2522 : 252 - 253)

จากคำพูดของเวงคิมในความรู้สึกของตันสว่างอุ้มก็ยอมรับเช่นกันว่าลูกพูดถูก แต่เขา
ไม่ต้องการให้เวงคิมเข้าใจว่าภาษาจีนนั้นยากเกินไป ดังที่ตันสว่างอุ้มเล่าให้แม่ฟังในจดหมายว่า

"อันที่จริงแกพูดก็ถูก แต่ลูกไม่ต้องการให้แกฝังใจว่าภาษาของเรายากเกินไป เรา
เรียนกันมาแต่บรรพบุรุษ และชาติของเราก็เจริญมานาน"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 253)

ส่วนในเรื่องความเป็นอยู่ภายในบ้านตันสว่างอุ้มจะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีจีน
เอาไว้ตลอด ดังจะเห็นจากการรับประทานอาหารจะใช้ตะเกียบแทนช้อนส้อม ซึ่งทำให้ลูก ๆ
ของเขาไม่เห็นด้วยเพราะเมื่อลูกไปเที่ยวบ้านเพื่อนได้เห็นบ้านอื่นใช้ช้อนส้อมรับประทานอาหาร
กัน ตันสว่างอุ้มจึงชี้แจงให้ลูกฟังว่า

"ลูกต้องหัดเอาไว้ ไม่อย่างนั้นก็ใช้ตะเกียบไม่เป็น"

"ก็ไม่เห็นจำเป็นอะไรนี่พ่อ ใช้ไม่เป็นก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น สมัยนี้ใช้ตะเกียบไม่เป็นก็ไม่มีใครว่าอะไร ในเมื่อชาวบ้านชาวเมืองเขาใช้ช้อนล้อมกัน"

"มันไม่เป็นอะไรขึ้นมาหรอกลูก แต่เราเป็นคนจีนไม่ใช่ฝรั่งหรือคนไทย พ่อรู้ว่าล้อมนี้ก็ไม่ใช้ของคนไทยแต่เป็นของฝรั่งคนไทยแต่ก่อนกินข้าวด้วยมือด้วยช้อนไป คนจีนใช้ตะเกียบมาแต่โบราณกาลเราก็ควรจะรักษารธรรมเนียมของเราไว้ เรื่องอะไรจะต้องไปเอาอย่างคนอื่นเขา"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 313)

ต้นสว่างอุ้มเครื่องครัดในเรื่องชนบทธรรมเนียมประเพณีจีนกับลูก ๆ ของเขามากและพยายามวางแผนอนาคตให้ลูก ๆ ตลอดเวลาโดยเฉพาะเว่งคิมลูกชายคนโต ซึ่งการกระทำของต้นสว่างอุ้มนี้ทำให้ลูก ๆ อึดอัดและสับสนมาก

ส่วนในประเด็นของต้นสว่างอุ้มนี้เท่าที่เห็นจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เขาปฏิบัติต่อลูก ๆ และภรรยาได้แสดงให้เห็นถึงความเคร่งครัดในชนบทธรรมเนียมประเพณีจีนอย่างมาก แม้ว่าจะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยต้นสว่างอุ้มก็ได้สนใจชนบทธรรมเนียมประเพณีไทยเลย เขายังคงเชื่อมั่นในความเป็นจีนของตน และมีความคิดที่จะรักษาความเป็นจีนนี้ไว้ชั่วลูกชั่วหลานของเขาด้วยซ้ำไป ดังในตอนหนึ่งที่เขารำพึงกับแม่ของเขาทางจดหมายว่า เขากลัวอะไรไม่เท่ากับการที่เลือดเนื้อของชาวจีนจะต้องไปปะปนกับพวกคนไทย สายเลือดของชาวจีนจะมีเลือดคนไทยซึ่งเกียจคร้านเข้ามาแทรก

การที่ต้นสว่างอุ้มยึดมั่น และเคร่งครัดในความเป็นจีนทำให้เห็นว่าผู้ที่ได้รับการหล่อหลอมจากสังคมที่ยึดมั่นในชนบทธรรมเนียมประเพณีของตนเมื่อไปอยู่ในสังคมอื่นก็ยังคงพยายามรักษาแบบแผนเดิมของตนไว้

2. ประสบการณ์ทำให้ความคิดความเชื่อเปลี่ยนแปลงไป

แม้ต้นสว่างอุ้มจะยึดมั่นในชนบทธรรมเนียมประเพณีจีนลึกซึ้งเพียงใดก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไปก็ทำให้เขาได้เห็นสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปชัดเจนขึ้น และขณะเดียวกันเขาก็ไม่

สามารถต้านกระแสความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ เนื่องจากตัวเขาและสมาชิกคนอื่นในครอบครัวก็เป็นหน่วยหนึ่งในสังคมด้วยเช่นกัน ความคิดความเชื่อต่าง ๆ ของต้นสว่างอุ้งจึงเปลี่ยนแปลงไป หากแต่เป็นไปอย่างช้า ๆ โดยไม่รู้ตัว ดังในตอนที่ดินสว่างอุ้งเห็นผู้หญิงตัดผม แต่งหน้าทาปาก เขาจะว่าน่าเกลียดมาก แต่เมื่อเห็นบ่อย ๆ เข้าระยะหลังก็รู้สึกชินซึ่งความรู้สึกนี้เขาเองก็ยังไม่แปลกใจ เขาเล่าทางจดหมายว่า

"ตอนนี้ลูกชักจะชินกับการแต่งหน้า ตัดผม ทาปากของพวกผู้หญิงแล้ว ไม่ขวางตามากนัก ผิดกับเมื่อแรกเห็น ความเคยชินทำให้ความนึกคิด ความรู้สึกของคนเปลี่ยนไปได้แปลกแท้ ๆ"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 302)

นอกจากความเคยชินทำให้ความนึกคิดของต้นสว่างอุ้ง เปลี่ยนแปลงแล้ว ความจำเป็นก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้ความคิดของเขาเปลี่ยนแปลงไปนั่นคือ ความจำเป็นในการประกอบอาชีพค้าขายที่ต้องติดต่อกับผู้อื่น โดยเฉพาะการติดต่อกับทางการทำให้ต้นสว่างอุ้งต้องเรียนภาษาไทย ทั้งที่เขาไม่ชอบคนไทยและอคติต่อคนไทยอย่างมาก ดังที่ดินสว่างอุ้งเล่าให้แม่ฟังว่า

"เวลานี้ลูกอ่านหนังสือไทยรู้เรื่องแล้ว แม่อาจจะแปลกใจที่ลูกเรียนหนังสือไทย ทั้งที่เวลาก็มีน้อยงานยุ่งแสนยุ่ง ลูกต้องเรียนเพราะความจำเป็นเพื่อความเจริญในการค้าขาย การติดต่อกับงานกับผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับพวกข้าราชการ ที่เราต้องอาศัยอำนาจของเขาในการขอใบอนุญาต"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 246)

การเปลี่ยนแปลงทางความคิดความเชื่ออันมีผลต่อพฤติกรรมของต้นสว่างอุ้งในตัวอย่างข้างต้น เป็นเพียงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความเคยชิน และความจำเป็นบีบบังคับ หา

ใช่เป็นความเปลี่ยนแปลงที่ต้นแสงอุสมัครใจไม่ ต่อเมื่อเวลาผ่านไปได้ 20 ปี เขาได้พบได้เห็น
สถานแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ขณะเดียวกันก็ได้รู้จักคนที่แวดล้อมเขามากขึ้น ได้รู้ว่าการมีลูก
ชายก็ใช้ว่าจะทำให้พ่อแม่สมหวัง เสมอไปและการมีลูกสาวที่ดีรู้จักคิดรู้จักปฏิบัติต่อพ่อแม่ก็อาจจะ
ดีกว่ามีลูกชายเสียด้วยซ้ำ

นอกจากนี้ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับคนไทยของต้นแสงอุก็เปลี่ยนไปด้วย จากที่
เคยมีอคติต่อคนไทยอย่างมากก็ค่อยลดลงด้วยเห็นตัวอย่างของลูกเขยคนไทยสามีของ แม่จูลูกสาว
คนเล็กของเขาที่เป็นคนมีน้ำใจ มีความคิดและเป็นคนต่อสู้ชีวิตคนหนึ่ง ดังในตอนหนึ่งที่ต้นแสงอุ
เอ่ยปากจะให้เงินวิทยุลูกเขยคนนี้ไปตั้งตัวสักก่อนหนึ่ง แต่เขาปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่า

"ไม่ใช่ว่าผมจะจองหองนะครับ แต่เราเห็นว่าไม่ควรจะรับเงินนั้นไว้...ถ้าผมลำบาก
หาเงินได้ไม่พอให้ผมถึงจะรบกวนอา...อา ยังไม่แก่มาก อาจจะต้องตั้งหลักฐานอีก ผม
เชื่ออย่างนั้น อาอยู่เฉย ๆ หรือว่าทำงานเล็ก ๆ อย่างที่จะทำนี้ไม่ได้ ผมจะเลิกจำกัด
สิ่งที่อาคิดว่าไม่เหมาะสมเพราะแม่ของผมก็อยากได้หลานเหมือนกัน ท่านบำเหน็จมาแล้ว
แต่เราไม่ปล่อยให้มีมาก ๆ หรอกครับ ผมไม่คิดว่าลูกมาก ๆ ดีสักสองคนก็พอ เวลาผม
ต้องการเงินผมจะ รบกวนอา แต่อย่าให้เราได้รับเงินเป็นก้อนเลย ผมลำบากใจ"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 562 - 563)

คำพูดของวิทยุทำให้ต้นแสงอุบอกรำเภาทางจดหมายว่า

"อยากจะคิดว่าเขาจองหอง แต่ก็คิดไม่ได้ เขามีเหตุผลและมีน้ำใจเกินกว่าที่ลูกจะ
ปฏิเสธ ดูภายนอกเขาเป็นคนเรียบร้อย ๆ ยิ้ม ๆ น่าจะเกียจคร้านแต่เขานี้แหละที่พูดจามี
เหตุผลและทำงานได้ดี ลูกอาจจะมองคนผิดก็ได้"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 563)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่าจากประสบการณ์ของต้นสว่างอู๋ที่มา
อยู่เมืองไทยเป็นระยะเวลานาน ๆ ช่วยให้เขาได้พบได้เห็นสิ่งต่าง ๆ มากมาย ทำให้เข้าใจ
ชีวิตมากขึ้น และทำให้เขาเปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อไปในที่สุด

3. การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ส่งผลกระทบต่อคตินิยมของลูก

ประเด็นนี้เป็นส่วนที่สืบเนื่องมาจากความเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีจีน
ของต้นสว่างอู๋ซึ่งมีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดูลูกอย่างมาก ดังจะเห็นได้ชัดจากการที่ต้นสว่างอู๋ได้
อบรมสั่งสอนเว่งคิมลูกชายคนโตซึ่งเป็นความหวังของเขาในการสืบทอดวงศ์ตระกูลและสืบทอด
กิจการค้าขายในภายหน้า ดังในเหตุการณ์ช่วงที่ 3 ที่กล่าวถึงต้นสว่างอู๋ห้ามเว่งคิมพูดภาษาไทย
ในบ้าน เขาพูดกับเว่งคิมว่า

"พ่อบอกว่าไม่ให้พูดภาษาไทยกับพ่อแม่อีกต่อไป อยู่ในบ้านลูกต้องพูดจีน อ่านและเขียน
หนังสือจีนทำตัวเยี่ยงคนจีน"

"ครับ"

"ยังจะครับ ลูกไม่รู้หรือว่าลูกควรจะพูดอย่างไร ครับก็เป็นภาษาไทย ห้ามใช้"

เว่งคิม เพิ่งรู้สึกตัว แกล้มแหย ๆ ก่อนจะรับปากเป็นภาษาจีน

"จำไว้ว่าลูกเป็นคนจีน จำเอาไว้ให้ขึ้นใจ"

"ทำไมในใบเกิดเขาเขียนว่าลูกเป็นคนไทยล่ะพ่อ ลูกอยู่เมืองไทยแล้วทำไมไม่เป็นคนจีน"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 213)

จากการอบรมเลี้ยงดูของต้นสว่างอู๋ทำให้เว่งคิมเกิดความสับสนในการปฏิบัติตาม

อย่างมาก เนื่องจากเว่งคิมไม่ได้อยู่เพียงในบ้านแต่เขาต้องไปโรงเรียนไปอยู่ในสังคมที่มีเพื่อน

และเมื่อเห็นเพื่อนปฏิบัติตัวแตกต่างออกไปเขาก็จำเป็นต้องปฏิบัติตามเพื่อนไปด้วยซึ่งเมื่อกลับมา

ถึงบ้านพฤติกรรมที่ทำตามเพื่อนก็ต้องเปลี่ยนไปอีกเพราะขัดกับที่พ่อสั่งสอน ดังในเรื่องการใช้

ภาษาพูดที่ยกตัวอย่างข้างต้น เมื่ออยู่โรงเรียนต้องพูดไทยกับเพื่อน ๆ แต่เมื่อกลับบ้านห้ามพูด

ภาษาไทยต้องพูดภาษาจีนอย่างเดียวหรืออีกตัวอย่างหนึ่งที่กล่าวถึงการรับประทานอาหารด้วย
 ซ้อนล่อมซึ่งเว่งคิมไปเห็นมาจากบ้านเพื่อน เมื่อกลับมาบ้านจะรับประทานด้วยซ้อนล่อมบ้างก็ขัด
 กับความคิดของพ่อด้วยพ่อต้องการให้ใช้ตะเกียบอันแสดงถึงความเป็นคนจีน

ต้นสว่างอู่ไม่เคยคิดเลยว่าการอบรมสั่งสอนของเขาจะทำให้เว่งคิมสับสนและกลายเป็นปัญหาเมื่อเขาเติบโตขึ้น แต่แล้ววันหนึ่งที่เว่งคิมเข้าวัยหนุ่มแล้วประพฤติดัวออกนอกกลุ่มนอกทาง
 ต้นสว่างอู่ได้ตำหนิเขาทำให้เว่งคิมอดที่จะพรั่งพรูความในใจที่เก็บกดมาเป็นเวลานานไม่ได้ดังจะ
 เห็นจากบทสนทนาต่อไปนี้

"... เว่งคิม พ่อไม่เคยว่าอะไรแก่เลยไม่ว่าเรื่องอะไรน้อยอมแก่ทุกอย่าง แม้แต่การ
 เลี้ยงหมูเลี้ยงอย่างพรรณีไว้เป็นเมีย แต่แก่เป็นลูกที่เลวมาก นอกจากจะไม่รู้จักว่าอะไร
 ควรอะไรไม่ควรแล้ว แกยังเป็นคนไม่มีความรับผิดชอบแม้แต่ตัวเองด้วย เสียแรงพ่อ
 สอนให้แกมีการศึกษาทั้งในโรงเรียนและในชีวิตจริง แต่แกก็ไม่ดีกว่าคนอื่น ๆ เลย"

"ก็จะดีได้ยังไง มันงงไปหมด อยู่บ้างอย่างหนึ่ง อยู่โรงเรียนอย่างหนึ่ง ออกไปข้าง
 นอกอีกอย่างหนึ่ง อยู่กับพ่อพูดจีนประพฤติดัวอย่างคนโบราณ อยู่โรงเรียนทำตนเป็นคน
 สมัยใหม่ ก็ยังดื้ออยู่หรือก็ยังพูดจีนอยู่แต่พอไปติดต่องานต้องทำตัวเป็นคนไทยพูดไทยไม่
 ชัดก็ถูกหัวเราะเยาะเราต้องทำตัวเป็นคนสองสามประเภทในเวลาเดียวกัน จะทำได้
 อย่างไรมันเครียดไปหมด วันนี้ได้พูดแล้วก็ขอพูดเสียที พูดให้หมด ไม่มีใครหรือที่จะทำ
 ตัวให้เป็นอะไร ๆ ได้ตามใจคนทุกคน ทำตัวโบราณตามใจพ่อ ทำทำทันสมัยตามใจ
 เพื่อน ตามใจสังคมมันจะบ้าต้องหาทางออก"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 469)

ความสับสนรวมกับความรู้สึกหมดอิสระภาพเพราะต้องทำตามที่พ่อสั่งทุกอย่างจึงทำ
 ให้เว่งคิมประพฤติดัวออกนอกกลุ่มนอกทางซึ่งสาเหตุแห่งความสับสนของเว่งคิมจากตัวอย่างได้แสดง
 ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า มาจากการอบรมเลี้ยงดูที่ตรงข้ามกับที่คนส่วนใหญ่ในสังคมปฏิบัติกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

คนจีนให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพ

จะเห็นว่าต้นส่วงอยู่เข้ามาทำงานกับล่องว่นทองในฐานะลูกจ้างคนหนึ่ง แต่ด้วยความเป็นคนขยันหมั่นเพียร อดทนในการทำงานและมีความเฉลียวฉลาดในด้านการค้าขาย ทำให้ล่องว่นทองยกลูกสาวให้แต่งงานกับเขา โดยมีได้รังเกียจว่าเป็นลูกจ้างอยู่ในร้านมาก่อน ซึ่งหากพิจารณากันในส่วนนี้จะพบว่าชาวจีนนั้นให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพมาก

แม้ว่าต้นส่วงอยู่จะมีล่องหยงจิวพ่ออุปถัมภ์เป็นคนสนับสนุนเขาอยู่ แต่ถ้าเขาไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวเป็นที่ถูกใจล่องว่นทองแล้วหมุยเอ็งอาจจะต้องแต่งงานไปกับชายอื่นที่ล่องว่นทองเป็นผู้เลือกให้ ดังที่ล่องว่นทองบอกกับต้นส่วงอยู่ถึงเรื่องนี้ว่า

"ล่องหยงจิว พ่ออุปถัมภ์ของเจ้าน่ะ เขาบอกฉันว่าเขาจะเลิกงานเดินเรือมาค้าขาย เจ้าคงต้องไปทำงานกับเขา น่าเสียดาย שהואอยากได้หมุยเอ็งไปเป็นสะใภ้... ตัวเจ้าจะว่าอย่างไรเล่า"

..."ฉันเป็นคนจน เกรงว่าลูกสาวของเจ้าแก่จะรังเกียจ"

"ช่างมัน มันไม่ได้ขอซื้อแม่เรื่องคนจนคนรวยนี่นา มันว่าต้องมีความรู้มาก ๆ เจ้ามีความรู้สูงขนาดเป็นครูมันได้ มันก็ต้องยอม จะมาอวดอีกไม่ได้ เรื่องจนเรื่องรวยไม่สำคัญ สำคัญว่าเจ้าต้องเป็นคนทำมาหากิน ไม่เจ้าชู้ฉันเชื่อใจเจ้า เชื่อใจล่องหยงจิวด้วย เจ้าคงไม่ทำให้ผู้ใหญ่ผิดหวัง ลูกของฉันก็สวยดีมิใช่หรือเจ้าไม่ชอบมันหรือ"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 73)

ความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ชี้ชัดลงไปว่าคนจีนเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพเพียงใด นอกจากนี้อีกกรณีหนึ่งที่สนับสนุนประเด็นดังกล่าว ได้แก่ เรื่องการรับประทานอาหารร่วมกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง คนจีนจะไม่ถือตัว และให้ความสำคัญกับลูกจ้างมาก เพราะ

ถือว่าทำผลประโยชน์ให้ และบางครั้งอาหารดี ๆ ลูกจ้างจะได้รับประทานก่อนบางคนในครอบครัวของนายจ้างเสียอีก ดังที่ต้นสว่างอุ้มาแล้วถึงเรื่องนี้ว่า

"การรับประทานอาหารที่นี่แปลกมาก ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเขาหวงลูกสาวหรือเพราะเหตุอื่นใด พวกผู้ชายรับประทานอาหารกันก่อน คือตัวล่อง่วนทางกับลูกจ้างทั้งหมดที่เป็นชาย ทุกคนรับประทานอาหารร่วมโต๊ะกัน เพราะถือว่าเป็นลูกจ้างกับนายจ้างมิใช่คนใช้ แต่พวกผู้หญิงออกมารับประทานทีหลัง อาหารก็รับประทานที่เหลือจากพวกผู้ชายกับอาหารบางอย่างที่ต้มหม้อใหญ่หม้อมีตักเต็มได้ ลูกออกไม่พอใจ... เมื่ออยู่กับตามลำพังจึงกระซิบถามพ่อเกี่ยวกับเหตุผลที่ทำเช่นนั้น"

"พวกผู้ชายทำงานเหนื่อยก็ต้องกินก่อนซิ"

(สุภา สิริสิงห 2522 : 22)

จากตัวอย่างข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าคนจีนจะให้ความสำคัญแก่ลูกจ้างมาก โดยเฉพาะถ้าลูกจ้างคนนั้นมีคุณสมบัติเด่นในการประกอบอาชีพ ดังนั้นด้วยเหตุข้อนี้เองล่อง่วนทางจึงขมขื่นเอ็งให้แต่งงานกับต้นสว่างอุ้ โดยมีได้รังเกียจว่าเขาเป็นลูกจ้างในร้านมาก่อน

ในเรื่องจดหมายจากเมืองไทย นำเสนอเรื่องราวได้ใกล้เคียงชีวิตจริงมากจนพบว่าผู้เขียนได้นำเหตุการณ์จริงที่เป็นความเคลื่อนไหวทางสังคมในช่วงหนึ่งของเมืองไทยที่คนจีนอพยพเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองไทยมาเป็นโครงเรื่องใหญ่ ขณะเดียวกันก็ได้บันทึกเหตุการณ์จริง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2488 - พ.ศ. 2508 ไว้ด้วย เช่น เรื่องการประหารนักโทษที่มีความผิดฐานลอบวางเพลิง เรื่องราวของชื่อยมณูชัยวิปริต และเรื่องเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของประเทศ เช่น เรื่องการตัดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน เรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งของไทย

การสร้างตัวละครก็เป็นตัวละครสามัญชนธรรมดา ดังจะเห็นจากต้นสว่างอุ้ที่เป็นคนจีนคนหนึ่งซึ่งเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองไทยแล้วในตอนที่มาเมืองไทยนั้นก็ค่อนข้างยากจน ไม่มีเงิน

สมบัติใดติดตัวมาเลย อีกทั้งวิถีชีวิตของต้นแสงอุ ก็คือวิถีชีวิตของคนธรรมดาคนหนึ่งที่ผ่านมาวัยหนุ่มสาว การทำงานพบความรัก ได้แต่งงาน เป็นพ่อแม่ มีทั้งสุขทั้งทุกข์เคล้ากันไป

ในส่วนเกี่ยวกับตัวละครยังพบว่าผู้เขียนสร้างตัวละครเอกเป็นแบบ Round Character คือมีหลายลักษณะดังจะเห็นจากต้นแสงอุที่มีลักษณะนิสัยไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสมและมีเหตุผล ซึ่งในจุดนี้ได้แสดงให้เห็นความเชื่อมั่นอย่างหนึ่งของผู้เขียนที่ว่า ความคิดความเชื่อของมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงตามประสบการณ์และวันเวลาที่ผ่านไป

เกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวละครจะเห็นว่าตัวละครแต่ละตัวมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตซึ่งกันและกัน ดังเช่นพฤติกรรมของเวงคิมก็เป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของต้นแสงอุซึ่งในส่วนนี้ยังได้แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของมนุษย์นั้นเป็นผลมาจากปัจจัยแวดล้อมอย่างมาก หรือแม้แต่ต้นแสงอุเอง หากพิจารณาย้อนไปถึงความเป็นมาแต่หนหลังก็จะพบว่าความเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีนั้นก็เนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อม สมัยที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมจีนที่เข้มงวดกวดขันในเรื่องนี้นั่นเอง

นอกจากนี้ผู้เขียนยังแสดงให้เห็นถึงการดิ้นรนทางใจของตัวละครที่เป็นผลจากภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยาอย่างเห็นได้ชัดในกรณีของเวงคิมที่มีความเก็บกดอย่างมาก เพราะขณะที่อยู่บ้านเขาต้องประพฤติตัวเข้มงวดในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีจีนตามใจพ่อ แต่เมื่อไปอยู่ในสังคมนอกบ้านกลับต้องประพฤติตัวอีกแบบหนึ่ง เพื่อให้คนภายนอกยอมรับ และในส่วนนี้ก็ได้แสดงให้เห็นว่าขณะที่สังคมภายนอกเปลี่ยนแปลงรับสิ่งใหม่ ๆ ของทางตะวันตกเข้ามาใช้ คนอีกกลุ่มหนึ่งกลับไม่ยอมรับ ดังเช่นต้นแสงอุที่เป็นตัวแทนของกลุ่มชาวจีนทั้งหลายที่ไม่ยอมรับในเรื่องนี้ จะเห็นว่าเขายึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีจีนอย่างเคร่งครัด ห้ามคนในครอบครัวรับประทานอาหารด้วยช้อนส้อม ให้ใช้ตะเกียบเท่านั้น และขณะเดียวกันผู้เขียนก็ได้แสดงให้เห็นว่าบางอย่างที่ชาวจีนยอมรับคนไทยกลับรับไม่ได้ เช่น การยอมให้ลูกสาวแต่งงานกับลูกจ้างในบ้าน ดังที่ล่องว่นทงยกหมุยเอ็งให้แต่งงานกับต้นแสงอุจะเห็นว่าถ้าเป็นคนไทยจะยอมรับในเรื่องนี้ไม่ได้ ขณะที่คนจีนไม่สนใจเรื่องนี้ แต่จะคำนึงถึงความซื่อสัตย์และความฉลาดในการประกอบอาชีพเป็นสำคัญ

ทางด้านการนำเสนอผู้เขียนได้ใช้รูปแบบจดหมายโดยกล่าวถึงที่มาของจดหมายไว้ในบทนำเรื่องราวจดหมายเหล่านี้แต่เดิมเป็นจดหมายภาษาจีนยึดมาจากชาวจีนแผ่นดินใหญ่ผู้หนึ่งซึ่งลี้ภัยลัดเข้ามาในประเทศไทย ชาวจีนผู้นี้เคยเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจจดหมายของเมืองเซี่ยงไฮ้ อันเป็นเมืองหน้าด่านของจีนมาก่อน จดหมายทั้ง 100 ฉบับนี้เมื่อตกมาถึงมือนายตำรวจผู้หนึ่ง นายตำรวจผู้นั้นเห็นว่าน่าสนใจสมควรนำมาเผยแพร่ จึงให้ผู้ชำนาญภาษาจีนถอดข้อความเป็นภาษาไทยแล้วนำออกตีพิมพ์เผยแพร่ทำให้ผู้อ่านบางคนเข้าใจว่าเป็นเรื่องจริงอยู่เป็นเวลานาน

เมื่อพิจารณาตลอดตั้งแต่ต้นจนจบจะเห็นว่าการนำเสนอเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างคนไทยกับคนจีนอันทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเชื้อชาติ เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้และร่วมกันพยายามทำความเข้าใจกัน พยายามปรับตัวเข้าหากันเพื่อความสุขของทุกคนในสังคมจึงอาจกล่าวได้ว่าผู้เขียนมีเจตนาที่จะสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ความสมหวังของแก้ว (พ.ศ. 2513)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

เรื่องความสมหวังของแก้วนี้ ลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ แบ่งช่วงได้ดังต่อไปนี้

ช่วงแรกกล่าวถึง แก้ว ตัวละครเอกในวัยเด็กและเติบโตขึ้นมาในครอบครัวที่ยากจนมีพี่น้องทั้งหมด 14 คน พ่อแม่มีอาชีพขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ แก้วได้รู้จักกับหนูเล็กลูกครูสมัยซึ่งมีฐานะดีในละแวกนั้น ต่อมาแก้วมีโอกาสเห็นห้องส่วนตัวของหนูเล็ก แก้วชอบมากและอยากจะมีห้องส่วนตัวเช่นนั้นบ้าง เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ที่บ้านแก้วคับแคบมาก ความใฝ่ฝันอยากมีห้องส่วนตัวจึงเริ่มฝังใจแก้วตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ช่วงที่สอง เป็นเหตุการณ์ที่กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงในครอบครัวของแก้วที่ทรุดหนักลงไปอีกกล่าวคือ บ้านที่แก้วอยู่ถูกไล่ที่ และแก้วต้องไปเป็นคนรับใช้บ้านหนูเล็ก เมื่อซัดดอกที่แม่ของแก้วกู้เงินแม่ของหนูเล็กมาใช้ การไปอยู่ที่บ้านหนูเล็ก แก้วต้องทำงานหนักและถูกคนในบ้านพูดจาดูถูกเสมอ แต่แก้วก็ต้องทนทำงานในบ้านนั้นจนเริ่มเข้าวัยรุ่น

เหตุการณ์ในช่วงที่สามเป็นช่วงที่แก้วอยู่ในวัยสาว เหตุการณ์สำคัญในช่วงนี้คือ พี่สาวของแก้วถูกวัยรุ่นในละแวกนั้นข่มขืน และไม่สามารถทนความอับอายต่อไปได้จึงฆ่าตัวตายในที่สุด เรื่องของพี่สาวทำให้แก้วเริ่มเกลียดผู้ชายและต่อมาไม่นานแก้วก็ประสบเรื่องทำนองเดียวกันคือ แก้วถูกครูสมัยข่มขืนในคืนหนึ่ง ความเกลียดผู้ชายที่มีอยู่จึงยิ่งเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณและกลายเป็นปมในใจแก้วเรื่อยมา

เหตุการณ์ในช่วงที่สี่ ชีวิตของแก้วเริ่มดีขึ้น หลังจากสภาพคนใช้ในบ้านหนูเล็กมาเริ่มต้นชีวิตใหม่กับทรัพย์สินน้อยมาลูกติดฐานะดีคนหนึ่ง แก้วแต่งงานกับทรัพย์สินนั้นไม่ใช่เพราะความรัก แต่เป็นการแต่งงานเพื่อฐานะตนเอง ตอนที่แก้วอยู่กับทรัพย์สินช่วงแรกนั้น แก้วต้องปรับตัวเองพอสมควร เนื่องจากปมในใจที่เคยฝังใจเกลียดผู้ชายนี้ยังไม่คลายไปจากใจ นอกจากนั้นการอยู่กับทรัพย์สินทำให้แก้วได้มีโอกาสทำในสิ่งที่ใฝ่ฝันมาตั้งแต่เด็กคือ การมีห้องส่วนตัวโดยเธอจะพยายามจัดมุมเล็ก ๆ บางมุมในห้องนอนของเธอและทรัพย์สินทำเป็นมุมส่วนตัวแต่ก็ยังไม่เป็นส่วนตัวที่เดียว เนื่องจากเธอยังมีทรัพย์สินเคียงข้างตลอดเวลา ซึ่งทำให้แก้วรู้สึกว่าการมีห้องส่วนตัวที่เธอใฝ่ฝันมาตั้งแต่เด็กนั้นยังไม่เป็นความจริงเลย จนกระทั่งต่อมาทรัพย์สินประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต แก้วได้ห้องส่วนตัวจริง ๆ แต่ตอนนั้นแก้วก็รู้สึกว่ามันคุ้มค่ากันเลยทีเดียวที่ความใฝ่ฝันที่ฝังใจมาแต่วัยเด็กต้องมาแลกด้วยชีวิตของทรัพย์สินสามีที่ดีของเธอ

แนวคิดทางสังคมในเรื่องความสมหวังของแก้ว

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

1. การทดแทนความด้อย

แนวความคิดเชิงจิตวิทยาที่เสนอผ่านความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของแก้วเด่นมาก ผู้เขียนได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเธอตั้งแต่ในวัยเด็กอันเป็นมูลเหตุที่นำไปสู่ปมด้อยในจิตใจเมื่อเติบโตขึ้นและความพึงใจที่เป็นปมด้อยนี้ก็เป็นประเด็นสำคัญของเรื่องด้วย

สภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนพ่อแม่มีลูกมากทุกคนต้องแอรวมกันหมดในบ้านที่คับแคบ
เก่าคร่ำครว้า หากความสะอาดกลบคายไม่ได้เลย ทำให้แก้วมีปมด้อยในใจเรื่อยมา และใฝ่ฝันที่จะ
มีห้องส่วนตัวเป็นของตัวเองให้ได้ในชีวิตนี้ ดังนั้นเมื่อแก้วมีโอกาสเห็นห้องส่วนตัวของหนูเล็ก
เพื่อนในวัยเดียวกันที่ฐานะค่อนข้างดี

ห้องของหนูเล็กกว้างขนาดสี่คูณหกเมตร พื้นเกลี้ยงไม่ได้ปูอะไร กระดานทุกแผ่น
สะอาดเพราะเช็ดถูอย่างจริงจังขึ้นมัน มีหน้าต่างที่ฝาสองด้าน ด้านละสองบาน ม่านหน้าต่างสีชมพู
ปักลวดลายเหมาะกับเด็ก ด้านหนึ่งมีตู้เสื้อผ้าขนาดใหญ่ ถัดไปทางริมหน้าต่างมีโต๊ะเขียนหนังสือ
เล็ก ๆ เก้าอี้บุวมอย่างดี บนโต๊ะมีถาดยาวสำหรับใส่ดินสอ มีสมุดวางอยู่สองสามเล่ม อีกด้าน
หนึ่งเป็นที่นอน เติงไม้อย่างดีที่แอนนาตั้งคียบ มีผ้าแพรสีชมพูเข้มคลุมอยู่ มุ้งผ้าโปร่งอย่างดี
ขาวสะอาดรวมไว้ทางหัวนอน พูกโบว์สีชมพูเหมือนกัน (สุภา สิริสิงห 2514 : 29 - 30)

ความปรารถนาห้องส่วนตัวของแก้วจึงทวีมากขึ้น ดังในตอนที่แก้วได้เห็นห้องส่วน
ตัวของหนูเล็กแล้วได้บอกกับหนูเล็กว่า

"แก้วอยากมีห้องส่วนตัวอย่างนี้บ้าง"

"แต่หนูเล็กอยากนอนกับพ่อแม่ในห้องอย่างแก้ว มันอบอุ่นดีจะตายแก้วชอบหรืออยู่คนเดียว
ในห้องอย่างนี้"

แก้วพยักหน้า บอกตัวเองในใจว่า ถ้าฉันมีห้องอย่างนี้หรือจะจัดให้สวย เปลี่ยนตรงโน้น
ตรงนี้ทุกวันทีเดียว ไม่ให้มันซ้ำซากเบื่อตา ดีจะตายที่ไม่มีใครมายุ่งกับเรา"

(สุภา สิริสิงห 2514 : 32)

ความฝังใจในวัยเด็กทำให้แก้วมีพฤติกรรมตอบสนองความต้องการทางใจนั้นเมื่อ
แต่งงานกับทวันย์ จะเห็นว่าแก้วพยายามตกแต่งมุมห้องบางส่วนไว้เป็นมุมส่วนตัว มีตุ๊กตา และ
ของเล่นต่าง ๆ เก็บไว้ทั้งที่ขณะนั้นแก้วเล่นวัยที่จะเล่นของเล่นเหล่านั้นแล้ว ซึ่งการกระทำของ
แก้วได้สร้างความแปลกใจแก่ทวันย์มาก เขาไม่เข้าใจเลยว่าเพราะเหตุใด แก้วจึงเป็นเช่นนี้

การทดแทนสิ่งที่ขาดไปในวัยเด็กของแก้ว เมื่อพิจารณาตามหลักจิตวิทยาจะ เข้ากับการทดแทน (Substitution) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลตั้งเป้าหมายใหม่แทนเป้าหมายที่ล้มเหลว ดังเช่น การที่บุคคลพยายามทดแทนความรู้สึกว่าตนมีความด้อย มีความบกพร่อง ตลอดจนความล้มเหลวอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2527:574)

แต่แก้วก็ยังไม่มีห้องส่วนตัวสักที กระทั่งทรัพย์สินประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตไป และเมื่อถึงตอนนั้น แก้วก็ได้รู้ว่า ห้องส่วนตัวที่ได้นั้นไม่คุ้มกับการสูญเสียสามีที่ดีไป และเมื่อมาถึงจุดนี้ แก้วก็อดไม่ได้ที่จะสะท้อนใจกับความสมหวังของตนเอง ดังที่ว่า

"เมื่อเข้าห้องนอนคราวใดแก้วรู้สึกสะท้อนใจ ความสมหวังของแก้วนี้ร้ายกาจนัก ห้องส่วนตัวเพียงห้องเดียวแลกกับชีวิตของสามี ถ้าทรัพย์สินไม่ตายแก้วจะไม่มีวันได้นอนคนเดียวได้เป็นเจ้าของห้องส่วนตัวห้องนี้เป็นอันขาด

ทำไมหนอ แก้วจึงอยากได้ห้องส่วนตัวนัก เมื่อได้มาแล้วก็ไม่คุ้มกับสิ่งที่เสียไป ทรัพย์สินเป็นที่ฝังของแก้ว แก้วไม่เคยรู้ถึงความสำคัญของเขาจนกระทั่งเขาจากไป"

เมื่อทรัพย์สินจากไป หากมีเวลาว่างแก้วชอบไปเดินในสลัมมองเด็ก ๆ ที่แออัดอยู่ในห้องแถวเก่าคร่ำคร่า และมีความคิดว่าเด็กพวกนี้คงอยากมีบ้านกว้าง ๆ มีห้องส่วนตัวเหมือนกัน แต่ความต้องการของเด็กเหล่านั้นคงไม่รุนแรงเหมือนแก้ว เพราะไม่เคยได้แตะต้องหรือเห็นห้องส่วนตัวสวย ๆ ที่ไหนมาก่อน นิดกับแก้วเมื่อเด็ก ๆ ห้องของหนูเล็กก่อให้เกิดกิเลสกับแก้วอย่างรุนแรง เมื่อได้ตั้งใจแก้วกลับต้องสูญเสียสิ่งที่แก้วไม่เคยคิดว่าเป็นการสูญเสียไป ซึ่งบทบาทของแก้วตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องนี้ นอกจากแสดงให้เห็นถึงการที่มนุษย์ดิ้นรนเพื่อหาทางทดแทนความด้อยของตนแล้ว ยังแฝงแง่คิดเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ที่มักจะไม่ค่อยพอใจในสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่เลย ดังที่โบทัน ได้กล่าวในตอนท้ายของเรื่องว่า

"คุณเคยเป็นเหมือนแก้วไหม ความสมหวังที่ได้มากับความสูญเสีย ทำไมหนอ ใจเราจึงชอบคำนึงถึงแต่สิ่งที่เราไม่อาจมีได้ ใจเราไม่เคยพอใจอะไรเลยใช่ไหม ชีวิตแก้วอาจไม่น่าสนใจนักดอก แต่มันทำให้เราคิดอะไรขึ้นมาได้กังกรวมั้ง"

2. ความฝังใจเรื่องการกดขี่ทางเพศ

จากเหตุการณ์ในเรื่องผู้อ่านจะพบว่า การกดขี่ทางเพศของผู้ชายที่แวดล้อมตัวแก้ว อยู่ได้ส่งผลต่อสภาพจิตใจของแก้วให้เกลียดผู้ชายอย่างมาก และกลายเป็นปัญหาในชีวิตคู่เมื่อ แก้วแต่งงานไป

การกดขี่ทางเพศที่แก้วประสบด้วยตนเองจะเห็นจากเหตุการณ์ช่วงที่สามที่แก้วถูก ครอบครัวย้ายมา เมื่อรวมกับประสบการณ์ของพี่สาวที่ถูกข่มขืนทำให้แก้วคิดว่าผู้ชายไม่ได้แตกต่างกันเลย มีแต่ความมักมากทางกามารมณ์กันทุกคน นอกจากนั้นการที่แก้วได้เห็นพฤติกรรมระหว่าง ชายหญิงจากคนในครอบครัวมาตั้งแต่เด็ก นับแต่พ่อปฏิบัติต่อแม่และพี่สาวพลอดรักกับชายหนุ่มใน สวน ยิ่งทำให้แก้วฝังใจในเรื่องนี้มาก ดังจะเห็นว่าเรื่องราวของบุคคลเหล่านี้ได้ตอกย้ำความคิดของแก้วเสมอมา

"แก้วกำลังปลงในมนุษย์ผู้ชายที่แก้ว ได้รู้จักมาตลอดชีวิตเพียงสิบกว่าปีของแก้วตั้งแต่พ่อผู้ มักมากในกามคุณ จนไม่เกรงว่าเด็กจะเห็น พี่ชาย พวกผู้ชายหนุ่มที่ทำร้ายเกือพี่สาว ของเธอและครุสมย์ผู้หญิงที่ไม่เคยมีที่ทำกระลั่นกระหึ่มเสียแก้วแต่เมื่อมีโอกาสได้เข้ามา ปลุกปล้ำเธอ"

(สุภา สิริสิงห 2514 : 64 - 65)

เมื่อแต่งงานกับทรัพย์สินความเกลียดที่ฝังแน่นในใจแก้วยังไม่อาจลบเลือนไปทำให้ แก้วต้องปรับตัวเองอย่างมากแต่ก็เป็นไปอย่างลำบาก เนื่องจากเป็นความฝังใจตั้งแต่วัยเด็ก จนอย่างเข้าวัยสาว ดังจะเห็นจากที่แก้วรำพึงกับตนเองว่า

"แก้วหนีผู้ชาย เพศที่แก้วเกลียดไม่พ้นแล้วก็ต้องพยายามบังคับใจให้รักพี่ทรัพย์สิน แต่ดูท่า จะไม่สำเร็จง่าย ๆ ทว่าเขาเป็นนักรักและเลี้ยงดูแก้วให้มีความสุขสมบูรณ์สุข แก้วก็ต้องจงรักและสนองความต้องการของเขาตามสมควร กิริยาที่เขาปลอบประโลมและ

เข็ดน้ำตาให้อย่างนุ่มนวล ทำเอาใจของแก้วขาวไปเป็นกอง แต่ก็ประเดี๋ยวเดียวเท่านั้นภาพของเกือกที่ ทรนทรายในอ้อมแขนตำรวจ ทำทางกระหึ้นกระหือรือของพวกเขาผู้ชายครุ่นมัยในคืนวันนั้นก็ปรากฏขึ้นมาในหัวนึก แก้วหันหลังให้สามีกันที"

(สุภา สิริสิงห 2514 : 106)

จะเห็นว่าความพึงใจในพฤติกรรมกตัญญูทางเพศของผู้ชายที่แก้วได้พบได้เห็นมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของแก้วอย่างมาก และได้กลายเป็นปัญหาจิตใจของแก้วเมื่อแต่งงานกับทรัพย์

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

ความยากจนของมนุษย์

แก้วมาจากครอบครัวที่ยากจน ดังสภาพที่อยู่อาศัยของครอบครัวที่ผู้เขียนบรรยายว่า

"แม้มีลูกทั้งหมดสิบสี่คน หญิงสิบชายสี่ นับเป็นจำนวนที่น่าตกใจเมื่อเทียบกับความกว้างของบ้านซึ่งกว้างเพียงสามเมตร ลึกเก้าเมตร กันเป็นสองตอน ครัวเอาไว้นอกบ้าน ห้องน้ำห้องส้วมไม่ใช่ของจำเป็น คลองหน้าบ้านทดแทนได้ทุกอย่าง ก็ไม่สกปรกนักหรอก เพราะน้ำมันไหลอยู่ตลอดเวลา บางทีแก้วกำลังถ่ายของเสียอยู่ที่บันไดหน้าบ้าน บ้านถัดไปก็ตักน้ำใส่โถงเอาไว้กิน"

(สุภา สิริสิงห 2514 : 10)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นความคับแคบของที่อยู่อาศัย และระบบสาธารณูปโภคที่แย่มากอย่างชัดเจน ซึ่งความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างแย่นี้สืบเนื่องมาจากความยากจนของครอบครัว และทราบได้พื้นฐานทางครอบครัวยังไม่ดีขึ้นสภาพความเป็นอยู่ก็จะ เป็นเช่นนี้หรืออาจจะเลวลงกว่านี้อีกก็เป็นได้ ดังในเรื่องนี้เมื่อฐานะความเป็นอยู่ยังไม่ดีขึ้น แม่ของแก้วได้กู้เงินแม่ของหนูเล็กมา

ใช้และให้แก้วไปทำงานรับใช้ในบ้านหนูเล็กเป็นการชดเชย ซึ่งเป็นช่วงที่บ้านของแก้วถูกไล่ที่ ทำให้ได้รับความลำบากมากต้องไปเช่าที่หลังวัดปลูกกะต้อนอยู่

"แก้วไปช่วยพ่อปลูกบ้าน ช่วยส่งสิ่งของและไม้ น่อวานบอกเพื่อน ๆ มาช่วยกัน ไม่ได้จ้างให้ใครมาปลูกเป็นก็จะลักษณะ ตกเย็นก็ซื้อเหล้ามาเลี้ยงกันเป็นค่าเหนื่อย พวกนี้ไม่ได้เป็นช่างไม้มาแต่ไหนปลูกบ้านชนิด "ซีชีว" น่ออยู่ได้ ก็แค่ที่ซุกหัวนอนเงินห้าพันบาทจะได้สักแค่นั้น กระจตอบเราดี ๆ นี่เอง หน้าข้าวบานปลายซื้อไม้และสิ่งของ มาจ่ายเงินให้โรง ไม้ยังไมหมดเงินหมดเสียก่อน แก้วก็ไม่ยอมให้ เชื้อต่อบ้านของแก้วจึงมีฝาห้องเฉพาะชั้นบนพอกันแดดกันฝน ส่วนครัวและชั้นล่างไม่มีฝา... ข้อที่ร้ายก็คือไม่ได้ทำสวน"

(สุภา สิริสิงห 254 : 41)

ซึ่งความยากจนที่แก้วเผชิญอยู่ทำให้แก้วตัดสินใจแต่งงานกับทวันพ่อม่ายลูกติดฐานะดีคนหนึ่ง เพื่อเป็นการยกฐานะตัวเองและครอบครัวให้ดีกว่าเดิม แม้ว่าเธอจะไม่ได้รักเขาเลย และในส่วลึกแล้วแก้วเกลียดผู้ชายด้วยซ้ำไปเพราะในสายตาของแก้ว เธอเห็นว่าผู้ชายทุกคนในโลกมักมากทางกามารมณ์ดังนี้

"แก้วคิดว่าผู้ชายทุกคนในโลกมักมากทางกามารมณ์แม้แต่พี่ทวันยี้ ไม่อย่างนั้นพี่ทวันยี้จะต้องเดือดร้อนหาเมียใหม่ทำไม อยากได้ลูกสาวใคร พ่อแม่เขาก็ไม่ยอมยกให้ เพราะกลัวชะตาгинเมียถึงได้หันมาหาแก้วซะ... ถ้าแก้วไม่อยากไปให้มัน ๆ ครูลมัยละก็แก้วไม่มองหรอก"

(สุภา สิริสิงห 2514 : 79)

เราจะเห็นได้ว่าการแต่งงานเป็นเรื่องสำคัญ ที่จะผูกชีวิตคนสองคนไว้ด้วยกันน่าจะไตร่ตรองอย่างรอบคอบแต่แก้วกลับตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ด้วยความยากจนบีบบังคับ เพราะเป็นหนทางเดียวที่แก้วพอจะฐานะตนเองได้

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

ผู้หญิงถูกกดขี่ทางเพศเพราะมีกำลังและมีอำนาจน้อยกว่าผู้ชาย

เหตุการณ์หลาย ๆ ตอนในเรื่องได้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงถูกเอาเปรียบอย่างไรบ้าง เริ่มจากที่เกื้อพี่สาวแก้วถูกพวกวัยรุ่นขืนใจ เธอต้องทุกข์ทรมานทั้งกายและใจ แก้วยังจำภาพความขบขำของเกื้อได้ติดตา

"ตำรวจอุ้มพี่เกื้อเดินมาจากหลังวัด ถามหาคนที่มือเรือเครื่องแถว ๆ นั้นเพื่อจะได้นำคนเจ็บส่งโรงพยาบาลศิริราช แก้วรู้สึกขนลุกผวาผาง กระจกนั้นก็ยังเห็นได้ชัดว่าพี่เกื้อบอบข้ำเพียงไร เสื้อผ้าขาดกระรุ่งกระรังมีเลือดไหลออกมาจากอวัยวะบางแห่ง..."

(สุภา สิริสิงห 2514:23)

และจากวันนั้นเกื้อก็ตกเป็นทาสใจของชาวบ้านอยู่อีกนานจนวันหนึ่งเมื่อแก้วกลับบ้าน

"สิ่งที่แก้วได้พบในห้องนอนทำให้แก้วผงะตกใจแทบสิ้นสติ แก้ววิ่งกลับไปชี้หน้าโรงเรียนบอกแม่อย่างระล่ำระลัก

"แม่ พี่เกื้อเป็นอะไร ไปก็ไม่รู้ นอนเฝ้าลายพุ่มปากเขียว"

แม่ตาเหลือกกลับไปที่บ้าน พี่เกื้อตายแล้ว กินยาเบื่อหนูผสมน้ำเข้าไปทั้งห่อ นอนตัวแข็ง ที่อยู่บนเสื่อที่มุมห้อง"

(สุภา สิริสิงห 2514:25)

การที่เกือบถูกข่มขืน และฆ่าตัวตายไปก็เพราะเธอเป็นผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ ไม่มีพลังกำลังที่จะต้านทานแรงผู้ชายใจทรามเหล่านั้นได้ จึงต้องทุกข์ทรมานทั้งกายและใจอย่างแสนสาหัส

นอกจากนี้เหตุการณ์ตอนที่แก้วไปอยู่ที่บ้านหนูเล็กและถูกครุสมย์ข่มขืน ก็เป็นส่วนแสดงถึงการที่ผู้หญิงถูกตกเป็นเหยื่อทางเพศอีกเช่นกัน แต่เป็นกรณีของอำนาจซึ่งผู้ชายมีเหนือกว่าในฐานะของนายจ้างและลูกจ้าง ครุสมย์ไม่ได้ข่มขืนแก้วเพียงคนเดียว ก่อนที่แก้วจะไปอยู่ครุสมย์ก็เคยประพฤติดูชู้กับสาวใช้คนก่อนมาแล้ว แต่ไม่มีใครจะเอาเรื่องกับครุสมย์ได้เพราะไม่มีหลักฐานและทางตำรวจก็เชื่อถือครุสมย์อยู่มาก

เหตุการณ์ที่ยกมากล่าวทั้ง 3 เหตุการณ์นี้จึงแสดงอย่างชัดเจนว่าที่ผู้หญิงตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบและตกเป็นเหยื่อทางเพศนั้น มาจากพลังกำลัง สถานภาพ และอำนาจที่ด้อยกว่าผู้ชาย

เรื่องความสมหวังของแก้ว ได้แสดงถึงการดิ้นรนทางใจของตัวละครที่เป็นผลจากภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยาอย่างเห็นได้ชัด ผู้อ่านจะพบว่าแก้วมีปมด้อยในใจเกี่ยวกับสถานที่อยู่อาศัย คับแคบทำให้เธอใฝ่ฝันอย่างมากที่จะมีห้องส่วนตัว และอีกกรณีหนึ่งที่แก้วฝังใจเกลียดผู้ชายจนทำให้เป็นปัญหาในการปรับตัวเมื่อแก้วแต่งงานกับทวันย์ก็เพราะพฤติกรรมของผู้ชายที่แวดล้อมแก้วนั่นเอง นับแต่ที่แก้วเคยเห็นพี่สาวรับเคราะห์กรรมจากการถูกข่มขืน และที่ตัวแก้วเองถูกครุสมย์ข่มขืนในคืนหนึ่ง ล้วนเป็นปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมของแก้วเมื่อโตขึ้นทั้งสิ้น

จากเหตุการณ์ที่ทำให้แก้วเกลียดผู้ชายฝังใจนี้หากพิจารณาจะเห็นว่าผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงการที่ผู้หญิงเอาเปรียบทางเพศอย่างเด่นชัด ซึ่งมาจากสาเหตุที่ว่าผู้หญิงมีอำนาจ มีพลังกำลังด้อยกว่าผู้ชายจึงถูกข่มเหงรังแกอย่างไรทางต่อสู้อย่างเดียวจากเหตุการณ์นี้ก็ได้ชี้ให้เห็นมายัั้งคมของผู้หญิงในยุคปัจจุบันที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกที่ไม่ว่าจะอยู่ในบ้านหรืออยู่นอกบ้านเพราะสภาพสังคมที่เสื่อมโทรมผู้คนคำนึงถึงศีลธรรมจรรยาน้อยลง

เกี่ยวกับตัวละครยังพบว่าผู้เขียนนำเสนอตัวละครที่เป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นคือคนที่ยากจนอยู่อาศัยในสลัมสถานที่อยู่คับแคบและทรุดโทรมมีชีวิตความเป็นอยู่อัดอัดขัดสน มีลูกมาก

และมีหนี้สินท่วมตัว ซึ่งในจุดนี้ส่งผลถึงฉากของเรื่องและผู้เขียนและเอียงคลอกกับการบรรยายสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนเหล่านี้ให้ผู้อ่านเห็นภาพใกล้เคียงกับความเป็นจริงในสังคม

ด้านบทสนทนาจึงสอดคล้องกับพื้นฐานของตัวละคร ผู้อ่านจะพบว่าบทสนทนาของตัวละครที่มาจากสลิ้มหลายตอนค่อนข้างหยาบคาย ดังจะเห็นจากตอนที่พ่อกับพี่สาวของแก้วทะเลาะกัน

"อีเกด อีลูกล้างลูกผลาญ มึงเอาอะไรมาฝากวะ รึก ๆ อารมณ์เสีย คิดถึงผ้าหรือใจวะ อีหน้าหนาเหมือนชั้นรองเท้า"

(สุภา สิริสิงห 2514:96)

ส่วนเกดเมื่อตอบโต้พ่อไม่ได้ก็ไประบายอารมณ์กับลูก

"อีลูกเวรกรรม ไม่รู้เกิดมาทำไม พ่อมึงก็ไม่เอาแล้วยังจะอแง เลี้ยงยากนัก...หยุดเดี๋ยวนี้ละ อีหลง อีลูกหลงพ่อ เดี่ยวแม่ตีตาย"

(สุภา สิริสิงห 2514:97)

ในส่วนนี้จึงทำให้ตัวละครดูสมจริงยิ่งขึ้น

แหววัน (พ.ศ. 2514)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

เรื่องแหววันเป็นเรื่องของเด็กสาวชาวสวนที่มีฐานะยากจน มีลักษณะคล้าย ๆ กันแก้วในเรื่องความสมหวังของแก้ว แต่ต่างกันตรงที่ในเรื่องแหววันนี้ แหววันตัวละครเอกของเรื่องได้ใช้การศึกษาเข้ามามีส่วนในการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่ใช่การแต่งงานอย่างที่แก้วทำ โคร่งเรื่องของวนิยายเรื่องนี้จะแบ่งเหตุการณ์สำคัญในเรื่องออกเป็น 2 ช่วง ด้วยกันดังนี้

ช่วงแรกเป็นการปูพื้นเรื่องให้ผู้อ่านได้ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของแว่ววันซึ่งเป็นชาวสวนยางจน ครอบครัวประกอบอาชีพทำสวนผลุ แว่ววันเป็นผู้ที่มีความขยันขันแข็ง และมีความเพียรพยายามอย่างมากทั้งในเรื่องการทำสวนช่วยเหลือครอบครัว และในเรื่องการเรียน ซึ่งแว่ววันได้พยายามจนได้ทุนเรียนต่อจนระดับอุดมศึกษา ชีวิตการเรียนในช่วงนี้ทำให้แว่ววันได้รู้จักเพื่อนที่มีฐานะต่าง ๆ กันไป

เหตุการณ์ช่วงที่สองเป็นระยะการทำงานของแว่ววันหลังจากจบการศึกษาแล้ว แว่ววันเป็นครูสอนหนังสือในโรงเรียนราษฎร์แห่งหนึ่ง และช่วงนี้เองแว่ววันได้พบกับพัณรุทธิ์สุริย์พี่ชายคนหนึ่งของเพื่อน ซึ่งเธอเคยรู้จักเขาสมัยเมื่อเธอเป็นนักเรียน พัณรุทธิ์สุริย์ชอบแว่ววันมาก แต่เขาแต่งงานแล้ว เธอจึงลำบากใจในการคบหากับเขา ต่อมาไม่นานพัณรุทธิ์สุริย์มีปัญหาทางการเมืองจึงหนีไปอยู่ต่างประเทศทำให้พัณรุทธิ์สุริย์ และแว่ววันไม่ได้พบกันอีก แต่ก่อนไปต่างประเทศพัณรุทธิ์สุริย์ได้มอบหมายให้แว่ววันเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของเขา เพื่อนำไปเปิดเป็นโรงเรียนตามที่แว่ววันเคยฝันไว้ แว่ววันจึงลาออกจากโรงเรียนราษฎร์มาตั้งโรงเรียนเองในที่ลุด

แนวคิดทางสังคมในเรื่อง แว่ววัน

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

1. การต่อสู้กับความยากจน

โบทันเสนอความสัมพันธ์ผ่านทางแว่ววันเด็กสาวชาวสวนผลุยางจน ทุกคนในครอบครัวต้องช่วยกันทำงาน เรื่องงานจึงเป็นเรื่องใหญ่เพราะหมายถึงการได้เงินมาเลี้ยงปากท้องของสมาชิกในครอบครัว จะเห็นว่าในช่วงที่หนึ่งผู้เขียนให้รายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวแว่ววัน โดยใช้ให้เห็นความสำคัญของการทำสวนผลุ การดูแลสวนซึ่งมีความสำคัญเหนือกว่าเรื่องอื่น ๆ ของครอบครัว ดังในตอนนี้อากาศร้อนจัดทำให้ผลุเสียหาย แว่ววันต้องหยุดเรียนพิเศษซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเธอมาก มาช่วยพ่อโกยโคลนยกร่องผลุเพื่อกันแสงแดดที่ทำให้ผลุเสียหาย ดังข้อความที่ว่า

"สองวันนี้หล่อนต้องหยุดเรียนมาช่วยพ่อโกยโคลนแคววันไม่อาจแสดงกิริยาไม่พอใจให้พ่อเสียใจ พ่อสุดส่าหยังอมให้หล่อนไปเรียนพิเศษ จ่ายเงินค่าใช้จ่ายให้ ถึงแคววันจะไม่พอใจแค่ไหนก็ต้องเก็บเอาไว้ระบายออกเมื่ออยู่คนเดียว..."

แคววันขอให้พ่อโกยโคลนในวันหยุดเรียนแต่พ่อปฏิเสธ

"รอไม่ได้แล้ว เราต้องลงมือทำงานพรุ่งนี้ อากาศร้อนขึ้นทุกวัน เรารอดาท้อกับน้องชายไม่ได้ เขาไม่ว่างตลอดอาทิตย์นี้เห็นรอจะแย่..."

ถูกของพ่อ แคววันอยู่สวนพหลมาตั้งแต่เกิดเข้าใจเหตุการณ์ได้ดี หล่อนจึงไม่พูดอะไรอีก หล่อนหยุดเรียนมาช่วยพ่อและน้องชายทำงาน

(สุภา สิริสิงห 2520 : 26 - 27)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าการช่วยงานสวนของครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญมาก และทำให้เห็นว่าทุกคนต้องทำงานหนักไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ การทำงานหนักประกอบกับสภาพแวดล้อมอื่น ๆ อันเนื่องมาแต่ความยากจน ทำให้แคววันมีความรู้สึกที่ว่า

"หล่อนเกลียดขนาคิดน้ำที่ทำให้หล่อนปวดไปหมดทั้งตัวในสองสามวันแรกที่ต้องวิดน้ำหลุมหลังจากที่หมดหน้าฝน หล่อนเกลียดกลิ่นปลาเน่า และส้วมหลุม เกลียดบ้านหลังคาจาก เกลียดความสกปรกของน้ำมากที่ขยายแก่ทั้งหลายบ้านไว้รอบบ้าน"

(สุภา สิริสิงห 2520 : 19)

ความเกลียดสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ของแคววันนี้เองทำให้เธอพยายามดิ้นรนไปสู่สังคมใหม่ซึ่งเธอคิดว่า เป็นสังคมที่สุขสบาย น่ายิ่งกว่าสังคมของชาวพหลยากจนอย่างที่เป็นอยู่ดังที่เธอเคยคิดว่า

"ชีวิตในสังคมที่สูงกว่าสังคมชาวสวนของแคววันอาจจะดีกว่านี้บ้างกระมัง"

(สุภา สิริสิงห 2520 : 77)

การดิ้นรนของแวววัน เมื่อก้าวออกสู่สังคมใหม่ของเธอไปด้วยความเป็นไปได้ในมีน้อยมาก เพราะในครอบครัวที่มีฐานะยากจน โอกาสต่าง ๆ มักจะต้องกว่าคนที่มีความรู้และดีอยู่แล้ว เช่น โอกาสทางการศึกษา โอกาสในการประกอบอาชีพ หรือโอกาสในการเลือกคู่ครองแต่แวววันมีสติปัญญาดีจึงทำให้มีโอกาสทางการศึกษามากกว่าเด็กอื่น ๆ ในละแวกบ้านเดียวกัน และการที่เธอมีการศึกษาเป็นพื้นฐานนี้เองก็ได้ช่วยให้เธอก้าวพ้นจากสังคมชาวสวนที่เธอแสนจะเบื่อหน่ายได้ตามที่ต้องการ แวววันมีความมุ่งมั่นในการต่อสู้ชีวิต

"หล่อนไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่หรอก หล่อนจะต้องหนีไปจากโลกเก่า ๆ ที่น่ารังเกียจ...แวววันคิดเอาเองว่ามันคงดีกว่าโลกเก่าของหล่อนแน่ ความจำเจ ความสกปรก ความต่ำต้อย หล่อนเบื่อมัน"

(สุภา สิริสิงห 2520 : 8 - 9)

แวววันต้องเพียรพยายามอย่างหนักในการเรียน เธอต้องสู้กับสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยในการท่องหนังสือและและทบทวนบทเรียน เมื่ออยู่ที่บ้าน

"พ่อไม่รู้หรอกว่าแวววันเรียนหนักเพียงใด ทุกคืนหล่อนจุดตะเกียงน้ำมันก๊าดสว่างวอมวาม เพื่อทำการบ้านและท่องหนังสือจนห้าทุ่มสองยาม พ่อหลับไปนานแล้วจึงไม่รู้ว่าหล่อนอยู่ติดเคไหน..."

(สุภา สิริสิงห 2520 : 9)

และแวววันก็ประสบความสำเร็จก้าวออกมาจากโลกใบเก่าของหล่อนได้ หากแต่ในตอนท้ายของเรื่องผู้เขียนก็ได้แสดงให้เห็นว่า โลกภายนอกที่เธอดิ้นรนจะอยู่นั้นก็มิได้สวยงามสมบูรณ์พร้อมอย่างเช่นในความคิดของแวววันเลย

เรื่องนี้ได้แสดงถึงการตื่นตัวของตัวละครเอกในครอบครัวยากจน เช่นเดียวกับตัวละครที่ยากจนในเรื่องอื่น ๆ ของโศปิตินโดยแสดงให้เห็นความพยายามที่จะเอาชนะสภาพแวดล้อม และการบรรยายสภาพชีวิตที่ยากจนอย่างละเอียดลออ แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเด่นชัด

2. ความจำเป็นในการดำรงชีวิตทำให้อุดมการณ์เปลี่ยนไป

อิทธิพลของความยากจนในเรื่องนี้ ไม่ได้ส่งผลเฉพาะแว่ววันเท่านั้น หากพิจารณาถึงตัวละครอื่น ๆ เช่น ไวกฤษณ์น้องชายของแว่ววันก็ได้รับผลกระทบจากความยากจนด้วยเช่นกัน ซึ่งทำให้เขามีพฤติกรรมเปลี่ยนไป เดิมไวกฤษณ์เป็นคนรักศิลปะมากเมื่อโตขึ้นได้ทำงานด้านนี้ เขามีอุดมการณ์ว่าจะทำงานเพื่อศิลปะต่อมาไวกฤษณ์เริ่มมีครอบครัว จากพื้นฐานเดิมที่ยากจนอยู่แล้ว เมื่อมีภรรยา และลูก ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จึงเพิ่มขึ้น สถานะที่ยากจนอยู่แล้วยิ่งทวีความจนมากขึ้นไปอีก เขาจึงต้องทำทุกอย่างเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว แม้จะเป็นงานที่ขัดกับอุดมการณ์ก็ตาม ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

"ไวกฤษณ์ไผ่ผ่นจะเป็นจิตรกรมีชื่อและมีอุดมคติ แต่บัดนี้เขาก็คือ นักวาดภาพธรรมดา ๆ ที่วิ่งไปกับความสับสนของวงการเพื่อความอยู่รอด"

(สุภา สิริสิงห 2520 : 427)

ดังนั้นงานที่ไวกฤษณ์ทำอยู่นอกเหนือจากงานประจำก็คือ

"วาดภาพประกอบนวนิยายบู๊โลดโผนให้นิตยสารฉบับหนึ่ง บรรณาธิการของ นิตยสารฉบับนั้นต้องการให้เขาวาดภาพหน้าตาพระเอก นางเอกให้คล้ายดาราภาพยนตร์มีชื่อ... แรก ๆ ก็ตะขิดตะขวงใจว่ามันแก้การคำไม่ใช่ศิลปะ แต่เขาต้องการเงิน เมื่อเขาต้องการให้พระเอกในเรื่องหน้าตาเหมือนเม็ตร ชัยบัญชา หรือสมบัติ เมทะนี เขาก็จัดการให้ได้ แม้ว่า นักประพันธ์จะบรรยายภาพของพระเอกคนนั้นว่าอมมกระหรือองค์

ป่วยด้วยโรคดีซ่าน และ ผจญภัยในป่ามาหลายเดือน... ไม่แปลกสักนิดในเมื่อมันเป็นความต้องการของนายจ้าง เวลาที่เขาทำงานพาณิชย์ศิลป์"

(ลู่กา สิริสิงห์ 2520 : 426)

รายได้พิเศษของไววิทย์จากงานดังกล่าวเมื่อเทียบกับรายจ่ายของเขาแล้วยังไม่เพียงพอนัก เมื่อมีโอกาสได้ทำงานที่ได้เงินมากกว่านี้เขาจึงไม่รีรอ แม้ว่างานนี้จะล่องไปในทางที่ทุจริตอยู่บ้าง นั่นคือ การทำงานศิลปะลอกเลียนของเก่าแล้วนำไปหลอกขายชาวต่างประเทศ

รายละเอียดเกี่ยวกับตัวไววิทย์ในเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์ของมนุษย์เรานั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ถ้าสภาพสิ่งแวดล้อมบีบบังคับ โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของตนเองและของคนที่เรารัก

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

ในเรื่องนี้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ไม่เด่นชัดนักเป็นเพียงประเด็นย่อยที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของลูกที่มีต่อพ่อแม่และอีกประเด็นหนึ่งเป็นการเสริมให้เห็นว่าความเห็นแก่ตัวเปลี่ยนอุดมการณ์ของมนุษย์ได้

1. ความสำคัญของลูกต่อพ่อแม่

ในตอนที่ไววิทย์ต้องทำงานขัดกับอุดมการณ์ของเขาจะเห็นว่าเนื่องจากความจำเป็นในการดำรงชีวิตของครอบครัวซึ่งมีเขาเป็นผู้นำ ในระยะแรกที่เขาแต่งงานทั้งเขาและภรรยาก็ยังทนรับสภาพนั้นได้ ต่อเมื่อมีลูกทำให้เขาต้องดิ้นรนมากขึ้นเพื่อความอยู่รอด และจุดนี้เองที่ชี้ให้เห็นว่าลูกมีอิทธิพลต่อเขามากที่สุด ดังจะเห็นจากที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ว่าลูกเป็นชีวิตใหม่ที่ไววิทย์รักมากกว่าตัวเองเสียอีก ดังบทบรรยายที่กล่าวถึงความรู้สึกไววิทย์ดังนี้

"ลืมทุกสิ่ง เลียนอกจากทำงานแลกเงิน

ลืมความฝันในวัยเด็ก ลืมครอบครัวดั้งเดิม ลืมความตั้งใจที่จะทำงานเพื่อศิลปะ ลืมญาติพี่น้อง จำได้แต่ชีวิตใหม่ของเขาซึ่งถ่ายทอดไปเป็นชีวิตเจ้าตัวกระจัดร้อยลูกของเขา บำรุงชีวิตน้อย ๆ นั้นให้รุ่งเรือง มนุษย์เห็นแก่ตัวเองยิ่งกว่าใครอื่น แต่มนุษย์จำนวนมากเห็น แก่ลูกยิ่งกว่าตัวเองเพราะลูกคือตัวของเขาในอนาคตซึ่งจะต่อพี่น้องเรื่อกันยั่งยืนตลอดไป"

(สุภา สิริสิงห 2520 : 427)

ความสัมพันธ์ในครอบครัวประเด็นนี้จึงชี้ให้เห็นว่าลูกมีความสำคัญต่อพ่อแม่อย่างมาก

2. ความเห็นแก่ตัวและเห็นแก่คนในครอบครัวสามารถเปลี่ยนอุดมการณ์ของมนุษย์

ชีวิตในมหาวิทยาลัยทำให้แรววันรู้จักเพื่อนฐานะต่าง ๆ กันไปทั้งร่ำรวยและยากจน ในบรรดาเพื่อนที่ยากจนใกล้เคียงกับแรววันนี้ได้แก่กรองกาญจน์ เธอเป็นเด็กสาวต่างจังหวัดครอบครัวยากจนมากมีอาชีพทำนา กรองกาญจน์นี้เ็นยากจนกว่าแรววันเพราะครอบครัวไม่มีที่ดินเป็นของตนเองต้องเช่านายทุนเพื่อทำนา อาหารก็ขาดแคลนบางวันก็อดข้าว การได้มาเรียนต่อในกรุงเทพฯ นี้ได้ก็เพราะสอบได้ทุนของทางจังหวัด และเธอก็มีความคิดว่าเมื่อเรียนจบแล้วจะกลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตนเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านยากจนที่นั่น

ที่มหาวิทยาลัยกรองกาญจน์เกลียดชังเพื่อนร่วมชั้นที่มีฐานะดีเพราะเธอจะเปรียบเทียบความสุขสบายของเพื่อน ๆ กับความลำบากของตัวเธอและคนในหมู่บ้านที่เธอจากมาอยู่เสมอ ดังจะเห็นจากบทสนทนาของกรองกาญจน์กับแรววัน ที่กล่าวถึงเพื่อนฐานะดีคนหนึ่ง

"...ยายแก่ของเธอเขาไปเชียงใหม่ ไปพักบ้านนาคอย มีบ้านพักต่างจังหวัดไว้บำรุงบำเรอความสุข มีเงินใช้ไม่สิ้น แต่พวกเราที่หมู่บ้านทำงานกันปางตายไม่พอกิน ที่ดินของตัวเองก็ไม่มี...ที่ทำมาหากินต้องเช่าเขาทำ ที่จะอยู่ก็ต้องเช่า มีคนกลุ่มน้อยมาเสวยความสุขบนความลำบากของเรา เรามีสิทธิ์ที่ไหนกันล่ะ ไม่มีแผ่นดินตรงไหนใน

เมืองไทยนี้เป็นของฉัน และครอบครัวเลยสักนิ้วเดียวไม่ใช่เฉพาะครอบครัวฉันนะ อีกทั้ง
ล้านครอบครัว ก็แสนครอบครัวที่มีสภาพแบบนี้"

(สุภา สิริสิงห 2520 : 155)

แต่เมื่อเรียนจบการศึกษาก็ไม่ได้ทำตามอุดมการณ์เดิมที่จะกลับไปพัฒนาหมู่บ้าน
ของตน หากคิดที่จะทำงานในกรุงเทพฯ แล้วหาทุนเรียนต่อต่างประเทศ ซึ่งทำให้แว่ววันลงสีย
ในความคิดของกรองกาญจน์มากเพราะขัดกับอุดมการณ์ที่กรองกาญจน์เคยบอกไว้ดังจะเห็นจาก
บทสนทนาของทั้งสองคนนี้

"แล้วงานของเธอที่ปราจีน บ้านเกิดของเธอ เธอจะทำยังงัยในเมื่อเธอยังติดงานอยู่
หลายปี"

"ไร้อำนาจก็ไม่มี ถ้าฉันไม่ไปติดต่อกำไรไม่รู้ไม่ชี้เสียเขาก็ลืมไปเอง นวกราชการเข้า
ขามเย็นขาม เขาไม่มานั่งเอาใจใส่ติดตามหรอก แล้วก็แล้วกันไป"...

"ต่างจังหวัดก็เลยยังขาดครูอยู่นั่นเอง ทั้งที่ให้นักเรียนได้ตั้งมากมาย"

"แต่อีกหน่อยเขาต้องเรียนสูงขึ้นใช้เงินมากขึ้น ฉันจะต้องหาทางช่วยให้ตัวฉันได้เรียนสูง
ที่สุด ได้เงินเดือนมาก ๆ ขึ้นเรื่อย ๆ หนทางเดียวที่จะได้ก็คือเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย
แล้วสอนพิเศษมาก ๆ หรือไปนอกได้ทุนเรียนที่โน่น เงินเดือนทางนี้ก็ยังได้พอให้น้อง
เรียน ถ้าฉันไปสอนหนังสือที่จังหวัดโอกาสสอนพิเศษ เรียนต่อหรือไปนอกก็หายากหรือ
ไม่มีเลย ฉันต้องนึกถึงคนใกล้ตัวมากกว่าไกลตัว..."

(สุภา สิริสิงห 2520 : 403)

จากโอกาสที่กรองกาญจน์มีมากกว่าคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านทำให้ชีวิตของเธอดีขึ้น
กว่าเดิม จนลืมนึกถึงอุดมการณ์ที่จะกลับไปพัฒนาหมู่บ้าน หากแต่นึกถึงความก้าวหน้า และอนาคต
อันสดใสของตนและญาติพี่น้องของตนมากกว่า

เรื่องแหววันเป็นการสะท้อนภาพความเป็นอยู่ยากจนของคนในสังคมอีกเรื่องหนึ่ง ตัวละครเอกมาจากครอบครัวชาวสวนนุยกจน ซึ่งผู้เขียนได้บรรยายสภาพชีวิตไว้อย่างละเอียดลออ โดยที่ผู้เขียนเคยให้สัมภาษณ์ไว้ในวารสารถนนหนังสือว่าฉากบ้านสวนในเรื่องแหววันเป็นฉากใกล้ตัวที่สุดในช่วงชีวิตวัยเด็ก (สุภา สิริสิงห 2527 : 30)

ผู้เขียนให้แหววันเป็นตัวอย่างของผู้หญิงที่เข้มแข็ง มีความมานะพยายามในทางที่ถูกต้อง จะเห็นว่าแหววันดิ้นรนต่อสู้กับความยากจนโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ ทำให้ชีวิตเธอประสบความสำเร็จอย่างน่าับถือ

หากพิจารณาจากโครงเรื่องจะพบว่าผู้เขียนไม่ได้สะท้อนภาพความยากจนอย่างเดียว แต่ผู้เขียนมองสังคมโดยรวม เพราะโครงเรื่องย่อยได้สะท้อนปัญหาของคนร่ำรวยไว้หลายตอนด้วยกัน เพื่อให้เห็นว่าทั้งคนจนและคนรวยต่างก็มีปัญหาด้วยกันทั้งนั้น การจะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข จึงไม่ได้ขึ้นกับฐานะทางเศรษฐกิจอย่างเดียว หากขึ้นอยู่กับการจำกัดความต้องการของตัวเองดังที่แหววันได้ค้นพบความจริงข้อนี้ในตอนท้ายของเรื่องอันทำให้เธอเข้าใจชีวิตอย่างแท้จริง ในส่วนนี้จึงเป็นปรัชญาชีวิตข้อหนึ่งที่ผู้เขียนแทรกไว้

ลูกแม่ (พ.ศ. 2516)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

ลูกแม่เป็นเรื่องที่กล่าวถึงเด็กชายซึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้เป็นผู้หญิงมาตั้งแต่เด็ก เหตุการณ์สำคัญในเรื่องมีดังนี้

ช่วงแรกเป็นเหตุการณ์ที่กล่าวถึงตัวละครเอกคือ แพรซึ่งเป็นชายมีพี่สาวฝาแฝดอีกคนชื่อไหม ได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้เป็นผู้หญิงมาตั้งแต่เล็กเพราะถ้าไรผู้เป็นแม่มีปมด้อยในใจคือเกลียดผู้ชายซึ่งการที่ถ้าไรเกลียดผู้ชายนี้เป็นความรู้สึกที่เริ่มขึ้นนับแต่เธอตั้งครรภ์แล้วถูกสามีทอดทิ้งไปอย่างไม่ใยดีนั่นเอง

เหตุการณ์ในช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่แพรเริ่มรู้สึกในความแตกต่างระหว่างตนเองกับพี่สาวและผู้หญิงคนอื่นที่เธอพบเห็นและในที่สุดเธอก็รู้ความจริงว่าเธอเป็นผู้ชาย แต่ได้รับการอบรม

เลี้ยงดูให้เข้าใจตัวเองผิดมาตลอดทำให้แพรวโกรธแค้นมาก จึงหนีจากแม่ไปอยู่กับครอบครัวครู
บริบูรณ์ซึ่งเป็นครูพลที่โรงเรียน

เหตุการณ์ในช่วงที่ 3 กล่าวถึงการปรับตัวของแพรวจากบุคลิกลักษณะที่คล้ายผู้หญิงให้
กลับเป็นชายที่สมบุรณ์ การปรับตัวเป็นไปค่อนข้างยากเนื่องจาก แพรวได้รับการหล่อหลอมอบรม
จากแม่มาเป็นเวลานาน แต่ภายหลังเขาก็กลับปมด้อยต่าง ๆ ไปได้ด้วยการฝึกฝนตนเองจนเป็น
นักฟุตบอลที่มีชื่อเสียง ช่วงนี้แพรวได้กลับไปหาแม่ และอยากให้แม่แต่งงานกับครูบริบูรณ์ ต่อจาก
นั้นแพรวได้ไปเรียนต่อต่างประเทศ

แนวคิดทางสังคมในเรื่องลูกแม่

แนวความคิดทางจิตวิทยา

1. ความคับแค้นใจของผู้หญิงที่สามีทอดทิ้ง

ถ้าไรเป็นหญิงสาวต่างจังหวัดที่พ่อแม่มีปัญหามาในชีวิตคู่พ่อทิ้งแม่ของถ้าไรไปเมื่ออยู่
กันจนมีลูกถึง 5 คน ถ้าไรอยู่กับแม่และรับรู้ความเห็นแก่ตัวของผู้ชายเรื่อยมา กระทั่งเธอได้รัก
ชอบกับหนุ่มกรุงเทพฯ คนหนึ่งถึงขั้นได้เสียกัน แล้วเขาก็ทอดทิ้งเธอไปขณะที่เธอตั้งครรภ์ ความ
เจ็บช้ำที่ได้รับจากชายคนรัก และความฝังใจในเรื่องความเห็นแก่ตัวของพ่อที่ทำกับแม่ ทำให้
ถ้าไรคับแค้นใจอย่างมากและเกลียดชังผู้ชายอย่างรุนแรง เมื่อคลอดลูกฝาแฝดเป็นชายหนึ่ง
คนหญิงหนึ่งคน เธอจึงเลี้ยงลูกชายให้เป็นลูกสาวเช่นเดียวกับแฝดผู้พี่ ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิด
ธรรมชาติแท้จริงของเด็กอย่างมาก จะเห็นว่าถ้าไรเกลียดชังผู้ชายฝังใจ และขณะเดียวกันเธอ
ก็ต้องการให้ลูก ๆ มีความรู้สึกเช่นเดียวกันนี้ด้วย ดังที่ผู้เขียนบรรยายความคิดของถ้าไรที่มีต่อ
ลูกว่า

"แม่ได้ไหมแพรวมา แม่ก็พอใจแล้วไม่ใช่ในฐานะตัวแทนของพ่อ แต่ในฐานะลูกรักของแม่
แม่ลืมพ่อของไหมแพรวไปแล้วโดยสิ้นเชิง ไหมแพรวเป็นลูกสาวเพศเดียวกับแม่ เพศที่ถูก

เอาเปรียบ ฝ่ายแพ้ แต่แม่จะสอนใหม่เพื่อให้รู้จักความเห็นแก่ตัวของผู้ชายจนซึ่งแก้หัวใจ"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 3)

ถ้าใครจะพูดกับลูก ๆ ถึงความเห็นแก่ตัวของผู้ชายเสมอ ๆ ดังจากคำพูดของ
ถ้าใครเมื่อกล่าวถึงความเห็นแก่ตัวของผู้ชายรอบข้างเธอมว่า

"พ่อของแกนั้นแหละเลวร้าย เขาทิ้งแม่กับแกสองคนไปตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ ตาของแกอยู่กับคุณยายจนมีลูกห้าคน เขาก็ทิ้งยายไป ลูกของแกก็ไปมีเมียมีลูกอยู่กรุงเทพฯ ไม่เคยโผล่หัวมาเยี่ยมแม่ ติดตั้งอยู่กับแสงสีกรุงเทพฯ ไม่นึกถึงแม่ถึงน้อง พ่อคุณยายของแกตายก็พากันมารับมรดกก็เท่านั้น ดีว่าคุณยายระบุไว้ว่ายกสมบัติให้แม่เป็นส่วนใหญ่ พวกเขาโกรธกันนัก ไม่มาเหยียบไมกชาวอีกเลย พวกผีนรกส่งกันทั้งนั้น"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 22 - 23)

ความคับแค้นใจของถ้าใครที่ถูกสามีทอดทิ้งนั้นเป็นปัญหาที่รุนแรงสำหรับเธอมาก เพราะเธอฝังใจเกลียดผู้ชายทุกคน เธอมีความรู้สึกว่าเป็นเพศชายเป็นเพศที่เห็นแก่ตัว และเอาเปรียบ ดังนั้นเมื่อลูกฝาแฝดคนหนึ่งเป็นเพศชาย ถ้าใครจึงยอมรับความจริงข้อนี้ไม่ได้ซึ่งพฤติกรรมของถ้าใครได้แสดงให้เห็นว่า ความเกลียดชังที่ฝังแน่นจนกลายเป็นความผิดปรกติทางจิตนั้น ทำให้เธอทำทุกอย่างเพื่อสนองอารมณ์เกลียดชังของตนแม้จะเป็นการผิดธรรมชาติก็ตาม

2. การอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลต่อมนุษย์มากกว่าพันธุกรรม

พันธุกรรม (Heredity) หมายถึงสิ่งดีหรือสิ่งชั่วใด ๆ ก็ตามที่สืบเนื่องหรือถ่ายทอดมาจากเชื้อสายของคน (สวนา พรพัฒน์กุล 2522 : 94) และอิทธิพลของพันธุกรรมที่มีต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลประการหนึ่งก็คือ เพศ และลักษณะเพศที่ทำให้ลักษณะหญิงและชายต่างกัน ซึ่งในเรื่องลูกแม่ การที่ถ้าใครได้อบรมเลี้ยงดูเพศลูกชายของเธออย่างผิดเพศ ทำให้

เขาต้องมีวิถีชีวิตผิดปกติไปจากพันธกรรมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ดังจะเห็นจากบทบรรยายลักษณะการเลี้ยงดูแพร์ที่กำไรทำอย่างเคร่งครัดมาก โดยผ่านทางความคิดของแพร์ดังนี้

"แม่กักเราอย่างมาก ไม่ได้ไปไหนเลยนอกจากโรงเรียนแม่ซื้อเครื่องครัว ไม่ได้พบได้เห็นใครอื่นนอกจากครู ทั้งโรงเรียนมีแต่ผู้หญิงนอกจากครูพิเศษสองสามคนซึ่งมาสอนเพียงวันละสองสามชั่วโมง และไม่สนใจใครหรือนักเรียนคนไหนเลย...แม่ไม่ให้เราอ่านหนังสือพิมพ์หรือหนังสืออ่านเล่น แม่เคยซื้อนิทานมาให้อ่านเหมือนกันแต่ก็เลือกแล้วเลือกอีกว่าไม่เกี่ยวกับเรื่องเด็กหญิงเด็กชายหรือจะมีคำชวนให้นั่งลงสยในเรื่องเพศ แม่ไม่ยอมซื้อโทรทัศน์มีแต่วิทยุเล็ก ๆ ให้ฟังเพลง

แม่ไปรับไปส่งเราทุกเช้าทุกเย็น ฉันเฝ้ามองนอกกำแพงสูงของบ้าน ภายนอกเป็นโลกอันน่าอภิรมย์ แม้ว่าเราจะฐานะดี มีอาหารดี ๆ กิน แต่กำแพงกับความเจียบเหงากำให้นั่งเกลียดบ้านโมกขาวมาก"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 59)

การอบรมเลี้ยงดูที่ผิดธรรมชาติของกำไรได้สร้างปัญหาให้แพร์อย่างมาก เพราะความจริงที่เขาเป็นผู้ชายย่อมปรากฏขึ้นมาในวันหนึ่งซึ่งในเรื่องนี้โบทันพยายามให้ความสงสัยในตัวเองของแพร์ปรากฏขึ้นมาทีละน้อยจากที่แพร์กล่าวในตอนหนึ่งว่า

"ฉันเริ่มสงสัยในสภาพร่างกายของฉันมาตั้งแต่เล็กเพราะฉันเห็นเด็กข้างบ้านแก้ผ้าอาบน้ำ แล้วรูปร่างของเด็กเหล่านั้นแตกต่างกัน ฉันถามแม่ แม่ตอบว่า "คนไหนไม่เหมือนหนูคนนั้นก็เป็นผู้ชาย" ฉันจึงเข้าใจผิดเรื่อยมา เพราะฉันไม่เคยเห็นไหมโป๊เลย แม่ระวังนักหนาไม่ให้เราสองคนเห็นร่างกายของกันและกันมากกว่านอกร่มผ้า"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 58)

แล้วความจริงก็ปรากฏอย่างชัดเจนแก่แฟรว่า เขาเป็นชายมิใช่หญิงดังเหตุการณ์ในช่วงที่ 2 ของเรื่อง แต่เมื่อถึงตอนนั้นอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูแบบผู้หญิงที่หล่อหลอมเขามาตั้งแต่เกิดทำให้แฟรปรับตัวให้เป็นผู้ชายได้ยากมาก ช่วงแรกของการปรับตัวเขาต้องฝืนกับบุคลิกภาพที่แม่หัดให้เป็นกุลสตรีจนขัดกับความเป็นผู้ชายและทำให้เพื่อน ๆ ล้อว่าเป็นกระเทยซึ่งจากพฤติกรรมของแฟรในช่วงนี้เองได้แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูของแม่ที่มีต่อเขาในวัยเด็กเกินกว่าจะปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพให้เป็นชายตามเพศที่แท้จริงของตนได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว

3. กลไกป้องกันตนเองทางจิต (Defense Mechanisms)

ในเรื่องลูกแม่จะพบแนวคิดนี้จากพฤติกรรมของแฟรซึ่งพยายามทดแทนความด้อยที่ถูกเพื่อนล้อว่าเป็นกระเทยโดยการเล่นกีฬาอย่างหนัก ความรู้สึกเป็นปมด้อยของเขานี้มิใช่สิ่งที่เพิ่งมาแต่กำเนิดแต่เป็นปมด้อยที่เขาารู้สึกเมื่อรู้ว่าแม่เลี้ยงดูเขาอย่างผิดเพศ ทำให้เขามีบุคลิกภาพที่ผิดจากชายทั่วไป และแม้ว่าเขาจะพยายามแก้ไขบุคลิกภาพของตนในช่วงแรกที่รู้ความจริงก็ไม่สามารถทำได้ตั้งใจปรารถนา ดังในตอนหนึ่งที่ว่า

"ฉันเป็นผู้ชายเต็มตัว แต่ตามกฎหมายฉันเป็นผู้หญิง ฉันกับครูบูร์มกำลังพยายามแก้ไขเรื่องนี้อยู่เพื่อว่าฉันจะได้อยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้อง ครูต้องไปปรึกษาทนายความเพื่อนของครูว่าควรจะทำอย่างไรคุณวรมทนายความมองหน้าฉันแล้วยิ้ม"

"ท่าเดินเหินยังแก้ไขไม่ค่อยหายเลยนะหนู ต้องเดินให้กระดกกระเจงกว่านี้"

(สุภา สิริสิงห. 2521 : 57)

แฟรพยายามเอาชนะตัวเอง และเอาชนะปมด้อยที่ถูกเพื่อน ๆ ล้อว่าเป็นกระเทยด้วยการเล่นกีฬา ดังในตอนที่แฟรให้นักหนังสือพิมพ์สัมภาษณ์หลังจากที่เขาได้เป็นนักฟุตบอลที่มีชื่อเสียงแล้วว่า

"ผมได้สัญญาว่าไอ้กระเทย เพราะผมเคยแต่งตัวเป็นผู้หญิงมาตั้งแต่เล็ก... ไม่ใช่แค่แต่งตัวนะครับ แต่ผมถือสูติบัตรเป็นผู้หญิงเลยแหละ ชื่อในโรงเรียน ในสำมะโนครัว ทะเบียนบ้านก็เหมือนกัน ผมเป็นผู้หญิงตามกฎหมายแต่ไม่เป็นตามความจริง นั่นแหละครับ อาจจะเป็เหตุให้ผมอยากจะทำอะไรก็ได้ ผมจึงฝึกกีฬาได้เร็วกว่าคนอื่นจนเป็นที่รู้จัก... อย่างนี้ครับว่าคุณจะต้องเป็นอย่างที่แม่ผมต้องการ ผมก็คือนายแพรวะกลายเป็นอย่างอื่นไปได้อย่างละครับ ผิดวิสัย ผมเป็นคนนี้ครับ ต้องเป็นไปตามที่ผมอยากจะเป็น ไม่ใช่อย่างที่คุณอื่นพยายามปั้นผม"

(สุภา สิริสิงห. 2521 : 210 - 211)

การลบปมด้อยที่ถูกกล่าวว่าเป็นกระเทยโดยการหันเข้าสู่การกีฬา เมื่อพิจารณาในทางจิตวิทยาจะเข้าลักษณะของการใช้กลไกป้องกันตนเองทางจิต (Defense Mechanism) อันได้แก่กลไกป้องกันตนเองในลักษณะการทดแทนความด้อย (Compensation) ซึ่งหมายถึงการพยายามทดแทนความรู้สึกว่าตนมีความด้อยโดยเอาดีทางอื่น (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2527 : 574) โดยในกรณีของแพรวะ เราได้ทดแทนความด้อยที่มีบุคลิกลักษณะคล้ายผู้หญิงของเขาโดยการหันมาเล่นฟุตบอล ซึ่งด้วยความเพียรพยายามเขาก็ประสบความสำเร็จสามารถชนะเลิศตนเองได้ในที่สุด ถึงแม้ว่าจะต้องใช้ระยะเวลาอยู่สักหน่อย เพราะอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูมาแต่กำเนิดมีอิทธิพลต่อบุคคลอย่างมากดังที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วข้างต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

ความสัมพันธ์นี้ไม่เด่นชัดนัก เป็นเพียงประเด็นย่อยที่เข้ามาคลี่คลายเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นได้แก่การชี้ให้เห็นว่า

มนุษย์ควรมีความหวัง ไม่ควรฝังใจอยู่กับความหมิ่นในอดีต

ถ้าเราฝังใจอยู่กับความหมิ่นในอดีตรองเธอตลอดมา ทำให้เธอเกลียดผู้ชายทุกคน เพราะคิดว่าผู้ชายเป็นเพศที่เห็นแก่ตัว และความฝังใจในอดีตนี้ก็ทำให้เธอทุกข์ทรมานตลอดมา

แม้เธอจะปฏิเสธว่าเธอลืมสามีไปแล้วโดยสิ้นเชิง แต่จากพฤติกรรมที่เธอปฏิบัติต่อลูกนั้นได้แสดงว่า จากส่วนลึกของจิตใจเธอยังไม่ลืมเขา และส่วนที่จดจำนั้นคือส่วนเลวร้ายของเขาก่อกำทำต่อเธอนั่นเอง

จะเห็นว่าเมื่อครูบริบูรณ์ช่วยเหลือนพพรและเข้ามามีบทบาทในครอบครัวของเธอ ถ้าไรก็ยังมองครูบริบูรณ์ว่าเห็นแก่ตัวและเอาเปรียบผู้อื่น เช่นเดียวกับผู้ชายอื่นที่เธอได้พบมา แต่ครูบริบูรณ์เป็นคนดี เขาไม่ได้เห็นแก่ตัวอย่างที่ถ้าไรคิด เขาเป็นคนรับผิดชอบครอบครัว และเคยผิดหวังในเรื่องความรักมาแล้วเช่นเดียวกับถ้าไร เขาจึงเข้าใจความรู้สึกของเธอและเตือนเธอว่า

"คุณถ้าไร ชีวิตของเราไม่ได้สิ้นสุดลง เพียงแค่เพศตรงข้ามคนแรกซึ่งทำให้เราผิดหวัง คนเราตั้งต้นใหม่ได้เสมอ"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 319)

ในที่สุดถ้าไรก็พบว่าครูบริบูรณ์ไม่ได้เลวร้ายอย่างผู้ชายอื่นที่เธอพบมา ดังจะเห็นจากที่เธอรำพึงกับลูกถึงครูบริบูรณ์ว่า

"...แม้มองคนว่าเหมือนกันไปหมดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศชาย ก็จริงอยู่เขามีความเป็นชายเท่า ๆ กัน แต่คุณธรรมในใจไม่เท่ากัน
แม้ว่าจะหวังในตัวบริบูรณ์มากไป แต่เท่าที่ผ่านมามารู้จักเขาดีขึ้น เขาคือผู้ชายธรรมดา ๆ คนหนึ่งมีกิเลส ปากร้าย เจ้าอารมณ์ในบางขณะ แต่มีความปรารถนาดีต่อทุกคนแม้แต่เด็กซึ่งเป็นเพียงศิษย์ห่าง ๆ คนหนึ่งอย่างแพร"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 382)

เมื่อถ้าใครมีความหวังที่จะตั้งต้นชีวิตใหม่กับครอบครัว ความเกลียดชังที่คอยทำร้ายจิตใจ ก็บรรเทาลงไปด้วย และครั้งนี้เธอก็ได้คิดว่าการกระทำที่แล้งมาไม่สมควรเลย หากผิดหวัง จากครอบครัวอื่นเธอจะไม่ทำอย่างที่แล้ว ๆ มาอีกเด็ดขาด ดังจะเห็นจากความคิดของเธอที่ว่า

"ถ้าผิดหวังคราวนี้แม่จะไม่ยอมล้มเช่นคราวก่อนอีกเป็นอันขาด แม่จะไม่ยอมให้ใคร หัวเราะเยาะแม่ ไม่ทำสิ่งใดผิดการเช่นที่แล้ว ๆ มาอย่างแน่นอน"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 383)

เพราะถ้าใครได้เห็นแล้วว่า การฝังใจกับอดีตที่ขมขื่นไม่เกิดประโยชน์อันใดเลย มีแต่ความทุกข์ทรมานใจเท่านั้น

จากเรื่องลูกแม่พบว่าตัวละครแต่ละตัวกำหนดวิถีชีวิตซึ่งกันและกัน ดังจะเห็นจากถ้าไร ที่เป็นผู้กำหนดพฤติกรรมของแพรโดยการเลี้ยงดูแพรอย่างผิดเพี้ยนมาตั้งแต่เกิด ในจุดนี้ได้แสดงให้เห็นว่าการที่แพรมีพฤติกรรมผิดปรกตินั้นไม่ใช่เป็นมาแต่กำเนิดหากแต่เป็นเพราะปัจจัยแวดล้อมที่มีแม่ผิดปรกติเลี้ยงดูเธออย่างที่ไม่อยากให้เป็น โดยไม่คำนึงถึงธรรมชาติที่แท้จริง

การที่ถ้าไรมีความผิดปรกติทางจิตเกลียดชังเพศตรงข้ามนี้ เมื่อพิจารณาก็จะพบว่า เพราะปัจจัยแวดล้อมอีกเช่นกันที่ทำให้เธอเป็นเช่นนั้น ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบโดยตรง คือการที่ถูกสามีทอดทิ้งในระหว่างกำลังตั้งครรภ์ และที่เป็นสิ่งแวดล้อมโดยอ้อมคือ ผู้ชายในครอบครัวที่เห็นแก่ตัวไม่รับผิดชอบครอบครัวอย่างพ่อที่ทิ้งแม่เธอไป และพี่ชายที่เห็นแก่ทรัพย์สินสมบัติ ไม่เคยสนใจแม่และน้อง ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าความผิดปรกติทางจิตของถ้าไร และการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของแพรนั้นต่างมาจากปัจจัยแวดล้อมทั้งสิ้น

ในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตัวละครพบว่า ในกรณีของแพรที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นชายได้ภายในเวลาอันรวดเร็วขึ้นอยู่กับพื้นฐานความเป็นจริง เพราะแพรได้รับการอบรมอย่างผิดเพี้ยนมาตั้งแต่เกิด การปรับตัวจึงเป็นไปอย่างยากลำบาก แต่เป็น

ที่สังเกตว่าในตอนแรกที่เขาเขียนเสนอประเด็นให้เห็นว่าแพร่ถูกเลี้ยงดูอย่างผิดเพศ ก่อนข้างจะเด่นชัด.... จนทำให้ไม่น่าเชื่อว่าเป็นไปได้อย่างไรที่แพร่จะไม่รู้ความจริงว่าตนเป็นชายจนย่างเข้าวัยรุ่น

นอกจากนี้จากเรื่องราวของกำไรรยังสะท้อนปัญหาครอบครัวของคนในสังคมเป็นอย่างดี นั่นคือความเห็นแก่ตัวและไม่มีความรับผิดชอบของผู้ชาย ทำให้ผู้หญิงต้องรับภาระในครอบครัวลำพัง ซึ่งกำไรรเป็นตัวแทนของผู้หญิงที่ต่อสู้กับการเอาเปรียบนี้แต่ว่าเป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง

ภาพนาง (น.ศ. 2516)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นวนิยายเรื่องภาพนางนี้เป็นเรื่องของตัวละครเอก 2 ตัวซึ่งเป็นพี่น้องกัน และทั้งสองคนก็ได้พยายามทุกวิถีทางที่จะดิ้นรนเพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนดีขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมเลย ซึ่งจากเหตุการณ์ทั้งหมดในเรื่องสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

ช่วงแรกโบตันได้กล่าวถึงสภาพครอบครัวหนึ่งที่แม่แยกทางกับพ่อไปแต่งงานใหม่ โดยลูกสองคนคือ คม และขวัญข้าวมาอยู่กับแม่ คมก็ชายได้เติบโตเข้าวัยหนุ่มและไปเป็นทหารรับจ้างอยู่ระยะหนึ่ง ส่วนขวัญข้าวได้เข้ามาทำงานกรุงเทพฯ ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นมากสามารถส่งเงินไปเลี้ยงดูแม่และน้องที่เกิดจากสามีใหม่ของแม่ได้

เหตุการณ์ในช่วงที่ 2 คมกลับจากสงคราม เขาได้ไปหาขวัญข้าวที่กรุงเทพฯ และให้ขวัญข้าวหางานให้ทำ ขวัญข้าวฝากคมทำงานกับคุณรุจน์ เจ้าของบริษัทที่เธอทำงานอยู่ คุณรุจน์เป็นเจ้าของกิจการต่าง ๆ มากมาย มีฐานะร่ำรวยและเจ้าชู้ เขาได้ขวัญข้าวเป็นภรรยาอย่างลับ ๆ และส่งเสียให้เธอได้มีเงินช่วยเหลือครอบครัวทางต่างจังหวัดอยู่นานแต่ไม่มีใครทราบเรื่องนี้ จนกระทั่งคมได้เข้ามาทำงานในกิจการของคุณรุจน์ เขาจึงเริ่มสงสัยความสัมพันธ์ของน้องสาวกับนายจ้างมาก แต่คมไม่มีเวลาสนใจขวัญข้าวมากนักเพราะเขาได้วางแผนสร้างความสัมพันธ์กับลูกสาวคุณรุจน์เพื่อเป็นบันไดก้าวไปสู่การเป็นลูกเขยเศรษฐี ความเป็นคนเจ้าชู้ไม่เลือกหน้าของคมทำให้แผนของเขาไม่สำเร็จ เพราะเขามีความสัมพันธ์คู่สาวกับเจ้าลูกสาว

เจ้าของร้านอาหารชั้นล่างของตึกที่เขาพักด้วย เจ็กหลอกเขาว่าเธอตั้งครรภ์ ผมแก้ปัญหาด้วยการให้เจ็กทำลายเด็กทำให้เจ็กแค้นมากจึงนำเรื่องระหว่างเขากับเธอไปเล่าให้ นุชรัตน์ลูกสาวของคุณรุจน์ทราบ ผมโกรธเจ็กมากที่ทำลายทางไปสู่นาคอดอันสดใสของเขา ทั้งสองทะเลาะกันในรถ ผมทำร้ายเจ็กทำให้รถเสียหลักชนกับรถที่สวนมาซึ่งบังเอิญเป็นรถของภรรยาน้อยคนหนึ่งของคุณรุจน์ เจ็กและลูกชายภรรยาเฒ่าของคุณรุจน์ที่นั่งในรถคันที่สวนมาเสียชีวิต ส่วนผม ได้รับบาดเจ็บ

เหตุการณ์ช่วงสุดท้ายเกิดขึ้นหลังจากอุบัติเหตุในตอนปลายช่วง 2 การแต่งงานระหว่างผมกับนุชรัตน์ล้มเลิกไป และผมได้รู้ว่าแท้จริงขวัญข้าวก็เป็นภรรยาเฒ่าคนหนึ่งของคุณรุจน์ เขารู้สึกผิดหวังในตัวน้องสาว และขณะเดียวกันก็รู้สึกชีวิตของตนเองล้มเหลว จึงหนีไปเป็นทหารรับจ้างตามเดิม ส่วนขวัญข้าวก็รู้สึกสะเทือนใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และได้คิดว่าชีวิตภรรยาเฒ่าเช่นเธอนั้นเหมือนกับภาพลวงตามิได้ยั่งยืนอันใด จึงตัดสินใจหนีไปจากคุณรุจน์

แนวคิดทางสังคมในเรื่องภาพลวง

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

1. ความไม่ยั่งยืนของชีวิตคู่ที่มีรากฐานบนความไม่ถูกต้อง

ในตอนได้เสนอประเด็นนี้เป็นประเด็นที่เด่นชัดที่สุดในเรื่อง เพื่อชี้ให้เห็นสภาพการดำเนินชีวิตที่สับสนของคนปัจจุบัน ประเด็นดังกล่าวจะเห็นจากตอนที่ขวัญข้าวไปเป็นภรรยาเฒ่าของคุณรุจน์นายจ้างของเธอเอง คุณรุจน์เป็นชายสูงอายุฐานะดีมีภรรยาเฒ่าหลายคน และมีลูกเล็ก ๆ ที่เกิดจากภรรยาเหล่านั้นหลายคนด้วยกัน ส่วนลูกที่เกิดจากภรรยาหลวงโตเป็นหนุ่มเป็นสาวกันหมดแล้ว คุณรุจน์ได้ขวัญข้าวเป็นภรรยาเฒ่าอย่างลับ ๆ และส่งเสียเงินทองให้ขวัญข้าวใช้จ่ายค่อนข้างมาก เพราะทราบว่าเธอมีแม่และน้องต่างบิดาที่เป็นภาระเลี้ยงดูอยู่ทางต่างจังหวัด เขาจะมาค้างกับขวัญข้าวไม่บ่อยนักเพราะต้องแบ่งเวลาให้ภรรยาเฒ่าคนอื่น ๆ ด้วย ซึ่งขวัญข้าวก็มีได้ทุกข์ร้อนอันใดเพราะเธอทำใจในเรื่องเหล่านี้มาก่อนที่จะตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับเขา โดยเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เธอตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตเช่นนี้ก็คือ

"ขวัญไม่มีอะไรทั้งนั้น แม้แต่โอกาส...ขวัญไม่มีความงามมากนัก ไม่มีเสน่ห์ล้าเลิศ ไม่มีเงิน ไม่มีความรู้ ไม่มีพ่อแม่ให้ความคุ้มครองป้องกัน ไม่มีใครจะปกป้องนอกจาก สองแขนและสมองของขวัญเอง...ถ้าขวัญมีโอกาสขวัญก็คงฉวยมันเสียมานานแล้ว ขวัญเหนื่อยมาแต่เด็ก อยากจะหยุดต่อสู้เหมือนกัน แต่ตราบใดที่เรามีชีวิตอยู่เราก็ต้องสู้ไปจนสุดกำลัง"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 117)

จากบทสนทนาข้างต้นได้แสดงว่าที่เธอต่อสู้ยื้อเพื่อตัวเอง แต่ในความเป็นจริง ขวัญข้าวไม่ได้ทำเพื่อตัวเอง แต่เธอทำเพื่อแม่และน้องสาวต่างบิดาที่กลายมาเป็นภาระรับผิดชอบ เพราะเหตุว่าพ่อเลี้ยงไม่ใส่ใจครอบครัว ซึ่งข้อนี้ทำให้คนพี่ชายไม่พอใจอย่างยิ่ง เมื่อรู้ความจริงว่าการรับผิดชอบน้องสาวต่างบิดาเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เธอเป็นภรรยาของคนที่เธอดังที่คมบอกขวัญข้าวว่า

"แม้พี่จะเป็นคนเหลวไหลแต่ก็อยากจะบอกขวัญว่าอย่าได้ใช้ชีวิตของเราเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น เราต้องรับผิดชอบต่อชีวิตของเราเอง นายฉิมเป็นพ่อของแะไซ เราควรจะรับผิดชอบชีวิตของแะไซ ไม่ใช่ให้น้องรับผิดชอบเสียทั้งหมดดังเช่นทุกวันนี้ หากขวัญต้องการจะเป็นนางบำเรอใครก็จงเป็นเพราะขวัญพอใจจะเป็น เพราะขวัญรักเขา ต้องการเขา เพราะขวัญพอใจชีวิตอย่างนั้น ไม่ใช่เป็นเพื่อจะได้เงินมาส่งน้องเรียนหนังสือ..."

(สุภา สิริสิงห 2521 : 623)

คำพูดของคมทำให้ขวัญข้าวเริ่มทบทวนการกระทำของตนเอง และเริ่มได้คิดว่าชีวิตภรรยาของเธอนั้นไม่ยิ่งย้ออันใดเหมือนกับภาพที่คอยลวงตาตนเอง ดังที่เธอได้เห็นภรรยาคนอื่น ๆ ของคุณรุจน์ ซึ่งเมื่อคุณรุจน์เผลอแล้วก็เลิกรากันไป ถ้ามีลูกด้วยกันอย่าง

บางคนคุณรุจน์ก็ยินดีเสี่ยงเสี่ยงดูเพราะเขาไม่เดือดร้อนในเรื่องฐานะการเงิน แล้วเธอเหล่านั้นบ้างก็ไปเริ่มชีวิตใหม่ บ้างก็ครองตัวเป็นโสดเสี่ยงลูกไปเรื่อย ๆ ดูเป็นชีวิตที่ว่าแหวกและล้มเหลวพอสมควร เมื่อคิดถึงตรงนี้ทำให้ขวัญข้าวเริ่มเบือนหน้าชีวิตการเป็นภรรยาของคุณรุจน์ แต่เธอยังไม่ตัดสินใจทำอะไรลงไป จนกระทั่งคมเป็นต้นเหตุให้ลูกชายภรรยาของเธอคนหนึ่งของคุณรุจน์ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ขวัญข้าวรู้สึกว่ามันมีส่วนผิดด้วย เธอจึงถือโอกาสนี้ตัดสินใจลาจากคุณรุจน์และจากการใช้ชีวิตภรรยาของเธอที่ลวงตาเธอตลอดมา

2. ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์

ในลำดับเหตุการณ์ที่กล่าวถึงชีวิตของคมหลังจากกลับจากสงคราม ได้แสดงให้เห็นถึงความเห็นแก่ตัวของคมอย่างมาก จะเห็นว่าคมได้วางแผนชีวิตของตนโดยการหลอกลวงให้บุตรสาวของคุณรุจน์เจ้าของกิจการที่เขาทำงานอยู่ตกเป็นของเขาเพื่อเป็นการรวบรัดให้เธอต้องแต่งงานกับเขาอย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งระหว่างที่เขาคบหากับบุตรสาวอยู่นี้ เขาก็ได้มีความสัมพันธ์ชู้สาวกับเจ้าและสิ่งลูกสาวเจ้าของร้านอาหารที่เขาติดคุณรุจน์อยู่ คมไม่คิดจริงจังกับสองสาวนี้เลย เขาคิดว่าเธอเป็นเพียงที่รองรับอารมณ์ใคร่ของเขาเท่านั้น และเธอก็ทั้งสองก็สมัครใจที่จะมีความสัมพันธ์กับเขาเอง แม้ว่าเจ้าจะบอกกับเขาว่าเธอกำลังตั้งครรภ์คมก็มิได้ใส่ใจตรงกันข้ามเขาได้ให้เจ้ากินยาขับเด็กโดยหลอกเธอว่าเป็นยาบำรุง เพื่อตัดปัญหาอันจะทำให้แผนการระหว่างเขากับบุตรสาวล้มเหลว

การกระทำของคมได้แสดงความเห็นแก่ตัวอย่างร้ายกาจ นอกจากจะไม่รับผิดชอบหญิงสาวที่เขามีสัมพันธ์ด้วยแล้ว ยังไม่มีเยื่อใยต่อเลือดเนื้อเชื้อไขของเขาเองอีกด้วย คมเคยนึกถึงการกระทำของตนที่ผ่านมาในเรื่องศีลธรรมเหมือนกัน ดังจะเห็นจากตอนหนึ่งในเรื่องที่ว่า

"ผิดศีลธรรมหรือ เขาห่างเหินศาสนานานเต็มทีแล้ว แม้เวลาน้อยยังอยู่ก็ไม่ได้มีเวลามา ลูกเข้าวัดหรือสอนศีลธรรม เขารู้เรื่องศาสนาเฉพาะที่เรียนจากครูที่โรงเรียนเท่านั้น และไม่เคยสนใจมากกว่าเพียงจะได้ลองผ่านเลื่อนชั้นไป และชีวิตที่ผ่านมาทำให้เขายัง

ห่างเหินกับศาสนายิ่งขึ้น ผมพอจะรู้เรื่องพระเครื่องเพราะเพื่อนบางคนห้อยเต็มคอเมื่อ
ถือปืนกลออกรบ แต่ไม่เคยมีใครพูดถึงเรื่องหลักศาสนา ผมเองยังเคยสงสัยว่าพระจะ
คุ้มครองหรือในเมื่อออกไปฆ่ากันจนเกลื่อนอย่างนั้น แต่ความสงสัยของเขาไม่ยืนยาว
เท่าไร เขาลืมและเลิกสนใจกับพระเครื่องโดยสิ้นเชิง... ไม่มีใครในโลกนี้จะมี ความ
หมายต่อเขา ขวัญข้าวเท่านั้นที่ยังให้ความอาทรอยู่บ้าง แต่ตัวเขาจะต้องมาก่อนอยู่นั้น
เอง"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 206 - 207)

มนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีความเห็นแก่ตัวด้วยกันทั้งสิ้น หากเป็นในระดับที่มีได้สร้าง
ความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด แต่ในกรณีของผม ตัวละครตัวนี้ความเห็นแก่ตัวของเขาสามารถทำได้
ทุกวิถีทางเพื่อส่งตัวเองให้อยู่ในฐานะที่สูงขึ้นโดยไม่เคยคำนึงถึงเลยว่า ได้เหยียบย่ำและทำร้าย
ใครไปบ้าง การกระทำของผมจึงแสดงให้เห็นถึงความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ที่มีมากจนไม่เคย
คำนึงถึงสิ่งใดเลยนอกจากตัวเองเท่านั้น และจากบทสนทนาระหว่างเขากับน้องสาวถึงเรื่องที่
เขาจะแต่งงานกับบุตรคนที่ยี่สิบให้เห็นว่าที่เขาทำไปทุกอย่างก็เพื่อตัวเองทั้งสิ้น

"... ที่นี้จะแต่งงานกับคุณหนูนี้เพราะพี่รักเธอ หรือว่านี่ต้องการจะได้ดีกันจ๊ะนี่"

ผมอึ้งไปนาน

"พี่รักเธอ เธอก็รักพี่ แต่มนุษย์เราย่อมรักตัวเองมากกว่า" ผมตอบน้องสาวด้วยใจ
จริง ขวัญข้าวไม่มริมฝีปาก

"ไหนว่าความรักระหว่างชายหญิงนั้นย่อมจะรักอีกฝ่ายมากกว่ารักตัวเอง ขนาดว่าถ้าไม่
ได้ดังใจจะต้องตาย"

"นั่นมันนิยายรักอมตะแล้วน้อง ไม่มีมนุษย์คนใดจะรักคนอื่นยิ่งกว่าตัวเอง"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 426 - 427)

จากพฤติกรรมของคมทำให้เห็นว่าในขณะที่สังคมกำลังล้นล้น มนุษย์ต่างดิ้นรนเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีมนุษย์บางพวกที่เห็นแก่ตัวอย่างมากไม่เคยคำนึงเลยว่าการกระทำของตนจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใดบ้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

ความสัมพันธ์นี้ไม่เด่นชัดนัก แต่เป็นประเด็นที่ทำให้เห็นว่าความยากจนทำให้มนุษย์ต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิตอย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้เขียนนำเสนอมาแล้วในนวนิยายหลายเรื่อง ในเรื่องนี้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมจะไม่เด่น แต่ก็ เป็นมูลเหตุของการต่อสู้ชีวิตของตัวละครที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ในประเด็นข้างต้น

การต่อสู้กับความยากจน

คมและขวัญข้าวเกิดในครอบครัวยากจน แม้มีสามีใหม่และมีลูกใหม่ ขวัญข้าวต้องทำงานช่วยตัวเองมาตั้งแต่เด็ก ส่วนคมไปเป็นทหารรับจ้าง ชีวิตของสองพี่น้องที่ต้องต่อสู้กับความยากจนมาตั้งแต่เด็กทำให้ทั้งคู่พยายามหาเครื่องที่มีฐานะร่ำรวยเพื่อที่จะมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมใด ๆ ดังที่ขวัญข้าวใช้ชีวิตของเธอในการเป็นภรรยาโอบย ส่วนคมก็ใช้เล่ห์เหลี่ยมต่าง ๆ นานาผูกมัดให้ลูกสาวเศรษฐีแต่งงานด้วย

ก่อนที่คมจะทราบความจริงว่าขวัญข้าวเป็นภรรยาโอบยของคุณรุจน์ เขาได้คุยกับเธอถึงเรื่องการแต่งงาน ซึ่งจากคำพูดของคมได้แสดงอย่างชัดเจนว่า การแต่งงานเป็นโอกาสเดียวที่ทำให้คนยากจนมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ดังบทสนทนาระหว่างคมกับน้องสาวของเขา

"... มีผู้หญิงที่อยู่เป็นโสเภณอายุสามสิบกว่าและได้แต่งงาน แต่ก็เข้าไปแล้ว และอาจจะเข้าเกิน ไปจนไม่ได้แต่งงาน ขวัญคงได้ยืมข้าววิทยุแต่งตั้งราชการขึ้นพิเศษที่เป็นนางสาวโอบย ๆ ล้วนแต่เรียนหนังสือและทำงานจนอายุเกินเกณฑ์แต่งงานแล้วเลยไม่ได้แต่งงานทั้งนั้น"

ขวัญข้าวยิ้มตามเคย "ก็ไม่เห็นเป็นไรนี่จ๊ะ"

"ไม่เห็นด้วย พวกนั้นเขามีความรู้สูง แต่เรามีอะไร แม้แต่ปริญญาบัตรสักใบก็ไม่มี
ขวัญต้องทำงาน ขวัญคิดว่าขวัญจะเหมาะกับงานเสมียนหรือเลขานุการไปอีกก็ปี พอ
อายุมาก เจ้านายคงรู้ขวัญ งานเลขานุการเหมาะสำหรับคนสวย กระฉับกระเฉงเท่า
นั้น ไม่เหมาะกับสาวใหญ่อึดอาด เราไม่มีความรู้ ไม่มีเงิน ไม่มีอำนาจหรือตำแหน่ง
หน้าที่การงานดี ๆ พอเสริมความงาม นี่คิดว่าควรจะฉวยโอกาสไว้ถ้ามี"

(สุภา สิริสิงห. 2521 : 116 - 117)

ถึงขวัญข้าวจะไม่แสดงความเห็นคล้อยตามความคิดของคม แต่จากการกระทำของเธอ
ที่เป็นภรรยาน้อยคุณรุ้งก็แสดงให้เห็นว่า เธอมีความคิดเดียวกับคมเช่นกัน

เหตุการณ์ในเรื่องภาพลวงได้สะท้อนภาพการดำเนินชีวิตที่สับสนของคนในสังคมอย่าง
เด่นชัด ดังจะเห็นจากพฤติกรรมของขวัญข้าวที่เป็นภรรยาน้อย และพฤติกรรมของคมที่พยายาม
ผูกมัดลูกสาวเศรษฐีให้แต่งงานด้วย

หากพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้สองพี่น้องต้องใช้ชีวิตเช่นนั้นจะเห็นว่ามาจากปัจจัย
แวดล้อมที่มีฐานะยากจน และตัวละครทั้งสองนี้ก็ได้ต่อสู้กับความยากจน โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง
ต้องดีงามใด ๆ ขอเพียงให้สภาพความเป็นอยู่ของตนดีขึ้นเท่านั้น

การกระทำของคมและขวัญข้าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงศีลธรรมในสังคมที่เสื่อมทรามลง
มนุษย์มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนที่ผู้อื่นจะได้รับจากการกระทำของตน
บางครั้งทำให้มนุษย์ปฏิบัติต่อกันอย่างไร้มนุษยธรรม ดังที่คมให้เจ็กไปทำแท้งเพื่อตัดภาระรับผิดชอบ
ชอบที่จะเกิดขึ้น แล้วเขาจะได้แต่งงานกับลูกสาวเศรษฐีตามที่หวังไว้ ซึ่งในจุดนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็น
ว่าการกระทำของคมและขวัญข้าวเป็นการกระทำที่ไม่สมควร เพราะสุดท้ายผลที่ทั้งสองได้
รับคือความทุกข์ใจ ความโศกเศร้า และผู้อ่านจะพบปรัชญาชีวิตข้อหนึ่งแฝงอยู่ในเรื่องของคม
และขวัญข้าวเหมือนกับเป็นการเตือนของผู้เขียนที่ว่าชีวิตที่เดินไปในทางที่ไม่ถูกต้อง เหมือนภาพ
ลวงที่ไม่จริงยั่งยืน

ไม่ต้องลม (พ.ศ.2523)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

ไม่ต้องลม เป็นนวนิยายอีกเรื่องของ โบนันที่กล่าวถึงคนจีนที่เข้ามาค้าขายในเมืองไทย มีลักษณะคล้ายกับเรื่องจดหมายจากเมืองไทยอยู่มาก ดังจะเห็นจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องต่อไปนี้

เหตุการณ์ช่วงแรกกล่าวถึงทิวชายจีนที่เกิดในเมืองไทยแล้วย้ายไปอยู่กับญาติที่เมืองจีนตั้งแต่เล็ก ๆ ชีวิตในวัยเด็กของทิวจึงผูกพันกับขนบธรรมเนียมประเพณีจีนมาก ทิวมีคู่หมั้นหมายเป็นลูกพี่ลูกน้องต่างแซ่กันชื่ออั้งเจ็ก และคาดหวังว่าจะแต่งงานกันเมื่อโตขึ้น แต่ทิวถูกอาของเขากลับแก่งการต่าง ๆ นานาจนต้องหนีไปอยู่ต่างบ้าน ซึ่งก่อนไปเขาสัญญากับอั้งเจ็กว่าจะกลับมาในอีก 6 เดือนข้างหน้า บังเอิญช่วงนั้นเกิดสงครามในเมืองจีนทำให้ทิวต้องระเหเร่ร่อนไปอยู่กับทหารระยะหนึ่ง กลับไปหาอั้งเจ็กตามสัญญาไม่ได้

เหตุการณ์ในช่วงที่ 2 ผู้การเดียนนายทหารชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่งชอบพอนิสัยใจคอของทิวได้ขอให้ทิวเป็นบุตรบุญธรรมของเขา ต่อมาทิวได้ช่วยเหลือบุญธรรมของเขาขณะบาดเจ็บในสงครามทำให้บุญธรรมซาบซึ่งนำใจทิวมากขึ้น เมื่อสงครามเริ่มสงบบุญธรรมได้ช่วยให้ทิวทำกิจการค้าขายจนเริ่มตั้งตัวได้ ช่วงนี้ทิวได้ติดต่อไปทางอั้งเจ็ก จึงทราบว่าเธอแต่งงานไปแล้ว ทิวเสียใจมากไม่มีกำลังใจที่จะทำการค้าขายต่อไป บังเอิญญาติจากเมืองไทยมาเยี่ยมและส่งข่าวว่าพ่อแม่ซึ่งอยู่เมืองไทยเสียชีวิตแล้ว ทิวจึงถือโอกาสนี้มาเมืองไทยเพื่อจัดการพิธีศพ

ต่อมาเป็นเหตุการณ์ในช่วงที่ 3 ที่กล่าวถึงทิวเมื่อมาอยู่เมืองไทยได้รับความลำบากมาก เพราะญาติที่เมืองไทยนำเงินของทิวไปเล่นการพนันจนหมด ทิวจึงเร่ร่อนรับจ้างทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามแต่ความสามารถจะทำได้ กระทั่งเขาได้พบกับปิ่นหยกลูกหลานชายเลื้อผ้าแห่งหนึ่ง และต่อมาก็ได้แต่งงานกัน ในช่วงนี้จึงยึดอาชีพส่งผลไม้ขายตามต่างจังหวัด กำไรบ้างขาดทุนบ้างก็ทนทำไป จนในที่สุดที่มีน้ำท่วมกรุงเทพอย่างหนัก เขาก็ได้เปลี่ยนอาชีพมารับเหมาก่อสร้าง ซึ่งเป็นกิจการที่เจริญขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้มีฐานะร่ำรวย

หลังจากนั้นเป็นเหตุการณ์ในช่วงสุดท้ายที่ทิจอมีฐานะร่ำรวยแล้ว เขาได้กลับไปเมืองจีนอีกครั้งเพื่อตามหาอั้งเจ็ก แต่ไม่พบเธอและเมื่อกลับมาเมืองไทยก็พบว่าในช่วงที่เขาไม่อยู่นั้นก็มีการขาดทุนไปมาก ทิจอเสียใจมากและรู้สึกผิดจึงได้ให้สัญญากับปิ่นหยกว่า เขาจะลี้ภัยไปเพื่อฟื้นฟูกิจการให้ก้าวหน้าดังเดิม

แนวคิดสังขยาในเรื่องไม่ต้องลบ

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมจะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต

โบตันได้แสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อทิจอตัวละครเอกของเรื่องนี้อย่างมาก ผู้อ่านจะพบว่าชีวิตของทิจอเป็นชีวิตที่น่าจะมีความสุขเพราะเกิดในตระกูลสูงและฐานะดีแต่จากการที่เขาอยู่ในความดูแลของอาที่โลภหวังในทรัพย์สินสมบัติ พยายามกลั่นแกล้งเขาอย่างหนัก ทิจอจึงมีวิถีชีวิตผันแปรไปจากที่ควรจะเป็น

ในส่วนนี้โบตันได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของทิจอว่า เขาเป็นคนที่ขยันขันแข็งคนหนึ่ง ดังนั้นเมื่อชีวิตผันแปรไปในทางตกทุกข์ได้ยาก ทิจอจึงเป็นตัวละครที่มานะพยายามทุกวิถีทางในการต่อสู้ชีวิตอย่างไม่ย่อท้อ เรื่องราวที่เขาดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดนับแต่หนีจากบ้านอาเมื่อครั้งอยู่เมืองจีน กระทั่งมาเมืองไทยแล้วถูกญาติปอกลอกจนสิ้นเนื้อประดาตัว จึงเป็นเรื่องราวของบุคคลที่สู้กับมรสุมชีวิตอย่างหนักมาตลอด เพราะหากว่าทิจอเป็นตัวละครซึ่งมีความเกียจคร้านเป็นพื้นฐานเสียแล้ว ถึงแม้จะมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตบิบบังคับก็คงจะไม่เพียรพยายามดิ้นรนในการประกอบอาชีพ ดังจะเห็นจากช่วงที่ทิจอทำกิจการค้าขายเมื่ออยู่เมืองจีนโดยการลงทุนให้ของพ่อบุญธรรม ทิจอต้องดิ้นรนแม้จะเหนื่อยสลายตัวแทบขาด

"กว่าจะได้เอนกก็เกือบสองยาม เพราะต้องสำรวจสินค้าว่ามีอะไรหมดไป อะไรต้องหาซื้อมาเพิ่มเติม เสรีจแล้วจึงชักเสื้อผ้าเข้าเอน หัวถึงหมอนหลับเป็นตาย ตื่นตั้งแต่ตีสี่ไปหาซื้อสินค้ามาเข้าร้าน จัดแจงให้เรียบร้อย แล้วขายของเรื่อยไปจนค่ำ ไม่มีเวลา

หย่อนใจเดินเที่ยวเล่น ดูวิวดูละคร หรืออ่านหนังสือ เช่นเมื่อก่อน"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 339)

เมื่ออยู่เมืองจีน ทิโจได้รับการอุปถัมภ์จากพ่อขุนธรรม แต่เมื่อทิโจมาเมืองไทยและถูกญาติพี่น้องปองลอบจมน้ำเนื่อประดาตัว ชีวิตของเขาสิ้นไร้ไม้ตอกอย่างที่สุด ไม่มีทั้งเงินทอง ไม่มีญาติมิตร รอบข้างมีแต่คนไทยซึ่งก็เป็นคนแปลกหน้าสำหรับเขาทั้งนั้น แต่เขาก็ต้องดิ้นรนแม้จะนิสสมเพศตัวเองอยู่ไม่ไยย ดังจะเห็นในตอนที่ว่า

"นึกถึงสภาพของตนในเวลานี้แล้วทิโจรู้สึกทุเรศเต็มทน แอบเข้ามานอนในห้องโถงของโรงแรม อาบน้ำในห้องส้วมของโรงแรม แอบเข้าแอบออกอยู่ราวกับเป็นขโมยชั้นต่ำ"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 55)

ส่วนอาหารการกินของเขานั้น ทิโจต้องอาศัยน้ำข้าวจากพ่อครัวของโรงแรมทุกวัน ชีวิตของเขาช่วงนี้ลำบากยากแค้นแทบจะอดตาย แต่ทิโจก็สู้กับชีวิตไม่ย่อท้อดังในเหตุการณ์ช่วงที่ 3 ซึ่งเขารับจ้างทำงานต่าง ๆ ไปเรื่อย ๆ ตามแต่ความสามารถจะเอื้ออำนวย กระทั่งแต่งงานมีครอบครัวฐานะของเขาก็ยังไม่มั่นคงเท่าไรนัก จนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เขาเปลี่ยนอาชีพมาดำเนินการรับเหมาก่อสร้าง ฐานะจึงมั่นคงขึ้น แต่เมื่อเขาไปเมืองจีนเพื่อตามหาคู่รักเก่า ให้ภรรยาและลูก ๆ อยู่ดูแลกิจการกันตามลำพัง กิจการของเขาก็ตกต่ำลง ทิโจจึงรู้สึกผิดในครั้งนี้อย่างมาก เขาตั้งใจว่าจะฟื้นฟูกิจการให้ก้าวหน้าดังเดิมดังที่เขากล่าวกับภรรยาว่า

"เราจะตั้งตัวใหม่ ไม่ว่าอะไรจะประสบเหตุร้ายอย่างไรอีก เราล้มแล้วเราก็ลุกขึ้น ไม่มีวันยอมแพ้"

(สุภา สิริสิงห 2523 : 734)

ชีวิตของทิจิโอะมีความผันแปรมาตั้งแต่เด็ก ระเบิดร่อนจากเมืองจีนมาเมืองไทย แต่เขาก็ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมรอบข้างได้ดี ไม่เคยย่อท้อต่อชีวิตแม้จะพบกับอุปสรรค ขณะเดียวกันก็ยังมีสำนึกของความเป็นคนจีนอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นจากบั้นปลายชีวิตยามชราที่เขา มองphan กอไผ่ในห้องส่วนตัว เขามีความคิดว่า

"แม้ไม่ก่อกองจะมีแขนงเล็ก ลำน้อย ไม่มั่งคั่งงามกอใหญ่ดั่งหวังแต่ก็ยังอยู่ในกอเดียวกัน มิได้ถูกแบ่งแยกไปไหน
ยามลมพายุโหมกระหน่ำ ไผ่ทั้งกอก็ยังร่วมกันต้านลมแรงถึงจะเสียดสีเอนลู่ก็กลับคืนขึ้นดังเดิมได้ด้วยอาศัยสามัคคีเป็นหลัก"

(สุภา สิริสิงห 2523 : 735)

จะเห็นว่าความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเขามาตลอดและเขาเองก็เปรียบเสมือนต้นไม้ต้นหนึ่งที่ยืนหยัดอยู่ได้แม้จะถูกพายุกระหน่ำมาซ้ำแล้วซ้ำเล่า

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

ความโลภทำให้มนุษย์ทำร้ายกันโดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือด

ประเด็นของความโลภนี้เป็นประเด็นที่ไม่เด่นนักแต่เป็นส่วนที่น่าเสนาะเข้ามาเพื่อให้วิถีชีวิตของตัวละครเอกเปลี่ยนแปลงไปโดยมีสาเหตุมาจากความโลภความริษยาของผู้เป็นอาเป็นสำคัญ

อาของเขาริษยาที่จิโอะว่าจะมีอนาคตดีกว่าลูกของตัวเองจึงพยายามกลั่นแกล้งไม่ให้ทิจิโอะเรียนหนังสือ โดยให้ไปทำนาแทน ทิจิโอะจึงพยายามหนีอาไปที่บ้านป่าซึ่งเป็นญาติห่าง ๆ ของเขา ในละแวกนั้น ทุกคนที่บ้านป่ารักทิจิโอะทุกคนและหวังจะให้ทิจิโอะแต่งงานกับน้องเจ้าลูกสาวของป่า เมื่อเขาโตขึ้น ซึ่งทำให้อาริษยาที่จิโอะมากขึ้นถึงขั้นทารุณทรมานทิจิโอะจนกระดูกซี่โครงหัก ดังที่น้องเจ้ากล่าวกับทิจิโอะว่า

"ทำไมไม่บอกพี่ว่าลำบากถึงเพียงนี้ เมื่ออยู่บ้านแค่เตี้ยอยู่เหมือนเจ้าชาย อาหารการกินบริบูรณ์ บ้านแค่เตี้ยเป็นเพียงญาติเกี่ยวดอง ยังไม่เคยทารุณกับน้องอย่างนี้เลย"

"น้องเองก็ไม่เข้าใจเหมือนกัน ท่านเป็นอาแท้ ๆ ก็เหมือนพ่อ เมื่อตอนน้องมาอยู่กับคุณย่าใหม่ ๆ คุณอายังไม่ไปต่างประเทศ น้องยังจำได้ว่าคุณอาเคยให้น้องที่คอปไปเที่ยวเล่น"

"เพราะเขายังไม่มีลูกเมียนั่นเอง เดี่ยวนี้เขามีลูกของเขาเองแล้ว เห็นคุณยาย...

เอื้อคุณย่าของน้องรักน้องมากเพราะสงสัยว่าอยู่ไกลพ่อแม่เลยริษยากระมัง"

(สุภา สิริสิงห 2523 : 126)

การล้นเกินของอั้งเจ็กมีมูลความจริงเพราะสาเหตุที่อากลั่นแกล้งที่จื้อนั้นมาจากเรื่องที่ดินซึ่งเป็นมรดกของทิจิ๋วและอาของเขาเป็นผู้ดูแลอยู่นั่นเอง ดังที่ญาติผู้ใหญ่ได้กล่าวถึงการกระทำของอาคนนั้นว่า

"พ่อแม่เขาก็ตายหมดแล้ว ถือดีรังแกได้รังแกเอาเห็นว่าเด็กไม่มีทางไปกระมัง หรือว่าจะให้มันตายเสียก่อนที่ดินจะได้ไม่ต้องถูกแบ่งแยก ตกเป็นของตัวคนเดียวถึงได้ทรمانกันอย่างนี้"

(สุภา สิริสิงห 2523 : 127)

อากลั่นแกล้งที่จื้ออย่างหนักนอกจากให้ทำงานแล้วเขาต้องคอยหย่า หมักบู้ย เลี้ยงวัว ผ่าหิน หาดิน ขุดดิน ปลูกผัก ขุดมัน และยังให้อุดอาหารจนผอมโซ ดังที่ป้าของเขากล่าวถึงอาว่า

"ความโลภความริษยาเท่านั้นทำให้เขากลายเป็นเสือที่กินแม่กระทั่งลูกหลานของตนเอง"

(สุภา สิริสิงห 2523 : 136)

ความโลภในสมบัติของหลาน และความริษยาที่ไม่ต้องการเห็นหลานได้ดีกว่าลูกของตน ทำให้อาของเขาร้ายกิริยาต่าง ๆ นานาโดยไม่คำนึงเลยว่ากิริยา คือหลานแท้ ๆ ของเขาเอง และถึงแม้ผู้ใหญ่ทางบ้านป้าจะตำหนิอาของเขานเพื่อให้เลิกการรุกรานกิริยา ก็ยังไม่เป็นผลสำเร็จในทางตรงกันข้ามอากลับทำร้ายกิริยามากขึ้น และห้ามเขาไปที่บ้านป้าอีก ดังที่อาล่าวกับเขาในวันหนึ่งเมื่อกิริยากลับจากบ้านป้า

"อ้อ...วันนี้เจ้าหนีไปบ้านแซ่เดียวโดยไม่ขออนุญาตไม่ต้องกินข้าวเย็น...ต่อไปให้ห้ามไปบ้านโน้นเด็ดขาดไปอีกเมื่อไรเป็นเห็นดีกัน" คุณอาคว้าไม้ตะนดคู่มือฟาดไปต้นแขนหลานชาย เต็มแรง

"ขึ้นไปอีก ข้าจะไม่ฟาดเจ้าตรงนี้ แต่จะตีให้หัวแตกให้มันปางตายไปเลย เจ้าทีเดียวด่วนเหตุ ทำให้ข้าเสียหน้า ญาติที่คน ๆ มาต่อว่าข้าหาว่าทำตัวไม่ดี แต่ข้าไม่สนใจหรอก โอ้ญาติสังคังพวกนี้ข้าจะทำตามใจข้า ใครจะทำไม"

(สุภา สิริสิงห 2523 : 137 - 138)

ความโลภความริษยา ประกอบกับความถือดีด้านไม่ละอายใจในความผิดของตนทำให้อาการรุกรานกิริยาต่อไป โดยไม่คำนึงถึงสิ่งใดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือมนุษยธรรมที่พึงมี

เรื่องไม่ต้องลม ได้สะท้อนให้เห็นความเคลื่อนไหวทางสังคมช่วงหนึ่งที่มีคนเงินอพยพเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองไทย เช่นเดียวกับเรื่องจดหมายจากเมืองไทย และการดำเนินเรื่องนั้นก็ได้นึกเวลาและสถานที่จริงไว้อย่างชัดเจนตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2473 - พ.ศ. 2485 ทำให้ฉากในเรื่องมีความสมจริงมากขึ้น

ทางด้านตัวละครพบว่ากิริยาเป็นชาวจีนยากจนที่ผ่านชีวิตในวัยเด็ก วัยหนุ่ม ผ่านการทำงาน ความรัก...การแต่งงานเช่นเดียวกับคนทั่ว ๆ ไป และชีวิตของเขาก็มุ่งเรื่องและตกต่ำสลับกันอยู่ตลอดเวลา

จากวิถีชีวิตของทิจิโอบุ๊แต่วัยเด็กเป็นต้นมาผู้เขียนได้แทรกแง่คิดในการดำเนินชีวิตไว้หลายตอนเช่นความขยันอดทนที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จ ความไม่ยอมพ่ายแพ้แก่ชีวิตเมื่อพบอุปสรรคและความล้มเหลว และท้ายสุดที่เป็นปรัชญาชีวิตที่สำคัญในเรื่องนี้คือการปรับตัวโอนอ่อนผ่อนตามสภาพแวดล้อมรอบตัวคุณๆเดียวกับต้นไม้ยามต้องลมจะทำให้มนุษย์ผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ด้วยดี

ชีวิตของทิจิโอบุ๊ในแวดลอมทั้งคนดีและคนชั่วจะพบว่าในตอนต้นเรื่องทิจิโอบุ๊ถูกอาก้านแก๊งจ้องต้งหนีออกจากบ้าน ซึ่งนอกจากจะแสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของทิจิโอบุ๊นั้นถูกกำหนดจากครอบครัวข้างแล้วยังแสดงถึงศีลธรรมที่เสื่อมทราม คนมีความโลภครอบงำทำร้ายกระทั่งญาติของตนเอง แต่ด้วยความดีของทิจิโอบุ๊เมื่อเขาได้พบคนดีเช่นผู้การเคียน ผู้การก็ได้ให้ความช่วยเหลืออุปการะเขาและรับเขาเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งในจุดนี้เหมือนกับผู้เขียนจะเป็นกำลังใจให้คนประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องมีความเชื่อมั่นในการกระทำของตน ไม่ใช่ชั่วเขาประพฤติชั่วเมื่อพบมรสุมชีวิต

กลืนดอกส้ม (พ.ศ. 2523 - 2524)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

เรื่องกลืนดอกส้มนี้เริ่มต้นได้วางลำดับเหตุการณ์ในเรื่องเป็น 3 เหตุการณ์ด้วยกันดังนี้ ช่วงแรกเป็นการกล่าวถึงสภาพชีวิตของครอบครัวหนึ่งซึ่งเป็นชาวสวนส้ม ครอบครัวนี้มีลูก 3 คน คนโตชื่อส้มโอ คนกลางชื่อทองดี และคนเล็กชื่อเชียวหวาน เด็กทั้ง 3 เติบโตขึ้นท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่ได้รับอิทธิพลของสังคมเมืองจนย่างเข้าวัยหนุ่มสาว

ต่อมาเป็นเหตุการณ์ในช่วงที่ 2 ที่กล่าวถึงวิถีชีวิตของ 3 พี่น้อง ซึ่งแตกต่างไปจากชาวสวนส้มดั้งเดิม ที่ยึดอาชีพทำสวนตามบิดามารดา กล่าวคือ ส้มโอนี่สาวคนโตนั้นเรียนจบแพทย์ในเมืองไทยแล้วได้ทุนไปเรียนต่อต่างประเทศ ที่นั่นเธอได้แต่งงานและมีลูกกับเวชเพื่อนนักศึกษาแพทย์ด้วยกัน โดยไม่ได้บอกให้ทางบ้านทราบ ต่อเมื่อเธอและเวชมีความคิดขัดแย้งกันส้มโอจึงพาลูกกลับมาอยู่เมืองไทย ส่วนทองดีเมื่อเรียนกฎหมายจบได้ทำงานทางด้านกฎหมายตรงตามที่

เรียนมาแต่ด้วยความเป็นคนตรงทำให้มีผู้ที่เสียประโยชน์จากการกระทำของเขาตามปองร้ายอยู่เสมอ และสำหรับเซียวหวานเมื่อจบครูได้ทำงานสอนหนังสือในโรงเรียนใกล้ ๆ บ้าน ช่วงนี้เธอได้รู้จักกับสันต์หมอนั่นซึ่งเป็นญาติของเวซทั้งสองรักชอบกันและแต่งงานกันในเวลาต่อมา

และในช่วงสุดท้ายได้กล่าวถึงปัญหาครั้งใหญ่ของชาวสวนส้มขณะนั้นคือ เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ สวนส้มเสียหายมาก พ่อของสามพี่น้องคิดมากจนล้มป่วยลง ช่วงนี้เซียวหวานต้องรับภาระหนักดูแลพ่อและช่วยครอบครัวกู้สวน เนื่องจากเมื่อเธอแต่งงานแล้วยังอาศัยอยู่ในละแวกเดียวกับครอบครัวเดิม ในขณะที่พ่อป่วยและสวนส้มเสียหายชีวิตของเซียวหวานก็ถูกโชคชะตาซ้ำเติม เมื่อหมอลันต์สามีของเธอป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง และมีแนวโน้มเป็นอัมพาตทำให้ต้องพักรักษาตัวอยู่นาน แต่เซียวหวานก็มีयो่ต่อต่อมรสุมชีวิต เธอพยายามทำหน้าที่ของลูกและหน้าที่ของภรรยาอย่างดีที่สุดจนผ่านอุปสรรคเหล่านั้นมาได้

แนวคิดทางสังคมในเรื่องกลิ่นดอกส้ม

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

1. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมือง

ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อคนในสังคม อย่างเด่นชัดสองประการคือ ประการแรกทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไป และประการที่สองทำให้เกิดปัญหาตามมา

ประการแรกที่ทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไปจะเห็นได้จากเหตุการณ์ในเรื่องที่กล่าวถึงว่าเมื่อสังคมชาวสวนแถบนี้เปลี่ยนเป็นสังคมเมืองทีละน้อย การปฏิบัติตัวของชาวบ้านบางคนเริ่มเปลี่ยนไปจากการประกอบอาชีพทำสวนตามรอยพ่อแม่ จะเห็นว่าในเรื่องนี้ลูกสาวชาวสวนเริ่มไปประกอบอาชีพอื่น ตามความถนัดของตนเพราะเหตุว่าเมื่อความเจริญเข้ามาทำให้สังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ความสำคัญของอาชีพเกษตรกรรมก็ลดน้อยลง และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการเกษตรด้วย คนรุ่นหลังที่เติบโตขึ้นมาจึงไม่สนใจประกอบอาชีพ

ทางการเกษตรตามรอยบิดามารดาตั้งเช่นที่ผ่านมา ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปนั้นจะเห็นจากในช่วงแรก ที่กล่าวถึงการคมนาคมของคนละแวกนั้นเริ่มเปลี่ยนจากเรือเป็นรถสองแถว

"อย่างสวนตากำเวลานี้แค่กระโดดข้ามลำปะโดงก็ถึงถนนซอยแล้ว แกไม่ต้องใช้เรืออีกเลย แกจ้างรถสองแถวมาจอดที่สุดซอยตรงลำปะโดง แล้วแกก็ขนผลไม้ขึ้นรถไปตลาดใกล้เคียว แกขายเรือไปแล้ว มีสองลำแกขายหมดเลย บอกว่าไม่ต้องใช้แล้ว แต่แกเสียค่าสมนาคุณให้เจ้าของซอยเขาบ้าง เพราะว่ามันเป็นซอยส่วนบุคคลมีเจ้าของเขาตัดซอยเพื่อแบ่งขายที่"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 32)

ความจริงทำให้การคมนาคมจากที่ใช้เรือเปลี่ยนเป็นใช้รถและเป็นเหตุให้มีผู้คนมาปลูกบ้านในที่จัดสรรแบ่งขายเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้คนที่เข้ามาอยู่นี้มักจะมาจากถิ่นอื่น และมีได้เป็นเกษตรกรเช่นชาวสวนส้มเดิม ดังจะเห็นสภาพดังกล่าวผ่านทัศนียภาพของเขียวหวาน

"เวลาผ่านไปทางซอยสวนตากำเดิม นอเห็นพวกที่มาปลูกบ้านในที่จัดสรรแบ่งขายปลูกหญ้าทำสนามเขียว ๆ แล้วนอบ่นว่าพวกนี้มันบ้า ตันมะม่วงดี ๆ มะพร้าวงาม ๆ โค่นทิ้งหมด สวนคว่ำก็ไม่ได้ทำ ลับดปลูกหญ้าแทน ไม้รู้จะปลูกไปทำไม ที่ทางมีไม้รู้จักคิดปลูกผักผลไม้จะได้ประหยัดเงินค่ากับข้าว"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 68)

นอของเขียวหวานไม่เข้าใจพฤติกรรมของสมาชิกใหม่ที่เข้ามาอยู่ในละแวกเดียวกัน เพราะเป็นสิ่งที่ชาวบ้านแถบนี้ไม่เคยปฏิบัติกันมาก่อน แต่เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปนาน ๆ ชาวบ้านแถบนี้ก็เข้าใจไปเอง และบางครั้งก็อาจจะปฏิบัติตามไปด้วยเพราะความเคยชินจนรู้สึกเป็นเรื่องธรรมดา

ประการที่สองที่ชี้ให้เห็นปัญหามลภาวะที่ตามมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทไปสู่สังคมเมือง จะเห็นได้จากบางตอนที่ผู้เขียนบรรยายสภาพแวดล้อมของชาวบ้านแถบนั้นไว้ว่า

"มันสกปรกจริง ๆ นะ ตั้งแต่ถนนสายใหม่มันเสร็จผู้คนมากขึ้นทุกวัน มีการตัดถนนซอยเข้ามาลึก ๆ ใกล้เคียงกับพวกเราขึ้นเรื่อย ๆ เขาแบ่งที่ดินขายเป็นแปลง ๆ ต่อไฟฟ้าเข้ามาให้ใช้ แต่...ดูสิว่าผลมันเป็นยังไง มีคนเข้ามาตั้งโรงงานก็แห่งแล้ว มีอุ้งรกเวลาเขาล้างรถน้ำมันลอยหน้าน้ำเข้ามาเห็นถนัดเลย ขยะก็เยอะขึ้นทุกวัน ๆ ...ถุงพลาสติกเต็มไปหมด เวลาน้ำขึ้นบ่อยยังชั่วหน่อย ตอนน้ำลงละน้ำดู...บางวันเหม็นจะแย่เพราะโรงงานปล่อยน้ำเสียลงมา"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 28)

มลภาวะของสังคมชนบทที่เกิดขึ้นเนื่องมาแต่ความเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมือง หรือที่เรียกได้ว่าเป็นปัญหาที่เข้ามาพร้อมกับความเจริญของท้องถิ่น เป็นปัญหามากในปัจจุบัน เพราะการขยายตัวของเมืองมีอัตราสูงขึ้น พื้นที่เขตชานเมืองที่ผู้คนอาศัยอยู่จึงเกิดปัญหาเดียวกันกับที่ตัวละครประสบมาทั้งโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสีย และความสกปรกของสิ่งปฏิกูล นอกจากนี้การที่มีคนอยู่อาศัยมากขึ้นและเป็นคนที่มาจากราย ๆ แหล่ง ปัญหาที่ร้ายที่สุดก็คือปัญหาอาชญากรรม ดังที่ตัวละครได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

"เวลานี้ซอยบ้านเรามีคนมากขึ้น มีโรงงานสองโรง สามโรง คนงานหนุ่ม ๆ อีสาน เข้า ๆ ออก ๆ เยอะแยะ เริ่มมีก๊วย มีก๊วน ต่อไปอาจจะมียาโมย"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 246)

ผลของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทไปเป็นสังคมเมือง นอกจากทำให้การดำเนินชีวิตของตัวละครในสังคมเปลี่ยนไป ความปลอดภัยในการดำรงชีวิตของคนในสังคมก็ลดน้อยลงไปด้วย ทั้งอันตรายที่เกิดจากสารเคมี สิ่งปฏิกูล และอาชญากรรมซึ่งสามารถทำลายชีวิตของคนในสังคมได้อย่างง่ายดาย อันเป็นการชี้ให้เห็นถึงภัยที่ตามมาจากการพัฒนาชุมชนได้อย่างชัดเจน

2. ความผูกพันของชาวสวนกับอาชีพ

ประเด็นนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทไปสู่สังคมเมือง ชาวบ้านหลายคนเปลี่ยนอาชีพเดิมของตนไปตามสภาพแวดล้อม แต่สำหรับชาวสวนส่วนใหญ่จะมีความผูกพันกับอาชีพของตนอย่างมาก พ่อของเขียวหวานเป็นตัวแทนของเกษตรกร ผู้ผูกพันกับสวนอย่างเห็นได้ชัด เมื่อน้ำท่วมใหญ่ น้ำทะเลหนุนเข้ามาในที่ดิน ต้นไม้ที่ปลูกไว้มีท่าทีว่าจะตาย ความรู้สึกของพ่อเขียวหวานจึงเป็นดังนี้

"ต้นมะม่วงที่ฉันสวนริมคลองผลัดใบทุกต้น ใบร่วง มากมายอย่างน่ากลัวว่ามันจะรอดต่อไปไม่ได้ กระทั่งชมพูซึ่งเป็นต้นไม้ทนแดดทนฝนทนน้ำที่สุดก็ยังเปลี่ยนสี แล้วพ่อจะนอนหลับเป็นสุขได้อย่างไร"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 284)

พฤติกรรมของพ่อในช่วงนี้ที่เขียวหวานเห็นก็คือ

"...พ่อสูบบุหรี่ทุกเวลาที่ว่าง เหล้าที่เลิกไปนานแล้ว พ่อก็ซักรับดื่มอีก และไปร่วมวงที่บ้านกำนันหรือผู้ใหญ่เสมอ
แม้ได้แต่ส่ายหน้า ไม่อาจห้ามได้ด้วยรู้ว่าพ่อลุ่ม"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 284)

จากธรรมชาติที่ทำให้ชาวสวนเดือดร้อนจนมีที่ท้าวจะต้องเลิกประกอบอาชีพนี้แล้ว
ชายที่ดินให้กับพวกตั้งโรงงานอุตสาหกรรมหรือพวกทำกิจการบ้านจัดสรร ยิ่งทำให้พ่อของ
เชียวหวานทุกข์ใจหนัก ดังนั้นเมื่อเขาได้ยินลูก ๆ สนทนากันถึงเรื่องนี้ เขาจึงบอกลูกว่าเขาทน
ไม่ได้กับสภาพเช่นนั้น ดังในบทสนทนาที่ว่า

"...ถ้าน้ำมันเค็มหรือแล้งยิ่งก็ทุกก็สวนก็พังแน่ ๆ ส้มมันจะอยู่ได้ยังไง มันต้องใช้ชีวิต
เป็นสิบปีนะ ไม่ใช่สามสี่เดือน ถ้าน้ำมันเค็มตอนหน้าแล้งเราต้องเปลี่ยนไปปลูกผักหรือ
แล้วพอถึงหน้าน้ำเค็มก็หยุดปลูก ทำงานกันปีละเจ็ดเดือนพอ ถ้ามันเค็มทุกปีนะ น้ำใน
ท้องร่องมันก็ถึงเค็ม น้ำใต้ดินก็ต้องกร่อย หนัก ๆ เช้าน้ำใต้ดินก็ไม่มี... หรือว่าที่สวน
ของเราจะกลายเป็นที่ร้างแล้วเราก็ต้องขายให้พวกโรงงานตั้งโรงงาน ไม่ใช่เป็นหมู่บ้าน
จัดสรรซานเมือง พ่อคง เสียใจแย่"

"อย่าให้มันเกิดขึ้นตอนที่พ่อยังมีชีวิตอยู่นะ ลูก" พ่อเดินเข้ามาใกล้ พ่อคงได้ยินที่เราพูด
กัน" ถ้าทำอะไรไม่ได้ปลูกอะไรไม่ขึ้นก็ปล่อยมันไว้อย่างนั้นแหละ ให้พ่อตายเสียก่อน
ค่อยขาย"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 308 - 309)

แล้วที่สุดความทุกข์ใจอย่างหนักก็ทำให้เขาล้มเจ็บลงซึ่งจะเห็นว่าความผูกพันของ
เกษตรกรกับอาชีพ มีมากเหลือเกิน ถึงแม้สวนจะล้มขาดทุนย่อยยับ เขาก็ยังรักและผูกพันกับที่ดิน
ทำกินผืนนั้น ไม่ต้องการให้เปลี่ยนสภาพเป็นโรงงานหรือบ้านจัดสรร

3. สภาพแวดล้อมทำให้ชายหญิงมีเพศสัมพันธ์กันก่อนถึงเวลาอันสมควร

ประเด็นนี้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมเช่นกัน แต่เป็นสภาพแวดล้อมของสังคมที่มีต่อวัย
รุ่นจะเห็นว่าส้มโอเป็นตัวละครที่เติบโตมาในสังคมชนบทและไม่ใช้ชีวิตวัยสาวในต่างประเทศแม้
จะได้รับการอบรมมาจากสังคมไทยให้รู้จักรักษาวลสงวนตัว แต่เมื่อพบกับความเหงาและว่าเหว
ในต่างประเทศก็ทำให้เธอไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ ทำให้มีสัมพันธ์ทางเพศกับหนุ่มนัก

เรียนแพทย์จนตั้งครรภ์ เป็นที่น่าสังเกตว่าไบตันได้ให้ส้มโอเป็นตัวละครที่เข้มแข็งและมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษาอย่างดี แต่เมื่อไปเรียนต่างประเทศพบกับสภาพแวดล้อมที่ทำให้เหงาและว่าเหว่ ความที่เคยเป็นคนเข้มแข็งควบคุมตนเองได้ตลอดก็ไม่สามารถยับยั้งชั่งใจตนเองได้อีกต่อไป ส่วนความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาที่น่าจะนำมาใช้เช่น การคุมกำเนิดป้องกันการตั้งครรภ์ ส้มโอไม่ได้นึกถึงเลย เพราะเธอเชื่อใจตนเองว่ามีสติพอจะควบคุมอารมณ์ของตนได้ ดังที่ส้มโอเขียนจดหมายถึงเขียวหวานว่า

"พี่ยอมรับว่าลูกคนนี้พี่ไม่ได้ตั้งใจให้เขาเกิดมา หวานอ่านถึงตรงนี้ คงนึกค่านี้อยู่ในใจว่าพี่เป็นหมอได้ยังไง รู้ทุกอย่างกระจ่างกว่าอ่านลายฝ่ามือตัวเองในที่มืดเสียด้วยซ้ำ ยิ่งปล่อยให้ท้องขึ้นมาได้ นื่องเอยในสภาพของต่างประเทศ อากาศที่หนาวเหน็บ ผู้คนอยู่แต่ใน อาคารความเย็นเหงาของการจากบ้านจากเมืองมา แม้จะมีเพื่อนร่วมชาติให้เห็นหน้ากันทุกวันก็ยังต่างกัน เวชเป็นเพื่อนสนิทคนเดียวที่พี่มีอยู่ เราได้พบกันทุกเมื่อ เชื้อวัน เสริ้งงานก็แวะไปกินกาแฟด้วยกันที่ห้องพี่ของพี่ พี่ทำอาหารไทยง่าย ๆ เลี้ยงเขา อย่างข้าวต้มกุ้ง ต้มยำ พี่ไม่เคยคิดว่าพี่จะใจอ่อนขึ้นมาได้ พี่ตั้งใจว่าจะไม่มีสัมพันธ์กับเขาให้มากกว่าการสัมผัสสกายนอก พี่คิดว่าพี่จะควบคุมตัวเองได้ พี่ผิดเพราะมั่นใจตัวเองมากเกินไป"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 80 - 81)

นอกจากส้มโอจะมั่นใจตัวเองแล้วเธอยังเชื่อใจหมอเวชอย่างมากดังข้อความในจดหมายที่เล่าต่อไปว่า

"พี่รู้ว่าหมอเวชรักพี่อย่างจริงใจ ไม่ได้คิดจะรักเล่นสนุก ๆ พี่เองก็ชอบเขามาก ศรัทธาในความสามารถด้านการเรียนของเขาด้วย เขาเก่งกว่าพี่มาก... การที่พี่เชื่อใจหมอเวชทำให้พี่ปล่อยปะ ไม่ได้ดูแลใจตัวเอง ให้เขาสว่างเกินขอบ่อย ๆ พี่ยังควบคุมตัวเอง

ได้เสมอ พี่ยังไม่อยากผูกมัดตัวเอาไว้กับเขา เพราะพี่อยู่เหมือนกันว่าเราอยากอยู่อเมริกาอีกนานปี ถ้าพี่ผูกพันกับเขา พี่จะไม่ได้กลับบ้านจะมีปัญหาเรื่องทุน แล้ววันหนึ่งพี่ก็ควบคุมตัวเองไม่ได้เรื่องของอารมณ์ เมื่อกระเจิงแล้วก็เรียกคืนกลับไม่ได้ง่าย ๆ"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 82)

ความเชื่อมั่นในตนเองและคนรักว่าจะควบคุมอารมณ์ได้ทำให้ส้มโอประมาณ ไม่ป้องกันตนเองในเรื่องการตั้งครรภ์ ซึ่งในส่วนนี้ได้ชี้ให้เห็นว่ากามารมณ์มีอิทธิพลเหนือสติสัมปชัญญะเพียงใด บางคนนั้นคิดว่าเป็นคนเข้มแข็งแต่เมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยก็เพลอใจได้ง่าย ในจดหมายของส้มโอที่เขียนถึงน้องสาวฉบับนี้ยังกล่าวถึงเรื่องในอดีตสมัยยังอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่ขออนุญาตแม่ไปต่างจังหวัดกับเพื่อน แล้วแม่ไม่ให้ไปทำให้เธอโกรธแค้นมากที่ไม่ไว้วางใจกัน เลยแต่เมื่อมาได้บทเรียนจากต่างแดน ส้มโอก็เข้าใจแม่มากขึ้น ดังที่เล่าว่า

"หวานคงโกหกออกเมื่อครั้งที่พี่ขออนุญาตแม่ไปเที่ยวต่างจังหวัดกับเพื่อน ๆ ตอนที่อยู่ชั้นมัธยมปลาย แล้วแม่ไม่ให้ไปพี่เคืองมาก ว่าพ่อแม่ไม่ไว้วางใจลูก เพียงแค่นี้ก็ขว้างคินเพียงสองสามคิน ทำไมต้องห้ามหวง พี่คิดว่าพี่โตแล้ว อายุรุ่นนี้ย่อมจะดูแลตัวเองได้แม้อย่างบอกแม่เชื่อว่าโอเคดูแลตัวเองได้ แต่โออาจจะดูแลใจตัวเองไม่ได้ สิ่งแวดล้อมจะทำให้เพลอใจ แม่ไม่อนุญาตเด็ดขาด"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 81)

จะเห็นว่าสิ่งแวดล้อมทำให้คนเพลอใจในเรื่องกามารมณ์ได้โดยง่าย และจากทัศนะของส้มโอเกี่ยวกับเรื่องนี้ยังพาดพิงไปถึงสังคมวัยรุ่นทั่ว ๆ ไปขณะนี้ถือว่า เพราะสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่สร้างขึ้นมาทำให้เด็กวัยรุ่นยังไขว่คว้าใจตัวเองไม่ได้

"พี่ไม่ตำหนิเด็กวัยรุ่นเลยที่เขาขบขี้ใจตัวเองไม่ได้ต้องตำหนิสถานแวดล้อมที่สร้างโอกาสแก่เขา ร้านอาหารที่มีคนมองหน้ากันไม่เห็น โมเต็ลที่มีกลิ่นแรง พ่อแม่ที่ปล่อยให้ลูกไปเที่ยวโดยไม่ดูเวลา ภาพยนตร์ที่ยั่วอารมณ์ทางเพศ หนังสือนิยายรักหวานแหม่นเชิ๊ส หนังสือเชิ๊สโดยตรง หนังสือโป๊ หนังสือที่แสดงอะไร ๆ ทางนี้ อย่างโจ่งแจ้ง สิ่งเหล่านี้พบได้ง่ายเกินไปจริง ๆ แล้วยังผู้หญิงหากินที่มีอยู่หนาแน่นในบางท้องที่ สถานอาบอบนวดกึ่งโรงโสเภณี มันเต็มเมืองจริง ๆ ยิ่งพวกสถานเรีงรมย์ตอนกลางคืนอีกละ แต่เมื่อเกิดอะไรขึ้นผู้ใหญ่ก็ลงโทษเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายหญิง ที่ถูกต้องลงโทษผู้ใหญ่ต่างหากไม่ว่าผู้ใหญ่ทางบ้านหรือผู้ใหญ่ของบ้านเมือง"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 82)

จากสถานแวดล้อมในสังคมข้างต้น เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุที่วัยรุ่นประพฤติตัวไม่เหมาะสมและในข้อความข้างต้นนี้ยังเป็นการพยายามชี้ให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญา โดยยึดหลักการว่าผู้ใหญ่ทางบ้าน และผู้ใหญ่ของบ้านเมืองควรควบคุมดูแลวัยรุ่นและสิ่งแวดล้อมของวัยรุ่นให้มากกว่านี้

เรื่องกลิ่นดอกส้ม สะท้อนปัญหาสังคมหลายด้านด้วยกัน อันดับแรกได้แก่ ปัญหาการขายตัวของเมืองไปสู่ชุมชนชนบท ทำให้เกิดมลภาวะต่าง ๆ ตามมา มีโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสีย แม่น้ำลำคลองเน่าเหม็น มีคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยบริเวณนั้นก่ออาชญากรรมขึ้น และผลจากการขายตัวของสังคมเมืองนี้ได้ทำให้วิถีชีวิตของคนแถบนั้นเปลี่ยนไปด้วย ดังจะเห็นจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็เปลี่ยนเป็นอุตสาหกรรม ในส่วนนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยแวดล้อมทางสังคมมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

อันดับสองได้แก่ ปัญหาที่กฎหมายอยู่เหนือกฎหมาย ดังจะเห็นจากการที่ทองดีถูกกลุ่มผู้มีอิทธิพลทำร้ายเพราะเขาเป็นนักกฎหมายที่ซื่อตรง ไม่ยอมบิดเบือนความจริงให้คนผิด และเมื่อทองดีถูกฟ้องร้ายกฎหมายก็ไม่สามารถคุ้มครองเขาได้ ทำให้ทองดีต้องหลบหนีกลุ่มอิทธิพลนั้นตลอดเวลา

อันดับสุดท้ายได้แก่ปัญหาของพวกวัยรุ่นที่มีเพศสัมพันธ์กันก่อนเวลาอันสมควร ดังกรณีของส้มโอที่ไปเรียนต่างประเทศ แล้วมีความสัมพันธ์กับवेशเพื่อที่เรียนด้วยกันจนตั้งครรภ์ จะเห็นว่าการจากถิ่นฐานไปเรียนต่างประเทศทำให้วัยรุ่นเหวว่าเหว และเพลิดเพลินไปกับเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ได้ง่าย อันเป็นการแสดงถึงปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์กันก่อนถึงเวลาอันสมควร

เกี่ยวกับตัวละครพบว่า เป็นสามัญชนธรรมดาประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยที่ผู้เขียนจำลองสภาพชีวิตของชาวสวนส้มแถบฝั่งธนบุรีมาอย่างละเอียดลออ ให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างชาวสวนกับอาชีพของเขา ดังที่พ่อของส้มโอพยายามต่อสู้กับสภาพน้ำท่วมเพื่อไม่ให้สวนส้ม แต่เมื่อไม่มีท่าทีว่าจะกู้สวนไว้ได้ และต้องขายที่ดินให้กับพวกทำหมู่บ้านจัดสรรแถบนั้นเขาจึงเสียใจมากจนล้มเจ็บลง

การแทรกเหตุการณ์น้ำท่วมทำให้ชาวสวนได้รับความเสียหายนี้ เมื่อพิจารณาจะพบว่า เป็นการนำเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นเมื่อครั้งน้ำท่วมแถบชานเมืองกรุงเทพฯ ในปี 2523 มาดัดแปลงให้เข้ากับปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องได้อย่างเหมาะสม

จะพบว่าการเสนอประเด็นหลักในเรื่อง ผู้เขียนมองสังคมโดยรอบขณะที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าการขยายตัวเป็นสังคมเมืองนั้นจะทำให้ชุมชนเจริญขึ้น ผู้เขียนกลับชี้ให้เห็นข้อเสียที่ตามมาทั้งในด้านวัตถุ และจิตใจ

นอกจากนี้ในตอนท้ายที่ให้ครอบครัวนี้พบกับปัญหาสวนส้มและหัวหน้าครอบครัวล้มเจ็บ ผู้เขียนก็ได้แสดงถึงการไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตาของคนในครอบครัว โดยให้เชียวหวาน ลูกสาวคนเล็กที่ขณะนั้นแต่งงานไปแล้วกลับมาดูแลพ่อและกู้สวนทั้งที่ขณะนั้นสามีเธอล้มเจ็บลงอีกคนหนึ่งและที่สุดเธอก็ประสบความสำเร็จกู้สวนไว้ได้ นอ้มีอาการดิขึ้นและสามีหายป่วย

วัยบริสุทธิ์ (พ.ศ. 2523 - 2524)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

วัยบริสุทธิ์ เป็นเรื่องของเด็กที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ไว้ดังนี้

ช่วงแรกโบตันกล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวหนึ่งมีลูกสาววัยประมาณ 1 ขวบ ชื่อโบเตย โบเตยกลัวคนแปลกหน้ามาก แม้จึงพาโบเตยออกไปคุ้นเคยกับเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกัน ทำให้รู้จักตัวเพื่อนบ้านคนหนึ่งซึ่งมีลูกชาย 1 คน วัยไล่เลี่ยกับโบเตย และวันหนึ่งขณะที่โบเตยไปเล่นที่บ้านแล้ว บังเอิญต่อมลูกชายแล้วเล่นชนตกหน้าต่าง แล้วกลัวสามีคิดว่าไม่ดูแลลูกจึงโกหกสามีว่าโบเตยผลักต่อมตกหน้าต่าง สามีแค้นโกรธมากชู้สาวจะทำร้ายโบเตย และแม่ แม่ของโบเตยจึงห้ามลูกไปเล่นที่บ้านแล้วอีก

ต่อมาเป็นเหตุการณ์ในช่วงที่ 2 ที่แม่ไม่ค่อยพาโบเตยออกไปเล่นกับเพื่อนบ้านบ่อยนัก ด้วยตัวไล่ร้ายโบเตยและแม่ต่าง ๆ นาน ทำให้เพื่อนบ้านบางคนก็เชื่อตัวนำเรื่องเหล่านั้นมาล้อโบเตย โบเตยจึงเกลียดตัวและเพื่อนบ้านละแวกนั้นมากจนไม่ยอมออกไปเล่นกับเพื่อนบ้านอีกเลย รวมทั้งพฤติกรรมของโบเตยก็เปลี่ยนไป จากเด็กน่ารักเป็นเด็กที่เงียบขรึมชอบอยู่คนเดียว อ่านหนังสือและวาดรูปเล่น แต่รูปที่เธอวาดเป็นผู้หญิงมีหนอนเต็มปาก ซึ่งเธอบอกกับแม่ว่าผู้หญิงในรูปนั้นคือตัว

เหตุการณ์ในช่วงที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้าย เป็นระยะที่โบเตยโดนจะเข้าโรงเรียนอนุบาลได้แล้ว แม่ได้พาเธอไปเข้าโรงเรียนซึ่งไกลบ้านออกไปเพื่อให้ห่างจากการคบหากับเด็กในละแวกบ้านนั้น แต่พฤติกรรมของโบเตยก็ยังไม่ดีขึ้น ระยะแรกที่โบเตยอยู่โรงเรียนเธอจะแยกโต๊ะไปนั่งคนเดียวไม่ยอมพูดกับเพื่อนคนอื่น ๆ ในห้องจะพูดแต่กับครูเท่านั้น ครูที่โรงเรียนพยายามสังเกตพฤติกรรมของโบเตยตลอดและรายงานให้แม่ของเธอทราบ แต่เมื่อย่างเข้าเดือนที่สาม พฤติกรรมของโบเตยก็ดีขึ้นเริ่มปรับตัวเข้ากับเพื่อนที่โรงเรียนได้

แนวคิดสังเขปในเรื่องวัยปริสุทธ์

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

จิตวิทยาการอบรมเลี้ยงดู

จิตวิทยาการอบรมเลี้ยงดูที่ปรากฏในเรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กอย่างมาก โดยเฉพาะเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางลบที่เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว เจียนขี้ริ้ว เก็บตัว ต่างจากเด็กปกติอื่น ๆ

ผู้เขียนเสนอประเด็นนี้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบให้เห็นว่าแต่เดิมเด็กมีพฤติกรรมไร้เดียงสา บริสุทธ์ แต่เมื่อได้พบว่าผู้คนรอบข้างเรานั้นชั่วร้าย จิตใจสกปรก ทำร้ายเธอและแม่ต่าง ๆ นานา พฤติกรรมของเธอก็เปลี่ยนไป กลียดชังผู้คนเหล่านั้น โดยแสดงออกในทางก้าวร้าว

พัฒนาการทางพฤติกรรมของไบเตยเด็กหญิงวัย 1 ขวบนี้ จะเห็นได้จากเหตุการณ์ในแต่ละช่วงเป็นลำดับ ในช่วงแรกที่แม่พาไบเตยออกไปเล่นเดียวกับเพื่อนบ้านและแวกเดียวกัน ไบเตยเริ่มเรียนรู้ที่จะคุ้นเคยกับบุคคลอื่นมากขึ้น และไม่กลัวคนแปลกหน้า ดังในบทบรรยายต่อไปนี้

"ไบเตยยิ้มแย้มแจ่มใสช่างทักขำพูด ลูกคุยกับใครต่อใครไม่ว่าคนงานในโรงงานเล็ก ๆ แกวนั้น คนส่งหนังสือพิมพ์ พนักงานเก็บเงินค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ พ่อค้าขนม แม่ค้าหาบเร่ ชายขมที่เดินมาร้องขายขนมอยู่หน้าบ้าน ลูกก็ทักแม้กระทั่งผู้ชายที่มาตะเบ็งถามหน้าบ้านว่า "สวัสดีไหมครับคุณ สบายไหมครับ"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 9)

การพาเด็กออกไปเล่นเดียวกับโลกภายนอกดังที่แม่ไบเตยทำนั้นไม่ใช่เรื่องผิด แต่นางคือการคบหาสมาคมกับบุคคลภายนอกครอบครัวนั้นก็ก็เป็นเรื่องที่ควรระแวดระวังบ้าง มิเช่นนั้นอาจจะพบปัญหาเดียวกับที่แม่ของไบเตยประสบอยู่

เหตุการณ์ช่วงที่ 1 และ 2 นั้น ตัวเป็นเพื่อนบ้านที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของไบเตยอย่างมาก ตัวได้กล่าวหาว่าไบเตยปลุกลูกชายของตนตกหน้าต่างเพราะกลัวว่ามีจะคว่ำตนเองไม่ดูแลลูก ทำให้ไบเตยโกรธแค้นมากและนอกจากนี้ตัวยังใส่ร้ายว่าแม่ของไบเตยมีชู้ ไบเตยจึงถูกเด็กคนอื่น ๆ ในละแวกนั้นล้อเรื่องเหล่านี้อยู่เสมอ และทำให้

"ไบเตยไม่ยอมแม่แต่จะไปเดินเล่นแถวนี้ จะออกไปข้างก็ออกไปซื้อขนมที่ร้านปากซอย หรือเดินไปบ้านญาติสนิท แกไม่ต้องการสัมพันธ์กับใคร แกเกิดโรคกระแวงผู้คนเกินวัย เสียแล้ว"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 70)

นอกจากนี้พฤติกรรมของไบเตยก็เปลี่ยนไปจนผู้เป็นแม่ต้องคอยสังเกตตั้งเช่นขณะที่แกล่นต่อบล็อกเป็นรูปร่างต่าง ๆ ไบเตยเคยนิมน้ำว่า

"นี่คนปากหมา นี่ป็น ยิงคนปากหมาเสีย"

เมื่อแม่ถามไบเตยว่าแกว่าใคร ไบเตยจะตอบว่า

"ก็คนปากหมานะซี แม่ก้อ คนไหนปากหมาเราก็เอาปืนยิงกรอกปากมันเสียเลยเอาดาบฟันคอเสียก็ได้... ใครมันว่าแม่เรา เราแข่งให้มันตกนรก ให้มันตกน้ำตาย ใครมาว่าแม่เรามีชู้ อีปากเสีย อีปากเหม็น"

(สุภา สิริสิงห 2524 : 284)

พฤติกรรมที่ไบเตยแสดงออกจะเป็นไปในทางก้าวร้าวเสมอ แม้ยามวาดรูปเล่น รูปที่วาดก็จะเป็น "รูปผู้หญิง ผมหาวางใหญ่ แฉหน้าเหมือนผี ปากกว้าง มีหนอนขึ้นยุบยับ น้ำเกลียดน่าชัง" (สุภา สิริสิงห 2524 : 303)

การที่ไบเตยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงจากร่ำเร่ิงสนุกสนานมาเป็นเก็บตัวไม่ยอมเล่นกับใครอีก เหมือนเช่นในช่วงแรกที่ไบเตยยังไม่คุ้นกับคนแปลกหน้านั้น ครั้งนี้นับเป็นเรื่องที่ไม่ปกติธรรมดาเสียแล้วเพราะการกระทำของตัวได้ส่งผลต่อสภาพจิตใจของไบเตยอย่างมากและทำให้ไบเตยไม่เข้าใจพฤติกรรมของตัวรวมทั้งเด็กคนอื่น ๆ ที่ล้อเลียนเธอ ด้วยก่อนหน้านี้ไบเตยไม่เคยรู้ถึงความร้ายกาจของมนุษย์มาก่อนนั่นเอง ดังที่แม่ของไบเตยกล่าวว่า

"ลูกฉันในทางที่ดีเสมอ ลูกไม่เคยมองโลกในแง่ร้ายเลย เพราะวัยของลูกบริสุทธิ ลูกคิดว่าทุกคนรอบข้างจะบริสุทธิ์เช่นเดียวกับลูก"

(สภา สิริสิงห 2524 : 7)

พฤติกรรมที่เจียบขริ้มเก็บตัวและเกลียดชังเพื่อนบ้านเป็นพฤติกรรมที่พ่อแม่และผู้ปกครองไม่พึงประสงค์จะให้เป็น เช่นนี้แต่พ่อแม่และผู้ปกครองอาจจะไม่เฉลียวใจเลยว่าตนเองนั้นแหละคือผู้ที่พาลูกออกไปพบกับความร้ายกาจของมนุษย์ก่อนจะถึงวัยที่เขาจะเข้าใจได้ ไบเตยจึงเหมือนกับผ้าขาวที่ตัวเต็มรอยดำเอาไว้

จากเรื่องวัยบริสุทธิ์พบว่าประเด็นหลักที่ผู้เขียนนำเสนอได้แก่ปัญหาครอบครัวที่มุ่งไปที่การอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยที่ผู้เขียนให้รายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมของไบเตยตัวละครเด็กเพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างเด่นชัด จะเห็นว่าในตอนแรกนั้นไบเตยกลัวคนแปลกหน้าเพราะแม่ไม่เคยพาไบเตยออกไปคบหากับเพื่อนบ้านเลย กระทั่งต่อมาแม่เริ่มพาไบเตยออกไปคุ้นเคยกับเพื่อนบ้านไบเตยได้รู้จักโลกภายนอกมากขึ้น ทำให้ไม่กลัวคนแปลกหน้าอีกต่อไป ในส่วนนี้จึงแสดงถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่เริ่มมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของไบเตยและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมยิ่งชัดเจนมากขึ้นเมื่อไบเตยได้เรียนรู้ว่าเพื่อนบ้านบางคนมีนิสัยไม่ดีทำร้ายเธอและแม่ ทำให้พฤติกรรมร่ำเร่ิงนั้นเปลี่ยนเป็นเจียบขริ้ม ก้าวร้าว เพราะเธอไม่เคยรู้ถึงความชั่วร้ายของมนุษย์มาก่อนนั่นเอง

การที่ไบเตยเกลียดชังตัวเพื่อนบ้าน จะพบว่าเป็นความเกลียดชังที่รุนแรง และส่งผลต่อสภาพจิตใจอย่างมาก พฤติกรรมที่ตอบสนองความเกลียดชังของไบเตย จึงเป็นผลจากภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยาที่เห็นได้ชัดประการหนึ่ง

เกี่ยวกับตัวละครพบว่า เป็นชาวบ้านธรรมดาในสังคมปัจจุบันอยู่อาศัยกันในหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง มีการคบหาสมาคมกันในหมู่บ้าน นอกจากนี้บางตอนของเรื่องก็ได้แทรกเหตุการณ์จริงที่เป็นปัญหาของคนในหมู่บ้านจัดสรรไว้ด้วย เช่น น้ำท่วมแถบชานเมืองทำให้คนในหมู่บ้านได้รับความเสียหาย

ผู้หญิงคนนั้นชื่อ นุรุด (พ.ศ. 2523 - 2524)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อ นุรุด เป็นเรื่องของหญิงสาวในครอบครัวยากจน แต่ด้วยความเพียรพยายามต่อสู้ชีวิตอย่างอดทนทำให้เธอประสบความสำเร็จได้ในที่สุด โดยโครงเรื่องของนวนิยายสามารถแบ่งเป็น 5 ช่วง ด้วยกัน ดังนี้

ช่วงแรกเป็นเหตุการณ์ที่กล่าวถึงสภาพครอบครัวของชาวนายากจนครอบครัวหนึ่งมีลูกทั้งหมด 6 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 2 คน แม้จะรักและตามใจลูกชายมาก ส่วนลูกสาวจะต้องทำงานหนักช่วยเหลือครอบครัว ต่อมาพ่อได้เสียชีวิตพร้อม ๆ กับช่วงนั้นนาล่มทำให้ฐานะทางครอบครัวแย่ลง

ช่วงที่ 2 เป็นเหตุการณ์ที่กล่าวถึงภาระของลูกผู้หญิงในครอบครัวนี้เมื่อพ่อเสียชีวิต นุรุล้าพี่สาวคนที่สองได้ไปทำงานอยู่กรุงเทพฯ เพื่อส่งเงินมาเลี้ยงครอบครัว นุรุล้าไปทำงานเป็นเมียเช่าอยู่กรุงเทพฯ และมีลูก 2 คน เกิดจากฝรั่ง 1 คน และเกิดจากนิโกร 1 คน ซึ่งภายหลังฝรั่งและนิโกรกลับต่างประเทศ นุรุล้าจึงกลับมาบ้านแล้วนำลูกทั้ง 2 คนมาให้แม่ของเธอเลี้ยง ส่วนตัวเองนั้นกลับไปกรุงเทพฯ อีกครั้ง โดยครั้งนี้ยึดอาชีพโสเภณี เหตุการณ์ในช่วงนี้นอกจากจะกล่าวถึงนุรุล้าลูกสาวที่ต้องหาเงินมาจุนเจือครอบครัวแล้ว โปต้นยังได้กล่าวถึงนุรุดลูกคนที่สามซึ่งเป็นตัวละครเอกในเรื่องนี้ นุรุดในขณะนั้นอายุได้ประมาณ 13 ปี แม่ได้

พาเธอไปทำงานในร้านอาหารแห่งหนึ่งโดยแม่ได้เก็บค่าแรงของบุญรอดไปหมดเพื่อใช้จ่ายทางบ้าน บุญรอดอยู่กับเค้าแก็ไม่นานก็ถูกเค้าแก็ขใจ เธอจึงหนีจากร้านอาหารไปอยู่กับครุอรินซึ่งเคยเป็นครูสอนหนังสือเธอมาก่อน เมื่ออย่างเข้าวัยสาวบุญรอดชอบจินตนาการผู้ชายครุอรินแต่จินตไม่ชอบบุญรอด เพราะบุญรอดตัวดำและมีส้นเท้าในการแต่งกายฉูดฉาด

เหตุการณ์ช่วงที่สามเป็นช่วงที่บุญรอดได้ลาครุอรินออกมาทำงานกับร้านอาหารที่ฐานทัพฝรั่งในตากสิ จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยเธอเห็นช่องทางที่จะก้าวหน้าในการทำงานมากกว่าการอยู่กับครุอริน ที่ฐานทัพนั้นบุญรอดได้รู้จักกับโรเบิร์ต นายช่างฝรั่งคนหนึ่ง โรเบิร์ตชอบเธอและขอแต่งงานด้วย ซึ่งบุญรอดก็ตกลงเพราะโรเบิร์ตมีตำแหน่งหน้าที่การงานดี และมีฐานะดีพอสมควร

เหตุการณ์ในช่วงที่สี่ เป็นช่วงที่บุญรอดได้ใช้ชีวิตอยู่กับโรเบิร์ต ซึ่งทำให้ญาติพี่น้องและชาวบ้านละแวกนั้นมองบุญรอดว่าเป็นเมียเช่า แต่บุญรอดไม่สนใจคำนั้นเท่าไหร่นัก เมื่อบุญรอดอยู่กับโรเบิร์ตเธอได้ทำขนมปังขายและส่งเงินไปให้ครอบครัวทางบ้าน เพราะเหตุว่าถ้าโรเบิร์ตกับเธอหย่าร้างกันเธอก็ยังมีอาชีพเลี้ยงตัว ช่วงนี้บุญรอดได้พบญาติกับบุญทำนองชายมาอยู่ด้วย โดยฝากญาติให้ทำงานในฐานทัพ ส่วนบุญทำก็ให้ฝึกงานในโรงกลึงแห่งหนึ่ง ต่อมาบุญรอดสะสมเงินได้มากพอสมควรจึงตั้งโรงกลึงขึ้นเองและให้บุญทำเป็นผู้ดำเนินการ โดยเธอตั้งใจว่าจะให้โรงกลึงแห่งนี้เป็นสมบัติของครอบครัว ขณะที่เพิ่งตั้งโรงงานแรก ๆ บุญรอดได้รับญาติพี่น้องชายคนสุดท้ายมาอยู่ที่บ้านด้วยเพื่อให้ช่วยดูแลบ้านในช่วงที่เธอต้องไปดูกิจการโรงกลึง บุญทิ้งเป็นวัยรุ่นที่ค่อนข้างเกราะอบไปมีลัทธิซี้สาวกับเมียเช่าฝรั่งข้างบ้านและขโมยเงินตลอดจนของมีค่าในบ้านนั้นและบ้านบุญรอดหนีไป บุญรอดโกรธและเสียใจมาก เธอมีปากเสียงกับแม่เพราะแม่เข้าข้างลูกชายตลอดไม่เคยเห็นความเลวในตัวลูกชายเลย

เหตุการณ์ในช่วงสุดท้ายกิจการโรงกลึงของบุญรอดดีขึ้นเรื่อย ๆ ช่วงนี้บุญล้าแก่ชรามาก บุญรอดจึงไปรับมาอยู่ด้วยที่โรงกลึง ส่วนตัวเธอได้ติดตามสามีไปอินโดนีเซีย

แนวคิดสังขยัมในเรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุตรอด

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

การต่อสู้กับความยากจน

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมประเด็นนี้เป็นประเด็นที่เด่นชัดที่สุดที่โบทันนำเสนอ และการต่อสู้กับสิ่งแวดล้อมอย่างไม่ย่อท้อนี้จะเห็นได้ชัดจากพฤติกรรมของบุตรอดตัวละครเอกของเรื่องต่อสู้ชีวิตอย่างหนักจนในที่สุดก็ประสบความสำเร็จในชีวิต

โบทันเสนอความสัมพันธ์ข้างต้นนี้ผ่านทางบุตรอดตัวละครเอกที่เติบโตมาจากครอบครัวชาวนายากจน และเมื่อพ่อตายพร้อม ๆ กับแหล่งฐานะความเป็นอยู่ก็ลำบากยิ่งทวีความลำบากมากขึ้น

ครอบครัวบุตรอดมีพี่น้องหลายคน และในช่วงที่อดคัดค้านพี่น้องหลายคนก็ยังอยู่ในวัยเด็กไม่สามารถทำงานแบ่งเบาภาระได้ บุตรหลานสาวคนที่สองและบุตรอดพี่สาวคนที่ 3 จึงต้องรับภาระนี้แทนทุกคน ส่วนพี่ชายคนโตเมื่อแต่งงานไปแล้วก็ไม่เคยช่วยเหลือจนเจือครอบครัวเดิมอีกเลย ดังจะเห็นจากที่บุตรอดนั่งปรับทุกข์กับบุตรหลานสาวถึงอดีตในครั้งนั้น

"เมื่อเรายังเล็กเราอยู่บ้านช่วยพ่อแม่ทำนา เลี้ยงควายเลี้ยงน้องพี่โตได้เรียนหนังสือ พ่อพ่อตาย นาก็ล้มเพราะฝนแล้ง พี่เป็นลูกคนโตที่ยังอยู่ในบ้านนี้รับผิดชอบอะไรต่อมิอะไรมากมายแทนแม่ พี่โตเรียนไม่จบอะไรเป็นขึ้นเป็นอันแล้วก็ได้เมียได้ลูก เขาก็ไปตามทางของเขา ไม่หันกลับมาเหลียวแลพวกเรา ก็จำเป็นอยู่หรือเพราะลำพังตัวเรากับลูกเมียก็ยังเอาตัวไม่รอด โหนเลยจะหวนมาช่วยเลี้ยงน้องได้ ฉันยังจำได้เมื่อนี้ตัดสินใจออกไปทำงานโรงงานจนเฒ่าชราไปนั่นนะ แต่ก็ชั่วไม่กี่เดือน แล้วพี่ก็เข้ากรุงเทพฯ ฉันไปทำงานกับเจ้าแก้ว"

(สุภา สิริสิงห 2526 : 290)

บุญรอดหยุดกล่าวถึงเรื่องตัวเองเมื่อไปทำงานกับเจ้าแก้วไว้แค่นั้นบุญล้าและคนอื่น ๆ ในครอบครัวจึงไม่รู้เลยว่าบุญรอดต้องพบกับอะไรบ้างในการดิ้นรนออกไปทำงานเพื่อครอบครัว มีแต่ครุอรพินเท่านั้นที่บุญรอดเคยเล่าเรื่องนี้ให้ฟังเพราะเป็นเหตุผลที่ทำให้บุญรอดต้องหนีเจ้าแก้ว มาขออาศัยอยู่กับครู ดังที่เธอเล่าว่า

"ก็แรกก็ไม่มีอะไร มาเมื่อต้นปีเมียเจ้าแก้วเขาไปคลอดลูกคนที่สี่เจ้าแก้วเขาเข้าหาหนู... หนูไม่ยอมเขาก็กังตมทั้งเตะ หนูไม่เคยไปไหนมาไหนเลยอยู่แต่ในครัว หนูกลัว เขาจะไล่หนูออก หนูอยากได้เงินเดือนไปช่วยแม่เลี้ยงน้อง เมียเขากลับมาเจ้าแก้วก็ยังไม่เลิกยุ่งกับหนูจนเมียเขาารู้"

(สุภา สิริสิงห 2526 : 20)

การออกทำงานนอกบ้านครั้งแรกในชีวิตของบุญรอดจึงต้องเสียตัวให้เจ้าแก้วร้านอาหารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่จะเห็นว่าแม้ชีวิตที่อยู่กับเจ้าแก้วจะมีความทุกข์อย่างล้นเหลือเธอก็พยายามอดทน เพื่อแลกกับเงินเดือนเพียงร้อยเดียวเท่านั้น ที่จะให้แม่ไว้เลี้ยงน้อง ๆ กระทั่งทนไม่ไหวแล้วจึงได้หนีเจ้าแก้วมาอยู่กับครู เพราะหากกลับไปอยู่บ้านโดยไม่มีรายได้เจือจานครอบครัว คงจะอยู่ไม่ได้แน่นอน

ในช่วงที่อยู่กับครุอรพินบุญรอดช่วยงานบ้านครุทุกอย่าง แต่ขณะเดียวกันเธอก็ตั้งใจไว้ว่าต่อไปเธอจะต้องหาทางสร้างฐานะของตนให้ได้ ดังที่เธอเคยพูดกับครุอรพินว่าสักวันหนึ่งข้างหน้าเธอจะเป็นเจ้าแก้วให้ได้ซึ่งครุอรพินค้านว่า

"เธอเป็นผู้หญิง เธอก็ต้องเป็นเจ้าแก้วนี้วันยังค่ำ กลายเพศเป็นเจ้าแก้วไปไม่ได้หรอก"

"หนูหมายถึงว่าเป็นเจ้าของจริง ๆ นะคะ ไม่ใช่แค่เมียเจ้าของ เพราะแค่เป็นเมียเจ้าของวันหนึ่งอาจเลิกกันได้ ไม่เป็นหลักไถ่จริง ๆ"

(สุภา สิริสิงห 2526 : 32)

และเมื่อมีโอกาสที่ชีวิตจะก้าวหน้าบุตรอดจึงลาครูอรุณออกมาทำงานในสนามบิน
จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งทหารอเมริกันเข้ามาตั้งฐานทัพอยู่ที่นั่น โดยบุตรอดทำงานในร้านอาหาร
แห่งหนึ่ง ทำให้มีโอกาสหัดทำขนมหลายชนิด แต่ฐานะของบุตรอดก็ยังไม่น่ามองจะเป็นหลักให้
ครอบครัวได้ดังที่เธอตั้งใจ จนเหตุการณ์ดำเนินเข้าสู่ช่วงที่ 4 ที่บุตรอดแต่งงานกับโรเบิร์ตทหาร
ช่างที่มาชอบเธอ บุตรอดได้ใช้ความรู้การทำขนมที่ได้จากร้านอาหารมาทำขนมส่งตามบ้านเพื่อ
เป็นรายได้ของเธอเอง เพราะเธอมีเหตุผลว่าต่อไปถ้าหย่าร้างกับโรเบิร์ตแล้ว เธอจะไม่มี
รายได้จนเจือครอบครัว ซึ่งทำให้เห็นว่าบุตรอดค่อนข้างจะรอบคอบกับการวางแผนชีวิตของตน
อย่างมาก และด้วยความมุ่งมั่นประกอบกับความขยันอดทนของบุตรอดในเวลาต่อมาไม่นานนัก
เธอก็สามารถตั้งกิจการโรงกลึงขึ้นเป็นหลักให้ครอบครัว ซึ่งถ้าจะพิจารณาจากพื้นฐานของ
บุตรอดในตอนต้นจะเห็นว่าโอกาสที่เธอจะประสบความสำเร็จในชีวิตมีกิจการโรงกลึงของตัวเอง
นี้ไม่น่าจะเป็นไปได้เลย แต่ด้วยความวิริยะอุตสาหะและความตั้งใจมั่นก็ทำให้บุตรอดผ่าน
พ้นอุปสรรคนานาประการมาได้

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

1. ความเชื่อมั่นในตัวเองทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

✕ อาจกล่าวได้ว่าอิทธิพลของคนรอบข้างที่ดูถูกเหยียดหยามมีส่วนผลักดันให้บุตรอด
ประสบความสำเร็จในชีวิตด้วย เพราะบุตรอดเป็นคนสู้ชีวิตเมื่อถูกดูถูกเหยียดหยาม เธอจึง
มุ่งมั่นพิสูจน์ให้ทุกคนได้เห็นว่าเธอไม่ได้พ่ายแพ้ชีวิต ตรงกันข้ามเธอประสบความสำเร็จในชีวิต
อย่างงดงามด้วยกำลังกาย และสติปัญญาของเธอเอง เป็นที่พึงให้กับครอบครัวได้

ความเชื่อมั่นในตัวเองเป็นพลังผลักดันให้บุตรอดก้าวไปข้างหน้า เธอจึงเป็น
ผู้หญิงที่มีอุดมการณ์ในชีวิตมาตั้งแต่เด็ก โดยเริ่มจากการประกาศความตั้งใจไว้กับครูอรุณว่า

"หนูบอกแล้วว่าหนูจะต้องเก่งเป็นที่หนึ่งของแม่และน้อง ๆ ได้ แต่ไม่ใช่วิธีเดียวกับหนูลำ
มันไม่คงทนถาวร หนูอยากมีอาชีพที่แน่นอน อย่างครูเป็นครู อย่างบ้านโน้นเป็นช่างตัด
เสื้อหรือทำร้านอาหาร ทำโรงงาน"

(สุภา สิริสิงห 2526 : 32)

ดังนั้นตลอดเรื่องจะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์อย่างไร หนูรอดจะยืน
หยัดอยู่บนขาของตัวเองเสมอ แม้ตอนที่ไปทำงานเป็นหัวหน้าคนเสิร์ฟ แล้วภายหลังขัดใจกัน
เพราะเจ้าของร้านดุด่า เธอก็ลาออกไปทำขนมขาย แม้ภายหลังจะแต่งงานกับโรเบิร์ต เธอก็
ไม่ได้เลิก อาชีพทำขนม

การแต่งงานกับโรเบิร์ตได้ทำให้ชาวบ้านแถบนั้นและญาติพี่น้องของหนูรอดดุด่า
เหยียดหยามเธอว่าเป็นเมียเช่า แต่เธอไม่สนใจต่อสายตาและคำวิจารณ์ของคนเหล่านั้น เพราะ
เชื่อว่าตัวเองทำในสิ่งถูกต้องแล้ว และการใช้ชีวิตร่วมกับโรเบิร์ตก็เป็นการแต่งงานที่ถูกต้อง
ตามกฎหมายไม่ใช่เมียเช่าชั่วคราวชั่วคราว จะเห็นว่าด้วยความตั้งใจจริงของหนูรอดและการ
ตัดสินใจในการกระทำต่าง ๆ ทำให้เธอประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวเป็นเบื้องแรก ดัง
จะเห็นจากโรเบิร์ตที่เชื่อความคิดและการตัดสินใจของหนูรอด เขาพร้อมจะให้เงินหนูรอดเสมอ
เพราะเชื่อว่าเธอจะใช้เงินนั้นในทางที่ถูกต้อง

ถัดจากความสำเร็จในครอบครัวก็เป็นความสำเร็จในหน้าที่การงาน คือเป็นเจ้า
ของโรงกลึงที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัด จะเห็นว่าการที่เธอประสบความสำเร็จในชีวิตนี้ได้ส่วนสำคัญ
มาจากความเชื่อมั่นในตนเอง เธอจึงสามารถเข้มแข็งได้แม้เมื่อมีใครมาขำเลียงตามองแล้ว
เปรยเข้าหูอย่างดูถูกว่าเป็นเมียฝรั่ง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับแม่ที่ลำเอียง

ความสัมพันธ์ประเด็นนี้ได้เสริมให้เห็นว่าหนูรอดมีภาวะความกดดันทางใจเพียง
ไร นอกจากเธอจะมาจากครอบครัวยากจน มีคนรอบข้างดุด่าต่าง ๆ นานา เธอยังได้รับความ
อยู่ดีศรีรวมในครอบครัวอีกด้วย

จากครอบครัวของนุรรอดผู้อ่านจะพบว่าแม่ลำเอียงรักลูกชายมากกว่าลูกสาว ด้วยเชื่อว่าลูกชายนั้นต่อไปจะเป็นผู้สืบสกุลเป็นศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูล และยังบวชให้ได้เห็นหน้า เหลือง แม่จึงรักและตามใจลูกชายมาก แทนไม่ต้องช่วยงานใดของครอบครัวเลย ขณะที่ลูกสาว ทุกคนต้องทำงานอย่างหนัก ดังที่นุรรอดกล่าวกับแม่ว่า

"แม่เลี้ยงลูกก็คน ๆ แม่รักแม่บ้ำเรอแต่ก็เฉพาะลูกผู้ชายเท่านั้น แม่ทำเสียจนไอ้พวกนั้น ทำอะไรไม่เป็น ไม่ทำนาแม่ก็ไม่ว่า แม่มาซูดจากพวกผู้หญิงไปเลี้ยงมัน สมัยบุญล้ำมีเงิน แม่ก็เอาไปให้พี่โต ฉันรู้หรือกะแม่ บุญทั้งแม่เลี้ยงยังกับลูกเศรษฐี เอาใจยิ่งกว่าอะไร ไม่ต้องทำอะไรทั้งนั้น แม่เลี้ยงลูกผู้ชายเป็นเทวดา เลี้ยงลูกผู้หญิงไว้เป็นชีช้า"

(สุภา สิริสิงห 2526 : 207)

หรือในตอนท้ายเล่าถึงการกระทำของแม่ทำเองนี้กับนุรรอดว่า

"...เหมือนชีวิตเราเป็นของพ่อแม่ จะเอาไปขายหรือว่าใช้แรงงานก็ได้ทุกอย่าง แต่ แม่เคยทำอย่างนั้นกับลูกชายของแม่บ้างไหม มีแต่แม่เขาจะหยิบยื่นให้ เอาจากที่พี่ชาย ตัวมาได้ไปเจือจานเขา..."

(สุภา สิริสิงห 2526 : 290)

คำพูดของตัวละครข้างต้นจึงเต็มไปด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจที่แม่ไม่เคยสนใจใยดี เธอกับพี่สาวเลยซึ่งเป็นความลำเอียงที่ค่อนข้างจะเห็นได้ชัดเจนเพราะขณะที่ลูกผู้หญิงทำงานหนักจนไม่เหลือศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิงแล้ว ลูกผู้ชายกลับมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย ไม่ต้องทำงาน ไม่ต้องดิ้นรนอะไรเลย

หรือแม้แต่ลูกชายทำผิดแม่ก็ไม่เคยคิดว่าลูกชายตัวเองผิด ดังเหตุการณ์ในช่วงที่ 4 ที่บุญทั้งน้องชายคนสุดท้ายต้องขโมยเงินและของมีค่าในบ้านนุรรอดและบ้านข้าง ๆ หนีไป แม่กลับ

โทษว่าผู้หญิงที่บุญทิ้งไปมีความสัมพันธ์ชู้สาวด้วยเป็นคนขยงให้บุญทิ้งกระทำทั้ง ๆ ที่แม่ก็ไม่ได้รู้จักผู้หญิงคนนั้นด้วยซ้ำไป

ความน้อยเนื้อต่ำใจที่แม่ลำเอียงรักลูกไม่เท่ากันนี้ทำให้บุญรอดพยายามลี้ชีวิตอย่างไม่ย่อท้อ เพื่อให้เห็นว่าผู้หญิงก็มีได้ด้วยความสามารถไปกว่าผู้ชายเลย และในที่สุดเธอก็ประสบความสำเร็จ

เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอดได้เสนอเรื่องราวของผู้หญิงลี้ชีวิตคนหนึ่งที่มาจากครอบครัวชวานายากจน ในจุดนี้ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าบุญรอดไม่ยอมจำนนต่อชะตากรรมของเธอเลย เธอได้ต่อสู้กับความยากจนอย่างไม่ย่อท้อ ด้วยความขยัน อดทน และด้วยสติปัญญาจนที่สุดก็ประสบความสำเร็จ นอกจากการต่อสู้กับความยากจนแล้วบุญรอดยังต่อสู้กับการกดขี่ทางเพศ เธอได้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงถูกกดขี่อย่างไรบ้างทั้งในครอบครัวที่มีแม่ลำเอียงรักลูกชายมากไม่ยอมให้ลูกชายทำงานเพราะเห็นว่าต่อไปจะเป็นผู้สืบสกุล และสามารถก่อสร้างกุศลอย่างมหาศาล จึงกดขี่พวกผู้หญิงให้ออกไปทำงานมาเลี้ยงครอบครัว เมื่อออกมาสู่สังคมภายนอกผู้หญิงก็ยังถูกกดขี่ทางเพศอีก จะเห็นว่าเมื่อบุญรอดไปเป็นลูกจ้างในร้านอาหารเธอถูกนายจ้างข่มขืน และตบตีจนทนไม่ได้ต้องหนีไปอยู่กับครุอรพิน ส่วนบุญล้าก็ไปเป็นเมียเช่า และโสเภณิราคาถูกไปในที่สุด

การที่บุญล้าไปเป็นโสเภณีเมื่อพิจารณาจะพบว่าประเด็นนี้คนส่วนหนึ่งไม่ยอมรับว่ามีโสเภณี และซ่อนอยู่ในสังคมของเรา ในจุดนี้จึงเป็นการตีแผ่สภาพสังคมตามความเป็นจริงแม้ภาพที่ได้จะเป็นภาพที่น่ารังเกียจของสังคมทุกวันนี้ นอกจากนี้การที่บุญรอดแต่งงานกับโรเบิร์ตก็เป็นภาพที่คนบางกลุ่มในสังคมไม่ยอมรับ จะมองแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอกว่าเป็นเมียเช่า เป็นโสเภณีที่หากินกับฝรั่ง ทั้งที่คุณสมบัติของบุญรอดเป็นผู้หญิงที่น่านับถือคนหนึ่ง

เกี่ยวกับตัวละครนางว่าผู้เขียนเสนอให้เห็นถึงความสามารถของบุญรอดอย่างเด่นชัดจนทำให้ความล้มเหลวของตัวละครน้อยลงจะเห็นว่าบทสนทนาบางตอนของบุญรอดเต็มไปด้วยอุดมคติและความเชื่อมั่นอย่างไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นคำพูดของหญิงสาวบ้านนอกที่การศึกษาน้อย

ในการดำเนินเรื่อง ผู้เขียนได้นำเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวทางการเมือง
ของประเทศ ที่มีชาวอเมริกันเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทยเข้ามาช่วยในการดำเนินเรื่อง
อย่างเหมาะสมเพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาเมียเช่าและเด็กลูกผสม

* เรื่องราวของบุตรอดจึงเป็นแบบอย่างของผู้หญิงผู้ชีวิตในครอบครัวยากจนที่ผู้เขียน
แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ขยัน อดทน จนประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างงดงาม

กัญหา ซาลิ (พ.ศ. 2525)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

ลำดับเหตุการณ์ในเรื่องนี้แบ่งออกเป็นช่วง ๆ ดังต่อไปนี้

ช่วงแรกเป็นการกล่าวถึงซาลิหนุ่มเจ้าชู้ประพฤติดัวเถร ซาลิมีน้องสาว 2 คนและ
น้องชาย 1 คน ย่ำรักซาลิมากเพราะซาลิหน้าเหมือนแม่ ย่ำได้ยกทรัพย์สินสมบัติให้ซาลิทั้งหมดโดย
ไม่คำนึงว่าหลานคนอื่น ๆ จะขัดสนเงินเฟื้องใด ต่อมาซาลิได้ไปต่างประเทศ เขาได้รู้จัก
กรรมภรณ์ สาวไทยที่ไปเรียนที่นั่น ทั้งคู่ชอบพอกันและแต่งงานกันในที่ลับ หลังจากแต่งงานได้
ไม่นานซาลิก็ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต กรรมภรณ์จึงกลับเมืองไทย

ช่วงที่ 2 เป็นเหตุการณ์เมื่อกรรมภรณ์กลับเมืองไทยเพื่อให้แม่ของซาลิเป็นผู้จัดการ
ทรัพย์สินของซาลิที่เป็นมรดกจากคุณย่า ช่วงนี้ครอบครัวซาลิมีฐานะดีขึ้น น้องสาวของซาลิคนหนึ่ง
ได้เรียน ส่วนอีกคนได้เปิดโรงเรียนอนุบาลตามที่ฝันไว้ กรรมภรณ์นั้นเมื่อกลับเมืองไทยได้
ประกอบอาชีพแสดงละครและเปลี่ยนชื่อเป็นกัญหา

เหตุการณ์ช่วงที่ 3 กล่าวถึงกรณีที่กรรมภรณ์ได้รู้จักหนุ่มซึ่งเป็นญาติคนหนึ่งของซาลิ
เขาทำงานในวงการบันเทิงซึ่งเดียวกับกรรมภรณ์ เขามีลูกติด 2 คน คือ กุ้งกับก้อย ซึ่งแท้
จริงเด็ก 2 คนนี้คือลูกของซาลิที่เกิดกับสาวใช้แล้วซาลิไม่รับผิดชอบ กุ้งนั้นเป็นลูกของนางแว
สาวใช้ในบ้านคุณย่าซาลิ ซึ่งเมื่อคลอดกุ้งแล้วเธอตรอมใจกินยาตาย ส่วนก้อยเป็นลูกของจ่านรรจ์
สาวใช้อีกคนในบ้าน เช่นเดียวกันแต่เมื่อคลอดก้อยแล้วจ่านรรจ์ก็ไม่ประกอบอาชีพหญิงบริการ

เหตุการณ์ในช่วงสุดท้ายการณารณ์แต่งงานกับเหม โดยยังไม่รู้ความจริงว่าลูกติดทั้งสองคนของเหมคือลูกซาลี จนการณารณ์ตั้งครรภ์แล้วบังเอิญพบจำรรจ์แม่ของก้อย จำรรจ์บอกความจริงบางส่วนแก่การณารณ์ว่า เธอคือแม่ของก้อยและพยายามทำให้การณารณ์เข้าใจผิดว่าเธอคือภรรยาของเหม การณารณ์เข้าใจผิดและโกรธเหมอยู่นานหลายเดือน จนกระทั่งน้องสาวของซาลีเล่าความจริงให้เธอทราบ การณารณ์จึงเข้าใจเหม

แนวคิดสังขนิมในเรื่อง กัมพา ซาลี

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูอย่างตามใจที่มีผลต่อเด็ก

จากพฤติกรรมของซาลีในเรื่องที่ผู้อ่านทราบได้จากคำบอกเล่าของตัวละครตัวอื่น ๆ เพราะเมื่อเปิดเรื่องมานั้นซาลีก็ได้เสียชีวิตไปแล้ว ทำให้เห็นว่าซาลีมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหลายประการ เช่น เป็นคนเจ้าชู้ไม่รับผิดชอบหญิงสาวที่เขามีสัมพันธ์จนตั้งครรภ์ขึ้นมา ประพฤติตัวเกเร และอิจฉาน้อง

โดยที่พฤติกรรมของซาลีนี้หากผู้อ่านพิจารณาจากรายละเอียดในเรื่องเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของคุณย่าแล้วจะเห็นว่า เป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้ซาลีมีพฤติกรรมเช่นนั้น

ย่าอบรมเลี้ยงดูซาลีอย่างตามใจมาตั้งแต่เด็ก เพราะย่ารักซาลีมากเนื่องจากซาลีหน้าตาเหมือนคุณปู่ และการกระทำของซาลีไม่เคยผิดเลยในสายตาคุณย่า จะเห็นว่าเมื่อเขาเข้าวัยหนุ่มมีความสัมพันธ์กับสาวใช้ในบ้านคุณย่าจนตั้งครรภ์คุณย่าก็ไม่เคยกล่าวโทษเขา ท่านยังรักหลานชายเหมือนเดิม ตามใจเหมือนเดิม

ย่ารักและสนใจซาลีโดยไม่เคยเหลียวแลหลานคนอื่น ๆ สมบัติทุกชิ้นคุณย่ายกให้เป็นมรดกของซาลีแต่เพียงผู้เดียว หลานคนอื่น ๆ ไม่ได้สิ่งใดจากท่านเลย ดังจะเห็นจากที่น้องสาวของซาลีเล่าเรื่องนี้ให้การณารณ์ฟังว่า

"...คุณยายกสมบัตินักขึ้นให้ชาลีส่วนหลานคนอื่น ๆ ท่านไม่เหลียวแลไม่ว่าจะเป็นเรียนหนังสือหรือจะมีกินไหม ท่านไม่สนใจหรอกค่ะ ลูกชายท่านตายบ้านจะหลุดจำเริญจำเอง หรืออะไรยังงั้นท่านไม่แล ท่านมีหลานชายสุดที่รักแล้วเป็นพอ..."

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 23๑)

การอบรมเลี้ยงดูที่ตามใจมากเกินไป ไม่เคยลงโทษว่ากล่าวเมื่อเด็กทำผิด ทำให้ชาลิประพฤติตัวเกร และไม่เคยรู้สึกตัวว่ากระทำผิดเลยในชีวิตของเขา

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

การอบรมสั่งสอนในทางที่ผิดโดยไม่คิดถึงผลที่จะเกิดกับเด็ก

พฤติกรรมของชาลินั้นนอกจากเป็นผลของการเลี้ยงดูแบบตามใจแล้ว การที่ย่าอบรมสั่งสอนเขาในทางที่ผิดก็ทำให้ชาลิไม่รู้จักผิดชอบชั่วดีด้วย จะเห็นว่าเมื่อย่าได้ขอชาลิจากลูกชายของท่ามาเลี้ยงเองนั้นในตอนแรกถูกปฏิเสธ ย่าจึงหุดจาเลี้ยงสอนให้ชาลิเกลียดพี่น้อง เพื่อจะได้มาอยู่กับท่าน ดังจะเห็นจากคำพูดของย่าดังนี้

"น้องเกิด แก่ก็เป็นหมาหัวเน่า ไม่มีใครเอา เขาเท่านั้นแต่เด็กเล็ก ๆ มีแต่ย่าเท่านั้นแหละ ชาลิเอ๊ยที่จะรักแกห่วงแก แล้วแม่แกนะเขาชอบเด็กผู้หญิง เขาว่าจะได้เป็นเพื่อนแม่ ถ้าน้องแกเป็นผู้หญิงเขาไม่เอาแกหรอกชาลิ ... แกก็อยู่กับคุณย่าเถอะนะ ย่าจะรักจะเลี้ยงชาลิของย่าให้ดีที่สุด ดีกว่าพ่อแม่แกอีก

คุณย่ากรอกทุกเมื่อเชิ้อวัน วันและหลายรอบ แล้วชาลิจะไม่เกลียดน้องเต็มหัวใจได้อย่างไร แต่ใครล่ะจะกล้าเอ่ยปากว่าคุณย่า"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 191)

และเมื่อน้องสาวชาลีเกิดผลของคำพูดที่เลี่ยมสอนชาลีว่าแม่จะรักน้องมากกว่าเขา ทำให้ชาลี

"แอบเข้าไปหยิกน้องแรง ๆ แรงขนาดหางหลุดออกมาตามเลี่ยมแหลมคมของเขา"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 191)

ย่าสอนให้ชาลีเกลียดซึ่งพี่น้องของตนเอง เพื่อให้ชาลารู้สึกว่าน้องแย่งความรักของพ่อแม่ไปจากเขา และเพื่อให้ชาลารู้สึกว่าไม่มีใครรักและต้องการเขาเท่ากับคุณย่า โดยที่ท่านไม่เคยคำนึงถึงผลเสียที่ตามมาว่าความเกลียดซึ่งในใจของชาลีได้ทำให้เขาเป็นคนที่ไม่รู้จักรักผู้อื่น เพราะในใจมีแต่ความอิจฉา ริษยา นึกถึงแต่ประโยชน์ของตนและเอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่าเสมอมากระทั่งโต

จะเห็นว่าในกรณีที่ชาลีมีความสัมพันธ์กับสาวใช้ในบ้านคุณย่าจนถึงครรภ์ และเขาปฏิเสธที่จะรับผิดชอบเรื่องที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนหนึ่งมาจากสภาพจิตใจของเขาก่อนที่ไม่เคยเอื้ออาทรกับใคร พร้อมทั้งจะเอาเปรียบคนที่ด้อยกว่าโดยไม่นึกถึงคุณธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

ความใคร่ความมักมากในกามคุณของมนุษย์

ประเด็นนี้จะเห็นได้จากพฤติกรรมของชาลีที่ได้สาวใช้ในบ้านคุณย่าเป็นภรรยาถึง 2 คน ...คนแรกนั้นคือนางนวลเป็นสาวใช้หน้าตาดีมีกิริยามารยาทเรียบร้อย เป็นสาวใช้ที่อยู่มาก่อนนี้บิดาของคุณย่าของชาลี เมื่อชาลีพบเธอเขารู้สึกพึงพอใจเธอมากและพยายามสนิทสนมกับนางนวล จนในที่สุดถึงขั้นได้เสียกัน ชาลีเป็นคนรักสนุกไม่รับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำ เมื่อนางนวลตั้งครรภ์เขาปฏิเสธความสัมพันธ์กับนางนวลอย่างสิ้นเชิงเพราะว่าคุณย่าต้องไม่พอใจอย่างมากหากเขาลดตัวไปมีความสัมพันธ์กับสาวใช้ในบ้าน ซึ่งความจริงข้อนี้ชาลียกย่องยำเกรง นางนวลนั้นเมื่อตั้งครรภ์ก็ไม่ยอมบอกว่าใครเป็นสามีของเธอเพื่อจะพิสูจน์ความจริงใจให้ชาลีสารภาพออกมาเอง แต่ชาลีไม่สนใจนางนวลเลย เขาดูเธออยู่คุณย่าเขินอายอย่างไม่ทุกข์ร้อนแม้แต่น้อย และเมื่อมารดาคลอด

กับเขาเรื่องนี้โดยยืนยันว่ามีพยานรู้เห็นในเรื่องนี้ด้วย ชาลีได้กล่าวกับแม่เขาว่า

"เมื่อย่านุดไปนะ คุณย่าเอาผมตาย ยังไง ๆ ผมก็ไม่รับหรือคุณย่าเหนื่อยก็เลิกตี
นางนวลไปเอง"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 118)

จะเห็นว่าชาลีไม่เกรงถึงนางนวลเลย นึกถึงแต่ตัวเอง ซึ่งเรื่องของนางนวลก็สิ้นสุดไป
เมื่อหม่นำของชาลีทาสนางนวลไม่ไหวรับเป็นพ่อของเด็กให้และต่อมาเมื่อคลอดลูกได้ไม่
นานเธอก็ตรอมใจกินยาตาย

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับนางนวลน่าจะ เป็นบทเรียนให้กับชาลีบ้าง แต่เขากลับไม่รู้สึกล
ผิดกับการกระทำของตนเองเลย เหมือนกับมนุษย์ที่ไม่มีสมองส่วนที่จะคิดถึงคนอื่น มีแต่ส่วนที่
คิดถึงตนเองเท่านั้น เพราะหลังจากเหตุการณ์ของนางนวลผ่านไป ชาลีก็ประพฤติตัวแบบเก่าอีก
โดยมีความสัมพันธ์กับจ่านรรจ์สาวใช้คนใหม่ของคุณย่าจนตั้งครรภ์ แต่จ่านรรจ์ไม่เหมือนนางนวล
เธอตั้งใจจะยกฐานะตัวเองจากสาวใช้ขึ้นเป็นหลานสะใภ้ของคุณย่า เธอจึงบอกทุกคนในบ้านว่า
เธอตั้งครรภ์กับชาลี ซึ่งชาลีก็ปฏิเสธอีกตามเคยแม้ว่าจ่านรรจ์จะขู่ว่าจะทำแท้ง ผลสุดท้ายนางผู้มี
คุณธรรมของชาลีก็ทนไม่ได้ต้องรับเด็กเป็นลูกอีกตามเคย

ซึ่งถ้าพิจารณาจากรายละเอียดในเรื่องจะพบว่าชาลีไม่ได้ว่างเว้นเรื่องผู้หญิงเลย
เขาจะ เปลี่ยนคู่ครองเสมอเมื่อออกไปเที่ยวเตร่นอกบ้านทำให้เห็นว่า เขาไม่ได้ขาดแคลนผู้ที่
ตอบสนองทางกามารมณ์เลย

เรื่องกามชาลีได้แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของตัวละคร เป็นผลจากปัจจัยแวดล้อม ดัง
จะเห็นจากชาลีที่มีพฤติกรรมเห็นแก่ตัว เกล็ดใจตัวเองและไม่เคยรู้สึกตัวว่าทำผิดเลย เพราะย่า
เลี้ยงชาลีอย่างตามใจและเลี่ยมสอนในทางที่ผิดมาตั้งแต่เด็กจะเห็นว่า เมื่อชาลีมีความสัมพันธ์
กับสาวใช้ในบ้านจนตั้งครรภ์ แล้วปฏิเสธที่จะรับผิดชอบเรื่องทั้งหมด ย่าก็ยังและตามใจชาลีเช่น

เดิม จากการกระทำของชาลีที่ปฏิบัติต่อผู้หญิงจึงแสดงถึงความเห็นแก่ตัว ความไม่รับผิดชอบของผู้ชายอย่างชัดเจน

แล้วเหตุการณ์บางตอนในเรื่องก็ได้สะท้อนปัญหาครอบครัว ดังในกรณีของเหม และ วรรณกรรม เพื่อชี้ให้เห็นว่าปัญหาในครอบครัวเกิดขึ้นมาจากความไม่เข้าใจกันของคู่สมรส และการเชื่อบุคคลที่สาม

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมของวรรณกรรมจะพบว่าผู้เขียนได้แสดงให้เห็นการยับยั้งใจที่จะไม่ปล่อยตัวให้เป็นไปตามความต้องการของอารมณ์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงหม้ายก็มีจิตสำนึกในส่วนดี ไม่ได้ปล่อยตัวมีความสัมพันธ์กับผู้ชายง่าย ๆ จากในเรื่องจะพบว่าผู้เขียนบรรยายสถานการณ์ต่อสู้ทางใจของวรรณกรรมไว้อย่างละเอียด ระหว่างอำนาจฝ่ายสูงกับอำนาจฝ่ายต่ำไว้ชัดเจน

ตราไว้ในดวงจิต (พ.ศ. 2525)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

เรื่องนี้ได้กล่าวถึง เด็กชายซึ่งขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่จึงยึดเพื่อนเป็นที่พึ่งทางใจ และมีความฝังใจกับเพื่อนคนนี้ตั้งแต่เด็กกระทั่งโต ดังจะเห็นจากลำดับเหตุการณ์ดังนี้

ช่วงแรกกล่าวถึงตัวละครเอกในวัยเด็กคือ ข้าวฟ่าง ได้มาอยู่กับครอบครัวนายถมและนางจิตในลักษณะฝากเลี้ยง เพราะแม่ต้องไปทำงานไม่มีเวลาดูแลเขา แต่การที่ข้าวฟ่างมาอยู่กับครอบครัวนี้ก็คาดว่าจะได้รับการดูแลเพราะทั้งนายถมและนางจิตต่างก็ทำงานเช่นกัน ข้าวฟ่างจึงคลุกคลีกับเพื่อนในละแวกนั้นเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาข้าวฟ่างได้รู้จักมักกาตเพื่อนวัยเดียวกันที่มีฐานะดีคนหนึ่ง ข้าวฟ่างชอบไปเล่นที่บ้านมักกาตเสมอ เพราะมักกาตดูแลเอาใจใส่เขาและเข้าใจเขามากกว่าคนอื่น ๆ ต่อมาแม่รับข้าวฟ่างกลับบ้านเพื่อจะได้ประหยัดค่าเลี้ยงดูที่ต้องจ่ายให้นายถมและนางจิตแต่สถานการณ์เป็นอยู่ที่แย่อยู่แล้วทำให้ข้าวฟ่างอยู่ที่นั่นได้ไม่นานก็ถูกส่งกลับมาอยู่กับนายถมตามเดิม ช่วงนี้มักกาตได้รางวัลประกวดมานานมาได้ไปต่างประเทศ เขาจึงไม่ได้ไปเล่นบ้านที่บ้านมักกาตอีก

ต่อมาเป็นเหตุการณ์ในช่วง 2 ที่ข้าวเม่านำชายมารับข้าวฟ่างไปอยู่ด้วยและหัดให้เขาเป็นชโหมย ดังนั้นเมื่อครอบครัวผักกาดกลับจากต่างประเทศและย้ายย้ายไปอยู่เชียงใหม่ ข้าวฟ่างและผักกาดจึงไม่ได้พบกันอีก ระยะนี้ข้าวฟ่างได้กลับมาอยู่กับแม่อีกครั้ง แต่สัมพันธ์ภาพระหว่างเขากับพ่อเลี้ยงไม่ได้ดีนักเพราะพ่อเลี้ยงได้ชโหมยพระห้อยคอซึ่งผักกาดให้เขาไว้ ข้าวฟ่างจึงตัดสินใจหนีจากแม่มาอยู่กับข้าวเม่าและเป็นที่โจรตั้งแต่นั้นมา

เหตุการณ์ในช่วงที่ 3 เป็นระยะที่ข้าวฟ่างและผักกาดย่างเข้าวัยหนุ่มสาวผักกาดนั้นสนใจเด็กยากจน โดยการบริจาคเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้เด็ก ๆ เหล่านั้น และวันหนึ่งขณะที่ผักกาดเดินทางมากรุงเทพฯ รถโดยสารที่นั่งมาถูกปล้น ผักกาดถูกคนร้ายตีศีรษะและคนร้ายนั้นคือข้าวฟ่างซึ่งเมื่อข้าวฟ่างทราบว่า เป็นผักกาดเขาเสียใจมากจึงลงโทษตัวเองด้วยการยิงตัวตาย

แนวคิดสังเขปในเรื่องตราไว้ในดวงจิต

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

เด็กที่ขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่จะยึดบุคคลอื่นเป็นที่พึ่งทางใจ

ความสัมพันธ์นี้จะเห็นจากข้าวฟ่าง ซึ่งบิดาให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวเขามาตั้งแต่เด็ก โดยในเหตุการณ์ช่วงที่ 1 นั้น ข้าวฟ่างได้มาอยู่ในครอบครัวนายถมและนางจิตเพราะแม่ต้องไปทำงานไม่มีใครดูแลเขา ส่วนพ่อนั้นไม่เคยสนใจเขาเลยเพราะก่อนที่จะนางจิตจะตั้งครรภ์ ข้าวฟ่างเขาทราบมาว่านางแอบมีสัมพันธ์กับชายอื่นขณะที่เขาไม่อยู่บ้าน นางจิตเมื่อฝากข้าวฟ่างให้ครอบครัวนายถมเลี้ยงแล้วก็หายไปนานหลาย ๆ เดือนจึงมาเยี่ยมข้าวฟ่างสักครั้งจนข้าวฟ่างจำนางไม่ได้

การที่ข้าวฟ่างมาอยู่กับครอบครัวนายถมนี้ เขาได้รับการดูแลให้มีอาหารกินไปวัน ๆ เท่านั้น ส่วนความรักความเอาใจใส่ นายถมและนางจิตก็ไม่สามารถให้เขาได้เพราะนายถมต้องไปทำงาน และนางจิตก็ทำงานขาย ดังจะเห็นสภาพของข้าวฟ่างที่บรรยายไว้ในตอนหนึ่งว่า ผอมเหมือน "กุ่มแห้งเขอรัน" (สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 16) เพราะเหตุว่าทานแต่เมี่ยงหวานและท็อฟฟี่ทำให้ฟันผุทั้งปากเคี้ยวอาหารไม่ค่อยได้ อาหารของข้าวฟ่างจึงเป็น

"ข้าวเละ ๆ คลุกน้ำแกงจืดหรือไข่ต้ม กินไปกินหมดกับคนอื่นในครอบครัวไม่ได้ แต่ละมือ ข้าวฟ่างกินข้าวไม่ถึงสิบคำ แม่ชวนหวานกับอมยิ้มและท่อน้ำทำให้เขาอิ่ม"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 16)

เมื่อข้าวฟ่างได้พบผักกาดเพื่อนในละแวกบ้านนั้นที่เอาใจใส่เขามากกว่านายถมนางจิต ข้าวฟ่างจึงไปเล่นที่บ้านผักกาดทุกเย็นซึ่งแม่ของผักกาดก็ดูสงสารข้าวฟ่างอยู่ไม่น้อย จึงให้เด็ก รับใช้ในบ้านช่วยดูแลข้าวฟ่างด้วยเมื่อเขาเข้ามาเล่นในบ้าน ดังจะเห็นจากสภาพของข้าวฟ่าง ในตอนที่จะกลับจากบ้านของผักกาด

"ข้าวฟ่างเอี่ยมม่อง หน้าขาว ผมหัวเรียบแปล้ กางเกงใหม่ เสื้อใหม่ แม้จะเป็นของ ใช้แล้วแต่ก็ดูดีกว่าที่เขาใช้อยู่เดิม"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 65)

สภาพที่ดูดีเมื่อกลับจากบ้านผักกาดทำให้นายถมและนางจิตไม่ว่าอะไรหากเขาจะไป เล่นที่บ้านผักกาดทุกเย็นเพราะสองสามีภรรยาไม่มีเวลาดูแลเขาอยู่แล้ว หากจะมีใครรับภาระนี้ ไปสักช่วงหนึ่งของวันคงทำให้หายกังวลไปบ้าง ข้าวฟ่างจึงรู้สึกผูกพันกับผักกาดมากเพราะเธอ เป็นทั้งเพื่อนและบางครั้งก็เป็นเหมือนครูที่คอยสอนเขา ดังจะเห็นจากที่ว่า

"...การไปเล่นบ้านผักกาดนั้น เขาไปของเขาเอง ทั้งสนุกและได้รู้เห็นอะไรดี ๆ น่าสนใจทั้งสิ้น ครูของเขาเป็นเด็กตัวเล็ก ๆ อายุเพียงห้าขวบเศษ แต่สอนอะไร ๆ ให้เขาได้มากมาย"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 69)

ชีวิตของข้าวฟ่างมีความสุขขึ้นบ้างเมื่อมาเล่นกับผักกาด แต่แล้ววันหนึ่งแม่ก็มารับเขาจากบ้านนายถมกลับ ไปอยู่กับพ่อเลี้ยงและพี่น้องคนอื่น ๆ ของเขา ชีวิตที่บ้านนางพิศกลับเลวร้ายกว่าที่เขาอยู่กับนายถมและนางจิตหลายเท่าดังในตอนที่เราเขียน ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างชีวิตของข้าวฟ่าง เมื่ออยู่กับนางพิศผู้เป็นแม่และอยู่กับนายถมนางจิตว่า

"เมื่ออยู่กับแม่จิตพ่อถม ถึงจะไม่มีใครเอาใจใส่เขานัก แม่จิตก็ยังให้สตางค์เขาซื้อขนม ... ข้อสำคัญก็คือคนบ้านนี้ไม่ดีเขาเจ็บ ๆ บ่อย ๆ นอกจากเขาจะตื้อหรือทำของเสียหาย"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : ๘๑)

เมื่อเปรียบเทียบกับ การกลับมาอยู่บ้านที่มี

"ห้องสองห้องแคบ ๆ หลังคาสังกะสี กลางวันร้อนอบอ้าวเป็นที่สุด ... ตู้อึ่งผ้าโบราณใบใหญ่มืด ๆ มีแมลงสาบวิ่งพล่าน ยุงบินว่อน ข้าวฟ่างถูกขังอยู่ในนั้นบ่อย ๆ ไม่ก็ในห้องอบอ้าวไม่มีอากาศเพียงพอ ตัวข้าวฟ่างชืดเขียวแก้มตอบไปจนผิดรูป เดิมทีข้าวฟ่างก็ผอมอยู่แล้ว เพราะได้อาหารไม่พอบำรุงร่างกายอันเนื่องมาจากพันธุ มาอยู่บ้านนี้ยิ่งเลวลง ข้าวตอกให้อาหารน้องชายไม่พอ กับข้าวไม่มี บางมือเป็นข้าวคลุกน้ำปลา บางมือมีไข่หรือน้ำแกงจิตบ้างเล็กน้อย"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : ๘๑)

ซึ่งจากสภาพแวดล้อมของบ้านเมื่อกลับมาอยู่กับแม่ทำให้เขากลายเป็น

"เด็กเศร้าซึม เอาแต่ร้องไห้ อยู่ที่นี่ไม่มีใครดีกับเขาสักคนเดียว ข้าวตอกจับเขาซึ่งทุกวันนี้ ข้าวเฒ่าชอบเขกหัวเขา แม่ค้าแก่ง ส่วนพ่อวันไหนอารมณ์ดีก็เฉย ๆ กับเขา ถ้า

เมาหรือเลียไปมาอาจจะเตะเขา และเรียกเขาว่าไอ้ลูกสำส่อน ถ้าแม่พิศได้ยินเข้าก็
ทะเลาะกัน ตีกัน จานชามแตกเกลื่อน"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 79)

แต่ในที่สุดข้าวฟ่างก็ได้กลับไปอยู่กับนายถมและนางจิตอีกเพราะพ่อเลี้ยงไม่ชอบหน้า
เขาทำให้เขาได้พบผัगतอีกครั้งและมีความรู้สึกผูกพันกับผัगतมากยิ่งขึ้นเพราะการที่เขากลับ
ไปอยู่บ้านทำให้เขารู้ว่าไม่มีใครตีกับเขาและเอาใจใส่เขาเท่าผัगतเลย ในการพบกันครั้งนี้
ผัगतได้ให้พระข้าวฟ่างไว้อภัยหนึ่งเพื่อจะได้คุ้มครองเขาจากภัยอันตรายทั้งปวง และข้าวฟ่างก็
ได้ให้สัญญากับเธอว่าจะไล่ติดตามไว้ตลอดไปด้วยความผูกพันระหว่างเขากับผัगत ซึ่งมีผลต่อ
สภาพจิตใจอย่างมากนี้จะวิเคราะห์อย่างละเอียดในลำดับต่อไป

จะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงเด็กที่ขาดความรักความอบอุ่น จาก
บุคคลในครอบครัวหรือจากผู้ปกครองดูแลเขาอยู่ หากเขาได้พบผู้อื่นที่เมตตา และเอาใจใส่ดูแล
เขาเป็นอย่างดี เขาจะให้ความผูกพันกับบุคคลผู้นั้นมาก ดังที่เมื่อข้าวฟ่างกลับมาอยู่กับนายถม
แล้วแอบได้ยินว่าเมื่ออาจจะมารับเขาไปอีกเพื่อให้เข้าโรงเรียน ข้าวฟ่างจะมีปฏิกิริยา

"กลัวจนตัวสั่นไปหมด นั่งภาวนาขอให้เกิดอะไรร้าย ๆ ขึ้น ขอให้แม่พิศตาย ขอให้พ่อ
บ้านโน้นเมาตกไถตาย ข้าวฟ่างจะได้อยู่บ้านนี้ ถึงบ้านนี้จะไม่ใช้บ้านของเขา แต่ข้าว
ฟ่างก็อยากอยู่มากกว่าเพราะมีอิสระและใกล้กับผัगत เขามีความรู้สึกผูกพันกับผัगत
เกินกว่าใคร ๆ คิด"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 114)

และความผูกพันที่เขามีต่อผัगतก็มีมากเหลือเกิน แม้เมื่อโตขึ้นเขาก็ยังรักษาความ
รู้สึกไว้

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

ความฝังใจแต่วัยเด็กมีอิทธิพลต่อผลกระทบทั้งเติบโตเป็นผู้ใหญ่

แนวความคิดเชิงจิตวิทยาส่วนนี้จะเห็นได้จากพฤติกรรมของข้าวฟ่างที่มีความผูกพันกับ ผักกาดมาก และกลายเป็นความฝังใจข้าวฟ่างเมื่อเขาเติบโตขึ้น จะเห็นว่าในเหตุการณ์ช่วงที่ 2 ซึ่งข้าวฟ่างกลับไปอยู่กับแม่เป็นครั้งที่ 2 เพื่อเข้าโรงเรียนพ่อเลี้ยงได้บีบบังคับจิตใจเขาโดยการขโมยพระห้อยคอที่ผักกาดให้เขาไว้ ซึ่งถ้าพิจารณาถึงสาเหตุที่มาจากพ่อเลี้ยงขโมยพระไม่น่าจะเป็นเรื่องใหญ่ให้เด็กคนหนึ่งหนีออกจากบ้านไป แต่บังเอิญว่า กรรณิชนีของข้าวฟ่างนี้เขาผูกพันกับพระองค์นั้นมาก เนื่องจากเป็นของที่ผักกาดให้และเขาเคยสัญญากับผักกาดเมื่อผักกาดให้พระเขาว่า

"รับรอง ฟ่างจะใส่ติดตัวไว้จนฟ่างตายเลยแหละ รับรองได้"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 10๑)

ข้าวฟ่างจึงทนไม่ได้หากพ่อเลี้ยงจะเอาพระของเขาไป เขาจึงตัดสินใจหนีไปอยู่กับข้าวเฒ่าเพราะ

"ถ้าไปหานายถม แม่ก็ต้องตามไปรับเขากลับมาและต้องผจญกับนายทองอีก ไม่มีวันสิ้นสุด วันหนึ่งเขาจะต้องแน่ ข้าวฟ่างควรจะไปอยู่ที่อื่น"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 2๑9)

การไปใช้ชีวิตอยู่กับข้าวเฒ่าทำให้ข้าวฟ่าง "ใช้ชีวิตเยี่ยงเด็กเล่นพล และคบหากับคนชั้นต่ำสุดของสังคมนั้นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นไป" (สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 212)

แต่กระนั้นความรู้สึกของข้าวฟ่างที่มีต่อผักกาดก็ไม่เคยเปลี่ยนไปไม่ว่าวิถีชีวิตของเขาจะเป็นเช่นไร ในส่วนนี้โบทันได้ชี้ให้เห็นความผูกพันของเด็กทั้งสองว่าแม้ผักกาดจะไม่ลืมข้าว

ฟ้าง แต่ก็ยังผูกพันกับข้าวฟ้างไม่เท่าที่เขามุ่งมั่นกับเธอ ดังจะเห็นจากที่ว่า

"แม้ผักกาดจะไม่เคยลืมข้าวฟ้าง แต่ก็ไม่ผูกพันกับข้าวฟ้างเท่าข้าวฟ้างผูกพันกับผักกาด ข้าวฟ้างสวมสร้อยห้อยพระองค์นั้นไว้ตลอดเวลา และความรู้สึกของเขามิมีต่อผักกาดนั้น ประหนึ่งตราไว้ในดวงจิตทีเดียว เวลาจะผ่านไปอีกกี่ปี เขาก็ยังสวมสร้อยห้อยพระองค์ นั้นไว้ไม่ว่าวิถีชีวิตของเขาจะผันแปรไปเช่นไรก็ตาม"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 183)

การเปรียบเทียบความรู้สึกที่มีต่อกันของเด็กสองคนนี้ได้แสดงให้เห็นว่าการที่ผักกาดไม่ได้ผูกพันกับข้าวฟ้างเท่าที่ข้าวฟ้างผูกพันกับเธอนั้นก็เพราะผักกาดมีทุกสิ่งในชีวิตพร้อมสมบูรณ์ไม่ขาดอย่างในชีวิตข้าวฟ้าง ดังที่โบทันก็แสดงความแตกต่างในชีวิตของเด็กทั้งสองนี้ว่า

"...หนูผักกาดเป็นต้นไม้ที่ไม่ได้รับการดูแลตั้งแต่คัณห์รู้ เพาะชำ ลงดิน งามงามเติบโตอย่างสมบูรณ์อุดมทั้งน้ำและปุ๋ย ส่วนเจ้าข้าวฟ้างนั้นก็เป็ข้าวฟ้างเมล็ดสืบ ๆ ที่แม้แต่ไก่อก็ยังไม่"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 38)

ความผูกพันที่ข้าวฟ้างมีต่อผักกาดจึงมากกว่าที่ผักกาดมีต่อเขาและฝังใจกระทั่งโตโดยมีสภาพแวดล้อมในวัยเด็กเป็นตัวกำหนด ซึ่งในเหตุการณ์ช่วงสุดท้ายของเรื่องและเป็นช่วงสุดท้ายของชีวิตข้าวฟ้าง โบทันก็แสดงให้เห็นว่าความผูกพันที่เขามีต่อผักกาดนั้นมีอิทธิพลต่อชีวิตเขามากเพียงไร ดังในตอนที่ข้าวฟ้างปล้นรถซึ่งผักกาดโดยสารมาและทำร้ายผักกาดจนศีรษะแตก เมื่อเขารู้ว่าเธอคือผักกาด สภาพจิตใจของเขาเจ็บปวดมาก ดังจะเห็นจากพฤติกรรมของข้าวฟ้างตอนนี้ที่ผู้เขียนให้รายละเอียดว่า

เสียงเจ้าคนร้ายร่างผอมสูงร้องโหยหวน เสียงของเขาแหลมสูงเจ็บซ้ำ คนฝั่งสะ
ท้านเยือกไปถึงหัวใจ

"ฉันทำร้ายผักกาด ฉันทำร้ายผักกาด" เสียงนั้นคร่ำครวญหวนให้"

(สุภา สิริสิงห ม.ป.ป. : 236)

ข้าวฟ่างเจ็บปวดใจอย่างมาก และไม่สามารถยกโทษให้ตัวเองที่ทำร้ายผักกาด เขา
จึงยังตัวตายในที่สุด

ซึ่งในกรณีของข้าวฟ่างนี้เมื่อพิจารณาในทางจิตวิทยาจะพบสาเหตุที่เขาผูกพันกับผักกาด
ก็เพราะ เธอสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของเขาได้ ดังที่ มาสโลว์ (Maslow)
ได้กล่าวถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ไว้ในระดับ 1 - 3 ว่า

ในระดับที่ 1 เป็นความต้องการทางสรีรวิทยา เป็นความต้องการเบื้องต้น ที่จำเป็น
สำหรับการดำรงชีวิต เช่น ต้องการอาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่มห่ม

ในระดับที่ 2 เป็นความต้องการความมั่นคง ปลอดภัย

ในระดับที่ 3 เป็นความต้องการความรัก และความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
เพื่อจะารู้สึกว่าตนเองไม่ได้อยู่คนเดียวอย่างโดดเดี่ยว อ้างว้างหรือถูกทอดทิ้ง (มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ 2527 : 409)

โดยจากรายละเอียดในเรื่องพบว่าผักกาดสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน
3 ขั้นนี้ของข้าวฟ่างได้เพราะเมื่อเขามาที่บ้านผักกาดข้าวฟ่างจะได้กินอิ่ม และบางครั้งก็ได้เสื้อ
ผ้าใหม่กลับไป และเมื่อเขาอยู่ที่บ้านนี้ก็ไม่มีใครรังแกหรือทำร้ายเขาได้รวมทั้งการได้รับการ
เอาใจใส่จากผักกาดก็ทำให้เขารู้สึกว่าตนเองไม่ได้อยู่อย่างอ้างว้างหรือถูกทอดทิ้งอีกต่อไป และ
เมื่อผักกาดตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้ข้าวฟ่างจึงยึดเธอเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจมากกว่าคน
อื่น ๆ กระทั่งเมื่อใดที่เขารู้สึกว่าไม่มีใครทดแทนผักกาดได้ เธอจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตเขามาก

เรื่องตราไว้ในดวงจิต ได้แสดงถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อตัวละครอย่างมาก จะเห็นว่าสิ่งที่ข้าวฟ่างไม่ได้อยากอยู่กับพ่อแม่ก็เพราะพ่อแม่ไม่เคยเอาใจใส่ดูแลเขาเลย ผิดกับเมื่ออยู่กับนายถมและนางจิต ครอบครัวนี้ยังให้ความดูแลเขามากกว่าพ่อแม่ อีกทั้งไม่เคยขบถตีเจ็บ ๆ อย่างที่พ่อแม่ทำและที่สำคัญการอยู่กับครอบครัวนายถมทำให้เขามีโอกาสพบกับผักกาด เพื่อนในวัยเดียวกันที่เข้าใจเขา และดูแลเอาใจใส่เขาอย่างดี

การที่พ่อแม่ไม่เอาใจใส่ลูก ยังส่งผลถึงข้าวฟ่างนี่ชายคนหนึ่งของข้าวฟ่าง เขาประหลาดตัวเกร คบพวกมีฉายาซัน และกลายเป็นโจรไปในที่สุด

การคบหากับผักกาดทำให้ข้าวฟ่างผูกพันกับผักกาดมากเพราะผักกาดเป็นผู้ทดแทนความขาดแคลนต่าง ๆ ของเขาในวัยเด็กให้เขา และยังให้เสื้อผ้าให้ขนมเขากินอย่างที่เขาไม่เคยได้รับจากที่ไหนเลย ความผูกพันกับผักกาดทำให้เป็นความฝังใจเมื่อเขาโตขึ้นและจากเหตุการณ์ที่เขาทำร้ายผักกาดโดยบังเอิญ ทำให้ข้าวฟ่างเสียใจมากจนยิ่งตัวตาย ในจุดนี้ได้แสดงให้เห็นภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยาที่ข้าวฟ่างผูกพันกับผักกาด ดังนั้นข้าวฟ่างจึงไม่ให้ภัยตนเองเมื่อรู้ว่าได้ทำร้ายเธอ

ตัวละครในเรื่องนี้เป็นคนยากจน อาชีพนครกรรมกรและทำงานโรงงาน เป็นส่วนใหญ่อายุอาศัยคับแคบ พ่อแม่ไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูก อาหารการกินขาดแคลน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ดีนัก จะเห็นว่านางพิศด่าทอกับสามีเป็นประจำจนเป็นเรื่องธรรมดา เด็ก ๆ ที่เติบโตมาในครอบครัวเช่นนี้จึงพูดจาหยาบค้ายจนเป็นปรกตินิสัย ดังจะเห็นจากบทสนทนาระหว่างนางพิศกับนายทอง

"คำก็ลูก สองคำก็ลูก ตั้งใจทำเรอะวะ มันหลงมาซึ่งหมาเกินเท่านั้นเอง"

"งั้นไอ้โหดนี่ก็ซึ่งหมาเกิดซี่" นางพิศแทบจะโยนลูกสาวให้ฉ่ว ข้าวโหดตกใจร้องไห้จ้า

"อยากได้ลูกสาวนัก"

"อีโง่ ลูกสาวนะหากได้นะโง้ย"

"ไอ้ลัด้ว คิดจะขายลูกกิน"

"ก็ดีกว่าเที่ยวแร่ไปอนกะผู้ชายฟรี ๆ ละวะ ถ้าได้เงินสักหและร้อยกู่จะไม่ว่าเลย
ดีกว่าไม่สึกไม่หรอ นี่แลกแค่เหล้าแก้วเดียว"

(สกา สิริสิงห ม.ป.ป. : 87)

การให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของคนยากจน ในเรื่องนี้จึงค่อนข้าง
ชัดเจน สมจริง สะท้อนปัญหาในครอบครัวหลากหลาย ขณะเดียวกันผู้เขียนก็ได้เปรียบเทียบให้
เห็นความแตกต่างระหว่างชนชั้นในสังคมแฝงอยู่ในตัวละครสองตัวคือ ระหว่างชาวฟ้างกับผักกาด
จะเห็นว่าชาวฟ้างนั้นเป็นเด็กที่ขาดแคลนในทุกเรื่องทั้งทางวัตถุและจิตใจ ขณะที่ผักกาดเป็นเด็ก
ที่สมบูรณ์ในทุกอย่าง ภาพของชาวฟ้างกับผักกาดจึงแตกต่างกันอย่างลิบลิ้น แต่ผู้อ่านก็ไม่สามารถ
ปฏิเสธว่ายังมีเด็กขาดแคลนอย่างชาวฟ้างอีกเป็นจำนวนมากในสังคมทุกวันนี้

น่าสังเกตว่าการผูกเรื่องให้ชาวฟ้างกับผักกาดพบกันในตอนท้ายเป็นการใช้เหตุบังเอิญ
Coincident เข้ามาช่วยอย่างไม่น่าเชื่อ แล้วคนที่ทำร้ายผักกาดก็เจาะจงเป็นชาวฟ้าง ทั้งที่
พวกเขาล้วนมีอยู่หลายคนด้วยกัน

บ้านลอยดาว (พ.ศ. 2525)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นวนิยายเรื่องบ้านลอยดาว เป็นเรื่องของครอบครัวหนึ่งที่นำเด็กมาเลี้ยงเป็นลูกบุญธรรม
แต่เมื่อเติบโตขึ้นเขากลับทำร้ายครอบครัวนี้อย่างเลือดเย็น ซึ่งจากลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง
สามารถแบ่งออกเป็นช่วง ๆ ได้ดังนี้

ช่วงที่ 1 เป็นการกล่าวถึงครอบครัวซึ่งไม่มีลูกชายได้ขอเด็กชายมาเลี้ยงเป็นลูกหนึ่ง
คนชื่อว่า ปวดิ ในตอนที่ปวดิเข้ามาอยู่ในบ้านลอยดาวช่วงแรกเขาร้องไห้จะกลับบ้านเพราะถูก
พรากจากพ่อแม่และพี่น้อง แต่เมื่ออยู่ไปได้สักระยะเขาก็เริ่มชิน ที่บ้านลอยดาวเขามักถูกแอบ
จันทร์ลูกสาวคนโตของเจ้าของบ้านกลั่นแกล้งเสมอ แอบจันทร์มีนิสัยโมโหง่ายเธอจะด่าทอปวดิ
เจ็บ ๆ อยู่เสมอ เมื่อขอปวดิมาเลี้ยงไม่นาน ครอบครัวนี้ก็ให้กำเนิดลูกชายของตนคือ เอื้อตะวัน

และเกิดฝาแฝดอีกหนึ่งคู่คือ เอื้อมดาวและโอบเดือน นอกจากนี้ก็ยังมียุบลานสาวอีกคนเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยชื่ออิงฟ้า

ต่อมาเป็นเหตุการณ์ช่วงที่ 2 ที่เด็ก ๆ ในบ้านสอยดาวเติบโตขึ้นเข้าวัยหนุ่มสาว ปุติ อัจฉาริษา เอื้อตะวันตลอดมาแต่ทนเก็บความในใจไว้ เมื่อแม่ของเอื้อตะวันเสียชีวิตและพ่อล้มป่วยลงต้องจ้างพยาบาลมาดูแลที่บ้าน ทั้งปุติและเอื้อตะวันก็แอบชอบเยี่ยมรุ่งลูกสาวพยาบาลที่มาดูแลพ่อ การที่ปุติและเอื้อตะวันต่างชอบเยี่ยมรุ่งทำให้แอบจันทร์อิจฉาและกลั่นแกล้งเยี่ยมรุ่งเสมอ ส่วนเยี่ยมรุ่งไม่เคยตอบโต้แอบจันทร์เลย เธอเป็นเด็กสาวเรียบร้อย สุภาพอ่อนโยนและมีใจชอบพอปุติเช่นกันแต่กับเอื้อตะวันเธอนับเธอเขาอย่างพี่ชาย

เหตุการณ์ช่วงที่ 3 ปุติได้มีโอกาสใกล้ชิดแอบจันทร์โดยบังเอิญ เขาจึงแค้นที่เธอเคยกลั่นแกล้งโดยการทำให้เธอตกเป็นของเขา และปุติก็พบว่าแอบจันทร์มีความผิดปกติทางจิต หากเขาทำร้ายร่างกายเธอรุนแรงแอบจันทร์จะรู้สึกมีความสุขมากซึ่งเป็นความผิดปกติที่เขาพอใจ เพราะเขาจะได้ระบายความเคียดแค้นซึ่งกับเธอได้อย่างเต็มที่ ช่วงนี้เอื้อตะวันไปเรียนต่างประเทศ และโอบเดือนสอบเข้ามหาวิทยาลัยต่างจังหวัดได้ ทำให้เอื้อมดาวเศร้ามาก เพราะไม่เคยห่างพี่สาวฝาแฝดเลย ในระยะนี้ปุติได้รับมอบหมายให้ดูแลกิจการของครอบครัว เขาจึงได้โอกาสทำร้ายคนในบ้านสอยดาวโดยการโกงเงินบริษัทไปปลุกบ้านและแต่งงานอยู่กับเยี่ยมรุ่ง ต่อมาอิงฟ้าทราบเรื่องจึงไปต่อว่าเยี่ยมรุ่งที่บ้านเพราะคิดว่าเธอมีส่วนรู้เห็นในการกระทำของปุติ เยี่ยมรุ่งเสียใจมากเธอได้ยกทรัพย์สินทั้งหมดที่ได้มาจากการโกงบริษัทคืนให้ครอบครัวบ้านสอยดาวไปโดยที่ปุติยังไม่ทราบเรื่อง ภายหลังแอบจันทร์ตั้งครรภ์และทราบเรื่องของปุติกับเยี่ยมรุ่ง เธอโกรธมาก ได้ตามไปยังเยี่ยมรุ่งซึ่งขณะนั้นป่วยหนักอยู่ที่โรงพยาบาล แต่เธอยังพลาดถูกปุติ และคิดว่าถูกปุติตายเธอจึงยิงตัวตาย แพทย์ช่วยเด็กในครรภ์ไว้ได้แต่ไม่สามารถช่วยชีวิตแอบจันทร์ได้ ส่วนเยี่ยมรุ่งนั้นเสียชีวิตก่อนหน้าที่แอบจันทร์จะไปถึง จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ปุติรู้สึกเสียใจเขาได้ฝากลูกของเขาให้เอื้อตะวันและอิงฟ้าเลี้ยง ส่วนตัวเขาได้จากที่นั่นไป

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

1. ความอัจฉริยะของมนุษย์

แนวความคิดเชิงจิตวิทยาเกี่ยวกับความอัจฉริยะในเรื่องนี้เด่นมาก ผู้อ่านจะเห็นได้จากพฤติกรรมของปวดี เด็กที่ครอบครัวย้ายมาเลี้ยงตั้งแต่เล็ก ๆ เนื่องจากตอนนั้นในครอบครัวบ้านลอยดาวไม่มีลูกชายไว้สืบสกุล แต่เมื่อขอปวดีมาเลี้ยงไม่นาน ครอบครัวนี้ก็ให้กำเนิดลูกชายของตนคือเอื้อตะวัน ทำให้ปวดีอัจฉริยะเอื้อตะวันตลอดมา แม้ว่าสภาพความเป็นอยู่ของปวดีไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเลย ดังจะเห็นจากในเรื่องตอนที่กล่าวถึงความ เป็นอยู่ของปวดีในบ้านลอยดาวว่า

"ที่จริงทุกคนควรเรียกปวดีว่าพี่ เพราะเขามีศักดิ์เป็นพี่แต่ไม่มีใครเรียกเขาเช่นนั้น เขาก็คือปวดีของทุกคน ปวดีเป็นหลานคุณป้าจันทร์ แต่เขาไม่ใช่เชื้อสายของตระกูล เขาเป็นเคเอ็น ตอนแรกคุณจันทร์เอาเขามาเลี้ยงเพราะตัวเธอไม่มีลูกชาย ตั้งใจจะเลี้ยงเขาเป็นลูก แต่พอเขามาอยู่ได้ไม่นานเอื้อตะวันก็มาเกิด ปวดีจึงถูกละเลย เขาไม่ได้ลำบากอะไร การกินอยู่เล่าเรียนยังเหมือนก่อนที่คุณจันทร์จะมีเอื้อตะวัน"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 4)

ความอัจฉริยะที่ปวดีมีต่อเอื้อตะวันทำให้เขาเริ่มเกลียดคนในครอบครัวบ้านลอยดาว ประกอบกับการถูกแอบจันทร์ด่าทอเจ็บ ๆ ว่าเขาเป็นเด็กขอมมาเลี้ยงยิ่งทำให้เขาเกลียดแอบจันทร์มาก และคิดว่าหากมีโอกาสเมื่อไรเขาจะทำร้ายคนในครอบครัวนี้ให้สาสม มีหลายครั้งที่ปวดีมักจะทำร้ายแอบจันทร์แต่ก็ห้ามใจไว้เพราะกลัวถูกส่งกลับครอบครัวที่ยากจน ดังในตอนที่ว่า

เป็นไรนา น้องเล่นนิด ๆ หน่อย ๆ นิด ๆ หน่อย ๆ ..."

(สุภา สิริสิงห 2527 : 343)

"ปวดีเกลียดแอบจันทร์นั้... เคยนึกจะตบหน้าหล่อนให้ล้มกลิ้งให้เลือดกลบปาก แต่พอนึกถึงคุณป้าก็ต้องหดมือไว้ ไม่ใช่เพราะรักคุณป้า กตัญญูต่อคุณป้า แต่เขาเกรงว่าคุณป้าจะโกรธและเลิกอุปการะเขา ปวดีกลัวจะต้องกลับไปอยู่กับพ่อแม่... พ่อแม่มีบ้านไม้โทรม ๆ ปลุกในเนื้อที่เพียงสิบห้าตารางวา ที่บ้านมีเพียงสามห้องแต่อยู่กันถึง 12 คน... น้องชายคนถัดจากเขาไปเรียนชั้นมหาวิทยาลัยเหมือนกันแต่ได้เงินไปเรียนหนังสือ สักปาด์ละห้าสิบบาท ต้องหางานทำพิเศษตอนเย็นบ้าง... พบหน้ากันครั้งไรปวดีต้องให้เงินน้องชายร้อยบาทเพราะทนเห็นน้องลำบากไม่ไหว ตัวเขาเดือนไหนไม่พอใช้ยังขอคุณป้าจันทร์ได้ อ้างว่าต้องซื้ออุปกรณ์ คุณป้าก็ไม่ชักใช้อะไร ให้เขาทุกครั้ง"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 19)

จากบทบรรยายข้างต้นจะเห็นว่าในความอัจฉาริษาของปวดี มีทั้งความโกรธและความกลัว ตลอดจนความชิงชังคนในบ้านนี้ไปอยู่ด้วยกันอย่างแยกออกจากกันได้ยาก ซึ่งในทางจิตวิทยาได้กล่าวถึงความอัจฉาริษาไว้ว่า ความอัจฉาริษาไม่มีทั้งความโกรธและความกลัวแทรกอยู่ด้วย แล้วสมด้วยความเกลียดชัง เมื่อคนเราริษาใครสักคนหนึ่ง เขามักจะครุ่นคิดถึงแต่คน ๆ นั้นอยู่รำไป แม้จะพยายามลืมสักเท่าใดก็ลืมไม่ลงคอยแต่ว่าเมื่อไรคน ๆ นั้นจะไปเสียให้พ้น หรือได้รับความลำบากเป็นการลงโทษให้สาสมเสียบ้าง (กมลรัตน์ หล้าสูงรัง 2524 : 104)

การกระทำของปวดีเมื่อพิจารณาถึงในช่วงลำดับเหตุการณ์ที่ 3 สอดคล้องกับคำกล่าวทางจิตวิทยามาก เพราะเขาได้ทำร้ายทุกคนในบ้านลอยดาว เนื่องโทษที่รักและสนใจเขาน้อยกว่าเอื้อตะวัน โดยเฉพาะแอบจันทร์เขาเกลียดเธอเป็นการส่วนตัวมากกว่าคนอื่น ๆ เพราะเธอจะด่าทอดูถูกเหยียดหยามเขาตลอดเวลา ดังจะเห็นจากความรู้สึกที่เขามีต่อคนในบ้านลอยดาว ที่ว่า

"ปฏิตเกลียดคนในบ้านนี้ทุกคน เขาตั้งใจมาแต่เด็กที่จะคอยดูความล้มละลายของตระกูล
สอยดาว หากไม่ล้มเองเขาจะช่วยให้ล้ม นี่ก็ใกล้ได้เวลาเต็มที่แล้ว คุณลุงอรณพริอ่าน
เล่นหุ้นค้ำหุ้น แต่เหลวหมด ซาดทุนชนิดวอดวายทีเดียว ยังดีที่มีที่ดินกับโกดังเป็นหลัก"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 57)

และในโอกาสที่ฐานะทางครอบครัวกำลังย่ำแย่นี้ ปฏิตฉวยโอกาสซ้ำเติมโดยการ
โก่งสินค้าบริษัทโดยใช้อุบายต่าง ๆ เพราะช่วงนั้นเขาเป็นคนดูแลกิจการของครอบครัวนี้ เนื่อง
จากเอื้อตะวันไปเรียนต่างประเทศและคุณอรณพล้มป่วยลง นอกจากนี้เขายังทำให้แอบจันทร์
หญิงปากร้ายตกเป็นที่ระบายนารมย์ใคร่ของเขาจนเธอตั้งครรภ์ และเขาก็ไม่มีทำที่ว่าจะแต่งงาน
กับเธอ โดยอ้างว่าเขาแต่งงานกับเยียมรุ่งถูกต้องตามกฎหมายแล้ว เพื่อให้แอบจันทร์อันอาย
ซึ่งความในใจของปฏิตนี้ก็ได้เปิดเผยขึ้นในวันหนึ่งที่คุณอรณพรู้ความจริง และว่าเขาว่าเป็นคน
เนรคุณ ปฏิตได้ตอบโต้คุณอรณพว่า

"ใช่ ผมเป็นคนเนรคุณ เอะอะก็อ้างถึงบุญคุณลำเลิกเบิกประจาน ที่นี้ผมจะลำเลิกบ้างละ
ใครใช้ให้เอาผมมาเลี้ยง คุณป้าจันทร์ละซี...ผมอยากมางั้นแหละ ผมไม่ได้อยากมา
เลยแต่ผลถูกบังคับจริงไหม ผมมาร้องให้ที่นี้อยู่ก็เดือน ร้องจนไม่มีน้ำตาจะร้อง บุญคุณ
ท่วมหัวเรอะที่เอาผมมาทรมานอยู่ที่นี่...ผมอยู่กับพ่อแม่ผมก็ได้เรียนถ้าคุณลุงไม่เอาผม
มาเลี้ยงยังจะดีเสียกว่า ผมจะไม่รู้สึกอะไร นี่ผมมาอยู่บ้านนี้เป็นมาต่างให้คุณแอบใช้
เป็นพี่ช้ำให้คุณแอบใช้ เป็นเหมือนเล่นกับคุณแอบ...วิ่งรับใช้งก ๆ ทำให้ทุกอย่าง ผม
เป็นผู้ชายนะแต่ต้องมาให้เด็กผู้หญิงที่คอจิกหัวที่ต่างมาต่างหมา อยากจะตบก็ตบจนเลือด
กลบปาก อยากจะด่าก็ด่ากรีด ๆ ใส่ทุกวัน มีไอ้หน้าไหนสนใจดีที่มันห้ามมึง มีแต่ไม่
เป็นไรน่า น้องเล่นเน็ต ๆ หน่อย ๆ นิด ๆ หน่อย ๆ ..."

(สุภา สิริสิงห 2527 : 343)

เหตุผลที่ปฐิณอกคุณอรณไปข้างต้นจะมีทั้งส่วนจริงและเท็จ ส่วนจริงก็คือการถูกแอบจันทร์รังแกต่าง ๆ นา ๆ แต่ไม่มีผู้ใหญ่อำนาจห้ามปรามเธอทำให้เขาเกลียดทุกคนในบ้านนี้ และส่วนเท็จคือเขาอ้างถึงการถูกพรากจากครอบครัวไม่ใช่มาโดยสมัครใจ เขายังรักที่จะอยู่กับครอบครัวเดิม การให้เขามาอยู่ในบ้านสอยดาวจึงทรมาณเขามากซึ่งในส่วนนี้จะเห็นว่า จากใจจริงของปฐิณที่กล่าวไปในตอนต้น เขามีความปรารถนาจะอยู่ในบ้านสอยดาวมากกว่ากลับไปอยู่บ้านเดิมเพราะเขาไม่ต้องการกลับไปลำบากเช่นพ่อแม่และน้อง ๆ จึงทำให้เขาพยายามอดทนเมื่อถูกแอบจันทร์กลั่นแกล้งเสมอมา

เมื่อพิจารณาจากการกระทำของปฐิณตลอดจนความคิดของเขาที่มีต่อคนในบ้านสอยดาว ทำให้เห็นว่าในส่วนลึกของจิตใจที่เขาตั้งใจจะทำลายครอบครัวนี้มีสาเหตุมาจากความอิจฉาริษยาที่ฝังแน่นมาแต่วัยเด็ก แต่เขาพยายามหาเหตุอื่นมาบิดบังความจริง เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าคนในบ้านสอยดาวเป็นฝ่ายผิด ไม่ใช่เพราะใจเขาอิจฉาริษยาผู้อื่น

2. ความผิดปกติทางจิตแบบ Masochism

ความรู้สึกในประเด็นนี้เป็นความผิดปกติทางจิตที่พบจากพฤติกรรมของแอบจันทร์ ลูกสาวคนโตของบ้านสอยดาว ซึ่งโดยปกติเธอจะมีลักษณะนิสัยก้าวร้าวชอบกลั่นแกล้ง และว่านี่น้องคนอื่น ๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะปฐิณ เธอถือว่าเขาเป็นคนอาศัยในบ้าน เธอจะถูกเหยียดหยามด้วยถ้อยคำหยามคายกว่าคนอื่น ๆ ซึ่งทำให้ปฐิณถูกใจเจ็บเรามาตั้งแต่เด็ก ดังที่โบทันบรรยายลักษณะของแอบจันทร์ในสายตาอิงฟ้าว่า

"พี่แอบจันทร์เป็นพี่สาวใหญ่ เธอเป็นคนสวยเหมือนคุณย่าจันทร์ แต่เธอไม่น่ารักในสายตาของอิงฟ้า พี่แอบชอบพูดจากระแทกกระแทก เปรียบเปรยชอบกระแนะกระแหนคนอื่น ชอบน้อง ๆ"

ซึ่งจากในรายละเอียดบางตอนได้กล่าวไว้ว่าคุณย่าของเด็ก ๆ พวกนี้ลำเอียงรัก แอบจันท์หลานสาวคนโตมาก และลักษณะนิสัยของแอบจันท์ที่ก้าวร้าว ชอบด่าทอคนอื่นให้เจ็บ ใจนั้นก็ เป็นลักษณะเดียวกับคุณย่า โดยที่ไม่มีใครกล่าวว่าคุณย่าด่าทอแอบจันท์เลยแม้แต่คุณ อรรถพลและคุณจันท์ เพราะแอบจันท์เป็นหลานคนโปรดของคุณย่า บุคลิกภาพก้าวร้าวของแอบ จันท์จึงเป็นเช่นนั้นตั้งแต่เด็กกระทั่งโต

ความสัมพันธ์ระหว่างแอบจันท์กับปวดีในช่วงแรกนั้นก็ไม่ใช่ดีนัก เพราะแอบ จันท์จะกลั่นแกล้งและด่าทอเขาเสมอ ปวดีเองก็เกลียดแอบจันท์มากกว่าเกลียดคนอื่น ๆ ใน บ้าน แต่เมื่อทั้งสองย่างเข้าวัยหนุ่มสาว มีครั้งหนึ่งเขาบังเอิญได้ใกล้ชิดเธอทำให้เธอตกเป็น ของเขา แอบจันท์จึงเปลี่ยนไป เธอติดกับเขาจนหลายคนในบ้านแปลกใจ ส่วนปวดีนั้นนึกในใจ ว่าการกระทำของเขาครั้งนี้ถือเป็นการแก้แค้นแอบจันท์วิธีหนึ่ง เพราะเมื่อเขากับเธออยู่กัน ตามลำพังปวดีพบว่าแอบจันท์มีความผิดปกติทางจิตชอบให้เขาทำร้ายเธออย่างรุนแรง ซึ่งทำ ให้ปวดีได้ระบายความแค้นที่อัดอั้นใจมานานได้อย่างเต็มที่ ดังจะเห็นที่ปวดีปฏิบัติกับแอบจันท์ดังนี้

"ปฏิบัติปฏิบัติกับแอบจันท์อย่างรุนแรง หากกระหมัดระว่างที่จะไม่ให้คนอื่นทราบ เนื้อตัวแอบ จันท์เป็นเจ้าเขียวหลายแห่งแต่ที่แขนขาใบหน้าไม่ปรากฏร่องรอย แอบจันท์จิตวิปริต พอจะชอบใจ หล่อนเล่นสมสยะใจแม้จะเจ็บตัวกลับมีความสุขลึกล้ำที่อธิบายไม่ได้"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 69)

ความผิดปกติของแอบจันท์นี้สอดคล้องกับลักษณะที่ทางจิตวิทยาเรียกว่า Masochism หมายถึง ความพอใจทางเพศที่เกิดจากการที่ตัวเองได้รับความเจ็บปวด หรือทุกข์ ทรมาณ ซึ่งมักแสดงอาการในขณะร่วมเพศ ในรายที่ผิดปกติมากอาจจะแสดงออกรุนแรง เช่น การทุบตีตัวเองจนถึงขั้นเลือดตกยางออก (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ 2524 : 270)

จากพฤติกรรมของแอบจันท์ดังกล่าวจึงจัดได้ว่าเธอมีความผิดปกติทางจิตอยู่ไม่ น้อย ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วทำให้คิดว่าปวดีซึ่งมีความสัมพันธ์กับแอบจันท์มีความผิดปกติทำนองนี้

หรือไม่ เพราะลักษณะที่เขาทำร้ายแอบจันท์จะเข้าลักษณะทางจิตวิทยาที่เรียกว่า Sadism กล่าวคือการได้รับความตื่นเต้นหรือความพอใจทางเพศ โดยการทำให้คู่ร่วมเพศได้รับความเจ็บปวด (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ 2524 : 270)

พฤติกรรมของปวดีโดยตลอดเรื่องแล้ว ปวดีไม่ใช่พวก Sadism เพราะที่เขาทำกับแอบจันท์นั้นเป็นการระบายความโกรธแค้นและชิงชัง ไม่ใช่ทำเพื่อให้เกิดความตื่นเต้นหรือพอใจทางเพศ ซึ่งหากดูจากการกระทำระหว่างเขากับเยี่ยมรุ่งหญิงที่เขารักจะเห็นได้ชัด เนื่องจากเขาสุภาพอ่อนโยนกับเยี่ยมรุ่งมาก

3. ความผูกพันระหว่างพี่น้องฝาแฝด

ประเด็นนี้เป็นเรื่องจิตวิทยาที่พบในเรื่องเช่นกัน แต่ไม่เด่นชัดเท่า 2 ประเด็นแรก กรณีนี้จะเห็นได้จากโอบเดือนและเอื้อมดาวลูกสาวฝาแฝดของคุณธรรม เด็ก 2 คนนี้อยู่ใกล้ชิดกันตลอด สนิทสนมรักใคร่กันมากกว่าพี่น้องคนอื่น ๆ ซึ่งความใกล้ชิดกันนี้ทำให้เกิดปัญหาอย่างยิ่งเมื่อมีความจำเป็นต้องแยกกันไปอยู่ที่อื่น ดังจะเห็นจากตอนที่สองคนพี่น้องสอบเข้าเรียนมหาวิทยาลัย ปรากฏว่าโอบเดือนผู้พี่สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ แต่เป็นมหาวิทยาลัยต่างจังหวัดทำให้ต้องแยกจากกัน เพราะเอื้อมดาวสอบเข้าไม่ได้ ในช่วงแรกที่ต้องอยู่ห่างกันซึ่งเป็นครั้งแรกในชีวิตทำให้เอื้อมดาวเศร้ามาก เธอตามพี่สาวไปต่างจังหวัดหลายครั้งและไม่พอใจที่โอบดาวสนิทสนมกับเพื่อนคนอื่น ๆ เพราะเธอรู้สึกว่าการให้ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างเธอกับโอบเดือนลดน้อยลง แต่สำหรับโอบเดือนเมื่อได้สัมผัสชีวิตที่อิสระมีเพื่อนเป็นกลุ่มทั้งชายและหญิงทำให้เธอไม่ต้องการกลับไปใช้ชีวิตที่มีแต่เธอกับน้องฝาแฝดในโลกแคบ ๆ อีกต่อไป ภายนี้โอบเดือนจึงพยายามห่างเหินกับเอื้อมดาว ดังที่โอบเดือนบรรยายว่า

"โอบเดือนไม่ต้องการสนิทชิดใกล้กับน้องสาวฝาแฝดเหมือนแต่ก่อน โอบเดือนกำลังกลัวเอื้อมดาวทำทุกสิ่งจนเพื่อน ๆ ระอาหนีหน้าไปหลายคนแล้ว โอบเดือนต้องการเพื่อนไม่ใช่เอื้อมดาวเพียงคนเดียวอย่างแต่ก่อน

ชีวิตที่มีเพื่อนเป็นกลุ่ม สนุกสนานเฮฮาทั้งหญิงและชายวัยรุ่น บางคนก็เกินวัยรุ่นไป เล็กน้อยแต่ล้วนยังอยู่ในวัยเร่ร่อนมีความหวังกับชีวิต เต็มที่อยู่กับลำพังฝาแฝดผิวดำกันนัก โอบเดือนเคยฝันร่วมกับน้องคุยกันจ๊ะจิง ๆ สองคนเมื่อวันก่อน ๆ อาจจะยังสนุกน่าฟัง ใจ แต่หล่อนได้ลิ้มรสชีวิตในโลกที่กว้างขึ้น ได้คบหาเพื่อนฝูงมีหนุ่มหล่อ ๆ มาตามจับ ...ชีวิตแบบใหม่น่าพิสมัยกว่ามากมายนัก หากไปติดตังอยู่กับเอ๋อมดาวอีก หล่อนเกรง จะสลัดฝาแฝดไม่ออก เหมือนเมื่อก่อนผูกคอตายตลอดชีวิต"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 107)

ขณะที่โอบเดือนกำลังจะตีจากน้องสาวเพราะพบว่าการใช้ชีวิตกับเพื่อนฝูงมีความสุขกว่าอยู่ลำพังฝาแฝด เอ๋อมดาวนั้นได้เกิดความรู้สึกเสียอย่างหนักเพราะเธอไม่มีเพื่อน ฝูงคนใดเลย โอบเดือนจึงเป็นชีวิตจิตใจของเธอแต่เพียงผู้เดียว

ความรู้สึกของเอ๋อมดาวที่สูญเสียโอบเดือนนั้นรุนแรงประหนึ่งตายจากกันก็ว่าได้ เพราะระยะหลังเอ๋อมดาวจะมีการซึมเศร้าไม่ค่อยขอมพูด ทุกวันจะนั่งเหม่อลอยเป็นชั่วโมง ๆ หากจะพูดกับใครบ้างก็เป็นคำถามซ้ำ ๆ ที่ถามถึงโอบเดือน ซึ่งต่อมาเอ๋อมดาวก็ต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์ ดังจากเรื่องที่ว่า

"เอ๋อมดาวใช้ชีวิตในหอคอยของศูนย์ฯ ใหญ่ผู้ลี้ภัยไปแล้วในสภาพของคนไม่มีชีวิตจิตใจ อยู่ในความดูแลของแพทย์และพยาบาลอย่างใกล้ชิดเป็นเวลาหลายเดือน แม้จะเลิกยา รับประทานได้ แต่หล่อนก็ยังเลื่อนลอยปากถามถึงแต่โอบเดือน"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 127)

โอบเดือนคือคนสำคัญในชีวิตของเอ๋อมดาว เมื่อสูญเสียโอบเดือนไป เธอจึงซึมเศร้าและหมกมุ่นแต่เรื่องของโอบเดือนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความผูกพันที่เอ๋อมดาวมีต่อพี่สาวฝาแฝดของเธออย่างมาก

เรื่องบ้านลอยดาว ได้แสดงถึงพฤติกรรมตัวละครที่เป็นผลมาจากปัจจัยแวดล้อมดังพฤติกรรมของปุดิที่เติบโตขึ้นมาด้วยความเกลียดชัง จิตใจมีแต่ความอิจฉาริษยา เอื้อตะวันตลอดเวลา เมื่อมีโอกาสนะจึงพยายามทำลายครอบครัวนี้ทุกวิถีทาง ซึ่งในจุดนี้ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นสภาพจิตใจของปุดิที่พยายามดิ้นรนตอบสนองความอิจฉาริษยาที่มีมากจนทำให้เขาไม่นึกถึงบุญคุณของครอบครัวบ้านลอยดาวที่อุปการะเขามาตั้งแต่เล็กจนโต

จะเห็นว่าขณะที่ปุดิมีพฤติกรรมเลวร้ายเป็นตัวแทนของความเกลียดชัง ความอิจฉาริษยา เข็มรุ่งศรึกะรักของเขาเป็นหญิงสาวที่แสนดี ไม่โลภ ไม่โกรธ จิตใจมีแต่การให้อภัย และเปราะบางเกินไปที่จะอยู่ในสังคม ซึ่งผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าในที่สุดคนที่ชั่วที่สุดก็ไม่สมควรอยู่ในสังคมนี้อีกต่อไป และคนที่ดีเกินไปเปราะบางเกินไปก็ไม่อาจมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้ ผู้ที่จะอยู่ในโลกนี้ได้ควรเดินทางสายกลางไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ขณะเดียวกันก็ต้องระวังภัยจากคนชั่วและรู้จักที่จะต่อสู้ในทางที่ถูกต้อง

นอกจากนี้พบว่าพฤติกรรมของแอบจันทร์นั้นเป็นการแสดงถึงความผิดปกติทางจิตแบบ Masochism ที่มีความรู้สึกพอใจทางเพศเมื่อได้รับความเจ็บปวด ซึ่งเป็นอาการทางจิตแบบหนึ่งที่ผู้เขียนบรรยายไว้อย่างละเอียด

ดอกไม้ริมทาง (พ.ศ. 2526)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

จากลำดับเหตุการณ์ในเรื่องดอกไม้ริมทางสามารถแบ่งออกเป็นช่วงได้ดังนี้

เหตุการณ์ช่วงที่ 1 ได้กล่าวถึงสามพี่น้องสาวสวนดอกไม้กำพร้าพ่อแม่ พี่สาวคนโตชื่อ คมน น้องสาวคนถัดมาชื่อลิดา และน้องชายคนเล็กชื่อหมา คมนเป็นคนสวยมีบุคลิกภาพเจียบชริม เธอเป็นอาจารย์สอนภาษาโบราณในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ต่อมาคมนได้รู้จักภาสกรชายหนุ่มฐานะดีในละแวกนั้น แต่ความสัมพันธ์ของทั้งสองก็ต้องยุติลงเมื่อย่าของภาสกรส่งเขาไปเรียนต่างประเทศ เพราะท่านไม่ต้องการให้ทั้งสองติดต่อกันต่อไป ซึ่งทำให้คมนโกรธมากเนื่องจากเธอคบกับภาสกรแบบเนียน ไม่เคยคิดจะเป็นหลาและไม้ของท่านอย่างที่ย่าของภาสกรระแวง

เหตุการณ์ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่ภาสกรกลับจากต่างประเทศ เขาได้แต่งงานกับมิลันตีหญิงสาวฐานะร่ำรวยคนหนึ่ง แต่ไม่นานก็ต้องหย่าร้างกันเพราะเธอเป็นสาวสังคมชอบเที่ยวเตร่และไม่สนใจครอบครัว ระหว่างนี้คนได้รู้จักกับภักศุภชาติผู้เฒ่าของภาสกรโดยบังเอิญ และเมื่อทราบว่าเป็นญาติกับภาสกร เธอก็พยายามหลบหน้าเขา แต่ภักศุภชอบคนด้วยใจจริงจึงพยายามหาทางใกล้ชิดกับเธอ ซึ่งช่วงนี้ยาของเขาเสียชีวิตลงด้วยโรครุนแรงทำให้ไม่มีใครขัดขวางเรื่องระหว่างเขากับคน

เหตุการณ์ช่วงที่ 3 ล่าวถึงลิตาน้องสาวคนได้ทำงานแสดงละครและถ่ายโฆษณา ซึ่งการทำงานนี้ทำให้หลายคนดูถูกว่าเธอเป็นผู้หญิงที่ไม่รักงานสวยงานแล้ว จึงมีผู้ชายหลายคนฉวยโอกาสลวนลามอยู่เสมอ จนกระทั่งเธอได้รู้จักกับภาสกร ภาสกรชอบลิตามากเพราะเขารู้ว่ามิลิตาน่าจะทำงานด้านนี้ แต่เธอก็มีได้ทำตัวแบบสาวสังคมเช่นมิลันตีเลย ในที่สุดลิตาและภาสกรก็ได้แต่งงานกันร่วม ๆ กับคนที่ใจอ่อนยอมแต่งงานกับภักศุภ

แนวคิดสังเขปในเรื่องดอกไม้ริมทาง

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

ผู้หญิงในวงการบันเทิงจะถูกเหยียดหยามย่ำยีศักดิ์ศรีเสมอ

ในยุคของการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อชีวิตผู้หญิงได้ออกมามีบทบาทในสังคมมากขึ้น ดังจะเห็นจากการออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ซึ่งเรื่องอาชีพก็เป็นสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้หญิงในปัจจุบันอย่างมาก โดยเฉพาะอาชีพในวงการบันเทิงที่ผู้หญิงจะถูกเหยียดหยามย่ำยีศักดิ์ศรีมากที่สุดในเรื่องดอกไม้ริมทางนี้ก็เช่นกันผู้อ่านจะพบว่าลิตาหญิงสาวที่ก้าวเข้าไปในวงการบันเทิงถูกผู้ชายหลายคนมองว่าเป็นผู้หญิงที่ง่ายแก่การมีสัมพันธ์ชู้สาวด้วยเหมือนดอกไม้ริมทาง ดังที่ลิตาพูดกับพี่สาวเมื่อได้รับข้อเสนอให้เป็นภรรยาของเจ้าของบริษัทผลิตสบู่แห่งหนึ่งว่า

"ชีวิตนักแสดงก็เหมือนดอกไม้ริมทางแหละ คนพอใจอยากจะได้เด็ดดม มองเห็นง่าย ถัดไปก็เฉา วิชาเขาคิดว่าฉันคงจะรับเร็ว ๆ เลย"

"ทำไมล่ะ เขาพูดอย่างในรี"

"ท่าทางเขานะ สีหน้าเขาดูหยาบ ๆ ซอบกล" ลีดาเม้มปาก "แล้วเขายังว่าจะได้เป็น
เจ้าแก่น้อยกันคราวนี้ละ คุณไม่ต้องชุดดิน...ไม่ต้องตากหน้า ไปถ่ายหนังอีก"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 171)

ถึงลีดาจะมีความไม่พอใจอยู่ในวงการมายา เพราะทำให้ชีวิตเธอดูหยาบและสวຍงาม
แต่หากเธอจะต้องแลกกับศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิงแล้วลีดายอมไม่ได้ เธอจึงปฏิเสธอาเสียคนนั้นไป
ทำให้ระยะหลังมีคนกลั่นแกล้งสร้างข่าวลือเกี่ยวกับตัวเธอในทางไม่ดีขึ้นมา ดังจะเห็นจากบท
สนทนาระหว่างคมกับภูกถึงข่าวลือนี

"ขมาเล่าให้ฟังว่ามีเรื่องลือกันในหมู่พวกอาเสียพวกทว่าลีดาหาเงิน" เสียงของ
คมออกจะขมขื่นอยู่มาก "ดิฉันก็ยังไม่ถึงเลยจริง ๆ"

ภูกตาค้าง

"หาเงินอะไร"

"ค่ะ เขาลือกันอย่างนั้น ครึ่งละหมื่น เหมือนกันเป็นคืนหรือเป็นอาทิตย์เลย ผู้หญิงให้เข้า
โงะ ยายตาแกก็อยู่ของแกเจียบ ๆ ไปทำงานแล้วก็กลับบ้านทุกวัน ไม่เคยไปค้างวัน
ค้างคืนที่ไหน นอกจากไปถ่ายหนังคิวกลางคืนบ้าง ดิฉันไม่เข้าเลยว่ามีคนเอาแกไปแอบ
อ้างหากินได้อย่างไร นี่แกยังไม่รู้ตัวเลยคะ"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 542)

ซึ่งถ้าพิจารณาในแง่นี้อาจได้ข้อคิดว่าการกระทำที่ถูกต้องมีมนุษย์สัมพันธ์กับ
ผู้คนเป็นจำนวนมากและไม่ถือเนื้อถือตัว เช่น การถูกเนื้อต้องตัวกันในขณะที่แสดงละคร ทำให้ผู้
ไม่หวังดีนำไปสร้างเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชู้สาวได้อย่างง่ายดาย ซึ่งเป็นข่าวในวงการบันเทิง
ที่พบเห็นกันบ่อย ๆ และแม้ว่าจะเป็นเพียงข่าวลือก็ทำให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาจนถึงเสื่อมเสียอย่างมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

1. คนบางคนพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตน แต่บางคนต้องการดิ้นรนสู่ชีวิตที่ดีกว่า
ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเห็นจากสิตาและคมนตรีพี่สาวของเธอ ขณะที่คมนตรีที่พอใจกับการสภาพความเป็นอยู่ของชาวสวนแต่เดิม สิตากลับดิ้นรนออกไปสู่โลกภายนอก และรังเกียจงานสวนซึ่งเป็นรายได้หลักของครอบครัว เมื่อสิตาได้รับการทาบทามให้ถ่ายโฆษณาในนิตยสารฉบับหนึ่ง เธอได้พยายามเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อไม่ให้ผู้อื่นทราบว่าเธอเป็นชาวสวนมาก่อน ดังจะเห็นจากพฤติกรรมของเธอดังนี้

'สิตายกกาละมังน้ำอุ่นมาวางที่ชั้นบันไดข้างล่าง ตัวหล่อนขึ้นไปนั่งชั้นบนห้อยเท้าลงมา
แช่ไว้ในน้ำอุ่นและลายสบู่เสียจนชุ่มชื้น'
"นั่นจะทำอะไรนะ สิตา" พี่สาวอดถามไม่ได้เมื่อเห็นการกระทำของน้องสาว
"จะขัดเท้าให้มันขาว ๆ เท้ามันแตก นี่ไปซื้อแปรงขัดเท้าขัดเล็บมาแล้ว ถ้าไปให้ช่าง
เล็บทำเขาคิดแพงนักเลยจะทำเอง ซื้อยาทาเล็บมาแล้ว"
"แล้วทาเป็นรี ระวังมันจะไม่เสมอ หนา ๆ บาง ๆ แล้วอีกอย่างแต่งเล็บเท้าไว้สวย ๆ
พอลงสวนก็พังหมดอีกแหละ" คมนตรีท้วง
"ฉันจะไม่ลงสวนอีกแล้ว" สิตาพูดหน้าตาเฉย
"เธอจะกินแรงนี้เองได้ยังไง" คมนตรีตบตรง ๆ เป็นเชิงตำหนิ
"ฉันจะช่วยขายที่ตลาดนัดแล้วนะ แต่ขอไม่ลงสวน นอกจากตัดดอกเพราะมันไม่ค่อย
เบื่อ"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 60 - 61)

สิตาเป็นลูกชาวสวนดอกไม้ที่มีทัศนคติไม่ค่อยดีนักกับอาชีพนี้ ดังจะเห็นจากใน
เรื่องก่อนที่เธอจะได้รับการทาบทามให้เป็นแบบค้าขายโฆษณานั้น สิตาเคยบ่นกับพี่สาวว่า กลัว
เพื่อนมาเห็นว่าเป็นแม่ค้าขายดอกไม้แล้วอายเขา แต่การที่ครั้งนี้เธอจะไม่ขายดอกไม้ที่ตลาดนัด

แทนการลงสวนก็เพราะทราบมาว่าผู้ที่มาทาบถามให้ถ่ายโฆษณาเห็นเธอจากที่ตลาดนัดขายดอกไม้นั่นเอง และการไปช่วยขายดอกไม้มันที่ตลาดนัดก็เพื่อเปลี่ยนหน้าที่ที่ต้องลงไปเป็นดินเป็นโคลนนั่นเอง

ความคิดของสิตาที่จะดิ้นรนไปสู่สังคมที่เธอคิดว่าดีกว่าชาวสวนที่เป็นอยู่นั้นค่อนข้างรุนแรงถึงกับว่าหากเธอจะต้องเบียดเบียนใครเพื่อความสำเร็จของตัวเองเธอจะไม่ละเว้นเลย ดังจะเห็นจากความคิดของเธอที่ว่า

"ถ้าหล่อนจะต้องเหยียบใครขึ้นไปเพื่อการเป็นดาราดัง หล่อนจะทำทันที ยุคนี้ใครดีใครได้ ใครกล้าใครเด่น ใครมียาวสาวได้สาวเอาต่างหาก สิตาไม่ต้องการจมดักดานอยู่ในบ้านโกโรโกโสไปจนตายหรอก"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 73)

จะเห็นว่าความมุ่งหวังที่จะอยู่ในสังคมหรูหราทำให้สิตาทำทุกอย่าง แม้ว่าจะเป็น การเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนก็ตาม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรหลานกับญาติผู้ใหญ่ที่อารมณ์ร้าย

ความสัมพันธ์นี้ไม่เด่นชัดนัก เป็นส่วนที่เข้ามาช่วยในการดำเนินเรื่องช่วงแรก ที่สมกับครอบครัวภาสุรเคืองใจกัน

ในส่วนนี้ผู้เขียนได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับย่าของภาสุรไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นคนอารมณ์ร้ายลงโทษบุตรหลานอย่างรุนแรงจนลูก ๆ ของท่านต่างพากันแยกครอบครัวไปอยู่ที่อื่นเพราะทนไม่ได้ ดังจะเห็นจากสภาพของอาเรือนแก้ว อาของภาสุรซึ่งต้องขานการ เพราะผลจากการลงโทษของคุณย่า

'เรือนแก้วนิการเพราะแม่แท้ ๆ ของเธอเอง... เธอถูกมารดาเขี่ยนและพลาดตักบ้านได้ติดลงมาซ้ำร้ายยังถูกกระดางตักไม่โดนกับเอวกระดูกขาแตก

เหตุหนึ่งทีลู่ก ๗ นากันแยกครอบครัวไปหมดก็เพราะทนมารดาไม่ได้ เวลาโกรธแล้วคุณนายร้ายกาจนัก หลาย ๆ คนรู้ฤทธิ์คุณย่ากักถ้วนทั่วโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาสูร...

เมื่อหลายปีก่อนโน้นภาสูรถูกคุณย่าทำโทษบ่อย ๆ หากการทำโทษนั้นรุนแรงเกินไป เพราะโทษของคุณย่า คุณอาเรือนแก้วจะไชยกเขยกออกมาเฝ้าคุณย่าเสียงแหลม เขา ยัง จำได้'

"ได้ลูกนิการไว้คนแล้วยังไม่พอหรือคะ อยากมีหลานนิการอีกคนหรือใจ แม่เขาได้มาหักคอเสียปะไร เห็นแม่เขาอ่อนแอได้ข่มได้ข่มเอา ถ้ามันถึงที่สุดเมื่อไรลูกสะใภ้คงได้ฆ่าแม่ตัวเพราะทารุณหลานกันมั่งหรือ"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 26 - 27)

คุณย่าเป็นคนโมโหร้าย และเอาแต่ใจตัวเอง เมื่อทราบว่ภาสูรคบหากับคนมณลูกสาวสวนและแวกนั้น ท่านจึงส่งภาสูรไปเรียนต่างประเทศ แม้ว่าเขาจะไม่อยากไปก็ไม่อาจขัดคำสั่งคุณย่าได้ การกระทำของคุณย่าต่อภาสูรทำให้เขาเกลียดท่านมาก และเป็นความเกลียดที่ฝังใจมาตั้งแต่เด็ก ดังจะเห็นจากความรู้สึกนึกคิดของภาสูรดังต่อไปนี้

'คุณย่าเคยจับเขาให้นั่งนิ่ง ๆ แล้วจุดเทียนให้น้ำตาเทียนหยดลงบนเนื้อขาอ่อนนุ่ม ๆ ของเขา แ่น้ำมันร้อนทรมนทลายทารุณสันต์ ภาสูรเกลียดคุณย่าจับใจมาจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ก็ยังไมหยาเกลียด เขามาย่านี้ตามหน้าที่ของหลานเท่านั้นเอง คุณย่าเลี้ยงเขาไว้ในบ้านเพราะเป็นหลานคนโต แต่เขาต้องรองรับอารมณ์ของท่านมากกว่าหลายทุกคน'

(สุภา สิริสิงห 2527 : 27)

การกระทำของคุณย่าในเรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นถึงความเป็นคนเจ้าอารมณ์ และโมโหร้าย ซึ่งทำให้ลูกหลานเกลียดชัง หรือบางคนไม่ถึงขนาดเกลียดชัง แต่ก็ไม่อยากอยู่ใกล้ ๆ เพราะความหวาดกลัว

เรื่องตอกไม้ริมทาง แสดงถึงศักดิ์ศรีของผู้หญิงอย่างเด่นชัด จะเห็นได้ว่าเมื่อย่ำเท้ามาสู่รูดติดต่อกับคน เพราะคิดว่าคนต้องการแต่งงานกับหลายชายทำเนียบฐานะ คนนั้นก็สนใจที่จะติดต่อกับมาสู่ และคนในครอบครัวนี้อีก เพราะสาวชาวสวนอย่างเธอก็มีศักดิ์ศรีไม่ต้องการให้ใครมาดูถูก และในกรณีของลิดา เมื่อทำงานอยู่ในวงการบันเทิง คนบางกลุ่มจะมองว่าเธอเป็นผู้หญิงที่ผู้ชายมีความสัมพันธ์ด้วยง่าย ๆ ซึ่งเป็นความคิดที่ไม่จริงเสมอไปที่ผู้หญิงในวงการบันเทิงจะประพฤตินั้น ดังจะเห็นจากลิดาซึ่งในเรื่องวางตัวดีไม่ปล่อยตัวกับเพื่อนร่วมงานผู้ชายอย่างที่เขาหลายคนคิด

การที่ลิดาเข้ามาทำงานในวงการบันเทิงเพื่อขึ้นหน้าเข้าสู่สังคมหรูหราหนีจากสภาพแวดล้อมเก่า ๆ ของชาวสวนนั้น เป็นเพราะความสามารถของเธอเอง จะเห็นว่าเมื่อมีเจ้าของกิจการบางแห่งสนใจติดต่อกับเธอไปเป็นภรรยาบ่อย ซึ่งจะทำให้เธอรุ่งเรืองในหน้าที่การงานและมีความเป็นอยู่ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว เธอได้ปฏิเสธข้อเสนอนั้น เพราะเป็นการสู้ชีวิตอย่างผิด ๆ เสื่อมเสียศักดิ์ศรีอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ในกรณีของลิดายังสะท้อนให้เห็นความสับสนของคนในวงการนี้อีกด้วย ดังในตอนที่ลิดาปฏิเสธข้อเสนอนั้นจะเป็นภรรยาบ่อย แล้วถูกกลั่นแกล้งนำภาพเธอไปตัดต่อเป็นภาพโป๊ และกระจายข่าวว่าเธอเป็นนางทางโทรทัศน์ ซึ่งทำให้เธอเสื่อมเสียแม้จะเป็นเรื่องไม่จริง

ผลการวิเคราะห์นวนิยายในช่วงที่ 2

เนื้อเรื่องของนวนิยายช่วงนี้ได้สะท้อนภาพสังคมอย่างหลากหลายทั้งปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคม จะพบว่าปัญหาครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการอบรมเลี้ยงดู ดังในเรื่อง ลูกแม่ เรื่องวัยบริสุทธิ์ เรื่องตราไว้ในดวงจิต เรื่องก้นหาซาลิ ส่วนปัญหาสังคมได้แก่ ปัญหาความยากจน ดังในเรื่อง ความสมหวังของแก้ว เรื่องแหววัน เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด ปัญหาโสเภณี ดังในเรื่อง ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด ปัญหาที่ผู้หญิงถูกข่มขืน ในเรื่อง สายสัมพันธ์ เรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด

เกี่ยวกับโครงเรื่องพบว่าผู้เขียนได้นำเหตุการณ์จริงในสังคมแต่ละช่วงมาผูกเรื่องให้เข้ากับบทบาทตัวละครอย่างเหมาะสม ดังในเรื่องสายสัมพันธ์ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในประเทศไทยเมื่อครั้งได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่องจดหมายจากเมืองไทยที่กล่าวถึงความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2488 - พ.ศ. 2508 เรื่องไม่ต้องลมที่บันทึกเหตุการณ์ในช่วงปี พ.ศ. 2473 - พ.ศ. 2485 เรื่องกลิ่นดอกส้มที่กล่าวถึงการขยายตัวของเมือง เรื่องวัยบริสุทธิ์ที่กล่าวถึงน้ำท่วมขานเมืองหลวง และเรื่องผู้หญิงคนนั้น ชื่อบุตรอดที่กล่าวถึงการตั้งฐานทัพของอเมริกันในประเทศไทย ซึ่งการนำเหตุการณ์จริงมานำเสนอและบรรยายเวลา สถานที่ไว้อย่างชัดเจนทำให้ฉากในเรื่องมีความสมจริงด้วย

ทางด้านการนำเสนอพบว่าบางเรื่องใช้รูปแบบที่เหมาะสม ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง ดังจะเห็นจากเรื่องจดหมายจากเมืองไทยที่ใช้รูปแบบจดหมายบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะอยู่เมืองไทยอย่างละเอียด

น่าสนใจว่าการนำเสนอปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ส่วนหนึ่งผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นสภาพศีลธรรมจรรยาที่เสื่อมโทรม ให้เห็นถึงความไร้มนุษยธรรมที่นับวันจะมากขึ้น ดังในเรื่องสายสัมพันธ์ เรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุตรอด ที่ชี้ให้เห็นกิเลสตัณหาของมนุษย์ผู้ชายหนุ่มชื่นเด็กที่ไม่มีทางสู้ ในเรื่องภาพหลวง เรื่องกัมพูชาลี และเรื่องลูกแม่ ได้ชี้ให้เห็นความเห็นแก่ตัวปิดการะรับผิดชอบของผู้ชายในเรื่องไม่ต้องลม ได้ชี้ให้เห็นความโลภความริษยาที่ทำให้ทำร้ายกระทั่งญาติ และในเรื่องดอกไม้วิมทาง ได้ชี้ให้เห็นเล่ห์เหลี่ยมของคนในวงการบันเทิงที่ใช้วิธีการสกปรกทำร้ายกัน

ด้านตัวละครพบว่ามีพฤติกรรมที่เป็นผลจากปัจจัยแวดล้อมหลายเรื่อง ดังในเรื่องสายสัมพันธ์ เรื่องจดหมายจากเมืองไทย เรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องลูกแม่ เรื่องกลิ่นดอกส้ม เรื่องวัยบริสุทธิ์ เรื่องบ้านลอยดาว เรื่องกัมพูชาลี เรื่องตราไว้ในดวงจิต และบางเรื่องก็ได้แสดงให้เห็นว่าตัวละครกำหนดวิถีชีวิตซึ่งกันและกัน ดังในเรื่องจดหมายจากเมืองไทย เรื่องลูกแม่ และเรื่องตราไว้ในดวงจิต

ตัวละครส่วนใหญ่เป็นสามัญชน และเป็นคนยากจนในสังคม ดังในเรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องแหววัน เรื่องภาพลวง เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด เรื่องตราไว้ในดวงจิต และ เรื่องดอกไม้ริมทาง แต่ตัวละครในเรื่องดังกล่าวไม่ยอมจำนนต่อชะตากรรม จะพบว่าตัวละครทุกตัวได้ต่อสู้กับความยากจนเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น โดยบางพวกก็ต่อสู้ในทางที่ถูกต้อง ชัยชนะประกอบอาชีพและอดทนต่ออุปสรรคต่าง ๆ ขณะที่บางพวกใช้วิธีที่ไม่สมควร ไม่คำนึงว่าการกระทำของตนจะทำให้ใครเดือดร้อนบ้าง ขอให้ตัวเองพ้นจากสภาพความยากจนที่เป็นอยู่เท่านั้น จะพบว่าตัวละครฝ่ายหญิงในแต่ละเรื่องได้ต่อต้านการกดขี่ทางเพศ ดังจะเห็นจากเรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องลูกแม่ เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด และ เรื่องดอกไม้ริมทาง เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตัวละคร จะพบว่าตัวละครไม่มีลักษณะพิเศษแต่อย่างใด มีวิถีชีวิตตามแบบคนธรรมดาทั่วไป ผ่านวัยเด็ก วัยหนุ่มสาว ผ่านการทำงาน ความรัก และการแต่งงาน ดังในเรื่องสายสัมพันธ์ เรื่องจดหมายจากเมืองไทย เรื่องไม้ต้องลม

ด้านลักษณะนิสัยตัวละครพบว่า ในเรื่องจดหมายจากเมืองไทย ต้นแสงผู้มีลักษณะนิสัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม จัดเป็นตัวละครประเภทหลายลักษณะ (Round Character) และในเรื่องลูกแม่ การเปลี่ยนพฤติกรรมของแพร์ก็มีรากฐานอยู่บนความจริง

ตัวละครบางตัวก็เป็นผลจากภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยา จะเห็นว่าผู้เขียนได้แสดงถึงภาวะการดิ้นรนทางใจของตัวละครในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างชัดเจน ดังในเรื่องจดหมายจากเมืองไทย เรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องลูกแม่ เรื่องวัยบริสุทธิ์ เรื่องก้นหาซาลิ เรื่องตราไว้ในดวงจิต และ เรื่องบ้านลอยดาว

จะเห็นว่าในนวนิยายหลายเรื่องผู้เขียนได้แทรกความเชื่อมั่นและปรัชญาในการดำรงชีวิตไว้ด้วย ดังจะเห็นจากเรื่องสายสัมพันธ์ เรื่องจดหมายจากเมืองไทย เรื่องแหววัน เรื่องภาพลวง เรื่องไม้ต้องลม เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด และ เรื่องบ้านลอยดาว ซึ่งความเชื่อมั่นและปรัชญาในการดำรงชีวิตที่แฝงอยู่ในนวนิยายเหล่านี้ล้วนเป็นการเตือนคนสังคมให้ปฏิบัติตัวเหมาะสมเพื่อสภาพสังคมที่ดีขึ้นนั่นเอง

น่าสนใจว่าในส่วนที่ทำให้นวนิยายช่วงนี้มีความจริงน้อยลงนั้น ยังเป็นจุดเดียวกับช่วงแรกคือ การใช้เหตุบังเอิญ Coincident เข้าช่วยในการดำเนินเรื่องดังในเรื่อง สายสัมพันธ์ เรื่อง ภาพลวง และเรื่อง ตราไว้ในดวงจิต และอีกประการหนึ่งที่ทำให้ความน่าเชื่อถือในเรื่องน้อยลง ได้แก่ การมุ่งเสนอทางประเด็นเด่นชัดเกินไป เช่นในเรื่อง ลูกแม่ และเรื่อง ผู้หญิงคนนั้นชื่อญรูด

ช่วงที่ 3 นวนิยายในปี พ.ศ. 2527 - พ.ศ. 2531

ช่วงเวลานี้นวนิยายรวม 14 เรื่องด้วยกันได้แก่เรื่อง 1. ยายหนูลูกพ่อ 2. เหยื่อ 3. นิมพิลาป 4. ถนนสายสุดท้าย 5. ดงคนดิบ 6. กว่าจะรู้เดียงสา 7. ทองเนื้อเก้า 8. สุดแต่ใจจะไขว่คว้า 9. ด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก 10. จากพงธลีดิน 11. ดั่งหนึ่งเม็ดทราย 12. ก่อนสายหมอกเลื่อน 13. จันทร์ข้างแรม 14. เหนือพื้นหลุรา

ยายหนูลูกพ่อ (พ.ศ. 2527)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นวนิยายเรื่อง ยายหนูลูกพ่อ สามารถแบ่งลำดับเหตุการณ์สำคัญออกเป็นช่วงได้ดังนี้

ช่วงแรกโบตันได้กล่าวถึงยายหนูเด็กหญิงคนหนึ่งที่ถูกบังคับให้นับถวายเป็นภรรยาของยายหนู เรียกภรรยาว่าพ่อ แต่แท้จริงเขาไม่ใช่พ่อของเธอ อัมพิล่าผู้เป็นแม่ยายหนูได้มีสัมพันธ์กับชายอื่นจนตั้งครรภ์แต่เขาไม่รับผิดชอบ เธอจึงมีความคิดที่จะทำลายเด็กเพื่อแก้ปัญห แต่ภรรยาทรยศสารเด็กประคบกับเขาเองชอบอัมพิล่าอยู่ก่อนแล้ว เขาจึงแต่งงานกับเธอในตอนนั้น หลังจากอัมพิล่าคลอดลูกเธอไม่เคยสนใจลูกเลย ปล่อยให้ภาระเลี้ยงดูลูกตกแก่ภรรยา และแม่ของเธอ ยายหนูจึงเติบโตขึ้นท่ามกลางการอบรมเลี้ยงดูของพ่อและย่า

เหตุการณ์ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่อัมพิล่าจะเดินทางไปฝรั่งเศสภรรยาทรยศอยากให้ยายหนูเรียกอัมพิล่าว่าแม่ แต่ยายหนูไม่สนใจ และไม่เสียใจเมื่ออัมพิล่าไม่อยู่บ้าน การไปฝรั่งเศสของอัมพิล่าครั้งนี้ทำให้เธอชอบพอกับชาวต่างประเทศคนหนึ่ง ดังนั้นหลังจากกลับจากฝรั่งเศสเธอจึงขอ

หย่ากับบุญภัทร และขอร้องให้บุญภัทรนำยาหนีไปให้แม่ของเธอเลี้ยง ซึ่งบุญภัทรยอมหย่าให้ แต่ไม่ยอมให้แยกยานหนีไปจากเขา

ต่อมาเป็นเหตุการณ์ช่วงที่ 3 ที่อัมพลา กลับจากฝรั่งเศสครั้งนี้เธอต้องการยาหนีไปเลี้ยงเองที่ฝรั่งเศส เพราะสามีชาวต่างประเทศของเธออยากได้เด็กมาเลี้ยง ซึ่งบุญภัทรไม่ยอม ทั้งสองจึงมีปากเสียงกัน ในระหว่างนั้นยาหนีแอบได้ยินว่าบุญภัทรไม่ให้พ่อของตน เธอเสียใจมากและเริ่มมีพฤติกรรมปรกติคือเย็นชากับอัมพลา เมื่อบุญภัทรขอร้องให้ยาหนีไปฝรั่งเศสกับอัมพลา เธอก็ไปแต่กลายเป็นคนเจ็บขมขื่นไม่ยอมพูดกับใคร และในไม่ช้าสุขภาพก็ทรุดโทรม ในตอนนี้อัมพลาเห็นสภาพลูกแล้วก็คิดว่าเธอไม่ได้ผูกพันกับยาหนีมาตั้งแต่ต้น เธอจึงพายาหนีกลับประเทศไทยอยู่กับบุญภัทรตามเดิม

แนวคิดทางสังคมในเรื่องยาหนีลูกหนี

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

1. ความคับแค้นใจของผู้หญิงที่สามีทอดทิ้ง

อัมพลา มีความคับแค้นใจมากเมื่อสามีทิ้งเธอไปขณะที่เธอกำลังตั้งครรภ์ และความคับแค้นใจ ทำให้เธอเกลียดชังลูกในท้องด้วย เพราะลูกก็คือส่วนหนึ่งของสามีที่สร้างปัญหาและความอับอายให้เธอ ตอนแรกที่สามีปฏิเสธความรับผิดชอบในตัวเธอและลูก อัมพลา ร้องไห้คร่ำครวญตอกย้ำตัวเองว่า

"ฉันจะไปเอามันออกละ เลือดคนใจดำใจหยิ่งอย่างนี้จะเอาไว้ทำไม ฉันเกลียดมัน จะขอสาปแช่งให้มันพินาศ เลือดของมันต้องทำลายมันทิ้งเสีย"

(สุภา สิริสิงห์ 2527 : 12)

ต่อเมื่อบุญภัทรขอร้องให้เธอเอาลูกไว้แล้วแต่งงานกับเขา เพื่อให้เด็กมีพ่อ อัมพลาจึงเปลี่ยนความคิดที่จะทำลายเด็ก แต่ความเกลียดชังในตัวลูกก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อ

คลอคลุแล้วอัมพลาจึงไม่สนใจใยดีลูกเลย ปล่อยให้บุญฤทธิ์มารับผิดชอบหน้าที่เลี้ยงลูกแทน ดังจะเห็นจากความรู้สึกของเธอดังนี้

"ฉันเกลียดแก นิ่งหนีจ้กร นันทองฉันมาได้ฉันแสนจะโล่งอก แว่นแรกที่เห็นหน้าแกฉันก็ทนไม่ได้แล้ว ทำไมหน้าตาของแกถึงได้ถอดพ่อของแกออกมาเป็นพิมพ์เดี่ยว ผิวขาวจุมูกโต่ง นัยน์ตากลมดิกอย่างนั้น ริมฝีปากบางเฉียบ คงจะมีวาจาร้ายกาจพอกันเมื่อโตขึ้น ลูกละ ฉันเป็นแม่แก ฉันมีส่วนร่วมในการทำให้แกเกิดมาแต่เมื่อพ่อของแกไม่ยอมรับผิดชอบฉันก็เกลียดเลือดอีกครั้งของพ่อแกในตัวแก เจ้าคนใจสัตว์ ยังบุญนะที่แกได้บุญฤทธิ์มาเป็นพ่ออุปถัมภ์ ไม่อย่างนั้นฉันอาจจะทิ้งแกไว้ที่โรงพยาบาลแล้วหนีกลับบ้าน"

(สุภา สิริสิงห 2527: 19)

อัมพลาอยู่ในบ้านเดียวกับบุญฤทธิ์และลูกสาวกับคนแปลกหน้า อาจกล่าวได้ว่าความคับแค้นใจของเธอที่ถูกสามีทอดทิ้งนั้นฝังใจเธอมาก หากบุญฤทธิ์ไม่เข้ามารับผิดชอบเรื่องนี้เธอคงจะอับอายแล้วที่สุดก็ไปทำลายเด็ก แต่การที่บุญฤทธิ์เข้ามารับผิดชอบใช้ว่าจะทำให้อัมพลารู้สึกดีขึ้น เพราะบุญฤทธิ์เป็นชายนิการที่หลงรักเธอฝ่ายเดียว อัมพลาไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะใช้ชีวิตคู่ร่วมกับคนนิการเช่นเขา ดังนั้นการจำยอมแต่งงานกับบุญฤทธิ์ จึงเป็นผลจากพ่อของยายหนูเช่นกัน ทำให้เธอไม่มีวันลืมความคับแค้นใจนี้ไปได้

2. การอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลมากกว่าความผูกพันทางสายเลือด

ปรกติประเด็นนี้จะไม่สร้างปัญหาให้แก่ครอบครัวมากนักเนื่องจากผู้ที่อบรมเลี้ยงดูเด็กมักจะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายเลือดอยู่แล้ว แต่ในเรื่องนี้ปรากฏว่าจากสภาพจิตใจของอัมพลาในประเด็นแรกที่เธอโกรธแค้นคนรักแล้วถ่ายทอดความรู้สึกโกรธแค้นซึ่งซึ่งมาสู่ยายหนูลูกสาวของเธอถึงกับไม่สนใจลูกเลย ทำให้บุญฤทธิ์เข้ามามีบทบาทในการเลี้ยงดูยายหนูอย่างมากและทำให้ผู้่านได้เห็นความแตกต่างในสองประเด็นได้ชัดเจนกล่าวคือประเด็นแรกระหว่างยายหนูกับอัมพลา และประเด็นที่สองระหว่างยายหนูกับบุญฤทธิ์

ในประเด็นแรกระหว่างยายหนูกับอัมพลาซึ่งเป็นแม่ผู้ให้กำเนิดนั้นแทบจะไม่มี ความสัมพันธ์กันเลยเพราะจากพฤติกรรมของอัมพลาที่ไม่เคยสนใจลูกได้ทำให้เธอเป็นคนแปลก หน้าสำหรับลูกไปในที่สุด ดังที่โบทันได้กล่าวถึงในส่วนนี้ว่า

"ยายหนูไม่เคยได้จากแม่หรือก ไม่ว่าอาหารหรือความรัก ความเอาใจใส่ แต่ยายหนู ไม่รู้เรื่อง หล่อนได้รับเต็มทีจากพ่อก็เพียงพอแล้ว อัมพลาเป็นคนแปลกหน้าสำหรับยาย หนู นาน ๆ จึงจะเห็นหน้า ยายหนูไม่กลัวคนแปลกหน้าแล้วหล่อนเรียกอัมพลาว่าแม่ตาม ที่พ่อสอนแต่หล่อนไม่เคยสนใจ ไม่รู้ด้วยซ้ำว่าแม่คืออะไรมีความสำคัญแค่ไหน"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 60)

ในประเด็นที่สองระหว่างยายหนูกับบุญนักรชายนิการซึ่งแท้จริงไม่ใช่พ่อของยาย หนูแต่ด้วยจิตใจดีงามเมื่อเขาทำหน้าที่เป็นพ่อของเธอแล้วเขาก็ไม่ได้บ่นร้องในความเป็นพ่อเลย บุญนักรรักยายหนูประหนึ่งลูกของเขาเองที่เดี๋ยวนี้จะได้เห็นจากความคิดของเขาดังต่อไปนี้

"ลูกหนูของพ่อ แม่พ่อก็ไม่ได้เป็นผู้ให้กำเนิดลูกแต่เมื่อพ่อรับหนูเป็นลูกแล้ว หนูก็คือ ลูกพ่อและพ่อรักลูกอย่างลูกจากส่วนลึกของหัวใจ พ่อรักแม่อัมพลาของลูกดังนั้นพ่อจึงรัก ทุกสิ่ง ที่เป็นของแม่อัมพลา เลือดเนื้อของคนที่พ่อรักในพ่อย่อมรักด้วย"

(สุภา สิริสิงห 2521 : 13 - 14)

ความรักความเอาใจใส่ของบุญนักรทำให้ยายหนูมีความผูกพันกับบุญนักรมาก ดังจะเห็นจากตอนที่เธอแอบได้ยินอัมพลาพูดว่าบุญนักรไม่ใช่พ่อของเธอ ความรู้สึกของยายหนู ตอนนั้นจึงทรมานจิตใจมาก

"หนูไม่รู้หรอกว่าเด็กที่พ่อตายไปอย่างกะทันหันเหิมความทุกข์เพียงไหน แต่หนูแน่ใจว่าความทุกข์ของหนูครั้งนี้ไม่ได้ยิ่งหย่อนไปกว่านั้นเลย มันเจ็บปวดถึงชั่วหัวใจ ทุรนทุรายเหมือนรอบกายมีแต่ความร้อน นัยน์ตาของหนูพร่ามัวรายเมื่อเห็นหน้าแม่ ใบหน้างองามปราศจากไฝผ้าของแม่ก็กลับกลายเป็นใบหน้าของนางบิศาและค่อยเลื่อนเป็นใบหน้าของแม่อัมพลาเช่นเดิม"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 187)

แต่ถึงจะรู้ความจริงแล้วว่าบุญกัทรไม่ใช่พ่อก็ได้เปลี่ยนความรักความผูกพันที่เธอมีต่อบุญกัทรเลย ดังนั้นเมื่ออัมพลาแต่งงานใหม่ และต้องการให้ยายหนูไปอยู่กับเธอที่ฝรั่งเศส ยายหนูจึงไม่พูดจาและเห็นชาก็แม่ เมื่อยายหนูมีสุขภาพจิตย่ำแย่ก็ส่งผลให้สุขภาพกายทรุดโทรมตาม ดังจะเห็นภาพของยายหนูที่อัมพลาเห็นเมื่อตอนไปอยู่กับเธอที่ฝรั่งเศสนั้น ช่างแตกต่างกับเมื่อตอนอยู่เมืองไทยอย่างลิบลับ

"บุญกัทรในครั้งนั้นงองามน่าเอ็นดู ผิวที่เคยขาวผ่องเปลี่ยนเป็นคล้ำขึ้นเล็กน้อย เพราะตากแดดตากลมมาก ใบหน้าคมคายเหมือนหล่อเมื่อวัยใกล้แรกรุ่ง เนื้อหนังเต็มตึงหายไปเพราะเริ่มสูง ออกจะเก้งก้างเล็กน้อย แต่เมื่อแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าราคาแพงตัดเย็บฝีมือเยี่ยม แม่หนูวัยสิบขวบคนนั้นก็แสนจะน่ามอง"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 221 - 222)

แต่เมื่อมาอยู่ฝรั่งเศส

"น้ำหนักตัวของเด็กหญิงลดฮวบฮาบไม่ต้องชั่งน้ำหนักก็รู้ เพราะใบหน้าที่กลมแก้มอัมกลาย เป็นใบหน้าเรียวแก้มตอมชมพู ดันแซ่ขาวผ่องกลายเป็นขาวเผือกมีแต่กระดูกหุ้มด้วย

หนังสือนี้ออกเหลือง ทรวงอกเฟื่องเริ่มเต่งตึงก็หดหายไปดูเหมือนหน้าอกของเด็กผู้ชาย
ผอม ๆ คนหนึ่ง"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 223)

จากการเปรียบเทียบในสองประเด็นข้างต้นจึงเห็นว่าบุญภักทรมีอิทธิพลต่อสภาพ
จิตใจยายหนูมากเหลือเกิน แม้ว่ายายหนูจะรู้ว่าเขาไม่ใช่พ่อแต่ความรักความผูกพันที่เคยมีต่อ
บุญภักทาก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ เพราะขณะที่แม่ผู้ให้กำเนิดเกลียดชัง และไม่เคยใส่ใจเธอ
เลยตั้งแต่เล็กจนโตยายหนูมีบุญภักทร ทำหน้าที่ให้ความรักความเอาใจใส่เสมอมา ความผูกพัน
ระหว่างยายหนูกับบุญภักทรจึงมีมากกว่าความผูกพันทางสายเลือดระหว่างเธอกับอัมพลาแม่ผู้
บังเกิดเกล้าของเธอเอง

เรื่องยายหนูลูกน้อยจะเห็นว่าสะท้อนปัญหาครอบครัวอย่างเด่นชัด โดยชี้ให้เห็นถึง
อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อตัวละครอย่างมาก ความผูกพันของยายหนูที่มีต่อบุญภักทรมีมากกว่า
ความผูกพันระหว่างเธอกับแม่เพราะแม่ไม่เคยสนใจใยดีตัวเธอเลย ถึงจะอยู่บ้านเดียวกันแต่
แม่คือคนแปลกหน้าสำหรับยายหนู จากจุดนี้ได้แสดงให้เห็นความเชื่อมั่นอย่างหนึ่งของผู้เขียนที่ว่า
การอบรมเลี้ยงดูนั้นมีอิทธิพลต่อบุคคลมากกว่าความผูกพันทางสายเลือด

ขณะที่ยายหนูผูกพันกับบุญภักทร บุญภักทาก็มีความรู้สึกเช่นเดียวกัน จะเห็นว่าใน
ตอนที่อัมพลาแยกจากบุญภักทรไปยายหนูมีอาการซึมเศร้า เจ็บขม ขณะที่บุญภักทรเองก็มี
อาการไม่ต่างจากยายหนูเท่าไรนัก จึงอาจกล่าวได้ว่าทั้ง 2 คนมีความผูกพันกันมาก

จะพบว่าผู้เขียนได้แสดงถึงสภาพจิตใจของตัวละครหลายตอนที่เป็นผลมาจากภาวะ
แวดล้อมทางจิตวิทยา ดังจะเห็นจากอัมพลาในตอนต้นเรื่องที่ถูกรักทอดทิ้งขณะตั้งครรภ์ จิตใจ
เธอตอนนั้นมีแต่ความเกลียดชังทั้งคนรัก และทั้งลูกในท้อง ส่งผลให้เธอไม่เหลียวแลเอาใจใส่
ลูกเลย ส่วนยายหนู และบุญภักทรที่มีความผูกพันกันอย่างมาก เมื่อต้องแยกจากกันสภาพจิตใจของ
ทั้งสองคนจึงทรุดโทรมลง

น่าสังเกตว่าในเรื่องนี้ผู้เขียนได้นำเสนอตัวละครที่มีลักษณะขัดแย้งกันอย่างมาก เพื่อให้เห็นภาพด้านดี และด้านเลวอย่างชัดเจน ดังในกรณีของบุญภักตร์กับอัมพลา ขณะที่บุญภักตร์มีคุณธรรมแต่งงานกับอัมพลา เพื่อไม่ให้เธอไปทำแท้ง และเมื่อเธอคลอดลูกเขาปฏิบัติตนเอาใจใส่เด็กราวกับลูกของตัวเอง อัมพลาก็กลับมีแต่ความเกลียดชังลูก ไม่เคยเอาใจใส่ดูแลลูกเลย และยังเกลียดบุญภักตร์ที่เข้ามารับผิดชอบเพราะทำให้เธอรู้สึกว่าตัวเองเลวมากขึ้นอีก

บุญภักตร์เป็นตัวอย่างของผู้มีจิตใจสูง แม้ร่างกายเขาจะพิการแต่เขามีคุณธรรมมากกว่าคนที่ร่างกายสมบูรณ์อีกหลายคน และจุดนี้เองที่ผู้เขียนเคยให้สัมภาษณ์ไว้ในนิตยสารขวัญเรือนว่าตอนแรกตั้งใจจะให้บุญภักตร์ตายตอนจบ แต่มาคิดได้ว่าคนเราถ้าทำความดีถึงขั้นนี้แล้วผลที่ตอบแทนแม้จะขึ้นใจก่อนตายก็ได้ คงไม่มีมนุษย์คนไหนอยากจะทำความดี

โครงเรื่องในตอนจบจึงให้บุญภักตร์กับยายหนูได้กลับมาอยู่ด้วยกันอีก ซึ่งจุดนี้จึงแสดงถึงทัศนะของผู้เขียนที่ต้องการให้คนในสังคมทำความดีเพื่อที่สังคมจะได้มีความสุข

เหยื่อ (พ.ศ. 2527)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นวนิยายเรื่องเหยื่อ สามารถแบ่งตามลำดับเหตุการณ์สำคัญ ๆ ได้เป็นช่วง ๆ ดังนี้

ช่วงแรกโบตันกล่าวถึงครอบครัวหนึ่งแม่ทำงานห้างสรรพสินค้ากลับบ้านดึกส่วนพ่อทำงานต่างจังหวัดหลายวันจึงกลับบ้านครั้งหนึ่ง ครอบครัวนี้มีลูกชาย 2 คน คนโตชื่อเรืองฤทธิ์ คนน้องชื่อรอนราญ เด็ก 2 คนนี้อยู่ในช่วงวัยรุ่นอายุห่างกันเพียง 2 - 3 ปีเท่านั้น การที่พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมลูก ๆ ทำให้เรืองฤทธิ์และรอนราญประพฤติตัวเกเร เรืองฤทธิ์ชอบเล่นการพนัน ส่วนรอนราญชอบคบหานักเลงในละแวกนั้น

เหตุการณ์ช่วงที่ 2 อยู่ในช่วงปิดเทอมของเด็กทั้งสองคนและเป็นช่วงที่พ่อแม่ทราบความประพฤติของพวกเขา ทำให้ไม่สบายใจมากจึงหาทางแก้ไขไม่ให้ลูกออกไปเกเรนอกบ้าน โดยการซื้อวีดีโอมาให้ แต่เด็กสองคนกลับหาหนทางเกี่ยวกับเรื่องเพศ และหนึ่งกระทำการผิดร้ายมาดื้อทำให้เกิดอารมณ์เพศขึ้น ทั้งเรืองฤทธิ์และรอนราญจึงพยายามข่มขืนสาว คนรับใช้ใน

บ้านในขณะที่สายชดชืนรอนราษฎรได้ทำร้ายเรณลادنลิ่งถึงตาย และได้นำศพสายไปทิ้งบ่อน้ำหลังบ้านเพื่อไม่ให้ใครทราบเรื่อง ซึ่งเมื่อพ่อแม่กลับบ้านเด็กทั้งสองได้พูดปดเรื่องสายว่าเธอหนีตามผู้ชายไป

ต่อมาเป็นเหตุการณ์ในช่วงที่ 3 ซึ่งมีคนรับใช้ใหม่ชื่อสวี่งมาอยู่ด้วย สวี่งสงสัยในอาการพิรุณของเด็กทั้งสองคนอย่างยิ่งเมื่อเธอถามพวกเขาถึงกลิ่นเหม็นเน่าจากบ่อน้ำหลังบ้าน แต่เมื่อพวกเขาบอกว่า เป็นซากสัตว์ตกลงไปตายเธอก็ไม่ได้ไต่ถามอีก สวี่งนั้นชอบเรื่องฤทธิ์และแอมมีเพศสัมพันธ์กับเขา เมื่อรอนราษฎรทราบเรื่องได้ขอมีส่วนร่วมในตัวสวี่งบ้าง แต่เรื่องฤทธิ์ปฏิเสธ พี่น้องจึงทะเลาะกัน รอนราษฎรลืงปากไปว่าจะฆ่าสวี่งถ่วงบ่อเหมือนคนรับใช้คนแรก สวี่งซึ่งสงสัยอยู่แล้วจึงไปแจ้งความ พาดำรวจมาจับเรื่องฤทธิ์และรอนราษฎรข้อหาฆ่าคนตาย

แนวคิดสังเขปในเรื่องเหยื่อ

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

1. สื่อบันเทิงมีผลเสียต่อเยาวชน

ความจริงของเทคโนโลยีในปัจจุบันที่เข้ามามีบทบาทมากในชีวิตประจำวันนั้น หากมองเพียงผิวเผินจะเห็นว่าเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ แต่หากมองอย่างลึกซึ้งจะเห็นว่าสรรพสิ่งทั้งหลายที่คุณยอมให้โทษด้วยเหมือนกัน

ในเรื่องเหยื่อ วิดีโอเทปที่ดูกันตามบ้านนั้นมีอันตรายต่อเยาวชนอย่างน่าหวาดกลัวมากที่สุด เพราะอาจเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับทุกคนรอบตัว เป็นอันตรายทางอ้อมที่เกิดขึ้นเนื่องจากขาดการควบคุมและเจ้าหน้าที่บ้านเมืองไม่เคร่งครัดในการตรวจตรา จึงมีสิ่งที่ยั่วยุเยาวชนต่าง ๆ เช่น ภาพโหดร้ายทารุณและภาพที่แสดงกิจกรรมทางเพศอย่างโจ่งแจ้ง

เหตุการณ์ในเรื่องช่วงที่ 2 โปต้นได้บรรยายอย่างละเอียดลออถึงภาพยนตร์ที่เรื่องฤทธิ์ และรอนราษฎรยืมมาจากบ้านนักเลงประจำซอย บางม้วนเป็นภาพยนตร์ที่แสดงความโจ่งแจ้งทางเพศ มีฉากต้องห้ามในการเผยแพร่อยู่ด้วย ดังตัวอย่างบางตอนต่อไปนี้

"หญิงชายผมทองตาสีฟ้าคู่นั้นกอดรัดนัดเหวี่ยงกันอยู่บนเตียง เสื้อผ้าไม่มีปกปิดร่างกาย เผยให้เห็นทุกส่วนลึด ฉากอย่างนี้ต้องห้ามในโรงภาพยนตร์หรือในการเผยแพร่ภาพทางโทรทัศน์ แต่ภาพยนตร์ในม้วนเทปที่หาเข้ากันได้ี้ไม่มีการตัดทอนใดใดเลย เพราะไม่ได้ผ่านการตรวจจากใครทั้งสิ้น"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 44)

หรืออีกม้วนหนึ่งที่บรรยายถึง

"เจ้าหนุ่มผมทอง ร่างบึกบึน สวมเสื้อยืดตัวเดียว ท่อนล่างเปลือยเปล่า กำลังปฏิบัติภารกิจด้วยกิริยาเอาจริงเอาจังกับแม่สาวผมดำตาดำใบหน้างดงาม สีนํ้าของทั้งเจ้าหนุ่ม และแม่สาวนั้นแสดงอารมณ์อย่างแจ่มชัด หญิงสาวนั้นเปลือยเปล่าตลอดร่าง แต่สวมถุงน่องสีดำ สกนากที่ทั้งสองกำลังเรีกรักกันนั้นมิใช่ในที่รโหฐาน หากเป็นเนินดินที่ปลูกหญ้าสีเขียวขจี ห่างจากชายหาดไม่มากนัก ถัดไปเป็นดงมะพร้าว หลังดงมะพร้าว มีกระท่อมไม้บึกหลังหนึ่ง"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 89)

นอกจากภาพยนตร์ที่แสดงความโจ่งแจ้งทางเพศแล้ว ภาพยนตร์ที่ต้องห้ามอีกประเภทหนึ่งก็คือ ภาพยนตร์ที่แสดงให้เห็นความโหดร้ายทารุณ มีการนำเสนอภาพสยดสยองต่าง ๆ ดังที่บัณฑิตบรรยายถึงบางตอนของภาพยนตร์ประเภทนี้ไว้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

"ชายหนุ่มผมทองวิ่งไปทางหลังกระท่อมไม้... คำว่าขานเล่ใหญ่ดมกริบออกมา แล้วเดินลึกเข้าไปในมลุกและชนบท และอาจออกมาตัวหนึ่ง นัยน์ตาของเจ้าลูกแกะไอคอนว่าแหวนแต่สิ่งแววตาก็กลัว... เขามองใจที่ราวหลังโซดหิน ไม่น่าหยาขึ้น เขียวหากมีแต่หญ้าแห้ง ๆ เขาวางร่างเจ้าลูกแกะเคราะห์ร้ายลงก้นหิน มืออันแข็งแรงข้างหนึ่งกดมันไว้"

ลูกแกะน้อยอื่นเห็นแต่ไม้เท้ามือขวาของชายหนุ่ม จึงจำขวานคมเล่มนั้นและกดมันลงไปที่คอ
 หอยของมัน เลือดหนุ่มกระเด็นพร้อมกับเสียงร้องดังก้อง ตามด้วยเสียงหัวเราะของชาย
 หนุ่ม นัยน์ตาสีฟ้าของเขากลายเป็นสีน้ำเงินเข้ม ลูกสัตว์เคราะห์ร้ายยังไม่ตาย มันลุกขึ้น
 แล้วก็กลับล้มลงตีแผ่ราว ๗ นัยน์ตาเหลือกลานชายหนุ่มหยิบขวานจามลงไปยังรอยแผล
 เดิม หมนขวานในมือไปมาเพื่อให้เนื้อแยกออกจนถึงกระดูกสีขาว เสียงกระดูกแตก
 ดังเป๊าะ เขาทิ้งขวานลงคาไว้ที่คอแกะ หัวเราะนอกพอใจ แกะน้อยแน่นิ่งไปแล้ว"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 90 - 91)

ภาพยนตร์ทั้งสองประเภทมีผลต่อเรื่องฤทธิ์ และรอนราญมากและเป็นมูลเหตุให้
 เขาทั้งสองถูกตำราวจดำนินคดีในข้อหาฆ่าคนตายในช่วงท้ายเรื่อง เพราะเมื่อดูภาพยนตร์แล้ว
 เกิดอารมณ์แพ้เรื่องฤทธิ์ และรอนราญได้พยายามข่มขืนสายเมื่อสายต่อสู้รอนราญซึ่งปกติเป็นคน
 ที่ชอบการต่อสู้ที่ทารุณโหดร้ายอยู่แล้วจึงลงมือทำร้ายสายอย่างรุนแรง ทำให้เธอเสียชีวิตทั้งที่
 เขาเองไม่ได้ตั้งใจฆ่าเธอเลย

เมื่อเหตุการณ์ดำเนินมาถึงช่วงสุดท้ายที่เด็กทั้ง 2 คนถูกตำราวจับ พ่อของเขาได้
 คร่ำครวญเสียงสะท้อนกับตำราวจ่า

"ลูกผมสิครับเป็นเหยื่อของวัฒนธรรมตะวันตกพวกนี้หนั่งพวกนี้มาจากไหนครับ มาจาก
 เมืองฝรั่ง ปลอ่ยให้ลั้งเข้ามาโดยไม่ควบคุม เด็กวัยรุ่นอารมณ์กำลังรุนแรงก็ชอบดูแล้วก็
 เกิดคั้งเกิดอารมณ์แพ้อารมณ์ใคร่ขึ้นมา ลูกผมมันก็ผิดด้วยที่คุดหนั่งพวกนี้ แต่ทำไมหนั่ง
 พวกนี้ถึงมีมาให้เขาดูล่ะ พวกคุณทำไมไม่จับ ไม่ห้ามเข้า ทำไมตำราวจไม่จับหนั่งพวกนี้"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 193)

เหตุการณ์ที่สายตกเป็นเหยื่อของเรื่องฤทธิ์ และรอนราญนั้นแท้จริงแล้วคือลูกใช้
 ช้องสังคม เพราะเรื่องฤทธิ์ และรอนราญก็ตกเป็นเหยื่อของสังคมเลวร้ายนี้เหมือนกันแม้จะเห็น

ทางอ้อมก็ตาม แต่อนาคตของเขาก็ต้องลงสร้างความสำเร็จป่าวให้พ่อแม่ยิ่งนัก ซึ่งโบตันได้ทั้ง
ท้ายไว้ตอนจบของเรื่อง

"ใครจะแก้ไขสังคมที่เสื่อมโทรมสุดขีดเช่นนี้ได้ เพราะว่าลูกคนอื่น ๆ ไม่ว่าหญิงหรือชาย
จะได้ไม่ต้องตกเป็นเหยื่อรายต่อ ๆ ไป

ใครจะตกเป็นเหยื่อรายต่อ ๆ ไป รายต่อ ๆ ไป เมื่อไรจะสิ้นสุดหรือเพียงแต่ลดไอลย
ลง"

(สุภา สิริสิงห์ 2527 : 196)

2. สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมประเด็นนี้จะเห็นจากในช่วงที่ 2 ที่
กล่าวถึงความประพฤติกของเรื่องฤทธิ์ และรอนราญเมื่อพ่อแม่ไปทำงานซึ่งล้วนเป็นพฤติกรรมที่
ไม่เหมาะสมทั้งสิ้น ดังจะเห็นจากที่สายได้เล่าถึงความประพฤติกของเด็กทั้ง 2 ให้พ่อแม่ของเขา
ฟังว่า

"รอนราญนั้น ชอบชมมวย กัดปลา ชนไก่ แอบไปหัดขี่จักรยานจนตรกกับนักเลง หรือ
"โก้" ประจำซอยบ่อย ๆ ... คุณฤทธิ์ก็ยังดีไปเตะฟุตบอลที่สนามกีฬาข้างโน้น ที่นี้
สนามกีฬาน้ำมันท่วมก็เลยเปลี่ยนไปเล่นอย่างอื่นแทน ชื่อประทัดมาจุเล่นกันทุกวัน คน
แถวนี้เขาจะเหยียบเอาตาย ว่าหนวดหงุดหงิดอันตราย วันนั้นทำบ้านยายแ่งเกือบไหม้
...พอจุประทัดเบื่อแล้ว คุณฤทธิ์ก็ไปบ้านยายประคอง ไปกินกล้วยเตี๋ยวตอนเที่ยงแล้วก็
อยู่บ้านนั้นจนบ่าย ... ขึ้นบนบ้านนั้นะตรงห้องใต้หลังคาเป็นบ่อนคุณจะเอาอะไรละ เฆ
รมมี แก้วเก ตีแตก ไฮโล ปุปลา พวกคนงานเขาเล่นกัน แม่ค้าขมก็เล่น เล่นกันจน
เย็นหละ ข้างบ้านเรานี้แหละตัวดีไปเล่นทุกบ่าย ออกไปรับลูกที่โรงเรียนอนุบาลแล้วก็

เล่นกันตั้งแต่สามโมงยันหกโมงเย็นคุณฤทธิ์นี่แกก็เล่นกับเขา มือขึ้นเสียด้วย วันนั้นได้
ตั้งสองร้อย เอาไปซื้อบุหรี่ยิบบางวันก็เจ๊งหมดตุกกลับมาแต่วัน"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 9 - 11)

จากข้อความข้างต้นหากสังเกตจะเห็นว่าสภาพแวดล้อมรอบ ๆ บ้านได้มีส่วนทำ
ให้เด็ก 2 คน ประพฤติตัวไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง ทั้งแหล่งอบายมุข และแหล่งมั่วสุมของพวก
นักเลงประจำซอย เมื่อประกอบกับพ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมชี้ทางที่ถูกต้องแก่เขา เมื่อก้าวเข้าไป
ใช้ชีวิตในแหล่งอบายมุขเหล่านี้แล้วจึงถอนตัวได้ยาก เพราะส่วนหนึ่งสนุกสนาน เพลิดเพลิน
เร้าอารมณ์

และการที่เรื่องฤทธิ์และรอนราษฎรออกไปมั่วสุมตามแหล่งอบายมุขเหล่านี้ก็ทำให้
กิริยาท่าทางของเขาเปลี่ยนไปในทางที่ไม่สมควร เพราะไปติดมาจากบ้านเพื่อนักชนไก่กัดปลา
ซึ่งโบตันบรรยายไว้ว่าแม้สายจะมาจากแหล่งสล้มได้ยัยการด่าทอมาก แต่ได้ฟังรอนราษฎรว่า
พี่ชายครึ่งวันคำด่ายังไม่เข้ากันสักประโยค ก็ทั้งคำด่าประ เภทชาวบ้าน คำด่าที่น่าจะหลุดจากปาก
โสเภณีมากกว่าคนธรรมดา คำด่าจากปากพี่เมา ล้วนรวมกันอยู่ในสมองของรอนราษฎรเต็มทีทีเดียว

แต่จากที่เคยกล่าวไปแล้วในประเด็นหนึ่งที่ว่า ตราบใดที่มนุษย์ยังคงเป็นทาส
ในสังคม การจะแก้ปัญหาดัง ๆ คงทำได้ยาก ดังที่โบตันได้กล่าวถึงการจะแก้ไขปัญหาสภาพ
แวดล้อมเหล่านี้ไม่สามารถจะทำได้ง่าย ๆ ถึงแก้ไขได้ในจุดหนึ่งก็จะมีผลเสียกับอีกจุดหนึ่ง
ตามมามากมายหลัง ดังที่ว่า

"จากบ้านใกล้แหล่งสล้มกลางกรุงมาอยู่ชานเมืองอย่างนี้ แล้วยังพบสิ่งแวดล้อมเลย ๆ
แล้วจะให้ไปปลูกบ้านอยู่ที่ไหนกันดีเล่า นอกจากจะบิดบ้านซังลูกไว้ในรั้วไม่ให้ไปไหน
นอกจากโรงเรียนซึ่งก็ไม่มีพ่อแม่ที่ไหนจะทำได้สำเร็จและถึงทำได้ลูกก็จะกลายเป็นเด็ก
เก๋ยกดไม่รู้จักโลกภายนอกเสียเลย ย่อมจะมีผลเสียอีกนั่นแหละ ไม่มีหนทางอื่นใดให้
เลือกเลยจริง ๆ"

(สุภา สิริสิงห 2527 : 24)

เรื่องเหยื่อเป็นภาพสะท้อนแง่มุมหนึ่งของสังคมปัจจุบัน จะพบว่าผู้เขียนได้นำเรื่องราวเกี่ยวกับการที่วัดโธต้องห้ามเลือดลดการตรวจตราของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม มาผูกเรื่องให้กลมกลืนกับเหตุการณ์อื่น ๆ ในเรื่องเป็นอย่างดี จะเห็นว่าเมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมช่วงปิดเทอม เด็ก ๆ ไม่สามารถออกไปเที่ยวเล่นนอกบ้านได้ พ่อแม่จึงหาเครื่องผ่อนคลายให้ลูกโดยซื้อวิดีโอมาให้ดูที่บ้าน แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ทำให้พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้านไม่มีเวลาตรวจตราดูว่าภาพยนตร์ที่ลูกนำมาดูนั้นเป็นอย่างไร จึงเป็นโอกาสให้วิดีโอต้องห้ามที่เลือดลดการตรวจตรา เข้ามาในบ้านโดยไม่รู้ตัว และก่อให้เกิดเรื่องร้ายตามมาภายหลัง

การที่อนาคตของเรื่องฤทธิ์และรอนราญต้องดับวูบลง จะเห็นว่าผู้เขียนได้แสดงถึงปัจจัยแวดล้อมในสังคมที่ทำร้ายเขา ไม่เพียงเรื่องฤทธิ์และรอนราญเท่านั้นที่เป็นเหยื่อของสังคมแต่พ่อแม่ของเด็กและคนรับใช้ในบ้านก็เป็นเหยื่อของสังคมยุคนี้ด้วยเช่นกัน ประเด็นที่น่าเสนออย่างเด่นชัดในเรื่องนี้จึงเป็นการเตือนให้คนในสังคมได้ระวังภัยที่เข้ามาในบ้านอย่างไม่รู้ตัว

เกี่ยวกับการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ก่อนข้างละเอียดจะพบว่าผู้เขียนบรรยายภาพต่าง ๆ ในเรื่องชัดเจนดังในตอนที่รอนราญถูกรุนสัต์และตอนที่เป็นการฆาตกรรมในภาพยนตร์ แม้จะเป็นภาพที่น่ารังเกียจน่าขยะแขยง ก็มีได้ละเว้นเพื่อให้เห็นว่าสภาพจิตใจของคนในปัจจุบันนี้เสื่อมทราม วิปริต และโหดเหี้ยมเพียงไร

ทางด้านลักษณะนิสัยตัวละคร ผู้อ่านจะเห็นว่ามื่อทิธินมาจากสถานแวดล้อมรอบบ้าน ดังพฤติกรรมของรอนราญเมื่อไปคุยกับพวกนักเลงการพนัน พวกที่อยู่ตามช่อง และพวกวัยรุ่นแอ็นธนาลแล้วนั้นก็ริษามารยาทก็จะคล้ายกับคนเหล่านั้น ดังในตอนที่เขาทะเลาะกับสายคำพูดของรอนราญหยาบคายมาก

"คอยดูนะมึง อย่าให้กูออกไปได้เหียว อีสาขไม่วันนี้ก๊วนหน้า กูจะเชือดมึงหะ กูจะทำให้มึงเสียใจไปจนวันตายเลย กูจะแหกอก ลากไส้มึงออกมาให้หมาแดก"

คำดำ เหล่านี้ยังไม่รุนแรงนักเมื่อเทียบกับที่หวังงูตามออกมาในตอนหลัง

การชี้ให้เห็นภัยทางอ้อมจากสื่อวิดีโอในบางกลุ่มก็ไม่ยอมรับความจริงด้วยเชื่อว่า
เจ้าหน้าที่เข้มงวดกวาดขันไม่มีทางเล็ดลอดได้ ซึ่งในความเป็นจริงเราจะพบว่ามีชาวบ๋อยครั้งที่
เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมเจ้าของกิจการเหล่านี้ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้เขียนนำเสนอ ประเด็นที่
คนบางกลุ่มยอมรับ ขณะที่คนบางกลุ่มไม่เห็นด้วย

นิมิลลาป (พ.ศ. 2527)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นิมิลลาป เป็นเรื่องของหญิงสาวชาวนิการช่างหนึ่งที่เติบโตขึ้นมาท่ามกลางความลำเอียง
ของผู้เป็นพ่อ เหตุการณ์ในเรื่องแบ่งออกเป็นช่วง ๆ ดังนี้

ช่วงที่หนึ่ง โปเต้นได้กล่าวถึงนิมพรรณ หญิงสาวชาวนิการเนื่องจากเป็นโพลิโอ มีพี่ชาย
ชื่อไฟท์ มีน้องสาวชื่อนิมพร ในตอนกึ่งนิมพรรณยังเล็กแม่ป่วยหนัก ส่วนพ่อมีภรรยาใหม่ นิมพรรณ
จึงไม่ได้รับการดูแลให้เติบโตขึ้นทำให้ติดเชื่อโพลิโอชาวนิการตั้งแต่นั้นมา ช่วงที่พ่อทอดทิ้งครอบครัว
ไปนั้นไฟท์เป็นผู้นำดูแลนิมพรรณตลอด การรับผิดชอบในบทบาทของแม่ได้ทำให้ไฟท์เป็นพวกรักร่วม
เพศเมื่อโตขึ้น แต่เขาพยายามปกปิดเรื่องนี้ไว้

ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่แม่ตายแล้วพ่อกลับมาอยู่กับลูก ๆ อีกครั้งหนึ่งพ่อรักและตามใจนิม
พรรณ้องสาวของนิมพรรณมาก เพราะนิมพรรณเป็นคนสวยและประจบเก่ง ส่วนนิมพรรณนั้นพ่อเกลียด
เธอมาก เพราะความพิการของนิมพรรณทำให้เขาอับอายเพื่อนฝูง และหากใครถามถึงสาเหตุที่
ทำให้นิมพรรณเป็นเช่นนั้น ก็เหมือนกับประจานความผิดของเขาที่ไม่รับผิดชอบครอบครัวในช่วง
นั้นด้วย นิมพรรณจึงได้รับความรักความเข้าใจจากไฟท์พี่ชายเธอ แต่เพียงผู้เดียว

ช่วงที่ 3 ได้กล่าวถึงการต่อสู้กับความพิการของนิมพรรณอย่างไม่ย่อท้อ เธอพยายาม
ทำให้ทุกคนเห็นว่าคนพิการอย่างเธอนั้นช่วยตัวเองได้และไม่ต้องเป็นภาระแก่ใคร นิมพรรณได้
เขียนหนังสือลงตามนิตยสารเป็นรายได้ของตนเอง ขณะเดียวกันก็นำรายได้ส่วนหนึ่งไปช่วย
เหลือเด็กพิการตามสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ และจากการเขียนหนังสือทำให้เธอได้รู้จักนักเขียน
หลายคน ในจำนวนนี้มีลุมพูนกนกกล่อเพิ่มชื่อเสียงซึ่งนิมพรรณชื่นชอบงานของเขารวมอยู่ด้วย

เหตุการณ์ช่วงสุดท้าย เป็นช่วงที่นิมพรรณและสุมทุมชอพนอกัน และตกลงที่จะแต่งงานกัน ซึ่งพ่อของนิมพรรณ ไม่ยินยอมเนื่องจากเขาคิดว่าสุมทุมไม่ได้รักใคร่นิมพรรณด้วยใจจริง ช่วงนี้ ไททีได้รู้จักกับหยาดนิรุณ เพื่อนร่วมงานคนหนึ่งของนิมพรรณ หยาดนิรุณเป็นสาวสมัยใหม่ยอมรับความเป็นจริงและพร้อมจะต่อสู้เพื่อคนที่เธอรัก เมื่อหยาดนิรุณชอบไททีและทราบว่าไททีมีความผิดปกติเป็นพวกรักร่วมเพศ เธอไม่ได้รังเกียจเขาเลย เธอตัดสินใจที่จะแต่งงานกับเขา เพราะคิดว่าเธออาจจะช่วยแก้ไขความผิดปกติของเขาได้ ทั้งไททีและนิมพรรณจึงแต่งงานในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ซึ่งเมื่อแต่งงานได้ไม่นานนิมพรรณก็ได้เสียชีวิตลงด้วยโรคหัวใจ

แนวคิดสังเขปในเรื่องนิมนิลาป

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

1. การต่อสู้ชีวิตของคนพิการ

ในประเด็นนี้จะเห็นได้ชัดเจนจากเหตุการณ์ในช่วงที่ 3 ของเรื่องที่นิมพรรณพยายามหารายได้ให้ตัวเอง เพื่อจะได้ไม่เป็นภาระแก่ครอบครัวซึ่งที่จริงในรายละเอียดของเรื่องก่อนถึงช่วงที่ 3 ถ้าพิจารณาจากสภาพความเป็นอยู่ของนิมพรรณแล้วจะพบว่าเธอพยายามช่วยเหลือตัวเองมาตลอดทุกอย่างแม้ว่าชาพิการก็ไม่ได้อ่อนแอให้ใครมาปรนนิบัติดูแลเลย ซึ่งตรงกันข้ามกันมากกับนิมพร น้องสาวของเธอผู้ที่สมประกอบทุกอย่าง ดังในบทบรรยายที่กล่าวถึงนิมพรรว่า หล่อน "ช่วยตัวเองไม่ได้เลย แทบจะต้องมีคนรับใช้ประจำตัวคอยสวมเสื้อผ่ารัดขีปกระโปรงให้ จะกินน้ำสักแก้วหนึ่งก็ต้องมีคนไปรินจากขวดในตู้เย็นให้" จนไททีอดไม่ได้จึงว่า "ถ้าแกพิการอย่างนิมพรรณนั้นจะไม่ห่มผ้าได้เลย นี่แกชาติ ๑ แท้ ๑ ... ขยายนิมเสียอีกเขากลับช่วยตัวเองทุกอย่างผิดกับแกนะยายพร" (สุภา สิริสิงห 2529 : 4)

เมื่อเหตุการณ์ดำเนินเข้าสู่ช่วงที่ 3 ประเด็นนี้จะชัดเจนมากขึ้น เพราะนิมพรรณกำลังพิสูจน์ให้ทุกคนเห็นว่า ถึงเธอพิการแต่ก็หาเลี้ยงตัวเองได้ไม่ได้เป็นภาระของใคร ดังจะเห็นจากตอนที่เธอเขียนนวนิยายลงในนิตยสาร ซึ่งจากคำบรรยายดังต่อไปนี้ทำให้เห็นว่าเธอสามารถเลี้ยงตัวเองได้อย่างสบายไม่ต้องพึ่งใคร เพราะ

"ค่าเรื่องที่ได้ไม่น้อยเลยสำหรับผู้หญิงตัวคนเดียวและอยู่กับบ้านเฉย ๆ อย่างนิมพรรณ
ไม่ต้องเสียค่ารถ ค่าแต่งตัว ค่าอาหารนอกบ้าน ถ้านิมพรรณเขียนมากกว่านี้หล่อนก็จะ
มีรายได้มากกว่าในมหิตจอมมหาวิทยาลัย เรื่องที่เขียนกำลังเป็นเรื่องที่ผู้อ่านติดอกติดใจ
หล่อนรู้ได้จากจดหมายของผู้อ่านที่มีถึงบรรณาธิการ ... การเขียนของหล่อนไม่มี
ชาวหนามอีกต่อไปแล้ว..."

(สุภา สิริสิงห 2529 : 199)

ตลอดเวลาที่นิมพรรณอยู่ในบ้านมีเพียงพี่ชายคนเดียวเท่านั้นที่เห็นใจและช่วย
เหลือเกื้อกูลเธอเสมอมา แต่สำหรับพ่อและน้องสาวนิมพรรณเป็นเคณิการที่น่ารังเกียจ พ่อจึง
ลำเอียงรักแต่นิมพรรณลูกสาวคนโปรดเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ความกดดันที่ได้รับจากพ่อมีส่วน
ทำให้เธอไม่ย่อท้อที่จะพิสูจน์ให้คนในบ้านเห็นว่าเธอไม่ใช่ภาระของใคร เธอมีความสามารถมี
สมองที่จะทำงานหาเลี้ยงตัวเองได้ การต่อสู้กับความพิการของตัวเองครั้งนี้ นิมพรรณจึงทำได้
สำเร็จอย่างงดงาม

2. รักร่วมเพศ แบบ Homosexual

ในทางจิตวิทยาเรียกบุคคลที่เกิดความรู้สึกทางเพศในเพศเดียวกันนี้ว่า รักร่วม
เพศ (Homosexuality or Lesbian) ถ้าเป็นระหว่างผู้ชายกับผู้ชายเรียก Homosexual
ถ้าเป็นระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงเรียก Lesbian (กมลรัตน์ หล้าสูงศักดิ์ 2524 : 262)

สำหรับกรณีที่เกิดขึ้นในเรื่องนิมนิลาปนี้เป็นกรณีระหว่างผู้ชายกับผู้ชาย
(Homosexual) ซึ่งเห็นได้จากในช่วงที่ 1 ในตัวละครที่ชื่อไผ่ที้ เขาเป็นพวกรักร่วมเพศที่ไม่
เปิดเผยตัวเอง คนในครอบครัวไม่เคยระแคะระคายเรื่องนี้มาก่อนเลย กระทั่งสมุทุมได้มาติดพัน
น้องสาวของเขา ไผ่ที้จึงเปิดเผยตัวเองว่าเขาเป็นเช่นไร และเป็นการทดสอบสมุทุมด้วยว่า
สมุทุมเป็นพวกรักร่วมเพศเช่นเดียวกับเขาหรือไม่ เพราะใจจริงเขาแอบชื่นชอบในตัวสมุทุมอยู่
เช่นกัน ดังจะเห็นจากบทสนทนาระหว่างเขาทั้งสองคน

"คุณไฟที ทำไมเป็นยังงี้ คุณนะไม่มีวีแววเลยนะทำทางก็ดูดี เป็นวิศวกรโยธามีชื่อ ทำไม่ถึงเป็นแบบนี้ไปได้" สุมทุมคราง

"ผมเป็นมานานแล้ว อยู่ที่นี่ผมคือนิ่งไฟของทุกคน แต่นานทีหรรอกที่นิ่งไฟจะมาปรากฏตัว เดือนละหนสองหนอย่างมาก เทียวทุกคืนไม่ไหวแต่เวลาทำงานผมจะให้ใครรู้ไม่ได้"

"แล้วทำไมคุณบอกผม คนในบ้านคุณละมีใครรู้ไหม"

"คิดว่าไม่มีใครรู้หรรอก ที่ผมบอกคุณก็เพราะผมอยากบอก"

นัยน์ตาของเขาแวววาว ริมฝีปากเคลือบลิปสติกสีชมพูเป็นประกายเลื่อมมัน สุมทุมนี้หน้า

(สุภา สิริสิงห 2529 : 155)

และสาเหตุที่ทำให้ไฟทีเป็นพวกรักร่วมเพศนั้นจะเห็นว่ามาจากสถานแวดล้อมในวัยเด็กของเขาเอง ที่ต้องรับบทบาทเป็นแม่ดูแลिमพรหม ในช่วงแม่ป่วยและพ่อไปมีผู้หญิงคนใหม่ ดังที่ไฟทีพูดกับสุมทุมว่า

"เราไม่มีแม่คุณก็รู้ ตอนคุณแม่มียายพิมพ์ผมเป็นคุณดูแลเขา คุณแม่ป่วย คุณพ่อก็แอบไปมีอีหนู ตอนมียายพรนะคุณแม่อึดขึ้นมาก แต่ท่านก็อยู่ต่อมาอีกไม่นาน..."

"คุณไฟทีเลยเป็นแม่ของคุณพิมพ์แทน" สุมทุมเริ่มเข้าใจอะไร ๆ ดีขึ้น

"ผมดูแลเขาตลอดเวลาที่อยู่บ้าน มีคนให้ช่วยคนหนึ่งเขาดูยายพิมพ์ตอนผมไปโรงเรียน..."

(สุภา สิริสิงห 2529 : 156 - 157)

ซึ่งเมื่อทราบสาเหตุที่ทำให้ไฟทีเป็นเช่นนี้ สุมทุมได้แนะนำเขาว่า

"...ถ้าปรี๊ดสนิมตัวเองเสียได้ก็จะดีกว่าแน่ ๆ ที่คุณเป็นยังงี้เพราะคุณต้องรับบทบาทแม่อตั้งแต่ยังเด็กเกินไปเท่านั้นเอง คุณไม่ได้เป็นในเลือดเนื้อของคุณเอง"

(สุภา สิริสิงห 2529 : 157)

ทางจิตวิทยาได้กล่าวถึงสาเหตุของการเป็นเนวกรักร่วมเพศไว้หลายประการและประการหนึ่งก็คือสิ่งแวดล้อม กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและพี่น้องในครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอาการของรักร่วมเพศ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ 2524 : 263)

จากทฤษฎีทางจิตวิทยาข้างต้นเมื่อพิจารณาประกอบกับพฤติกรรมของไพทีจะเห็นว่ามีความสอดคล้องกันมาก กล่าวคือ สภาพแวดล้อมในวัยเด็กของเขาในช่วงที่แม่ป่วยและพ่อไม่สนใจครอบครัว เขาได้ทำหน้าที่ของแม่ในการดูแลนิมพรณ และเป็นเหตุให้บทบาทของแม่ฝังใจเขามากกระทั่งโตทำให้เขาเป็นเนวกรักร่วมเพศไปในเวลาต่อมา

เรื่องนิมนิลาป ได้แสดงให้เห็นถึงการดิ้นรนต่อสู้เพื่อที่จะลบมด้อยอันเนื่องมาจากความพิการของตนตั้งที่นิมพรณพยายามต่อสู้กับชะตากรรมของเธอเองอย่างไม่ย่อท้อ เพื่อให้เห็นว่าคนพิการไม่ได้เป็นภาระของใคร และสามารถช่วยตัวเองได้อย่างดี

ความมานะพยายามที่จะพิสูจน์ตัวเองนี้ มาจากสิ่งแวดล้อมภายในบ้านที่กดดันเธอมาตลอดตั้งแต่เล็กจนโต เราจะเห็นว่านิมพรณเติบโตขึ้นมาท่ามกลางความลำเอียงของพ่อ ความทรมาณจากความพิการทางร่างกายยังไม่เท่าความเสียใจที่ถูกพ่อซ้ำเติมปมด้อยของตน ซึ่งจุดนี้ทำให้นิมพรณพยายามอย่างถึงที่สุดที่จะเอาชนะคำดูแคลนของพ่อให้ได้

นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมยังมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของไพที จะเห็นว่าความผิดปกติทางจิตแบบรักร่วมเพศนั้นมีสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อมในวัยเด็กที่เขาได้รับบทบาทแทนแม่ในการดูแลน้องอยู่เป็นเวลานาน

น่าสนใจว่าผู้เขียนได้เสนอเรื่องเกี่ยวกับคนพิการซึ่งปัจจุบันหลายคนรังเกียจว่าเป็นภาระของสังคม เพื่อให้เห็นว่าแท้จริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น คนพิการสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่เป็นภาระของใคร ในส่วนนี้จึงเป็นการต่อสู้กับการกดขี่ทางสังคมด้วยเช่นกัน

ถนนสายสุดท้าย (พ.ศ. 2527)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

เรื่องนี้แบ่งลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง ได้ดังนี้

เหตุการณ์แรกกล่าวถึง แดง หญิงสาวชาวเขาซึ่งเป็นสาวสวยมีน้องสาว 1 คน ชื่อ วิชชอร เมื่อแดงและน้องสาวยังเล็ก แม่หนีตามผู้ชายไปส่วนพ่อได้บวชเป็นพระและฝากแดงและน้องให้อยู่ในความดูแลของตายาย เมื่อแดงโตขึ้นได้มาทำงานก่อสร้างกับนำสาวที่กรุงเทพฯ ทำให้รู้จักกับติ๊กได้แก่รับเหมาก่อสร้าง ติ๊กพอใจในตัวเธอมาก จึงรับแดงไปทำงานขายวัสดุก่อสร้างที่สำนักงานไม่ต้องทำงานก่อสร้างอีกต่อไป แดงมีความสัมพันธ์กับติ๊กในทางชู้สาวเมื่ออยู่ที่สำนักงานแห่งนี้ และเธอทราบมาว่าภรรยาของเขาย้ายสาบสูญไปนานแล้ว มีเพียงลูก 2 คน อยู่ในความดูแลของญาติ ส่วนติ๊กไม่ค่อยได้พบลูกบ่อยนัก

ช่วงที่สอง กล่าวถึงเล่ห์เหลี่ยมในการทำงานของติ๊ก ซึ่งเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างที่ไม่ซื่อสัตย์ เขาได้ส่งลูกน้องคนสนิทให้ใช้วัสดุก่อสร้างที่มีมาตรฐานต่ำกว่าที่ตกลงกับลูกค้า เพื่อจะได้มีกำไรมากขึ้น ซึ่งเมื่อมีเจ้าหน้าที่จากทางราชการมาตรวจอาคาร เขาจะจ่ายเงินให้กับทางเจ้าหน้าที่เพื่อปกปิดความผิดของตน นอกจากงานรับเหมาก่อสร้าง ติ๊กยังมีโรงงานผลิตวัสดุก่อสร้างเอง ซึ่งที่โรงงานแห่งนี้เขาได้แอบใส่ยาฆ่าในน้ำให้คนงานดื่ม เพื่อจะได้ทำงานให้เขาอย่างเต็มที่โดยไม่คิดถึงอันตรายที่จะเกิดแก่คนงานเหล่านั้นในภายหลัง

เหตุการณ์ในช่วงที่ 3 ติ๊กวางแผนแต่งงานกับนารีนาฏ ลูกสาวรองอธิบดี เพื่อเป็นฐานอำนาจในกิจการของเขาในภายหน้า ส่วนแดงนั้นเขาก็ยังมีสัมพันธ์กับเธออย่าง ๆ ลับเหมือนเดิม ช่วงนี้น้องสาวแดงย้ายเข้ามาอยู่กันแดงในกรุงเทพฯ เพื่อเรียนมหาวิทยาลัย และได้รู้จักกับประดิษฐาลูกชายของติ๊ก ประดิษฐารักชอบวิชชอรมาก แต่ติ๊กได้กีดกันความรักของเขาทั้งสอง เพราะครั้งแรกที่เขาเห็นหน้าวิชชอร เหมือนเขาได้เห็นหน้าภรรยาเก่าที่สาบสูญไปและเมื่อได้ถามก็รู้ว่าทั้งแดงและน้องสาวคือลูกของภรรยาเขาที่เกิดจากสามีเก่าของเธออย่างแน่นอน

เหตุการณ์ช่วงที่ 4 คนงานในโรงงานป่วยหนักต้องเข้าโรงพยาบาลจึงทราบว่าอาการป่วยนั้นเกิดจากการกินยาฆ่าในน้ำที่ติ๊กให้พวกเขาดื่มทุกวัน คนงานคนหนึ่งจึงลงมือยิงติ๊กด้วย

ความแค้นหลังจากดีธิดียิงเขาได้เปิดเผยความจริงก่อนตายว่า แดงและต้องสาวแท้จริงเป็นพี่น้องแม่เดียวกันกับลูกทั้ง 2 คนของเขา และในวันนั้นเขาก็ได้เปิดเผยความลับอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องที่ภรรยาหายสาบสูญไปนั้นแท้จริงเขาได้ฆ่าเธอและฝังศพไว้บริเวณหลังบ้านเพื่อปกปิดความผิด

แนวคิดสังเขปในเรื่องถนนสายสุดท้าย

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

ความโลภ ความเห็นแก่ตัวทำให้มนุษย์ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร้มนุษยธรรม

ประเด็นนี้เป็นประเด็นเดียวที่เด่นชัดที่สุดในเรื่อง และเห็นได้จากพฤติกรรมของดีธิดีเจ้าของโรงงานผลิตวัสดุก่อสร้าง ความโลภความเห็นแก่ตัวที่ทำให้เขาปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร้มนุษยธรรมนี้มีสองประการด้วยกัน

ประการแรกในช่วงเหตุการณ์ที่สองที่กล่าวถึงกิจการรับเหมาก่อสร้างที่ดีธิดีทำอยู่ เขาได้ลดวัสดุก่อสร้างบางอย่างเพื่อให้มีกำไรมากขึ้น และวัสดุบางอย่างก็ใช้ที่คุณภาพต่ำกว่าเกณฑ์ที่ทางราชการกำหนด โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายของผู้ว่าจ้างเลย

ประการที่สองในช่วงเหตุการณ์ที่กล่าวถึงกิจการโรงงาน ผลิตวัสดุก่อสร้างของดีธิดี จะเห็นว่าเขากดขี่เอาเปรียบคนงานหลายเรื่องจากเรื่องค่าแรงดังในบทบรรยายว่า

"วันอาทิตย์ก็ได้ค่าแรงเท่ากับวันธรรมดาแม้จะเป็นวันหยุดกระทั่งวันนักขัตฤกษ์หากงานเร่งก็ต้องทำงานกัน โดยได้ค่าแรงเท่ากับวันธรรมดา และค่าแรงในวันธรรมดานั้นก็ต่ำกว่าค่าแรงงานขึ้นต่ำตามกฎหมายอยู่แล้ว มีเพียงไม่กี่คนที่ได้ค่าแรงมากกว่าค่าแรงงานขึ้นต่ำตามกฎหมายเพราะสองสามคนนั้นทำงานมานานแล้ว"

(สุภา สิริสิงห 2527 : ล1 : 438)

ไม่เพียงเอาเปรียบค่าแรง แต่ดีธิดียังแอบไล่ขาม้าในน้ำให้คนงานกินเพื่อที่คนงานจะได้ไม่เหน็ดเหนื่อยกับการทำงาน โดยไม่คำนึงถึงอันตรายที่คนเหล่านั้นจะได้รับ ดังจะเห็นจาก

บุญหลายคนงานคนหนึ่งในโรงงาน หรือการแอบใส่ยาฆ่าลงในน้ำให้คนงานดื่มเพื่อที่คนงานเหล่านั้นจะได้ไม่เหน็ดเหนื่อยในการทำงาน ส่วนสุขภาพของคนงานเหล่านั้นจะเป็นอย่างไรดีก็ไม่เคยสนใจ ดังจะเห็นจากบทบรรยายที่โศกนักร้องถึงบุญหลาย คนงานคนหนึ่งในโรงงานว่า

"งานที่โรงงานนี้หนักกว่างานก่อสร้างที่บุญหลายเคยทำมาก่อนแต่ในเวลาทำงานดูราวกับว่าเขากลายเป็นมนุษย์เหล็ก ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ทำงานได้ตลอดเวลา หิวแต่น้ำแต่ยามเลิกงานแล้วสิบุญหลายจึงรู้สึกเหน็ดเหนื่อยเอนหลังเป็นตาย มานักหลังเขากลับนอนไม่ค่อยหลับ รู้สึกเหนื่อยเหมือนร่างกายจะทรุดโทรมเต็มที บางครั้งมีหัวไปหมดแต่กลับนอนไม่หลับ ทั้งที่อยากจะพักผ่อนเสียจริงๆ"

(สุภา สิริสิงห 2527 : ล1 : 438)

บุญหลายและเพื่อนคนงานอีกหลายคนมีสุขภาพทรุดโทรมลงทุกวัน และมีอาการคล้าย ๆ กันคือ

"กินน้ำที่ไหนก็ไม่ชื่นใจหายเหนื่อยเหมือนน้ำที่นี้
ชื่นใจ อิ่มเข้าไปแล้วเหมือนดื่มน้ำพิษ มีเรี่ยวมีแรงขึ้นเป็นกอง
เข้าต้นขึ้นมาตาสาบ ง่วงเหงา ได้น้ำเข้าไปเดี๋ยวเดียวยังกับไก่ชนได้น้ำจากคนเลี้ยง"

(สุภา สิริสิงห 2527 : ล2 : 15)

และเมื่อคนงานได้ทราบแน่ชัดว่าดีก็เห็นพวกเขาไม่ต่างอะไรจากสัตว์ จะกดขี่เอาเปรียบอย่างไรมนุษย์ธรรมอย่างไรก็ได้ ทำให้คนงานเหล่านั้นโกรธมาก และคิดแก้แค้นดีก็ได้ให้สาสม ซึ่งในตอนแรกก่อนที่จะลงมือแก้แค้นพวกเขาได้เขียนจดหมายแล้วห่อยามาที่ดีก็แอบใส่ในน้ำให้พวกเขากินทุกวันไปวางไว้ที่โต๊ะทำงานของดีก็มีข้อความ ที่แสดงความโกรธแค้นว่า

"แต่ยกยานี้ซะเองนะมึง กูจะเชือดมึงซะในวันหนึ่งเร็ว ๆ นี่แหละ จำไว้ ไอ้คนสันดาน
สัตว์ เห็นคนงานไม่ใช่คน"

(สุภา สิริสิงห 2527 : ล2 : 181)

ข้อความที่คนงานเขียนส่งมาให้ดิถีนั้นใกล้เคียงความจริงอย่างมาก เพราะเขาไม่เคย
นึกถึงคนงานเหล่านั้น เขียงมนุษย์ร่วมโลกคนหนึ่งเลย ในสายตาของดิถีเขาเห็นว่าคนงานเหล่านั้น

"ไร้สมอง ขาดปัญญา รู้จักแต่หากินไปวัน ๆ จะกตจะซื่ออย่างไรก็ไม่ค่อยรู้สึก ขอให้
เขาพูดดีด้วยก็แล้วกัน พวกโค่นทิวคาล" (สุภา สิริสิงห 2527 : ล1 : 116) ทำให้เขา
ปฏิบัติต่อคนงานอย่างไร้มนุษยธรรม ซึ่งจะเห็นว่าต้นเหตุที่ทำให้เขามีพฤติกรรมที่น่าละอายนั้นมา
จากความโลภ และความเห็นแก่ตัวของเขานั่นเอง

เรื่องถนนสายสุดท้าย ผู้เขียนได้นำเหตุการณ์จริงในสังคมอันได้แก่การกดขี่เอารัด
เอาเปรียบของนายจ้างมาผูกเรื่องเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นความไร้
มนุษยธรรม และความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ในทุกวันนี้

จะพบว่าดิถีเป็นตัวแทนของนายจ้างที่กดขี่เอารัดเอาเปรียบลูกจ้างทั้งในเรื่องเกี่ยวกับ
ค่าแรง และความไร้มนุษยธรรมใส่ยามาในน้ำให้คนงานกินโดยไม่นึกถึงอันตรายที่คนเหล่านั้นได้
รับ ซึ่งในเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงถึงการต่อสู้ของพวกลูกจ้างที่ไม่ยอมพ่ายแพ้ต่อการกดขี่เอารัด
เอาเปรียบนี้เพื่อให้เห็นว่าคนเลวอย่างดิถีควรได้รับผลตอบแทนจากการกระทำของตนอย่างสาสม
เช่นกัน ที่สุดดิถีจึงถูกคนงานของเขาเองยิงตาย

ตัวละครในเรื่องส่วนใหญ่เป็นกรรมกรในโรงงาน เป็นผู้ใช้แรงงานที่ทำงานหนัก และ
ถูกเอารัดเอาเปรียบต่าง ๆ นานา ด้วยเป็นคนยากจนไม่มีการศึกษา บางคนก็เป็นชาวนา
ชาวสวนที่มาจากต่างจังหวัด อาชีพกรรมกรจึงเป็นอาชีพที่เขาพอจะทำได้ ซึ่งในเรื่องนี้ก็มีทั้ง
กรรมกรก่อสร้างและกรรมกรในโรงงาน

ทางด้านการดำเนินเรื่องพบว่า ผู้เขียนใช้เหตุบังเอิญ Coincident ในตอนที่ให้แดง
ภรรยาลับ ๆ ของดิถีบังเอิญเป็นลูกศิษย์ของเขาที่ลาเรียนก่อนทำให้ความสมจริงในเรื่องลด
น้อยลง

ดงคนเดีย (พ.ศ. 2528)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

เรื่องดงคนเดียได้สะท้อนภาพการทุจริตในวงการศึกษาอย่างชัดเจนโดยมีลำดับเหตุการณ์สำคัญในเรื่องดังนี้

ช่วงที่ 1 เป็นการปูพื้นเรื่องโดยกล่าวถึงเปลวเทียนหญิงสาวสวยซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่อง เธอทำงานในตำแหน่งเลขานุการของสำนักพิมพ์สยามศึกษาซึ่งเป็นสำนักพิมพ์แบบเรียนในโรงเรียน การทำงานในสำนักพิมพ์ไม่มีระบบระเบียบ พนักงานก้าวก่ายงานกันอยู่เสมอ ทำให้เปลวเทียนเริ่มเบื่อหน่ายการทำงานที่สำนักพิมพ์นี้ ต่อมามีการประมูลอุปกรณ์การศึกษา บริษัทการศึกษานานิชคู่แข่งของบริษัทสยามศึกษา ได้ส่งรัตติกาลลูกเลี้ยงเจ้าของบริษัทซึ่งเป็นสาวสวยไปยั่วชวนข้าราชการผู้ใหญ่ เพื่อให้ตกลงเรื่องการประมูลกับทางบริษัท ส่วนบริษัทสยามศึกษาได้ส่งเปลวเทียนไปเป็นผู้ประมูล ทำให้เธอได้รู้ว่า แม้ในวงการศึกษาจะมีการแข่งขันทางการค้ากันทุกวิถีทางไม่ว่าจะใช้เงินหรือผู้หญิงเป็นสะพานไปสู่ความสำเร็จ

ช่วงที่ 2 กล่าวถึงฤทธิ์ชัย ลูกชายเจ้าของบริษัทการศึกษานานิช ได้ชอบเปลวเทียนและพยายามดึงเปลวเทียนเข้าทำงานกับบริษัทของเขาซึ่งขณะนั้นเธอทนระบบการทำงานที่สยามศึกษาไม่ไหวแล้ว จึงลาออกมาทำงานกับฤทธิ์ชัยตามคำชักชวน ฤทธิ์ชัยมีความสัมพันธ์สาวกับภาวิณี พนักงานคนหนึ่ง在公司 แต่เมื่อเปลวเทียนเข้ามาทำงานในบริษัทการศึกษานานิช ฤทธิ์ชัยได้ตัดความสัมพันธ์กับภาวิณี เพื่อไปสร้างความสัมพันธ์กับเปลวเทียนทำให้ภาวิณีโกรธมากและคิดแก้แค้นฤทธิ์ชัย

ช่วงที่ 3 ได้กล่าวถึงโกศล ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมงานของเปลวเทียน เมื่อครั้งอยู่บริษัทสยามศึกษา แต่ได้ลาออกไปตั้งร้านหนังสือของตนเอง เขารักเปลวเทียนมาก แต่เปลวเทียนชอบเขาอย่างเพื่อน เมื่อโกศลทราบว่าเธอทำงานกับบริษัทการศึกษานานิชเขาได้เตือนเธอให้ระวังฤทธิ์ชัยไว้บ้าง ซึ่งเธอก็รับฟังและระวังตัวอยู่เสมอ จนกระทั่งบริษัทการศึกษานานิชจัดไปเที่ยวต่างจังหวัด เปลวเทียนถูกภาวิณีซึ่งร่วมมือกับพิเศษพนักงานคนหนึ่ง在公司จับตัวไป ภาวิณี

ทำไปเพราะแค่ถกถึซัย ส่วนพิเศษทำไปเพราะเขาต้องการให้เปลวเทียนตกเป็นของเขา แต่แผนของภาวิณีล้มเหลวเมื่อโกศลตามมาช่วยเปลวเทียนไว้ได้

แนวคิดสังเขปในเรื่องดงคนดิบ

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

1. การใช้เล่ห์เหลี่ยมในการแข่งขันทางธุรกิจ

จากเรื่องนี้ พบว่าแวดวงธุรกิจที่ตัวละครเข้าไปมีบทบาทอยู่นั้นได้แก่ ธุรกิจสำนักพิมพ์ที่อยู่ในแวดวงการศึกษา โดยในเรื่องได้กล่าวถึงบริษัทคู่แข่ง 2 บริษัท ได้แก่ สำนักพิมพ์สยามศึกษา และบริษัทถาวรศึกษานานิช

บริษัททั้ง 2 ทำงานอยู่ในแวดวงการศึกษา แต่เมื่อมีการแข่งขันกันทางการค้า ก็ได้ใช้กลวิธีอันไม่สมควรเข้าช่วย เช่น การใช้เงิน และผู้หญิงเป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จดังในตอนแรกของเรื่อง เมื่อเปลวเทียนยังทำงานอยู่ที่บริษัทสยามศึกษา และมีการจัดประมูลขึ้นที่กระทรวง ทางบริษัทได้ส่งเปลวเทียนเป็นตัวแทนไปติดต่องานครั้งนี้ แข่งกับบริษัทถาวรศึกษา และให้รัตติกาลลูกเลี้ยงเจ้าของบริษัทไปแอบก๊อปปลัดกระทรวงที่มีอิทธิพลอยู่ในหน่วยงานนั้น ดังจะเห็นจากบทบรรยายและบทสนทนาตอนหนึ่งของพิเศษพนักงานระดับหัวหน้าในบริษัทถาวรศึกษานานิชว่า

'รัตติกาลไม่อยู่ หล่อนออกไปกระทรวงพุทธศึกษาแห่งชาติ พบปลัดธนาด้วยเรื่องการประมูลครั้งใหม่ซึ่งบริษัทถาวรศึกษานานิชประมูลได้เช่นเคย สยามศึกษาผิดหวังอย่างแรง'

"เราต้องได้อย่างเคยแหละ" พิเศษเคยเอ่ยกลางที่ทำงาน

"เราลงทุนออกอย่างนี้แล้ว ทั้งเงินทั้งผู้หญิง คนงก ๆ อย่างนั้นยังงิ่ ๆ ก็ต้องได้"

(สุภา สิริสิงห 253๑ : 77)

ที่เป็นเช่นนั้นเพราะทางสยามศึกษาคาดไม่ถึงว่าบริษัทการศึกษานานิชจะใช้กลอุบายไม่ซื่อ ใช้ทั้งเงิน และใช้ทั้งผู้หญิงเป็นเครื่องล่อข้าราชการระดับสูงเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าของตน เพราะทั้ง 2 บริษัทต่างก็ทำงานอยู่ในแวดวงการศึกษาที่คนทั่วไปต่างยกย่องว่าเป็นแวดวงของผู้มีความรู้ ความคิด และเป็นแหล่งที่สร้างความเจริญงอกงามให้แก่เยาวชนของชาติ

จากตัวอย่างของการแข่งขันทางด้านธุรกิจที่ปรากฏข้างต้นจึงสะท้อนภาพของสังคมในปัจจุบันเป็นอย่างดีว่า ในการแข่งขันเพื่อผลประโยชน์ทางการค้านั้น จะมีการทุจริตกระทำในสิ่งที่ไม่สมควร ไม่เว้นแม้แต่ในที่ซึ่งคนทั่วไปมองว่าเป็นที่ซึ่งมีแต่คนดีมีความรู้ ความคิด เช่นในวงการศึกษาดังที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง และอาจจะมีอีกหลายวงการที่คนทั่วไปนึกไม่ถึง เพราะในปัจจุบันที่สังคมมีแต่การแก่งแย่งแข่งขัน การทำสิ่งใดเพื่อผลประโยชน์ของจึงเป็นสิ่งที่บุคคลไม่ละเลย และไม่คำนึงด้วยว่าการกระทำของตนเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่

2. ความใคร่ความมักมากในกามคุณของมนุษย์

ความลัษณณ์นี้จะเห็นจากเหตุการณ์ในช่วงที่ 2 ที่เปลวเทียนย้ายงานจากสำนักพิมพ์สยามศึกษา มาทำงานในบริษัทการศึกษานานิช ซึ่งสภาพสังคมของผู้ที่ร่วมงานในบริษัทนี้ค่อนข้างจะอื้อฉาวในเรื่องชู้สาว ดังจะเห็นจากฤทธิ์ชัยลูกเจ้าของบริษัท เขาทำงานในตำแหน่งผู้จัดการ และมีความสัมพันธ์ชู้สาวกับภาวิณี พนักงานคนหนึ่งของบริษัท แต่เมื่อเขาพบเปลวเทียน เขาพยายามห่างเหินกับภาวิณี เพื่อสร้างสัมพันธ์กับเปลวเทียน นอกจากนี้พิเศษพนักงานระดับหัวหน้าของบริษัทก็มีความประพฤติไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าฤทธิ์ชัยเลย พิเศษมีภรรยาอยู่แล้วแต่เขาก็ยังมีความสัมพันธ์ชู้สาวกับพนักงานในบริษัทหลายคน รวมทั้งรัตติกาลลูกเลี้ยงเจ้าของบริษัท ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้องของฤทธิ์ชัย

เรื่องดงคนดิน ได้สะท้อนภาพในวงการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้คนในสังคมได้เห็นเล่ห์เหลี่ยมการแข่งขันทางธุรกิจของคนที่อยู่ในวงการนี้ ซึ่งเป็นเรื่องที่คนบางส่วนในสังคมไม่ยอมรับเพราะเชื่อว่าผู้ที่อยู่ในวงการศึกษานั้นล้วนเป็นผู้ที่มีการศึกษา มีความคิด และ

เป็นแบบอย่างที่ดี แต่ในความเป็นจริงเราจะพบว่า มีเรื่องไม่เหมาะสมหลายเรื่องเกิดขึ้นกับคนในวงการศึกษาและทำให้ภาพที่ออกมาไม่ดีนัก

การสะท้อนภาพการทำงานในวงการศึกษาเป็นการนำข้อมูลมาจากการทำงานในวงการศึกษาของผู้เขียนเอง จะพบว่าในประวัติการทำงานผู้เขียนเคยคลุกคลีอยู่ในวงการนี้นานพอสมควร ได้เห็นเรื่องราวต่าง ๆ พอที่จะนำมาเป็นวัตถุดิบในการเขียนได้อย่างดี

จะเห็นว่าภาพสะท้อนในเรื่องไม่ได้แสดงถึงการทำงานในวงการศึกษาอย่างเดียว แต่ยังพาดพิงไปถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และในส่วนนี้ก็ทำให้เห็นว่าคนในวงราชการมีความประพฤตินิยม ชอบ มีการรับสินบน และประพฤติดัดทำนองคลองธรรมมั่วสุมโลภก็เยอะมากทีเดียว

ดังจะเห็นจากความรู้สึกของพนักงานเข้าใหม่ของบริษัทคนหนึ่ง เมื่อแรกเข้ามาทำงานในบริษัทการศึกษานานาชาติ เมื่อทำงานอยู่สำนักงานแรกเธอไม่เกิดความรู้สึกเช่นนี้ต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดในบริษัท อาจจะมีโกรธเคืองขัดแย้งกัน ไม่ชอบกันในเรื่องการทำงานและอุปนิสัยส่วนตัวของบางคน แต่ที่นี้หล่อนได้ "กลืนน้ำกลาม" และซำร้ายหล่อนรู้สึกว่าร่ำรวยกาลกับพิเศษดูเป็นคนดี ๆ อย่างไรก็ล่ออยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายชาย (สุภา สิริสิงห 253๓ : 216)

เมื่อพิเศษพบเปลวเทียนเขาชอบเธอมากและพยายามหว่านล้อมให้เปลวเทียนมีความสัมพันธ์กับเขาเหมือนกับผู้หญิงคนอื่น ๆ ในบริษัท เปลวเทียนมีความรู้สึกต่อพิเศษดังนี้

'เปลวเทียนไม่โง่พอจะดูไม่ออกว่าร่ำรวยมีอะไรพิเศษกับอาจารย์พิเศษคนนั้น และอาจารย์พิเศษเป็นบุรุษที่มีอะไร 'พิเศษ' กว่าบุรุษอื่นที่เปลวเทียนเคยพบ ทางทางเขาสุขุม เอาการเอางาน แต่ก็เป็น 'เพลย์บอย' อยู่ในที มีน้ำใจช่วยเหลือการงานเปลวเทียนเสมอ... สายตาของพิเศษที่มองเปลวเทียนมีแววประหลาด เปลวเทียนเองก็รู้ตัวจนบางครั้งหล่อนรู้สึกขุ่นขี้ใจ สายตาของเขาคล้ายจะโลมเลียอยู่ในที แต่ว่า

จากปากเขายังคงสุภาพ เอื้อเฟื้อ ความเป็นสุภาพบุรุษ'

(สุภา สิริสิงห 2530 : 200 - 201)

ถึงแม้เปลวเทียนจะไม่มีทำที่กับพิเศษ พิเศษก็ไม่ละความพยายาม ความมั่งคั่งทางกามารมณ์ของพิเศษมีมากเกินไป แม้ผู้หญิงที่เขาบรรยายความใคร่ในบริษัทเวลานั้นจะมีอยู่หลายคนก็ไม่สามารถดับความต้องการของเขาที่มีต่อเปลวเทียนได้เลย พิเศษเคยเปรียบเทียบระหว่างเปลวเทียนกับรัตติกาลไว้ดังนี้

'พิเศษอดนึกดวงหน้านั้นไม่ได้ หล่อสวยกว่ารัตติกาลเพราะทุกสิ่งบนใบหน้าเป็นของแท้ตามธรรมชาติ... รูปร่างของหล่อนจะงามล้ำรัตติกาลได้ไหมนะ พิเศษอยากรู้ขึ้นมาตะหงิด ๆ เขาเห็นเปลวเทียนครั้งแรกที่งานเลี้ยงแต่ก็แค่เห็นแวบ ๆ ยังนึกว่าฤทธิ์ชัยบ้าที่ คร่ำครวญถึงหล่อนนักหนา วันนี้เห็นหล่อนถนัดตาจึงรู้ว่าสวยต้องรสนิม หล่อนมีอะไรคล้าย ๆ กับคุณนวลภรรยาของเขา แต่หล่อนสวยกว่าเพราะวัยและที่ทำสง่างามผู้หญิงคนนี้น่าจะบริสุทธิ์สะอาดกว่ารัตติกาล...

พิเศษรื้อรวบในอกด้วยริษยาฤทธิ์ชัยขึ้นมาเต็มหัวใจ หากฤทธิ์ชัยได้สาวสวย สะอ้านคนนี้จะไม่ใช่คดีไปหน่อยหรือ พิเศษบอกตนเองในทันทีว่าเขาอยากได้ผู้หญิงคนนี้และด้วยอุปนิสัยเดิมตั้งแต่เด็ก พิเศษอยากได้อะไรแล้วจะไขว่คว้าเอามาเป็นสมบัติของตนให้ได้ไม่ว่าด้วยวิถีทางใดก็ตาม'

(สุภา สิริสิงห 2530 : 141 - 143)

กว่าจะรู้เตียงสา (พ.ศ. 2528)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นวนิยายเรื่องกว่าจะรู้เตียงสา เป็นเรื่องที่โดดเด่นสะท้อนภาพของเด็กสาวคนหนึ่งที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดอยู่ในกฎระเบียบตลอดเวลา แล้วพบรักครั้งแรกอยู่

ในโลกแคบ ๆ ของพ่อแม่มีได้รู้จักโลกภายนอกเลย เมื่อจำเป็นต้องออกไปเผชิญโลกภายนอก ชีวิตของเธอจึงผันผวนยิ่งนัก ซึ่งมีลำดับเหตุการณ์สำคัญดังนี้

ช่วงแรก โปเต็นได้ป้อนให้เห็นสภาพครอบครัวของแวนทิงส์ลูกสาวผู้ดีเก่าเมืองเหนือฐานะร่ำรวย พ่อแม่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม แวนทิงส์เป็นหญิงสาวสวยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดเพื่อเข้าสังคมชั้นสูง แต่เธอไม่เคยเรียนรู้เรื่องที่จะต้องช่วยตัวเองในชีวิตประจำวันเลย เนื่องจากมีคนรับใช้ทำให้ทุกอย่าง แวนทิงส์มีพี่ชายหนึ่งคนแต่งงานแล้วกับลูกสาวคนจีน แม่ของแวนทิงส์ไม่ชอบลูกสะใภ้ชาวจีนเลย เพราะถือว่าไม่สมเกียรติตระกูลผู้ดีอย่างเธอ

เหตุการณ์ช่วงที่ 2 แวนทิงส์มีโอกาสดำเนินเข้าร่วมงานโรงเรียน ทำให้รู้จักกับชายลูกขายร้านซ่อมจักรยานในตลาด แวนทิงส์แอบออกจากบ้านตอนที่พ่อแม่ไม่อยู่ไปเที่ยวกับชายหลายครั้ง ในที่สุดทั้งสองได้เสียกันจนแวนทิงส์ตั้งครรภ์ ก็ชวนกันหนีมาอยู่กรุงเทพฯ ระหว่างเดินทางทั้งสองถูกคนร้ายล้วงกระเป๋าเมื่อถึงกรุงเทพฯ จึงได้เฝ้าของมีค่าติดตัวมาไปขาย

เหตุการณ์ช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่แวนทิงส์และชายลำบากมาก ทั้งสองต้องแยกกันอยู่เพื่อช่วยกันหารายได้ โดยแวนทิงส์ไปเป็นคนรับใช้ตามบ้าน ส่วนชายเองก็ไปทำงานร้านซ่อมจักรยานแห่งหนึ่งทั้งที่เมื่ออยู่บ้านเขามักหลบเลี้ยงงานเสมอ ต่อมาแวนทิงส์ถูกนายจ้างข่มขืน เธอได้หนีไปหาชายแต่ช่วงนั้นเขาติดยาเสพติด และไม่อยู่ที่ร้านซ่อมจักรยาน แวนทิงส์จึงไปหาแกล้มเจ้าของบ้านเช่าที่เคยเช่าอยู่กับชายก่อนจะมาทำงานรับใช้ตามบ้าน แกล้มมีอาชีพหาผู้หญิงส่งตามห้องต่างจังหวัด เมื่อแวนทิงส์มาขอความช่วยเหลือเธอจึงพยายามสร้างเป็นคนมีเมตตาหางานให้แวนทิงส์ทำเพื่อแวนทิงส์จะได้วางใจ และเธอจะได้ส่งแวนทิงส์ไปให้แมงดาตามช่องได้ไม่ยาก

ต่อมาเป็นเหตุการณ์ในช่วงสุดท้ายที่แกล้มหางานในสโมสรแหล่งเที่ยวของผู้ชายให้แวนทิงส์ทำ ซึ่งทำให้เธอต้องเสียตัวให้เสียเจ้าของสโมสร แต่เมื่อเสียรู้ว่ามีครรภ์ก็ได้โล้เธอออกจากงาน คราวนี้แวนทิงส์กลับมาหาแกล้มอีกครั้งพร้อม ๆ กับได้ข่าวว่าชายก่อคดีถูกตำรวจยิงตายทำให้แวนทิงส์รู้สึกท้อแท้ใจอย่างยิ่ง ช่วงนี้แกล้มหาที่อยู่ให้แวนทิงส์จนคลอเคลีย

และรับปากจะพาเธอกลับบ้านทางเหนือ แต่แท้จริงแล้วแฉล้มได้ติดต่อยายแวนทิงย์ให้กับช่องทาง
บัญชีได้ การใช้ชีวิตในช่องทำให้แวนทิงย์และลูกสาวมีสุขภาพร่างกายและจิตใจทรุดโทรมลงมาก
ต่อมาแวนทิงย์ได้พบหมอสूरियाซึ่งเป็นน้องชายของนี่สะโก้โดยบังเอิญ ขณะที่เขามาตรวจรักษา
ผู้หญิงบางคนในช่องนั้น หมอสूरियाได้ช่วยลูกสาวแวนทิงย์ออกจากช่องได้ ส่วนแวนทิงย์ฆ่าตัวตัว
อยู่ที่นั่น

แนวคิดสังเขปในเรื่องกว่าจะรู้เพียงสา

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

1. อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันที่มีผลต่อเด็ก

จากในเรื่องช่วงที่ 1 ซึ่งกล่าวถึงแวนทิงย์เด็กสาวชาวเหนือที่ได้รับการอบรม
เลี้ยงดูอย่างเข้มงวดกวดขันจากมารดา ทำให้ผู้อ่านเห็นสภาพจิตใจของแวนทิงย์ได้ดี ดังจะเห็น
จากบทสนทนาระหว่างแวนทิงย์กับมารดาของเธอ เมื่อแวนทิงย์ขออนุญาตมารดาไปดูลูกบอล

"...ลูกทำท่าจะใจแตกเสียแล้ว เมื่อก่อนอยู่บ้านอยู่ช่องไปไหนมาไหนกับพ่อแม่กับพี่ นี่
จะมาขอไปดูลูกบอล ไปดูงานเปิดการแข่งขันกีฬา ไม่ใช่เรื่องของลูกผู้ดีเลยนะ"

แวนทิงย์ถอนใจ ถ้าชีวิตลูกผู้ดีไร้รสชาติแบบนี้เกิดมาเป็นลูกชาวบ้านยังจะดีเสียกว่า...

"ลูกอายุสิบหกแล้ว จะทำอะไรตามใจตัวเองไม่ได้เลยนะคะ"

"เพราะลูกอายุสิบหกแล้วนะสิถึงต้องระวัง ทำอะไรตามใจตัวเองไม่ได้ ถ้าลูกอายุหกขวบ
แม่จะไม่ห้ามเลย เด็ก ๆ มีสิทธิจะสนุก"

"เมื่อลูกอายุหกขวบลูกก็ไม่เคยมีสิทธิจะหาความสนุกหรรษา แวนทิงย์ชักเสียงเครือ ลูก
จำได้แต่ว่าต้องเรียนหนังสือ เรียนเขียนโน้ เรียนว่ายน้ำ เรียนศิลปะ ทั้งที่ลูกไม่ชอบ
เขียนโน้ ไม่ชอบศิลปะ ชอบแต่ว่ายน้ำ เด็กๆ ก็ไม่ได้ไปว่ายน้ำแล้ว"

"สระว่ายนํ้าสาธารณะเดี๋ยวนี้คนแน่น สกปรก เอาไว้พินํ้าถ้าขายได้เรามีเหลือแม่จะ
ทำสระให้ เรื่องเปียกโน่นหนูต้องเรียนนะ แวนทิงซ์ไม่จําแม่ขายหน้าเขาตาย เด็กผู้
หญิงตระกูลเราเล่นดนตรีไม่เป็น มันเป็นศิลปะที่ลูกผู้หญิงควรเรียนรู้เอาไว้"

(สุภา สิริสิงห 2528 : 37)

จากบทสนทนาข้างต้นจะเห็นว่าแม่ของแวนทิงซ์ไม่เคยคำนึงถึงความพอใจของลูก
เลย ทุกอย่างที่ลูกต้องทำล้วนเป็นความพอใจของผู้เป็นแม่แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งการอบรมเลี้ยงดู
แบบนี้เรียกว่า 'การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน' (Authoritarianism) หมายถึงวิธีการ
อบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองคอยควบคุมออกคำสั่งให้บุตรปฏิบัติตาม ทำให้เด็กมีความรู้สึก
ว่าตนเองไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่พ่อแม่กำหนดไว้ หรือถูกควบคุมไม่ให้
ได้รับความสะดวกในการกระทำตามต้องการ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ 2524 : 61)

แวนทิงซ์ก็เป็นตัวละครที่มีความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ไม่เคยมีสิทธิ
ในการตัดสินใจทำสิ่งใดเลย วิถีชีวิตของเธอก็มีแม่เป็นผู้กำหนดเท่านั้น แม่พยายามฝึกฝน
แวนทิงซ์ให้ทำในสิ่งที่แม่คิดว่าผู้ดีพึงกระทำ เช่น งานจัดดอกไม้ จัดบ้าน เรียนดนตรี หัดทำขนม
ถักลูกไม้ ตลอดจนเรื่องกิริยามารยาท เป็นต้นว่า นั่งไม่เรียวร้อย หัวเราะเสียงดัง หรือพูดเล่น
กับบริวาร ท่านเน้นหนักหนาว่าไม่ให้เล่นหัวกับคนใช้ ยามที่แวนทิงซ์อยู่บ้านจึง

'... เหนงนั้ก อยู่โรงเรียนยังสนุกกว่า ถึงแม้ชีจะเข้มงวดหล่อนก็ยังมีเพื่อนและไม่ต้อง
ทำงานที่ล่อนเื้อ เล่นก็พาก็ได้ สนบ้างก็ได้ แอบไปปีนต้นไม้หลังตึกเรียนเล่นกัน แม่ชี
เห็นเข้าเรียกมาทำโทษให้ถึ้นอาคารนอกก็ยังไม่สนุก...'

(สุภา สิริสิงห 2528 : 43)

การอบรมที่เข้มงวดจนรู้สึกหมดอิสระภาพนี้ทำให้แวนทิงซ์อยากออกไปสู่โลกภายนอก
นอก ดังนั้นเมื่อเธอรู้จักชยาและเขาชวนออกไปเที่ยวนอกบ้าน แวนทิงซ์จึงไม่ลังเล เธอพยายาม

หลบออกจากบ้านตอนพ่อและแม่ไม่อยู่เพื่อไปเที่ยวกับเขาตามแต่ใจปรารถนา แต่ด้วยความที่เป็นวัยรุ่นอยากรู้याลอง ได้ทำให้ทั้งสองเกินเลขถึงขั้นได้เสียกันจนแวนทิงค์ตั้งครรภ์ สร้างปัญหาให้แก่เธอและชายอย่างยิ่ง และจากจุดนี้ทำให้ทั้งสองเดินทางผิด ต้องผจญกับชีวิตที่ผันผวนอย่างยากจะลืมเลือน ซึ่งเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าแม่ของแวนทิงค์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้เธอเป็นเช่นนั้น และเมื่อพลาดไปแล้วก็ไม่กล้าจะกลับมาเผชิญหน้ากับแม่ได้อีก เพราะแม่ของแวนทิงค์ไม่เคยฟังเหตุผลของใครนอกจากตนเอง และแม่มองไม่ยอมรับแวนทิงค์ที่พลาดลี้ไปกับชายลูกบ้านซ่อมจักรยานในตลาดที่แสนจะต่ำศักดิ์หากเปรียบกับตระกูลผู้ดีเก่าของแม่

2. การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิต

จากปัญหาสืบเนื่องจากประเด็นแรกที่ทำให้แวนทิงค์ต้องหนีออกจากบ้านไปเผชิญโลกกับชยานั้น จะเห็นว่าทั้งสองคนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิตอย่างลำบากยากเข็ญ ชายต้องแยกไปทำงานร้านซ่อมจักรยาน ส่วนแวนทิงค์ไปทำงานรับใช้ตามบ้าน ซึ่งก่อนหน้านี้ทั้งคู่ไม่ชินกับงานเหล่านี้เลย ชยานั้นถึงจะอยู่ในร้านซ่อมจักรยานมาตั้งแต่เด็ก แต่เขาก็พยายามหลบเลี่ยงงานในร้านเสมอ อ้างว่า ไปซ่อมก็หา ส่วนแวนทิงค์นั้นความเป็นอยู่แต่เดิมสุขสบายกว่า ชายหลายสิบเท่า มีคนรับใช้ปรนนิบัติตลอดเวลา ตัวเธอเองมีหน้าที่เรียนและฝึกงานที่แม่คิดว่าเป็นงานของผู้ดีเท่านั้น แต่เมื่อมาพบกับมรสุมชีวิตที่คาดไม่ถึงทั้งสองก็ต้องปรับตัวเองเพื่อความอยู่รอด ดังจากบทสนทนาของทั้งสองในคืนหนึ่งที่ชยานอกหล่นว่าจะไปอยู่ที่ร้านซ่อมจักรยาน

"ผมจะไปร้านตาแป๊ะ"

"นี่มันกลางดึกแล้วนะ" แวนทิงค์ท้วง

"ผมจะไปอนั่น ไม่ต้องเสียค่าเช่า ให้อู่ห้องที่เราจะต้องจ่ายค่าเช่าเขาอีกแล้วนะ อีก

ไม่กี่วันหรอก เธอจะต้องหาที่อยู่ใหม่ หางานที่มีที่อยู่ทำ รัป ๆ หายแน่ทั้งองชะ ท้องสาว

ดูไม่ค่อยออก ต้องทนทำงานอีกซักสี่ห้าเดือน แล้วค่อยแก้ไข ตอนท้องแก่อาจจะขอตา

แป๊ะเอาเธอไปอยู่ด้วยก่อนเข้าโรงพยาบาลชักอากัทธิสองอาทิตย์"

"งานที่ไหนมีที่อยู่ให้ด้วย ฉันจะทำได้ยังไง" แว่นทิพย์ตรวจสอบหมายกรรยาบ้าน
ของตนไม่มีริมฝีปากก่อนจะตอบ

"ก็งานคนใช้ตามบ้านนะซี มีทุกเมื่อแหละ"

"ข้า" แว่นทิพย์ร้องเสียงแหลมสูง "จะให้ฉันไปเป็นคนใช้เขารึ ข้าหรือไง"

"ไม่ข้าหรือไง นั่นแหละ เหมาะแล้วเพราะมีบ้านให้อยู่ มีข้าวให้กิน งานก็ไม่หนักจนเกินไป..."

(สุภา สิริสิงห 2528 : 238 - 239)

เมื่อชยาไปค้างที่ร้านซ่อมจักรยานแล้ว แว่นทิพย์ได้แต่ร้องไห้เพราะงานคนรับใช้
ตามบ้านที่ชยาเสนอให้ทำนั้น เธอเิกไม่ออกเลยว่าจะทำได้อย่างไร ดังบทบรรยายต่อไปนี้

'แว่นทิพย์ขบหน้าร่ำให้ต่อ ชยาจากไปแล้ว ทั้งหล่อนให้อยู่ตามลำพังอีกคืนหนึ่ง แล้วคืน
พรุ่งนี้เขาจะกลับมาหรือเปล่าเล่า

ข้าวของเครื่องครัวเครื่องใช้กองอยู่รอบตัว ไปซื้อมาทำไมกันไม่ได้ใช้สักหน่อย ชยาดัง
ใจจะให้หล่อนหัดใช้ หัดทำงานบ้านแต่หล่อนทำไม่ได้ แค่อั๊กผ้าอย่างเดียวก็นั่งตายอยู่
แล้ว แล้วจะให้ไปทำงานเป็นคนใช้เขา จะทำได้อย่างไร ชักผ้าวันละไม่กี่ชิ้นเล็บก็หัก
มือก็ด้านเท่าเป้งเชิ้อรา'

(สุภา สิริสิงห 2528 : 239)

แต่ในที่สุดแว่นทิพย์ก็ต้องไปเป็นคนรับใช้ เพราะเป็นทางเดียวที่หล่อนพอจะทำได้
มีที่อยู่กินให้ไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก แต่กว่าเธอจะรับตัวได้ เจ้าของบ้านก็ต้องเหนื่อย
พอสมควรกับการฝึกหัดงานต่าง ๆ ภายในบ้านให้แว่นทิพย์

ไม่เพียงงานรับใช้ตามบ้านที่แว่นทิพย์ต้องทำเพื่อความอยู่รอด แม้แต่งานบริการผู้
ขายตามสโมสร แว่นทิพย์ก็เลือกไม่ได้อีกเช่นกัน เพราะตอนนั้นเธอหนีออกจากบ้านนายจ้างเนื่อง

จากลูกเขามั่น เมื่อไปหาชาก็ไม่พบ หนทางเดียวที่ทำได้คือทำงานในสโมสรที่แจ่มใสให้ และงานในหน้าที่อย่างหนึ่งที่แวนทินย์ได้ทราบภายหลังก็ต้องนำบัตอารมณ์ใคร่ให้เสียเจ้าของ สโมสรด้วย ซึ่งครั้งแรกที่เธอเสียตัวให้เสียนั้น แวนทินย์แทบจะอยากหนีไปให้พ้นจากที่นั่น แต่เมื่อคิดได้ว่า

'หนีไปก็ไม่งั้น หล่อนคิดอย่างมั่น ฉันทำหน้าขึ้นไม่ดีกว่าหรือ ที่นี้เสียให้อะไรก็จะรับ เอาไว้ขายหรือจำนาก็ยังดี ถ้าเลือกได้จะขอเป็นเงินสด เขาคงไม่เลิกราเพียงแค่นี้ นี่ครั้งแรกเดียวหรอก'

(สุภา สิริสิงห 2528 : 300)

แวนทินย์จึงลุกขึ้นแต่งหน้าแล้วปรับตัวเองใหม่โดยการเข้าไปเสนอตัวให้เสีย เพราะว่าเธอจะได้ข่าวของเงินทองจากเสียเป็นค่าตอบแทนพิเศษนอกเหนือจากเงินเดือนที่ได้รับ จากวิถีชีวิตของแวนทินย์และชยาจะเห็นว่าความจำเป็นในการอยู่รอดได้บีบบังคับ ทั้งสองอย่างมาก ชยานั้นถึงจะต้องทำงานในร้านซ่อมจักรยานซึ่งเป็นงานที่เขามักหลบเลี่ยงเสมอเมื่อตอนอยู่ที่บ้าน ก็ยังจัดว่าพอเป็นงานที่เขาทำได้ แต่สำหรับแวนทินย์จากความเป็นอยู่ที่เพียบพร้อมทุกอย่าง ต้องกลายเป็นคนรับใช้และกลายเป็นผู้หญิงบริการในสถานเริงรมย์นั้นค่อนข้างจะทารุณกับเธออย่างมาก แต่ในสถานการณ์เช่นนั้นเธอไม่มีทางเลือก เพื่อความอยู่รอดของตัวเองและลูกในท้อง ทำให้แวนทินย์ต้องปรับตัวทำในสิ่งที่ไม่เหลือศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิงเลย

เรื่องกว่าจะรู้เดียงสา จะพบว่าผู้เขียนได้แสดงถึงผลของการอบรมเลียงดู ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของแวนทินย์อย่างมาก การที่แวนทินย์ได้รับการอบรมเลียงดูอย่างเข้มงวด ไม่มีอิสระที่จะตัดสินใจทำอะไรด้วยตัวเอง ทำให้เธอยึดติดกับสภาพของตน เมื่อชยาพาไปสู่อิสระในโลกภายนอก เธอจึงชดชยาเป็นที่พึ่งทางใจและเมื่อมีความสัมพันธ์กับชยาจนตั้งครรภ์ แล้วหนีไปเผชิญชีวิตกันสองคน ในช่วงนี้จะเห็นว่าผลจากการอบรมเลียงดูที่ไม่เคยสอนให้รู้จักช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันทำให้แวนทินย์ลำบากมาก และที่

สำคัญแม่ไม่เคยสอนให้แวนทิงหยี่รู้ความจริงว่า โลกภายนอกนั้นเต็มไปด้วยมารสังคัมและอันตรายต่าง ๆ กว่าแวนทิงหยี่จะรู้ความจริงข้อนี้ เธอก็สูญสิ้นหมดทุกอย่างแล้ว

จากเหตุการณ์ที่แวนทิงหยี่มาอยู่กรุงเทพฯ ได้สะท้อนให้เห็นถึงศีลธรรมที่เสื่อมทรามลง แวนทิงหยี่ถูกนายจ้างข่มขืนขณะตั้งครรภ์และถูกเจ้าของบ้านเช่าหลอกไปขายช่องทางปักซี่ได้ ซึ่งในส่วนนี้คนบางกลุ่มก็ปฏิเสธว่า ไม่มีช่อง เพราะถูกเจ้าน้ำที่ตำรวจปราบปรามหมดแล้ว

การดำเนินเรื่องในตอนใกล้จบพบว่าการใช้เหตุบังเอิญ Coincident ให้น้องชายพี่สะใภ้ของแวนทิงหยี่ที่เป็นหมอมอบกับแวนทิงหยี่ในช่องและช่วยเหลือลูกสาวของเธอออกจากที่นั่นได้

จะเห็นว่าวิถีชีวิตของแวนทิงหยี่และชยา ก้าวพลาดมาตั้งแต่ต้นและถลาลึกมากขึ้น เมื่อพบกับความชั่วร้ายในสังคมทั้งยาเสพติดและมารสังคัมที่หลอกลวงหญิงสาวชายช้อง ที่สุดต่างคนก็จบชีวิตลงอย่างน่าสลดใจ ซึ่งจะเห็นว่าผู้เขียนได้แฝงข้อคิดให้กับผู้อ่านและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายว่า นอกจากปัจจัยแวดล้อมในบ้านที่กำหนดวิถีชีวิตของวัยรุ่น ปัจจัยแวดล้อมทางสังคมก็กำหนดวิถีชีวิตพวกเขาด้วยเช่นกัน

ทองเนื้อเก้า (พ.ศ. 2528)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

ลำดับเหตุการณ์สำคัญในเรื่องมีดังนี้

ช่วงที่ 1 กล่าวถึงลำยองหญิงสาวสวยลูกแม่ค้าขายขนมฐานะยากจนมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน ลำยองได้แต่งงานไปกับสันต์หนุ่มทหารเรือหาเงินในและแวกนั้น เมื่อแต่งงานไปแล้วชีวิตครอบครัวของเธอกับสันต์ไม่ราบรื่นนัก เนื่องจากลำยองเป็นคนมีครรภ์ เกียจคร้านไม่ชอบทำงานบ้าน ชอบแต่แต่งตัวสวย ๆ ทั้งคู่จึงทะเลาะกันเสมอ ต่อมาลำยองให้กำเนิดลูกชายหนึ่งคนชื่อวันเฉลิม หลังจากคลอดลูกเธอได้หย่ากันขาดแล้ว เพราะเชื่อว่าทำให้วันธรรมดาสลดใจ แต่เมื่อกินไปนาน ๆ ลำยองก็กลายเป็นคนคิดเหล้า หิวติดคู่ระหว่างเธอกับสันต์จึงสิ้นสุดลง โดยวันเฉลิมนั้นยังอยู่กับลำยอง และมีสันต์ส่งค่าเลี้ยงดูให้

เหตุการณ์ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่ลำยองใช้ชีวิตไปในทางที่เลวลง เธอติดการพนัน ติดเหล้า และเปลี่ยนสามีบ่อย ๆ ทำให้วันเฉลิมมีน้องคนละพ่อทั้งหมด 5 คนด้วยกัน และบางคนไม่สมประกอบเนื่องจากลำยองดื่มเหล้าขณะตั้งครรภ์ ส่วนสามีของลำยองแต่ละคนเมื่อเลิกกันไปก็ไม่ได้สนใจใยดีลูกที่เกิดมาเลย ยกเว้นสามีคนที่สองซึ่งมีฐานะค่อนข้างดีได้นำลูกของเขาไปเลี้ยงเอง โดยจ่ายเงินก้อนจำนวนหนึ่งให้ลำยองเพื่อแลกกับลูก

เหตุการณ์ช่วงที่ 3 ได้กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของลูก ๆ ทั้ง 6 คนของลำยอง ซึ่งมีความเป็นอยู่ที่แย่มาก เนื่องจากลำยองไม่เคยสนใจลูกเลย เธอจะปิดกั้นการเลี้ยงดูนี้ให้กับญาติพี่น้องของเธอ จนคนเหล่านั้นระอาแต่ก็จำใจรับภาระเพราะสงสารเด็ก ส่วนวันเฉลิมลูกชายคนโตของลำยองเป็นเด็กดีมาก ทำงานบ้านทุกอย่างและช่วยเลี้ยงน้องตามแต่จะทำได้ เขาเป็นเด็กสุภาพเรียบร้อยแม้จะอยู่ท่ามกลางความมั่งคั่ง สกปรก และหยาบค้ายของผู้เป็นแม่ เมื่อมีเวลาเขาจะไปอยู่กับหลวงตาปิ่น ซึ่งเป็นพี่ชายของตาที่วัด เพราะเป็นสถานที่ที่เขารู้สึกสบายใจที่สุด หลวงตาปิ่นได้อบรมสั่งสอนเขาเสมอจนเขาซาบซึ้งธรรมะและชอบขบแผลอยู่ที่นั่น ช่วงนี้ลำยองเป็นซิมิลิสขึ้นสมองกลายเป็นคนเสียสติ วันเฉลิมจึงลี้ภัยจากแควมอดูแลแม่กระทั่งเธอเสียชีวิตเขาจึงกลับไปบวชอีกครั้งหนึ่ง และคราวนี้เขาได้บวชอยู่นานจนถึงเกณฑ์บวชพระ

เหตุการณ์ช่วงสุดท้าย กล่าวถึงพระวันเฉลิมได้ไปศึกษาพระธรรมวินัยที่อินเดีย ซึ่งเมื่อกลับจากอินเดียเขาได้สึกจากพระมาสอนวิชาปรัชญาในมหาวิทยาลัย และต่อมาได้ทุนไปศึกษาต่อที่อเมริกา ที่นั่นเขาได้พบกับน้องชายคนที่สองที่จากกันตั้งแต่เด็ก และยังได้พบกับสมฤดีเพื่อนในวัยเด็กที่เคยอยู่บ้านติดกันมาก่อน สมฤดีและวันเฉลิมชอบพอกัน และตกลงที่จะแต่งงานซึ่งทางครอบครัวของสมฤดีก็เห็นด้วย เพราะครอบครัวนี้นิยมชมชอบในความคิดของวันเฉลิมมานานแล้ว

แนวคิดสัจนิยมในเรื่องทองเนื้อเก้า

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมเลว ๆ ไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมดี ๆ ได้

ผู้ที่มีพื้นฐานจิตใจดีงามในเรื่องนี้คือวันเฉลิม แม้จะตกอยู่ในสภาพแวดล้อมเลว ๆ มีตัวอย่างเลว ๆ ของแม่ล่ายองให้เห็นก็มิได้เปลี่ยนลักษณะนิสัยของเขาได้

ในกรณีของวันเฉลิมที่มีพื้นฐานจิตใจดีงามนี้เมื่อพิจารณาจากรายละเอียดในเรื่องผู้อ่านจะเห็นว่าไม่ใช่มาจากลักษณะนิสัยดั้งเดิมของวันเฉลิมอย่างเดียว แต่ส่วนของการอบรมเลี้ยงดูที่วันเฉลิมได้รับมาจากหลวงตาปิ่นที่วัดก็มีส่วนด้วยเช่นกัน เพราะวันเฉลิมจะถูกพาไปเล่นที่กุฏิหลวงตาปิ่นแทบทุกวันตั้งแต่เล็ก ๆ

วันเฉลิมได้รับการฝึกฝนให้มีกิริยามารยาทอ่อนน้อม เป็นคนขยัน มีระเบียบ เมื่อกลับจากกุฏิหลวงตาปิ่นพบว่า แม่ล่ายองทิ้งข้าวของไม่เป็นที่ เจ้าหนูวันเฉลิมจะเดินตามเก็บให้เป็นระเบียบสร้างความแปลกใจให้แก่พ่อเลี้ยงเขาเป็นอย่างมากว่าวันเฉลิมมีกิริยามารยาทดีเพียงนี้ได้อย่างไร

'แม้จะอายุเพียงสามขวบ วันเฉลิมก็รู้ว่ามารดาของเขาเป็นคนสกปรกมั่งง่าย วันเฉลิมตามเก็บข้าวของเสื้อผ้าที่แม่ทิ้งขว้างทิ้งไว้ใส่ในตะกร้าพลาสติกน้อยไป ยังพวกเครื่องประดับ เข็มขัด สร้อย นาฬิกา ถ้วยจานชาม แก้วน้ำ แม่ก็วางทิ้งให้เกลื่อนที่กุฏิของหลวงตาปิ่นทุกอย่างอยู่ในที่อันควร เหมาะเจาะ สะอาด ปราศจากฝุ่นผง กลิ่นของทุกสิ่งสะอาดเอี่ยม ไม่อบอวลอย่างที่บ้านของเขา...'

(สุภา สิริสิงห 2529 : 200)

เมื่อวันเฉลิมเริ่มโตขึ้นอนาคตของเขาดูจะมีดมน เพราะสภาพแวดล้อมทางบ้านที่ย่ำแย่ลงทุกวัน

'แม่ของเขาท้องโย้ค้ำหน้าอยู่ทุกปี ลูกหาพ่อได้บ้างไม่ได้บ้าง สุดแต่หนุ่มใดหลงเข้ามา
เข้าห้องแบ่งที่บ้านอยู่ เจ้าคนที่ซบถรับจ้างอพยพหลบหน้าไปแล้ว คนต่อมามีอาชีวะเช่น
รถขาย ผลไม้ต้องเหมือนหน้าขายของเขา บ้านของลำยองจึงเกลื่อนกลาดไปด้วย
เปลือกผลไม้ สุมไว้ข้างรั้วหน้าเหม็นเปลือกสับปะรด ฝรั่ง อ้อย มะม่วง ทับทิมกันจน
ส่งกลิ่นแมลงวันเต็ม เด็กชายพยายามแก้ไขสิ่งเหล่านี้แต่มันเกินกำลังเขา'

(สุภา สิริสิงห 2529 : 265)

วันเฉลิมรับภาระในบ้านแทนลำยองทุกอย่าง เวลาไปโรงเรียนก็เอนอ่องไปโรงเรียน
ด้วยเพราะไม่มีใครเลี้ยง แล้วเอนอ่องไปทิ้งไว้ที่กุฏิหลวงตาปิ่น แต่เมื่อเอนอ่องเป็นผู้หญิงหลวงตา
ไม่ก่นดะจะเลี้ยงให้ วันเฉลิมจึงแก้ปัญหาด้วยการผูกขาเอนอ่องไว้กับเสาเรือน ชงนมทิ้งไว้ให้ พอพัก
กลางวันก็วิ่งมาตุนอ่อง ชงนมกระป๋องให้ วันเฉลิมจึงรู้จักรสชาติของการต่อสู้ชีวิตมาตั้งแต่ยังเล็ก
ดังจะเห็นสภาพของเด็กชายวันเฉลิมที่ว่า

'นัยน์ตาของวันเฉลิมดูคล้ายจะโตขึ้นกว่าเดิม ที่จริงแล้วตาของเขาโตเท่าเก่าแต่ใบ
หน้าที่ซบซิดทำให้ดูเหมือนตาโตขึ้น เต็มไปด้วยแววโศกสลด ปลงตกต่อชีวิตเหมือนคนแก่
ที่เผชิญโลกหลายสิบปีจนรู้รสชาติของการต่อสู้'

(สุภา สิริสิงห 2529 : 265)

แม้จะเติบโตมาในสภาพแวดล้อมทางบ้านที่ย่ำแย่เพียงไร ความซื่อที่ไม่สามารถครอบงำ
จิตใจเขาได้ และในที่สุดชีวิตของวันเฉลิมก็ประสบความสำเร็จเมื่อโตขึ้น เขาได้สอนหนังสือใน
มหาวิทยาลัย และได้แต่งงานกับสมฤดีเพื่อนในวัยเด็กที่รู้จักครอบครัวของเขาดี ซึ่งครอบครัว
ของสมฤดีนั้นชมชอบในตัววันเฉลิมมานานแล้วดังที่คนขายของสมฤดีเคยพูดถึงวันเฉลิมว่า

"แม่เขาสำส่อนน่องเป็นกะหรี่ แต่ตัวเขา เป็นอภิชาตบุตร เป็นทองเนื้ออันคุณ ตกน้ำไม่
ไหลตกไฟไม่ไหม้..."

วันเฉลิมจึงเปรียบเหมือนทองเนื้อเก้า ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายอย่างไร ก็ยังคงความเป็นทองเนื้อเก้าอยู่นั่นเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

ความสัมพันธ์ทางเพศ

ประเด็นนี้เห็นได้ชัดจากพฤติกรรมของลำยองจะพบว่าเมื่อเลิกรักกับสันต์แล้ว เธอมีสามีอีกหลายคน แต่อยู่กันได้ไม่นานสักคนเดียวก็เลิกกันไปด้วยลักษณะนิสัยของลำยองไม่เอื้ออำนวยให้ใครมาใช้ชีวิตคู่อยู่ได้นานนัก ซึ่งผลที่ตามมาจากการเปลี่ยนสามีบ่อย ๆ นี้ ทำให้ลำยองต้องท้องลูกคนและพ่อได้ทุก ๆ ปี ดังบทบรรยายที่กล่าวถึงลำยองว่าเธอ...ท้องไข่ค้ำหน้าอยู่ทุกปี ลูกหาพ่อได้บ้างไม่ได้บ้าง สุดแต่หนุ่มใดหลงเข้ามาเข้าห้องแบ่งที่บ้านอยู่ เจ้าคนที่ขบรกรับจ้างอพยพหลบหน้าไปแล้ว คนต่อมามีอาชีวะเช่นรถขายผลไม้ดอง... (สุภา สิริสิงห 2529 : 265)

ลำยองสำส่อนกับผู้ชายไม่เลือก โดยเฉพาะในระยะหลัง ๆ เพราะเธอไม่มีสติยั้งคิดนักเนื่องจากติดเหล้าอย่างหนัก อีกทั้งสภาพบ้านที่เป็นบ่อนการพนันก็มีส่วนผลักดันให้เธอต้องทำผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า การมีสัมพันธ์ทางเพศกับชายอื่นได้ง่าย

ชีวิตลำยองในตอนท้ายจึงน่าสมเพชยิ่งนักเพราะเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังและซนิลิส ผู้เขียนบรรยายภาพของลำยองตอนนี้ให้เห็นถึงความน่าเกลียดของสภาพร่างกายอันเนื่องมาจากโรคซนิลิสอย่างชัดเจน รวมถึงให้เห็นว่าทั้งซนิลิสและพิษสุราเรื้อรังได้ทำลายระบบประสาทของลำยองถึงขั้นนั้นเสียไปแล้ว ดังในตอนท้ายที่เธอวันเฉลิมตามนางสาวไปพาลำยองกลับบ้านเพราะลำยองหนีเตลิดออกจากบ้านไป)

‘แม่เป็นบ้า

เข้าไปดูใกล้ ๆ จึงได้เห็นผิวพรรณเนื้อตัวที่มีร่องรอยน้ำพิษเข้าหนองน้ำเหลืองไหลด้วยเหตุนี้ทุกคนจึงปิดบัง ไม่ต้องการให้ใครพบแม่’

(สุภา สิริสิงห 2529 : 399)

เรื่องทองเนื้อเก้า ผู้เขียนได้แสดงถึงความเชื่อมั่นอย่างเด่นชัดว่าคนดีแม้จะอยู่ในสภาพแวดล้อมเลวก็ยังคงความดีอยู่นั่นเอง จะพบว่าวันเฉลิมเป็นเด็กสภาพเรียบร้อย ชัยแอตทน กัตติบุตรคุณ ทั้งที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เลวมีแม่เล่นการพนัน ดิดเหล้า สำส่อนทางเพศ และเป็นคนมักง่าย ส่วนนำชายของเขาก็เป็นพวกมิจฉาชีพ

ความดีของวันเฉลิมเมื่อพิจารณาจะพบว่ามาจากการอบรมเลี้ยงดูของหลวงตาปิ่น แม้เพียงช่วงเวลาหนึ่งซึ่งน้อยนักเมื่อเทียบกับการอยู่ในสภาพแวดล้อมเลว ๆ ที่บ้าน ก็ทำให้วันเฉลิมเป็นเด็กดีได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมของวันเฉลิมนี้เป็นผลมาจากปัจจัยแวดล้อมเมื่ออยู่กับหลวงตาปิ่นที่วัด

วันเฉลิมกับลำยองเป็นตัวละครที่แตกต่างกันมาก ทั้งที่อยู่ในสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกัน แต่จากที่กล่าวไปแล้วว่าวันเฉลิมยังได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีได้รับการอบรมที่ถูกต้อง ขณะที่ลำยองเติบโตขึ้นมาโดยไม่ได้รับการอบรมที่ถูกต้องเลย แม่ของลำยองไม่เคยเห็นความสำคัญของการศึกษา คิดแต่เพียงความสวยงามของลูกสาวสามารถทำให้หาผู้ชายรวย ๆ มาแต่งงานด้วยเท่านั้น ชีวิตของลำยองจึงตกต่ำอย่างไม่อาจจะเป็นทั้งที่มีโอกาสดีกว่าพี่น้องคนอื่น ๆ จะพบว่าวาระสุดท้ายของชีวิตลำยอง เธอต้องทนทุกข์ทรมานด้วยโรคพิษสุราเรื้อรัง และโรคซิฟิลิส ภาวะของลำยองในตอนนี้น่าเกลียดน่าชะแชนงมากตามตัวมีแต่แผลพองมีน้ำเหลืองตามตัว และคลุ้มคลั่งเพราะโรคภัยได้ลุกลามขึ้นสมอง ซึ่งเป็นส่วนที่ผู้เขียนบรรยายภาพไว้อย่างละเอียด เพื่อให้เห็นความจริงของคนที่ถูกทุกข์ทรมานด้วยโรคภัยเหล่านี้ แม้จะเป็นภาพที่น่าเศร้า

เกี่ยวกับตัวละครพบว่าเป็นคนยากจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม การศึกษาน้อยและทำงานในโรงงาน สภาพความเป็นอยู่แออัด เป็นแหล่งมั่วสุมการพนัน และพวกมิจฉาชีพ ทางออกของคนเหล่านี้เมื่อมีปัญหาก็พึ่งเหล้าทำให้เป็นโรคพิษสุราเรื้อรังกันมาก

สุดแต่ใจจะไขว่คว้า (พ.ศ. 2528)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

เรื่องนี้ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นความคาดหวังของพ่อที่มีต่อลูกจนกลายเป็นความลำเอียง ดังจะเห็นจากเหตุการณ์ในเรื่องดังนี้

ช่วงแรกได้กล่าวครอบครัวชาวสวนต่างจังหวัดมีลูก 5 คน คนโตชื่อผดจิบ คนที่ 2 ชื่อพรรณพงศ์ คนที่ 3 ชื่อพัฒนา คนที่ 4 ชื่อพรนุติ และคนสุดท้องชื่อนิรมย์ ครอบครัวนี้มีฐานะปานกลาง ลูก ๆ ต้องช่วยงานทางบ้านแทบทุกคน ยกเว้นพรรณพงศ์ซึ่งเป็นลูกที่พ่อรักมากที่สุดเนื่องจากเขาเรียนเก่งและเป็นความหวังของพ่อที่จะได้เห็นลูกรับราชการ เป็นเจ้าคนนายคน พ่อรักและตามใจพรรณพงศ์มากแม้เขาจะทำผิด และมีนิสัยเห็นแก่ตัวเอาเปรียบพี่น้อง ซึ่งทำให้เขาได้ใจกลั่นแกล้งพี่น้องคนอื่น ๆ เสมอ

เหตุการณ์ช่วงที่ 2 ได้แสดงให้เห็นความโฝงโง่งของเด็กแต่ละครอบครัวที่ นิรมย์อยากเป็นพยาบาล พัฒนอยากเป็นช่างยนต์ และพรนุติอยากเป็นช่างศิลป์ แต่พ่อกลับดุด่าอาฆาตเหล่านั้น ลูกทุกคนยกเว้นพรรณพงศ์จึงต้องดิ้นรนช่วยเหลือตนเองในด้านการเรียนมาตลอด พัฒนเป็นเด็กที่เรียนไม่เก่ง แต่มีฝีมือทางซ่อมเครื่องยนต์ เขามานะพยายามจนเปิดซ่อมรถของตัวเองและส่งเสียพรนุติให้เรียนช่างศิลป์ ซึ่งช่วงนั้นพรรณพงศ์ได้เข้าเรียนมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ

เหตุการณ์ช่วงที่ 3 เป็นที่ช่วงที่พรรณพงศ์เรียนจบเข้าทำงานบริษัทแห่งหนึ่ง แต่ยังไม่เป็นที่พอใจของเขา เนื่องจากเขาต้องการให้บริษัทส่งไปทำงานที่ต่างประเทศ พรรณพงศ์พยายามทุกวิถีทางที่จะไปต่างประเทศให้ได้ แม้จะต้องแลกกับการหลอกนิรมย์น้องสาวไปเป็นนางบำเรอของนายจ้างเขาก็ไม่ละเว้น ซึ่งเมื่อทุกคนในครอบครัวทราบเรื่องนี้รู้สึกเสียใจมาก พ่อเองก็เริ่มรู้ว่าเล่ห์เหลี่ยมพรรณพงศ์ผิดมาตลอด พ่อจึงลงโทษพรรณพงศ์รุนแรงทำให้เขาหนีไป ส่วนแม่และพี่น้องคนอื่น ๆ ก็ตัดญาติกับพรรณพงศ์หมดทุกคน

แนวคิดสังเขปในเรื่องสุดท้ายจะไขว่คว้า

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

1. ความคาดหวังให้ลูกเป็นไปตามความต้องการของพ่อแม่โดยไม่คำนึงถึงความต้องการ

ของลูก

พ่อของเด็ก ๆ ทั้ง 5 คน ไม่เข้าใจและไม่ยอมรับในความเป็นจริงของมนุษย์ ประการหนึ่งคือ มนุษย์แต่ละคนมีความถนัดที่ต่างกันไป พ่อคิดแต่เพียงว่าลูกทุกคนควรรับราชการ เพราะเป็นงานที่มีเกียรติ มั่นคง โดยไม่คำนึงถึงความสามารถและความถนัดของลูก ๆ เลย

พัฒนาเป็นลูกที่เรียนไม่เก่งแต่มีความสามารถและความถนัดทางช่าง เมื่อพ่อไม่สนับสนุนเขาให้เรียนทางช่างพัฒนาจึงต้องช่วยตัวเองตามแต่จะทำได้ เริ่มจากการไปทำงานในอู่ซ่อมรถของคนรู้จักกัน แล้วเก็บเงินสักกระยะหนึ่งมาเปิดอู่ของตนเอง และเขาก็ทำสำเร็จ เพราะมีพรสวรรค์ทางด้านนี้อยู่แล้วเมื่อมานะพยายามอย่างเต็มที่ ความใฝ่ฝันของเขาจึงประสบความสำเร็จได้ไม่ยาก ดังจะเห็นจากความคิดของเขาเมื่อพบกับอุปสรรคต่าง ๆ พัฒนาก็มิได้ย่อท้อ

‘พัฒน์จะล้มไม่ได้ พัฒน์ยังมีเวลา อายุพัฒน์ยังไม่ถึงยี่สิบอีกหลายปีนัก พัฒน์พร้อมจะล้มแล้วลูก อีกหลายหน พัฒน์เคยอ่านประวัติชีวิตพ่อค้าใหญ่ของไทย นักประดิษฐ์ของต่างประเทศ พวกเขาล้วนแต่เคยล้มเหลวขนาดสิ้นเนื้อประดาตัวกันมาแล้วทั้งนั้น พัฒน์ไม่ได้หวังจะยิ่งใหญ่อย่างเขา แต่พัฒน์ก็อยากจะมีอู่ของพัฒน์เอง ไม่ต้องเป็นลูกจ้างใคร’

(สุภา สิริสิงห. 2529 : 88)

หรือในกรณีของพรนุติ เขาเป็นเด็กที่ไม่ค่อยสนใจการเรียน แต่มีพรสวรรค์ทางด้านวาดรูป เขาจะใช้เวลาตลอดวันในการวาดรูปเล่น แม้แต่ในเวลาเรียนก็แอบวาดรูป ทำให้ทางโรงเรียนแจ้งความประพฤติดของเขามาให้ทางบ้านทราบ ซึ่งเมื่อพ่อทราบเรื่องพ่อโกรธพรนุติมากกว่าไม่รักดี ไม่สนใจการเรียนโดยพ่อไม่เคยเฉลียวใจว่าถ้าพรนุติได้รับการสนับสนุนในสิ่งที่เขาสนใจและถนัด เขาจะมีอนาคตสดใสเพียงไร และกาลเวลาก็เป็นเครื่องพิสูจน์เมื่อพัฒนาเข้าใจน้องชายและส่งเสริมให้พรนุติได้เรียนในทางศิลปะที่เขาชอบ พรนุติก็สามารถเรียนได้ดี และมีแนวโน้มว่าจะเป็นศิลปินมีชื่อเสียง

การที่พ่อไม่เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลนี้ทำให้นวล่าเอียงรักพรนุติมากและไม่เคยสนใจลูกคนอื่น ๆ เลย ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเพราะปมด้อยในใจของพ่อที่ฝังใจมานานทำให้นวล่าอยากจะทำให้ลูก ๆ ที่มีความใฝ่ฝันต่างไปจากพ่อ แต่ในที่สุดพ่อก็ยอมรับความจริงข้อนี้ เมื่อพบว่าพรนุติคือลูกคนที่เรียนเก่งที่สุดและเห็นความหวังของพ่อนั้นล้มเหลวในชีวิตอย่างสิ้นเชิง แต่พัฒน์กลับประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างสมบูรณ์ทั้งในด้านหน้าที่การงานและทางด้านชีวิตส่วนตัว

2. ความเห็นแก่ตัวทำให้มนุษย์ทำร้ายกันโดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือด

ความสัมพันธ์ดังกล่าวเห็นได้จากการกระทำของพระนางใน ช่วงสุดท้ายของ เรื่องที่พยายามทำทุกอย่างเพื่อที่จะให้ตนเองได้ไปต่างประเทศ โดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น แม้ความสัมพันธ์ทางสายเลือดก็ไม่ได้มีความหมายอะไรกับพระนางเลย ดังจะเห็นจากตอนที่ เขาได้ขอเสนอจากนายจ้างให้นางนิรมย์น้องสาวมาให้เป็นนางบำเรอเพื่อแลกกับเงินทุนไป เมืองนอก ครั้งแรกนั้นความรู้สึกของเขาค่อนข้างสับสน แต่ในที่สุดความชั่วที่มีอยู่มากกว่าความดี ก็เป็นฝ่ายชนะไป

'พระนางก็พ่ายแพ้กับความกระสันปรารถนาของตนจนลืมนึกถึงศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ ของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้องสาวของตนเอง นิรมย์'

(สุภา สิริสิงห 2529 : 249)

และเมื่อถึงวันที่เขาจะพา นิรมย์ ไปหานายจ้าง สำนึกในความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่น้อย นิดก็ได้เตือนเขาให้รู้สึก แต่ก็ยังพ่ายแพ้ความโลภความเห็นแก่ตัวของเขา

'พระนางก็มารับน้องสาวตรงตามเวลานัด เขาไม่กล้าผิดนัด... ใจคอเขาไม่ปรกตินัก เลี้ยวรถเข้าบริเวณเคหสถานของเจ้านายแล้วตัวเขาชักสั่นน้ำซัด หากความทะยานอยาก ทำให้เขาบังคับตัวเองได้'

(สุภา สิริสิงห 2529 : 252)

หากพิจารณาจากการกระทำอันเลวร้ายของพระนางที่หลอกน้องสาวมาเป็นนาง บำเรอของนายจ้าง จะเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมอย่างยิ่ง เพราะตามปกติมนุษย์ จะมีความรักใคร่ผูกพันกับญาติพี่น้อง โดยเฉพาะในกรณีนิรมย์นั้น เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับเขา เขาควรจะเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองเธอ มิใช่เป็นผู้ทำร้ายเธอเสียเอง เจื้อยอลประ โยชน

ที่ตนจะได้รับ ซึ่งถ้าจะพิจารณาจากพื้นฐานทางลักษณะนิสัยของพระรณงค์ที่โอบถนให้รายละเอียดไว้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะนิสัยเห็นแก่ตัว อัจฉาริยาพี่น้องที่มีมาแต่เด็ก และเป็นพื้นฐานนำไปสู่การทำร้ายนิรมย์ในช่วงท้ายของเรื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

การศึกษาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงนิสัยแล้ว ๆ ของคนได้

พระรณงค์เป็นคนที่สติปัญญาดี เรียนเก่งมาตั้งแต่เด็กและเรียนเก่งกว่าพี่น้องทุกคน แต่ปรากฏว่าคนที่สติปัญญาดีเช่นพระรณงค์ได้ทำร้ายน้องสาวของตนเอง เพื่อความก้าวหน้าในชีวิตของตนอย่างไร้มนุษยธรรม ในประเด็นนี้จะเห็นได้จากตอนหนึ่งในเรื่องที่คุณเขียนกล่าวถึงพระรณงค์ไว้ว่า

'คนที่ได้รับการศึกษาสูงสุดในครอบครัว หลอกน้องสาวไปให้เจ้านายช่มชื่นเพื่อประโยชน์ของเขา เขาไม่คำนึงว่าน้องสาวจะคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร พระรณงค์คิดว่าเรกที่มีเงินเต็มมือเท่านั้นคือสวรรค์ของทุกคน เขาไม่รู้หรอกว่าสวรรค์ของคนบางคนไม่จำเป็นต้องประกอบด้วยเงินเป็นพื่อน หากด้วยความสุขทางใจ และเงินเพียงแค่นั้นยังซื้ออยู่ได้ตามอัธยาศัย'

(สุภา สิริสิงห 2529 : 284)

ข้อความข้างต้นนอกจากจะชี้ให้เห็นว่าการศึกษาไม่สามารถเปลี่ยนนิสัยของคนแล้ว หากคนได้แล้วยังชี้ให้เห็นว่าคนอย่างพระรณงค์ซึ่งเป็นตัวแทนของคนแล้วในสังคมนั้น นับวันก็ยิ่งเห็นคุณค่าของวัตถุมากกว่าจิตใจ ดังจะเห็นจากตอนที่พุดคุยกับพระรณงค์ว่า

"...มึงรู้จักแต่หาสมบัติทางตัว แต่มึงไม่รู้จักสมบัติทางใจ หัวจิตหัวใจของมึงทำด้วยอะไรมึงขายน้องไปให้เขาช่มชื่น ถึงทำได้...มึงรู้แต่ว่าเป็นเศรษฐี มีความสุข มีเงินใช้

มึงไม่รู้จักความเป็นคนที่แท้จริง"

(สุภา สิริสิงห 2529 : 289)

และในตอนท้ายที่ผู้เขียนได้เปรียบเทียบระหว่างพัฒนาคนที่เรียนไม่เก่ง แต่มีคุณธรรม กับพระรณงค์คนที่มีสติปัญญาที่มีการศึกษาสูง แต่จิตใจต่ำทรามไว้ว่า

'เราเคยวัดคนกันด้วยคุณธรรม หากบัดนี้เราวัดคนกันที่ฐานะก่อนสิ่งอื่น แล้วก็คำนึงถึง ใบปริญญา... นิดไม่มีสิ่งเหล่านี้ แต่เขามีความมานะในทางที่ถูกที่ควร เขาไม่เคยปฏิเสธคุณค่าแท้จริงของปริญญากับความรู้ แต่เมื่อเขาไม่ถนัดเขาก็เสาะหาสิ่งที่เขาถนัด ทำและมีความสุขกับงานของเขา

ผิดกับพงศ์ เมื่อสุดเอื้อมเขาก็เหยียมน่องขึ้นไปน่องจะตายคาเท้าเขาก็ไม่อินัง คงเหมือนอำนาจ ผู้มีอำนาจก้าวขึ้นสู่บัลลังก์ด้วยการใช้คนมุนษย์เป็นม้าหรือหมื่นแสนเป็นบันได'

(สุภา สิริสิงห 2529 : 295)

ทำให้เห็นว่าการศึกษาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงนิสัยแล้ว ๆ ของคนได้ อย่างพระรณงค์เล่าเรียนจนได้ปริญญาเกียร แต่ความเป็นคนยังน้อยกว่าพัฒนาคนนัก

เรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้าได้แสดงให้เห็นความโลภ ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ที่ทำร้ายกระทั่งพี่น้องสายเลือดเดียวกัน พระรณงค์เป็นตัวแทนของคนที่ไม่เห็นแก่ตัวอย่างร้ายกาจ เขาไม่เคยคำนึงถึงว่าใครจะเดือดร้อนจากการกระทำของเขาบ้าง ขอให้เขาได้ผลประโยชน์เป็นพอ

พระรณงค์เป็นคนที่สติปัญญาดี เรียนเก่งที่สุดในบรรดาพี่น้องและเป็นความหวังของพ่อที่จะให้ลูกรับราชการ พระรณงค์จึงมีพ่อตามใจไม่ต้องทำงานช่วยเหลือครอบครัว อย่างพี่น้องคนอื่น ๆ ความลำเอียงของพ่มีส่วนทำให้พระรณงค์เอนเอียงถึงน่อง และไม่เคยมารู้สึกตัวว่าทำผิด ซึ่งในส่วนนี้อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมของพระรณงค์มาจากปัจจัยแวดล้อมภายในบ้านของเขา

เอง น่าสังเกตว่าพรรณพงศ์เป็นคนที่เรียนเก่ง ได้รับการศึกษามากกว่าพี่น้องคนอื่น ๆ แต่การศึกษาไม่ได้ทำให้พรรณพงศ์มีนิสัยดีขึ้นมาเลย ในส่วนนี้จึงเป็นทักษะของผู้เขียนที่แสดงไว้อย่างชัดเจนว่า การศึกษาหรือใบปริญญาบัตร ไม่อาจจะวัดความดีเลวของคนได้

เมื่อเปรียบเทียบพรรณพงศ์กับพัฒนา ผู้อ่านจะเห็นว่า มีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันมาก ขณะที่พรรณพงศ์มีนิสัยเห็นแก่ตัว เอาเปรียบพี่น้อง พัฒนาริเรียนไม่เก่ง เขาชอบงานช่างยนต์มากกว่า เมื่อพ่อไม่เห็นด้วย เขาได้ชวนขายช่วยตัวเองจนในที่สุดเปิดอู่รถเป็นของตัวเอง ในส่วนนี้ออกจากจะแสดงให้เห็นว่าคนเราหากได้ทำในสิ่งที่ตนเองถนัด จะประสบความสำเร็จแล้วยังแสดงให้เห็นตัวอย่างของคนที่ควรค่าแก่การยกย่องในสังคม ส่วนตัวละครที่ประพฤติไม่เหมาะสมอย่างพรรณพงศ์นั้น จะพบว่าในที่สุดก็ได้รับผลตอบแทนอย่างสาสม ไม่เป็นที่ยอมรับของคนในครอบครัวอีกต่อไป

ด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก (พ.ศ. 253๓)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายที่สะท้อนภาพของผู้หญิงอีกเรื่องหนึ่งที่โดดเด่น แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของผู้หญิงที่ต่อสู้ชีวิตและได้ยากก็แสดงให้เห็นถึงศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิงที่ไม่ต้องการให้ใครดูถูกเหยียดหยาม โดยเหตุการณ์ต่าง ๆ แบ่งออกเป็นช่วง ๆ ดังนี้

ช่วงแรกโบตัน กล่าวถึงแสงคำและสร้อยคำสองพี่น้องลูกแม่ค้าขายผักในตลาดฐานะค่อนข้างยากจน พ่อติดเหล้าและไม่เคยสนใจครอบครัว แม่จึงรับภาระเลี้ยงดูลูก ๆ มาตลอด ซึ่งลูก ๆ ก็เห็นใจแม่และขณะเดียวกันก็รู้สึกว่พ่อไม่มีความสำคัญต่อนักเขาเลย โดยเฉพาะแสงคำและสร้อยคำจะยึดแม่เป็นตัวอย่างของความเข้มแข็งสู้ชีวิตไม่แพ้ผู้ชาย แสงคำเป็นพี่เรียนหนังสือพออ่านออกเขียนได้ แล้วก็ลาออกมาช่วยแม่ขายผักในตลาด ส่วนสร้อยคำเื่องสาวเป็นคนสวย และมีพรสวรรค์ทางดนตรี ทางโรงเรียนจึงสนับสนุนให้เรียนต่อ แสงคำช่วยแม่ขายผักได้ไม่นาน ก็มาเป็นลูกมือในร้านเสริมสวย และได้แต่งงานกับผู้ชายข้างบ้านที่เพิ่งมาอยู่ได้ไม่นานนัก

เหตุการณ์ช่วงที่ 2 กล่าวถึงสภาพครอบครัวของแสงคำเมื่อแต่งงานแล้ว แสงคำต้องเลิกทำงานร้านเสริมสวยมาช่วยกิจการสามีเพราะกิจการทำหมุดทองเหลืองของบ้านอยู่ในระยะแรกของการลงทุน ช่วงนี้แสงคำตั้งครรภ์ ส่วนบัวประสบอุบัติเหตุขาเสียทำให้สายคำต้องรับการหั่นแฉับสามีทั้งที่กำลังตั้งครรภ์อยู่ แต่ด้วยความที่มีจิตใจเข้มแข็งมีแม่เป็นแบบอย่างของผู้หญิงที่สู้ชีวิตมาตลอด แสงคำจึงดูแลกิจการผ่านหน้าอุปสรรคมาได้ ระยะนี้สร้อยคำมาช่วยงานพี่สาวอีกแรงหนึ่ง ทำให้เธอได้รู้จักกับคุณวิทย์น้องชายนายเก่าของบัว

เหตุการณ์ช่วงสุดท้าย เป็นช่วงที่สร้อยคำและคุณวิทย์ชอบพอกัน คุณวิทย์เป็นแม่แทนการมีฐานะดี แต่มีทัศนคติไม่ต่อการแต่งงาน เพราะเขาคิดว่าเป็นการผูกมัดตัวเองจะทำให้เสียเปรียบในทางการเงิน สร้อยคำจึงห่างเหินเขาไปด้วยเธอคิดว่าการอยู่ร่วมกันโดยไม่แต่งงานนั้นเป็นการถูกคุกคามศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิงอย่างมาก และจากความขัดแย้งครั้งนี้สร้อยคำจึงคิดที่จะแต่งงานกับชาวญี่ปุ่น ช่วงนี้คุณวิทย์ก็ได้เปลี่ยนความคิดของเขาและมาขอแต่งงานกับสร้อยคำซึ่งเธอเองก็ตกลงเพราะเธอก็รักเขาเช่นกัน

แนวคิดสังเขปในเรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

1. ความเข้มแข็งอดทนของผู้หญิงที่ต่อสู้ชีวิต

ความสัมพันธ์นี้เห็นได้จากในช่วงแรกของเรื่องที่โบตันกล่าวถึงสภาพครอบครัวของแสงคำที่มีความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจน พ่อไม่เคยสนใจดูแลครอบครัว มีแต่แม่เท่านั้นที่ดิ้นรนต่อสู้หาเลี้ยงลูก ๆ เพียงผู้เดียว ดังจะเห็นจากบทบรรยายที่กล่าวถึงนางคำผู้เป็นแม่

"แม่ถอนใจเมื่อลูกสาวพูดถึงพ่อ พ่อซื้อเม้าหย้าเป่เล่นไม้เล่นไฮโลเก่ง เย็นลงเลิกงานก็กรำกับกับเพื่อนเมาเซกกลับมาทุกวัน ค่าแรงของพ่อหมดไปกับวงเหล้าและการพนัน ไม่เคยมาถึงมือแม่เลย ที่กินอยู่กันทุกวันนี้ล้วนเป็นน้ำพักน้ำแรงของแม่ทั้งสิ้น"

"ยังดิ้นอยู่หรอกที่ไม่ม่ไปขอเงินเราไปลงขวดด้วย แต่ค่าแรงไม่เคยถึงมือแม่เลยสักบาท"

ชีวิตของคนเราย่อมมีความแตกต่างกันไป นางคำนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับชีวิตของตนที่ต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกแต่เพียงคนเดียวกับชีวิตของเพื่อน ๆ นางหลายคนก็รู้สึกท้อใจ แต่ก็มีเพื่อนบางคนที่นางคำเปรียบเทียบกับชีวิตของตนแล้วรู้สึกว่านางยังดีกว่าอยู่บ้าง

"แม่เป็นคนมาจากเมืองเหนือ เพื่อน ๆ ของแม่หลายคนสวยระดับนางงาม แต่ชีวิตจบลงที่โรงแรมชั้นต่ำ บางคนได้เป็นคุณหญิงท่านนายพลก็มี บางคนชีวิตอยู่ในระดับปานกลางเป็นเมียพ่อค้าจีน ช่างราชการหรือนายทหารระดับนายร้อยนายพัน และที่ต้อยต่ำได้ผัวลูกอย่างแม่ก็มีแต่แม่คิดว่าชีวิตของแม่ก็ยังดีกว่าคนสวยเพื่อนแม่บางคนที่ต้องกลายเป็นโสเภณี

(สุภา สิริสิงห 2530 : 15)

ความรู้สึกท้อแท้ของนางคำที่เกิดขึ้นเป็นเพียงความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในโชคชะตา แต่ใช้ว่าความท้อแท้จะทำให้นางคำพ่ายแพ้ต่อชะตาชีวิต นางคำต่อสู้กับชะตาชีวิตอย่างที่สุด และชนะเดียวกับนางก็เลี้ยงลูกให้เข้มแข็ง ไม่ยอมจำนนต่อชะตาชีวิตที่ผันผวน

"ลูกของนางคำแม่ค้าชายฉกเกิดมาเป็นลูกคนจน ลูกกรรมกรก่อสร้าง ใช้ชีวิตอยู่กับงานหนักมาแต่เด็ก ถึงหน้าตาจะสวยก็ต้องช่วยงาน แม่ไม่เคยคิดจะเลี้ยงจนอมลูกให้สวยเพียงอย่างเดียวเพื่อไว้ "ชาย" ...นางคำไม่เคยเห็นด้วย จึงเลี้ยงลูกเยี่ยงลูกคนจนทั่วไป แต่ สนับสนุนเรื่องการศึกษาเล่าเรียนมากกว่าเท่านั้น..."

(สุภา สิริสิงห 2530 : 227)

ผลจากการอบรมเลี้ยงดูลูก ๆ ของนางคำได้ทำให้แสงคำไม่ยอมพ่ายแพ้ชะตากรรม ดังจะเห็นจากเหตุการณ์ในช่วงที่ 2 ของเรื่องที่แสงคำแต่งงานอยู่กับบัวชายช่างบ้านที่ทำกิจการหมุดทองเหลือง เมื่อแต่งงานไปได้ 2 - 3 ปี ซึ่งขณะนั้นเธอกำลังตั้งครรภ์ลูกคนเล็ก

ช่วงนี้บัวประสบอุบัติเหตุขาข้างขวาเสีย ต้องนอนรักษาตัวอยู่โรงพยาบาลเป็นเดือนทำให้กิจการของครอบครัวซึ่งกำลังอยู่ในระยะแรกต้องชะงัก และหากต้องรอน้ำออกจากโรงพยาบาล กิจการจะต้องขาดทุนอย่างแน่นอน แสงคำจึงรับภาระทั้งหมดในโรงงาน เป็นคนติดต่อลูกค้า และขับรถส่งของเองทั้งกำลังตั้งครุฑแสงคำกล่าวกับแม่ของเธอถึงความมุ่งมั่นที่จะกอบกู้กิจการโรงงานนี้ให้พ้นภาวะขาดทุนว่า

"แม่เลี้ยงลูกมาได้สามคนทั้งที่พ่อไม่ช่วยสักเท่าไร นี่บัวเขาตั้งหลักปักฐานให้แล้วถ้าแสงต่อไม่ได้ ทำให้รอดไม่ได้ แสงก็เป็นคนไม่เอาไหน สองมือของแสงนี่แหละจะทำให้ไอ้โรงงานนี้มันรอดให้ได้ แม่ไม่ต้องห่วง แล้วก็ห้ามคร่ำครวญให้บัวเขาใจเสียด้วย"

(สุภา ลีรสิงห์ 2530 : 210)

แต่นางคำอดคร่ำครวญเพราะสงสารลูกไม่ได้ แสงคำเสียอีกกลับเข้มแข็งและเตือนสตินางคำ ดังในบทสนทนาระหว่างนางคำและแสงคำดังนี้

"อุตส่าห์เลือกคนชยันแล้ว ยังจะกลายเป็นง่อยไปอีก" แม่ไม่วายรำพัน "กรรมอะไรของเราบัว แม่เองก็มีบัวเองชยัน มีเมียแล้วไม่เลี้ยง เอาแต่กินเหล้า"

"เขาไม่ได้เป็นง่อย" แสงคำน้ำหน้า "...ทำไมแม่จะต้องพูดให้ฉันเสียใจด้วยนะ อีพูดไปทำไม หรือแม่อยากให้ฉันนั่งร้องไห้คร่ำครวญ กลัวอย่างแม่ จนไม่เป็นอันทำมาหากินไม่เป็นอันทำอะไร ต้องแบบนั้นถึงจะถูกหรือแม่ แม่ไม่เคยเป็นคนแบบนี้ไหน เคยสู้เสมอ ไม่ว่าน้อแกจะเป็นยังไง"

(สุภา ลีรสิงห์ 2530 : 211 - 212)

แสงคำเข้มแข็งและอดทนทำงาน และบริหารกิจการโรงงานจนผ่านช่วงขาดทุนมาได้อย่างน่าับถือ ดังที่เพื่อนเก่าคนหนึ่งได้กล่าวถึงแสงคำว่า

"ไม่เคยเห็นผู้หญิงอะไรทนทายาดยังงี้ เห็นมันเฉย ๆ นี่แหละ ยอดหญิงจริง ๆ แล่งคำ
นี่"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 227)

จะเห็นว่าทั้งนางคำและแล่งคำเป็นตัวแทนของ เป็นผู้หญิงที่เข้มแข็ง อดทน ต่อสู้
ชีวิตไม่ย่อท้อต่อโชคชะตาที่กระหน่ำซ้ำเติมและในที่สุดก็ผ่านมันอุปสรรคเหล่านั้นมาได้ด้วยความ
สามารถของตนเอง

2. ความทะนงในศักดิ์ศรีของผู้หญิง

ประเด็นนี้ผู้อ่านจะเห็นได้ชัดจากช่วงท้ายของเรื่องที่กล่าวถึงสร้อยคำกับศุภวิทย์
ทั้งสองคนนี้มีความสัมพันธ์ทางใจกันเด่นชัดและออกมาขึ้นเรื่อย ๆ นับแต่รู้จักกัน แต่ปรากฏว่า
ทัศนะของศุภวิทย์เกี่ยวกับการใช้ชีวิตคู่ใน สร้อยคำยอมรับไม่ได้เนื่องจากศุภวิทย์เห็นว่า การ
แต่งงานเป็นการผูกมัดตัวเองเขาจึงต้องการให้สร้อยคำอยู่ร่วมกับเขาเฉย ๆ โดยไม่มีการแต่ง
งาน ส่วนสร้อยคำเธอเห็นว่าความคิดของศุภวิทย์นั้นถูกศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิงมาก เธอจึงยอมไม่
ได้ แม้ใจจะรักศุภวิทย์ก็ตาม ดังจะเห็นจากเหตุการณ์ในเย็นวันหนึ่งที่ศุภวิทย์มาส่งสร้อยคำที่บ้าน
และสร้อยคำกล่าวตัดสัมพันธ์กับเขา

"สร้อยเบื้อ มันนานเต็มทีแล้ว เช็ง"

"เราเปลี่ยนแปลงมันได้นี่นาสร้อย เราไปอยู่ด้วยกัน"

เขาเสนอ "รับรองว่าผมจะมีความสุขกับสร้อยอย่างดีที่สุด"

สร้อยคำยิ้มหวาน

"ค่ะ แล้วก็รอเวลาที่ผมจะเจอดหัวสร้อยออกจากบ้านของคุณเมื่อคุณหาคนใหม่ใช้ใหม่ละ

คะ ไม่ละค่ะถึงสร้อยจะเป็นแค่นักร้องเต้นกินรำกิน มีอาชีพที่หลายคนเห็นว่าต่ำ เป็น

อาชีพขายบริการ แต่สำหรับสร้อย ดนตรีคือชีวิต ยิ่งใหญ่และสูงส่ง และสร้อยมีเกียรติ

ในตัวสร้อย ถึงจะเป็นเกียรติปลอม ๆ ก็เถอะค่ะ ราตรีสวัสดิ์นะคะ"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 317)

หลังจากศุภวิทย์ถูกล้อสรว้อยคำตัดความสัมพันธ์ทำให้เขาต้องทบทวนความคิดของตนเอง
เกี่ยวกับการแต่งงานอีกครั้ง

"แต่งงานหรือ ผูกมัดตัวเองกับหล่อนไว้ชั่วชีวิตหรือถ้าอยู่ ๆ กันไปแล้วเขาเกิดเบื่อ
หล่อนขึ้นมาละ หล่อนคงไม่ยอมให้เขาสลับหล่อนได้ง่าย ๆ ดอก หล่อนมาจากครอบครัว
กระจององก่องยอกปานนั้นหล่อนจะยอมละทิ้งฐานะทางสังคมของการ เป็นภรรยาแม่
ทนการมีชื่ออย่างเขาหรือ หล่อนเป็นเพียงผู้หญิงนักร้อง นักดนตรีธรรมดา ๆ เท่านั้นเอง"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 319)

ศุภวิทย์มีความเห็นเกี่ยวกับการแต่งงานว่าเป็นการผูกมัดตัวเองกับอีกฝ่ายหนึ่งชั่ว
ชีวิตและที่สำคัญเขากลัวสรว้อยคำจะไม่ยอมเลิกกับเขา หากเขาเบื่อเธอขึ้นมาเพราะสรว้อยคำ
มาจากครอบครัวยากจน การใช้ชีวิตอยู่กับชายหนุ่มฐานะดีเช่นเขา ศุภวิทย์คิดว่าเป็นสิ่งที่สรว้อยคำ
ปรารถนามานานแล้ว ซึ่งในความเป็นจริงสรว้อยคำมีศักดิ์ศรีเกินกว่าที่ศุภวิทย์คาดคิด จริงอยู่ว่า
การใช้ชีวิตร่วมกับศุภวิทย์ยอมทำให้ฐานะของสรว้อยคำดีขึ้น แต่ถ้าจะอยู่ร่วมกันเฉย ๆ โดยมีได้
แต่งงานกันอย่างถูกต้องสรว้อยคำคิดว่าเธอยินดีที่จะตัดความสัมพันธ์กับศุภวิทย์ เพื่อรักษาศักดิ์ศรี
ของตนไว้

ดังนั้นเมื่อมีหนุ่มที่ไหนมาขอแต่งงานด้วย สรว้อยคำจึงรับข้อเสนอของชายหนุ่มคนนั้น
ไว้พิจารณา ซึ่งเมื่อศุภวิทย์ทราบข่าวนี้เขาอดไม่ได้ที่จะคิดว่าสรว้อยคำนั้นเป็นผู้หญิงที่เชื่อมั่นในตัว
เองมาก เช่นเดียวกับแสงคำ พี่สาวของเธอที่เชื่อมั่นในตัวเองและเอาจริงเอาจังกับชีวิตไม่
ยอมแพ้สิ่งใดง่าย ๆ ดังจะเห็นจากความคิดของศุภวิทย์ที่ว่า

"ผู้หญิงคนนี้แค่น้องเมียตาบัว หนุ่มอีสานเอาถ่านคนนั้น... แต่พอถึงเมียชายบัว
ศุภวิทย์ก็ละดุ้ง สรว้อยคำเป็นผู้หญิงประเภทเดียวกับพี่สาวกระมัง เอาจริงเอาจังกับ
ชีวิตและไม่มีวันยอมแพ้ แสงคำเชื่อมั่นว่าหล่อนจะต้องดำเนินงานโรงงานของสามีต่อไปได้

และหล่อนก็ทำได้จริง ๆ ด้วย แม้จะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากน้อง ๆ และพี่ชาย
ของเขาบ้าง แต่หล่อนก็เป็นผู้หญิงที่แหม่มากเสียวละ พี่ชายเขาถึงกับออกปากชม
แม่น้องสาวยัดมันในความเชื่อของหล่อนว่าผู้หญิงไม่ควรไปอยู่กับผู้ชายคนไหนเลย ๆ โดย
ไม่ได้แต่งงานอย่างถูกต้องตามประเพณีและกฎหมาย หล่อนคิดว่าหล่อนมีศักดิ์ศรีเกินกว่า
จะยอมเป็นเมียของใคร หรือเป็นคู่แค้นของใคร และยืนดื้อสัดทุกอย่างทั้งเพื่อศักดิ์ศรี
ของหล่อน นี่หล่อนคงยอมกระทั้งทั้งงานประจำไว้ ๆ สบาย ๆ ที่ทำกับเขาไปเป็นแม่
บ้านญี่ปุ่นกระมัง”

(สกา สิริสิงห 2530 : 320 - 321)

ความคิดข้างต้นของศุภวิทย์นั้นตรงกับความคิดของสร้อยคำทีเดียว เพราะเธอ
ยอมตัดสัมพันธ์กับเขาทั้งที่รักเขายู่ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าถึงเธอจะเป็นหญิงสาวจน ๆ มีอาชีพ
นักร้อง ไม่มีเกียรติอันใด แต่เธอก็มีศักดิ์ศรีจึงไม่สามารถใช้ชีวิตร่วมกับเขาโดยที่สังคมไม่รับรู้

เรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นการต่อสู้ของผู้หญิงใน
ครอบครัวยากจน ซึ่งในที่สุดก็ประสบความสำเร็จในชีวิตจะเห็นว่านางคำ และแสงคำ เป็นตัว
แทนของผู้หญิงที่ไม่ยอมจำนนต่อชะตากรรม นางคำนั้นเลี้ยงลูกของนางมาแต่เพียงลำพังเพราะ
สามีติดเหล้าและไม่สนใจครอบครัว แสงคำลูกสาวคนโตของนางก็มีพฤติกรรมเช่นเดียวกับแม่
เธออดทนต่อสู้ชีวิตอย่างหนัก เมื่อสามีประสบอุบัติเหตุป่วยหนักอยู่โรงพยาบาล ในระยะที่กิจการ
ของครอบครัวเพิ่งเริ่มต้น และขณะนั้นเธอกำลังตั้งครรภ์

นอกจากเสนอให้เห็นเรื่องการต่อสู้ของผู้หญิงเช่นนางคำและแสงคำแล้ว ใน
เรื่องยังแสดงถึงศักดิ์ศรีของผู้หญิงด้วย ดังจะเห็นจากกรณีของสร้อยคำกับศุภวิทย์ ถึงสร้อยคำจะ
มาจากครอบครัวยากจนเธอก็มีศักดิ์ศรีเมื่อศุภวิทย์มีความคิดที่จะให้เธอใช้ชีวิตร่วมกับเขาโดยไม่
ต้องแต่งงาน สร้อยคำจึงปฏิเสธข้อเสนอของเขา และตัดความสัมพันธ์ด้วยทั้งที่ใจก็รักชอบ
เขามาก

ทางด้านตัวละครพบว่าเป็นคนยากจน นางคำมื่ออาชีพขายของอยู่ในตลาด แสงคำเรียนหนังสือเพียงภาคบังคับแล้วลาออกมาช่วยแม่ขายของในตลาด ส่วนสร้อยคำได้เรียนสูงกว่า เพราะครูใหญ่สนับสนุน ในส่วนนี้จึงสะท้อนภาพความเป็นจริงส่วนหนึ่งของคนยากจนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เพราะความจำเป็นในการดิ้นรนเพื่อปากท้องมีมากกว่า

จากพงศาวดาร (พ.ศ. 2529 - 2530)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

ลำดับเหตุการณ์ในเรื่องแบ่งได้ดังนี้

ช่วงที่ 1 กล่าวถึงเด็ก 3 คน คือ ออม เพชรชมพู และอุไรกร ซึ่งเป็นเพื่อนกัน ออมมีฐานะยากจนที่สุดในบรรดาเพื่อน ๆ และเธอยังอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีเลยนั่นคือมีแม่เป็นคนเชือดไก่ในตลาด ทุกเช้าก่อนไปโรงเรียนอมต้องช่วยแม่เชือดไก่เพื่อช่วยรายได้ของครอบครัว ขณะที่เพื่อนวัยเดียวกันมีความเป็นอยู่สุขสบาย เมื่อสร้อยเพชรแม่ของเพชรชมพูทราบสภาพความเป็นอยู่ของอมก็กังวลว่าอมจะเป็นคนโหดเหี้ยมเนื่องจากอาชีพที่ทำจึงนำเรื่องนี้ไปปรึกษากับหมอสุนัขภักตร์น้องชาย หมอสุนัขภักตร์จึงทดสอบอมในเรื่องนี้ ผลปรากฏว่าอมไม่มีจิตใจผิดปรกติแต่อย่างใด ตรงกันข้ามเธอเป็นเด็กที่มีสติปัญญาดี มีความกล้า และมีความชำนาญในการใช้มืออย่างมากเหมาะแก่การเป็นแพทย์ผ่าตัดฝีมือดีคนหนึ่งในอนาคต

ช่วงที่ 2 เริ่มต้นกล่าวถึงอุไรกร ซึ่งเป็นเด็กต่างจังหวัดที่พ่อแม่ฝากให้อยู่ในความดูแลของสุริย์ฉายผู้เป็นน้า สุริย์ฉายดูแลอุไรกรอย่างดี แต่ความสุขทางกายไม่อาจทดแทนความบกพร่องทางใจได้ เนื่องจากอุไรกรมีเพื่อนด้อยมาก่อนว่าที่พ่อแม่ส่งเธอมาอยู่กับน้า เพราะไม่รักและไม่ต้องการเธอแล้ว ดังนั้นเมื่อสุริย์ฉายและหมอสุนัขภักตร์ชอบพอกัน เธอจึงพยายามกีดกันความสัมพันธ์ของคนทั้ง 2 เพราะกลัวว่าถ้าเ้าสาวแต่งงานไปตัวเธอจะไม่มีใครสนใจ อุไรกรนั้นมันพฤติกรรมก้าวร้าว และชอบหนีเที่ยว จนในที่ล่อหนไ้ออกจากบ้านไปทำงานโจรสลัดตามห้องอาหาร แต่ก่อนจะหนีออกจากบ้านไปอุไรกรบังเอิญได้รู้ความลับของเพชรชมพูว่า เพชรชมพูไม่ใช่ลูกของสร้อยเพชร แต่เป็นลูกของสาวเชือดไก่คนหนึ่ง ซึ่งเพชรชมพูเองไม่เคยรู้เรื่องนี้มาก่อน

ช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่อุไรกรมากอกเพชรชมพูว่าเธอไม่ใช่ลูกของสร้อยเพชรทำให้เพชรชมพูเสียใจมาก จึงเดินทางไปกับคณะโศภิตที่อุไรกรทำงานอยู่เพื่อตามหาแม่ที่เชียงใหม่ พ่อของเพชรชมพู หมอสุภักดิ์ และออมน่วมกับกำลังตำรวจได้ตามไปช่วยเพชรชมพูที่เชียงใหม่ และพบกับบัวเงินแม่ของเพชรชมพูที่นั่น บัวเงินตั้งร้านขายเหล้า และมีสามีใหม่ เมื่อเธอได้ทราบเรื่องเธอได้ไปตามเพชรชมพูที่นั่นเพื่อเลี้ยงคนหนึ่งซึ่งเพชรชมพูถูกขายมาไว้ที่นั่น บัวเงินช่วยลูกออกมาได้และให้ลูกตัดสินใจว่าจะอยู่เชียงใหม่หรือกลับกรุงเทพฯ เพชรชมพูเมื่อเห็นสภาพแท้จริงของบัวเงินแล้วก็เลือกที่จะกลับมาอยู่กรุงเทพฯ กับสร้อยเพชรตามเดิมและตั้งต้นเรียนหนังสือใหม่ ส่วนอุไรกรนั้นเมื่อกลับมาอยู่กับพ่อแม่ที่ต่างจังหวัดไม่นานก็หนีมากรุงเทพฯ ทำงานเป็นนักแสดงตัวประกอบและสำหรับออดเด็กสาวฐานะยากจนที่เติบโตมาในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีมา โดยตลอดกลับมาพยายามในการเรียนจนสอบเข้าแพทย์ได้ในเวลาต่อมา

แนวคิดสังขนิมิตในเรื่องจากมรดกสิน

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

1. เด็กที่มีพื้นฐานครอบครัวอบอุ่นแม้อยู่ในสภาพแวดล้อมไม่ดีก็ประสบความสำเร็จ

จากเหตุการณ์ในช่วงที่ 1 ซึ่งกล่าวถึงอ้อมไว้ว่าเป็นเด็กในครอบครัวยากจนเป็นลูกของคนเชือกได้ในตลาด ทำให้ผู้อ่านได้เห็นสภาพแวดล้อมทางครอบครัวของอ้อมได้อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะเมื่อโต้นได้บรรยายไว้ด้วยว่าบางวันอ้อมก็ต้องลงมือช่วยแม่เชือดไก่ด้วยอีกแรงหนึ่ง ยิ่งทำให้สภาพแวดล้อมของอ้อมในวันหนึ่ง ๆ นั้นเป็นภาพที่น่าหวาดเสียวแก่ผู้พบเห็นอย่างยิ่ง ดังที่สร้อยเพชรแม่ของเพชรชมพูได้บังเอิญเห็นอ้อมช่วยแม่เชือดไก่ในตลาดขณะที่เธอเดินไปจ่ายกับข้าว

"แกช่วยแม่แกรวบขาไก่ให้แม่เชือดคอ เลือดไหลโจ๊กลงตามก้นมั่งรองเลือด พอขายแม่เชือดเสร็จ ลูกสาวอายุไม่ถึงสิบขวบก็นำดาเจยจับขาไก่หักซุกไว้ได้ปีกอีกข้างหนึ่ง แล้วโยนลงกะทะน้ำเดือด ๆ คนงานก็เดินถือไก่ที่เชือดแล้วนั้นให้จมลงไปในน้ำเดือด ๆ"

แล้วก็เอาชี้นมาถอนแล้วเด็กนั้นก็จับไก่อีกตัวในสุมขึ้นมาให้ยายแม่เชือด หน้าตาแก
ไม่มีแววหาวดเลย เหมือนกับว่าแกทำสิ่งปรกติธรรมดา"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 13)

ซึ่งจากภาพที่สร้อยเพชรเห็นทำให้เธอเป็นห่วงเพชรชมพูเพราะเพชรชมพูเป็น
เพื่อนอ้อม หากอ้อมมีจิตใจเหี้ยมโหดการที่เพชรชมพูคบหากับอ้อมย่อมน่าจะเป็นห่วงอย่างมาก
สร้อยเพชรได้ตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับอ้อมไว้ว่าอ้อมจะต้องมีจิตใจเหี้ยมโหด ดังที่เธอล่าวกกับ
หมอสุภัทธรน้องชาย

"แกอายุไม่ถึงสิบขวบ แล้วอยู่กับชีวิตแบบนี้แล้วแกจะต้องเหี้ยม โตขึ้นแกอาจจะฆ่าคนได้
...แกจะต้องเห็นพ่อแม่เชือดคอไก่มาตั้งแต่แบเบาะเลยแหละ ไม่ใช่เพิ่งมาเห็นเดี๋ยวนี้
หรือ สีน้าแกไม่มีละทกละท้านเลยเชียว..."

(สุภา สิริสิงห 2530 : 14-15)

ซึ่งการที่อ้อมมีสีหน้าปรกติที่เห็นการเชือดไก่เป็นของธรรมดานั้นเชื่อว่าเธอจะเป็น
คนใจคอโหดเหี้ยม หากแต่เพราะอ้อมรู้จักแยกแยะ ดังจะเห็นจากบทสนทนานระหว่างอ้อมกับหมอ
สุภัทธร ซึ่งหมอได้ถามอ้อมเปรียบเทียบระหว่างการเชือดไก่กับการยิงนก อ้อมบอกหมอว่า

"หนูไม่ยิงนกคะ อยู่บ้านนอกก็ไม่ยิง ตกลาก็ไม่เคย ย่าไม่ให้ทำ ย่าบอกว่าอย่าไป
รังแกสัตว์"

"แล้วแม่เธอเชือดไก่ขายไม่บาปหรือ"...

อ้อมนิ่งไปอีตึกหนึ่ง

"ใครว่าไม่บาป แต่มันอาชีพของเราสิ สุจริตด้วย ทำงานโรงงานนาลสติกเคยได้วันละ
สี่สิบบาทที่ไม่พอกิน อ้อมไม่ได้ช่วยแม่จับไก่เลย อ หรือก บางทีแม่ไม่ค่อยสบายอ้อมยัง

เคยช่วยเชือด ออมเคยไปช่วยแม่ค้าขายปลาทูนหัวปลา"

(สุภา สิริสิงห 253๓ : 63)

ซึ่งเมื่อไรกร ได้ฟังคำตอบของออมก็ให้แก่หมอสุมัทร อูไรกรอดต่อว่าออมไม่ได้ว่า

"ทีวันนั้นน้ำท่วมชวนไปตักปลา เข็มไม่ยอมไป... ที่เชือดคอไก่ละได้"

"ออมไม่ชอบทรมานสัตว์ ออมเชือดไก่ขายเพราะออมต้องทำมาหากินนี้ แต่ให้ออมไปจับปลา เข็มมาบีบเล่นพุงแตกออมไม่เอา ให้ไปจับผีเสื้อมาทับให้แห้งก็ไม่เอาเหมือนกัน มันสวยจะตาย บินอยู่ตามดอกไม้เรื่องอะไรไปเอามันมาฆ่า กินก็ไม่ได้ ขายก็ไม่ได้ ทุเรศ"

(สุภา สิริสิงห 253๓ : 64)

ออมเป็นเด็กรู้จักคิดรู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี แม้เธอจะเติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่ย่ำแย่ แต่สภาพแวดล้อมเหล่านั้นไม่ได้ทำให้ออมเป็นเด็กมีปัญหา โบตันได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมของออมในทางกลับกันว่า

"สภาพแวดล้อมของตัวหล่อนก็ดูเหมือนจะทำให้แม่หนูตัวโตโตเดี๋ยวก่อนนี้รู้จักคิดและเข้าใจอะไรต่อมิอะไร เหมือนผู้ใหญ่โตเกินวัยไปอีกหลายปี"

(สุภา สิริสิงห 253๓ : 5๑)

และจากการที่ออมใกล้ชิดกับพ่อแม่ ได้รู้ได้เห็นถึงความลำบากของคนในครอบครัว ทำให้เธอรู้ว่าพ่อแม่เสียสละเพื่อเธอเพียงใด ออมจึงได้คิดและเข้าใจชีวิตมากกว่าเด็กรุ่นราวคราวเดียวกัน ดังที่โบตันบรรยายถึงความสัมพันธ์ระหว่างออมกับครอบครัวไว้ว่า

"ออมเข้าโรงเรียนช้ากว่าเพราะพ่อแม่เป็นชาวม้งธรรมดา ๆ ไม่เคยคิดจะให้ลูกเข้า
อนุบาลตั้งแต่อายุสามขวบ แต่พ่อแม่ก็อยากให้ลูกมีการศึกษาดี ไม่รอให้ลูกอายุครบเกณฑ์
จึงเข้าโรงเรียนของรัฐบาล... ออมเรียนเก่งแต่ปีแรกป่วยเสียเดือนเศษด้วยไข้เลือด
ออกกระบาดไปทั่วตลาด... จึงติดโรคต้องเรียนซ้ำชั้นหนึ่งปี... แต่หล่อนเคราะห์ร้าย
ซ้ำสองออกหัดเอาตอนสอบไล่เข้าอีก ครู่จึงให้หล่อนเรียนซ้ำ"

(สุภา สิริสิงห 253๓ : 47 - 48)

การที่ออมต้องเรียนซ้ำชั้นถึงสองปีนั้นในความคิดของออม ออมคิดว่า

'ก็น่าเห็นใจแม่ หวังว่าจะได้เห็นลูกได้ดีมีการศึกษาดี ออมกลับมาป่วยเสียสองครั้งด้วย
โรคร้าย จนต้องหยุดเรียนเป็นเดือน ๆ ขาดสอบต้องเรียนซ้ำ แม่เสียเงินค่าเล่าเรียน
ไปตั้งเกือบสองพัน ค่าหนังสือ เสื้อผ้าต่างหาก ค่าอาหารกลางวันอีกเดือนละสองร้อย
กว่า ออมรู้ดีว่าแม่มีรายได้เท่าใด พ่อมีเท่าใด และต้องใช้จ่ายอย่างไร พ่อแม่ส่งเสีย
ออมเรียนระดับนี้ได้ก็จริง แต่เสียเวลาไปตั้งปีก็น่าเสียดายเงิน'

(สุภา สิริสิงห 253๓ : 48)

จะเห็นว่าความอบอุ่นในครอบครัวได้ทำให้ออมเป็นเด็กไม่มีปัญหา แม้จะอยู่ใน
สภาพแวดล้อมที่ไม่ดี และในช่วงท้ายของเรื่องผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงความสำเร็จในชีวิตของออม
ไว้อย่างงดงามอันได้แก่การสอบเข้าเรียนแพทย์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

1. เด็กที่ขาดความรักความอบอุ่นจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวและฉุนเฉียว

ผู้อ่านจะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมประ เด่นนี้ ได้ชัดเจนจากกรณี
ของ อุไรกร ซึ่งได้กล่าวไว้ในตอนที่ 2 ของเรื่องว่า เธอเป็นเด็กต่างจังหวัดที่พ่อแม่ส่งมาอยู่

กับน้ำสาวที่กรุงเทพฯ สิริย์ฉายผู้เป็นแม่ได้เลี้ยงดูอุไรอย่างดี มีความสะดวกสบายทุกอย่าง แต่อุไรก็ยังมีความผิดใจกับมารดา เพราะมีปมด้อยในใจที่ว่าพ่อแม่ส่งเธอมาอยู่กับสิริย์ฉายนั้น เพราะพ่อแม่ไม่ต้องการเธอแล้ว ดังนั้นแม้ว่าสิริย์ฉายจะเลี้ยงดูอุไรอย่างดีเนืองไรก็ตาม ไม่สามารถลบล้างปมด้อยในใจที่มีอยู่ได้ ดังจะเห็นจากรายละเอียดเกี่ยวกับอุไร เมื่อเธอถูกส่งมาอยู่กับสิริย์ฉายตั้งแต่ 4 ขวบ

"อุไรรู้ว่ามารดากำลังตั้งครรภ์จะมีน้อง คงเพราะจะได้ลูกใหม่แม่ถึงไม่สนใจอุไร ส่งให้มาอยู่กับน้ำสาวเสียจะได้มีเวลาดูแลน้องไม่ต้องมาดูแลอุไรเลย แม่คงไม่รักอุไรแล้ว ส่วนพ่อแม่ก็มีแต่งงาน ๑ ครั้ง วัน บางทียังต้องทำงานกลางคืนด้วย อุไรไม่ค่อยได้พบหน้าพ่อสักเท่าใดจึงไม่ใส่ใจนัก แต่น้อยใจแม่นั้นมาก"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 44)

ความน้อยเนื้อต่ำใจว่าพ่อแม่ไม่รัก ทำให้อุไรกลายเป็นเด็กมีปัญหา ดังที่สรุปประจำชิ้นรายงานความประพฤติกของอุไรต่อสิริย์ฉายว่า

"แกชอบยุเพื่อนให้เกลียดพ่อแม่ อย่างมีเด็กในห้องคนหนึ่งถูกแม่ตี แกก็พรรณาสีใจจนเพื่อน ๆ ใจเสียหมด เด็กคนนั้นร้องไห้ใหญ่กว่าแม่ไม่รักเขา แกเป็นนักพรรณาด้วยงเสียด้วย แล้ววันก่อนแกแกล้งหมาแม่ลูกอ่อน เอาลูกมันไปซ่อน แม่มันตามหาส่งเสียงรบกวนประสาทไปทั่วโรงเรียน"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 149)

นอกจากนี้พฤติกรรมอีกอย่างหนึ่งของอุไรก็คือ อิจฉาและเกลียดชังคนอื่นที่มีความสุขกว่าตัว ซึ่งพฤติกรรมนี้ได้ถูกเล่าไปบ้าง เมื่อแม่มาเยี่ยมอุไรที่กรุงเทพฯ แต่เมื่อแม่กลับบ้านไปปล่อยให้เธออยู่กับน้ำสาวตามลำพังเช่นเดิม การนี้ชี้ให้เห็นว่าค่านิยมของมารดาอยู่ที่

ปลอบประโลมชั่วคราวเริ่มคุในสมองของเด็กหญิงอีก แต่คราวนี้มันคุอยู่ภายใน อาการปวดหัว
ทุเลาไปแล้วเพราะยา แต่ความเกลียดชัง ความอิจฉาเพื่อเพิ่มความสุขกว่าตนเริ่มแฝงลึกอยู่
ภายใน

"ฉันจะไม่บอกใครหรอก ที่ฉันจะไม่เกลียดใครให้ครุ่นคิดสิ่งเกต แต่ระวังให้ดี ฉันจะเอา
ให้เจ็บ"

หล่อนไม่รู้หรือว่าต้องการให้ใครเจ็บใครปวด ใครก็ได้กระมัง พ่อของออมป่วยเข้า
โรงพยาบาลหรือ "สมน้ำหน้า"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 183)

อุไรกรนั้นต้องการความอบอุ่นอย่างมาก เมื่อพ่อแม่ไม่สามารถให้เธอได้ สूरีย้าย
ผู้เป็นน้าก็ยังพอเป็นความหวังของเธออยู่บ้าง แต่เมื่อหมอสุมัทรและน้าสूरีย้ายมีที่ทำว่าชอบพอ
กันทำให้อุไรกรต้องคิดหนัก

'พ่อแม่และน้าจะไม่ได้เป็นของอุไรกรเลยสักคนเดียว อุไรกรเป็นส่วนเกิน ไม่มี
ความสำคัญกับพวกเขาเลยแม้แต่คนเดียว พ่อแม่ไม่ให้อุไรกรอยู่บ้าน น้าอาจคงไม่อยาก
ให้หลานอยู่ด้วยเหมือนกันเพราะเป็นห่วงลูกสาวโสด และถ้าน้าคิดจะแต่งงาน อุไรกร
ก็เป็นหมาหัวเน่า'

(สุภา สิริสิงห 2530 : 158)

และอุไรกรมักจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เพื่อขัดขวางความสัมพันธ์ระหว่างหมอ
สุมัทรกับสूरีย้ายอยู่เสมอ

ความมีปมด้อยในใจที่เนื่องมาแต่การขาดความอบอุ่นนี้จะเห็นว่า ในที่สุดได้พาชีวิต
อุไรกรก้าวไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควรอย่างถึง กล่าวคือ ประพฤติตัวเถรเผลวหาเที่ยวและถึงที่สุดได้

หันนำสาวไปเดินแน่ซื่ออยู่ตามห้องอาหารกับคณะโชว์คณะหนึ่ง ซึ่งทั้งนี้ได้ทำให้ผู้อ่านเห็นอย่างชัดเจนว่า การขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัวทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวและประพฤติดังนี้ไม่เหมาะสม

2. สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อเด็ก

อุไรกร และเพชรชนุต่างเป็นเหยื่อของมารสังคมที่หาโอกาสหลอกล่อเด็กสาวไปทำงานในคณะโชว์ตามห้องอาหารแล้วที่สุดท้ายตัวเพื่อแลกกับยาเสพติดที่เจ้าของคณะโชว์หลอกล่อให้เล่น

จะเห็นว่าสภาพแวดล้อมในสังคมอันเลวร้ายดังกล่าวได้ชักนำให้เด็กวัยรุ่นที่มีปัญหาครอบครัวคลั่งคลั่งตัวก้าวเดินไปในทางผิดผลาดอย่างมาก แต่ก็ไม่มีมีการปราบปรามอย่างจริงจัง ดังที่ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นวิธีการของกลุ่มมารสังคมเหล่านี้ ในบทสนทนาระหว่างพ่อของอุไรกรกับเพื่อนตำรวจว่า

"ช่วยหน่อยเถอะ ลูกสาวคนเดียว เพิ่งสิบห้า"

"เด็กสมัยนี้ สิบสองสิบสามก็เที่ยวกันแล้ว พอเที่ยวแล้วก็ติด ไม่มีเงินเข้ามาเก็บหาเงินด้วยวิธีติด..."

"นี่ไม่ใช่อย่างนั้น เขาอยากเดินแบบเท่านั้นเอง" วรกิจไม่वानแก้ตัวให้ลูกสาว เลยกถูกเพื่อนเก่าตะคอกให้

"ทำไงไปได้ ไฉ่พวกเดินแบบปลุกใจเสื่อป่าเป็นคณะยังงี้ ส่วนหนึ่งมันก็หากินนั่นแหละ เพียงแต่ไม่ได้ตั้งชื่อ มันทำเป็นเดินแบบบังหน้า เลิกเดินก็ไปกับแขกในงาน คนไหนไม่ยอมไปแรก ๆ ก็เท่ากับเล่นตัวโก่งค่าตัว นาน ๆ เข้าไฉ่เจ้าของคณะมันก็ไม่ยอมหรือคบางที่มันก็ให้เสพยา พอติดมันให้ทำยิ่งกว่าขายตัวก็ยอม ไฉ่พวกหลอกล่อเด็กมาหากินมันมีวิธีสารพัดที่จะให้เด็กมันสมัครใจ พอจับเข้าก็รูดตัวไปกลายเป็นว่ามันเป็นการแสดง เป็นคณะนักแสดงที่แรกก็เดินแบบใส่เสื้อใส่ผ้า ดิก ๆ ไม่มีใครว่า ก็แก้กันเลยมะวะ"

(สุภา สิริสิงห 253๗ : 347 - 348)

การสะท้อนภัยสังคมดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นว่าขณะที่เด็กวัยรุ่นกำลังมีปัญหาคงจะเป็นเหยื่อของพวกมิจฉาชีพได้ง่ายเพราะเด็กเหล่านี้ไม่รู้จะปรึกษานักกับใคร การออกไปเที่ยวเตร่จึงเป็นทางออกที่ทำให้เขารู้สึกว่าได้ปลดปล่อยทุกอย่างออกไปจากใจแล้ว แต่วัยรุ่นเหล่านี้หารู้ไม่ว่าในสังคมขณะนี้พวกที่คอยหาโอกาสล่อลวงไปในทางมีชอ

จึงอาจกล่าวได้ว่าสภาพสังคมเลวร้ายขณะนี้มือที่ฉมังต่อเยาวชนอยู่มาก

เรื่อง จากผงธุลิน สะท้อนปัญหาครอบครัวที่เกิดจากการอบรมเลี้ยงดูอย่างชัดเจน ผู้เขียนได้นำเสนอเรื่องราวของเด็กสามคนคือออม เพชรชมพู และอุไรกร ที่ต่างก็มีพฤติกรรมอันเป็นผลจากการอบรมเลี้ยงดูซึ่งเป็นปัจจัยแวดล้อมภายในครอบครัว

จะพบว่าผู้เขียนได้แฝงความเชื่อมั่นที่ว่า การเลี้ยงดูที่อบอุ่นพ่อแม่ลูกมีความเข้าใจกัน จะส่งผลให้เด็กรู้จักคิดและมีความประพฤติดี แม้อยู่ในสิ่งแวดล้อมเลว ดังกรณีของออมที่อยู่ในตลาดช่วยแม่เข็ดไ้แต่ก็ไม่ได้มีจิตใจเสียมโหดเพราะออมเติบโตมาในครอบครัวที่อบอุ่นรู้จักคิด และรู้จักแยกแยะดีชั่ว ผิดกับอุไรกรที่มีฐานะดี แต่ขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัวจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวอยู่เสมอ

ส่วนเพชรชมพู เมื่อพิจารณาจะพบว่าหากเธอไม่ทราบเรื่องที่สร้อยเพชรไม่ใช่แม่ก็คงไม่มีปัญหาอะไร เพราะเพชรชมพูเติบโตมาในครอบครัวที่อบอุ่นและได้รับการอบรมสั่งสอนในทางที่ถูกต้อง แต่เมื่อทราบความจริงทำให้เธอมีปมด้อยจึงดิ้นรนไปตามหาแม่ทางเหนือ ซึ่งจากสภาพของแม่ที่เป็นแม่ค้าร้านเหล้าขายบริการให้นักเที่ยวยามค่ำคืนทำให้เพชรชมพูผิดหวังเพราะจากการอบรมสั่งสอนที่ได้รับทำให้แยกแยะได้ว่าแม่ทำตัวไม่เหมาะสมและไม่เหมาะสมที่เธอจะอยู่ด้วย ในส่วนของเพชรชมพู จึงแสดงให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูที่อบอุ่นสั่งสอนในทางที่ถูกต้องเมื่อเด็กพบกับปัญหา ก็จะสามารถตัดสินใจในทางที่ถูกต้องได้

เกี่ยวกับตัวละครจะเห็นว่าบางตอนผู้เขียนได้แสดงให้เห็นภาวะการดิ้นรนทางใจในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างอุไรกรเมื่อเธอขาดความรักความอบอุ่น เธอก็ไม่ต้องการเห็นคนอื่นมีความสุข เมื่ออยู่โรงเรียนอุไรกรแกล้งลูกพี่แม่ลูกอ่อนโดยเอาลูกไม้ซ่อน และยุให้เพื่อนบางคนเกลียดพ่อแม่ และเมื่อเธอทราบความจริงโดยบังเอิญว่าเพชรชมพูไม่ใช่ลูกสร้อยเพชร ก็รับเอา

เรื่องนี้เล่าให้เพชรฆนังเพื่อเพื่อนจะได้มีปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว พฤติกรรมต่าง ๆ ของอุไรกรจึงเป็นการตอบสนองปัญหาทางใจของเธอนั่นเอง

จากเหตุการณ์ที่อุไรกรหนีออกจากบ้านไปอยู่กับคณะโชว์ตามห้องอาหารนั้น ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นภัยสังคมของเด็กผู้หญิงวัยรุ่นที่ตกเป็นเหยื่อของพวกล่อลวงเด็กไปทำอนาจาร และไปขายตัวซึ่งเป็นความจริงที่คนบางกลุ่มไม่ยอมรับ และในจุดนี้ก็ได้แสดงถึงศีลธรรมของคนที่เสื่อมทรามลง พ่อแม่ผู้ปกครองจึงควรดูแลและมีระแวดระวังลูกหลานให้มาก

ดั่งหนึ่งเม็ดทราย (พ.ศ. 2529 -- 2530)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นวนิยายเรื่องนี้มีลำดับเหตุการณ์สำคัญแบ่งเป็น 4 ช่วง ดังนี้

ช่วงแรก ได้กล่าวถึงวีรอร เด็กสาวที่เติบโตมาในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า วีรอรเป็นลูกคุณหญิงมีฐานะครอบครัวร่ำรวย แต่ที่เธอต้องมาใช้ชีวิตที่สถานเลี้ยงเด็กก็เพราะวีรอรนั้นเป็นลูกของคุณหญิงกับคนอาศัยในบ้าน เมื่อคุณหญิงตั้งครรถ์วีรอร แม่ได้พาคุณหญิงไปเก็บตัวอยู่จนคลอด และหลังจากคลอดแล้วได้นำวีรอรไปให้สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า คุณหญิงนั้นยังมีความรักใคร่ห่วงใยวีรอรอยู่มาก ได้แอบส่งเสียวีรอรจนอายุได้เก้าปี ก็ให้วีรอรมาอยู่กับท่านที่บ้าน โดยให้วีรอรเข้าใจว่าท่านเป็นผู้มีจิตใจเมตตาชอบสงเคราะห์เด็ก ไม่ได้มีความสัมพันธ์อะไรกับวีรอรนอกเหนือไปจากนั้น

ช่วงที่สอง เป็นช่วงที่วีรอรได้มาอยู่กับคุณหญิงที่บ้าน และได้ยินคุณหญิงพูดกับแม่ของท่านโดยบังเอิญ จึงรู้ความจริงทั้งหมดและโกรธคุณหญิงอยู่เงียบ ๆ แม้ภายหลังท่านจะเปิดเผยความจริงว่าท่านเป็นแม่ของเธอ แต่เธอก็ไม่ยอมรับและไม่ยอมเรียกคุณหญิงว่าแม่

เหตุการณ์ช่วงที่ 3 กล่าวถึงวีรอรเมื่อเติบโตขึ้น เธอได้ไปเรียนแพทย์ที่อเมริกา และเมื่อเรียนจบได้กลับมาทำงานอยู่ที่หมู่เกาะปาติมะห์ซึ่งอยู่ทางใต้ของประเทศไทย ที่เกาะปาติมะห์มีโรคภัยเกิดขึ้นคือ เด็กผู้หญิงจะมีหน้าอกขึ้นและมีประจำเดือนมาเร็วผิดปกติตั้งแต่ห้าวขวบ เพราะเจ้าของอาหารไก่ที่ส่งมาจากอเมริกาใส่ฮอร์โมนเพศหญิงในอาหารไก่เป็นจำนวนมาก เพื่อเร่ง

ให้โกโตเร็วทดแทนอาหารทะเลบนเกาะนั้นทั้งหมดไป ซึ่งทำให้วีรอรรู้สึกเดือดร้อนกับเรื่องนี้อย่างมาก และทนไม่ได้ที่ประชาชนบนเกาะถูกมองว่าไร้ค่า เธอจึงฟ้องร้องเจ้าของบริษัทผลิตอาหารไก่แทนประชาชนบนเกาะฟาดิมะห์ และเมื่อเจ้าของบริษัททราบเรื่องเขาได้ชู้จะทำร้ายเธอหลายครั้ง

ช่วงที่ 4 เป็นช่วงที่เจ้าของบริษัทผลิตอาหารไก่ส่งคนมาลอบทำร้ายวีรอร แต่เธอก็รอดพ้นมาได้โดยมีบั้งเสริฐเจ้าของฟาร์มไก่บนเกาะเป็นผู้ช่วยเหลือ บั้งเสริฐเคยประกอบอาชีพมาหลายอย่าง แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ กระทั่งตั้งฟาร์มเลี้ยงไก่ แต่เมื่อเขาได้ทราบว่าประชาชนบนเกาะป่วยเพราะบริโภคไก่จากฟาร์มที่เขาเลี้ยงก็ทำให้เขาไม่สบายใจ จึงได้ร่วมมือกับวีรอรต่อสู้กับเจ้าของบริษัทผลิตอาหารไก่จากอเมริกา แม้ตัวเขาจะต้องเสียทุกอย่างให้กับฟาร์มไก่ที่ลงทุนไป

ช่วงที่ 5 เจ้าของบริษัทอาหารไก่เสียชีวิตลูกชายของเขายอมรับข้อเสนอกับวีรอรเรียกร้องจากทางบริษัทแต่โดยดี ช่วงนี้บั้งเสริฐสนิทสนมกับวีรอรมากและทราบเรื่องระหว่างวีรอรกับคุณหญิง เขาได้ให้ข้อคิดแก่วีรอรเรื่องการให้อภัยซึ่งเมื่อประกอบกับเหตุการณ์ที่วีรอรเผชิญมาจนเกือบจะเอาชีวิตไม่รอด เธอจึงได้คิดถึงความรักที่คุณหญิงมีต่อเธอ ยอมอภัยให้คุณหญิงและเรียกคุณหญิงว่าแม่ในที่สุด

แนวคิดสังเขปในเรื่องตั้งหนึ่งเม็ดทราย

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

บุคคลที่เคยรู้สึกว่าคุณไร้ค่าจะเห็นใจผู้ที่ตกอยู่ในฐานะเดียวกัน

วีรอรเป็นเด็กกำพร้าที่รู้สึกว่าคุณไร้ค่ามาตั้งแต่เด็ก และซ้ำร้ายกว่านั้นเมื่อแม่รับเธอมาอยู่ด้วยที่บ้านในฐานะของเด็กอาศัยคนหนึ่ง ทำให้เธอได้รู้ความจริงโดยบังเอิญถึงชาติกำเนิดที่แท้จริงยิ่งทำให้ความรู้สึกที่เป็นมด้อยว่าคุณไร้ค่าในทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งคำพูดของแม่และยายที่วีรอรได้ยินโดยบังเอิญนั้นแสดงเจตนาอย่างชัดเจนว่าเธอไม่เป็นที่ต้องการของใครเลย แม้แต่แม่ของเธอเอง ดังจะเห็นจากบทสนทนาดังนี้

"ไปมาเด็กนั้นมาทำไม ไปเยี่ยมเยียนที่นั่นยังไม่พออีก ไม่เห็นหรือว่าหน้าตามันฟ้อง
เดี๋ยวคนสงสัยเอาหรือ" หญิงชราเอ็ดลูกสาว

"ไม่มีใครสงสัยหรือคะ เพราะแม่บ้านบอกว่าคนเอาไปส่งนะ เสื้อผ้าแสนจะเก่าขาด
เด็กก็อยู่ในชุดผ้าชีว้นแท้ ๆ แต่มีเงินเป็กหนึ่งอยู่ในกองผ้าอ้อมนั้น หลายวันอยู่เงินเท่านั้น
เมื่อเก็บที่แล้วก็มากโข คนเฝ้าบอกว่าแม่เด็กตายแล้วมีเงินอยู่เท่านั้น ช่วยเลี้ยงให้
ด้วย แม่บ้านก็เอาเงินไว้แล้วเลี้ยงเด็กนั้นมาจนเก็บแล้ว คนมาส่งนะพอไปได้ไม่ทำอะไร
ก็ตายอยู่ข้างถนนไม่ทราบเป็นอะไร... เพราะหยิ่งดื้อที่แม่บ้านคนนั้นไม่โกงเงินเด็ก
ไปหมด ยังอุตส่าห์เลี้ยงให้ดีเป็นพิเศษ แล้วหนูก็ทราบว่าจะอยู่ที่นั่น หนูว่ามันไม่ถูกและคะ
ที่แกจะต้องใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นในเมื่อแกเป็นลูกของหนู"

"เขาเกิดมาผิดเวลา"

"เพียงเพราะพ่อของแกตายก่อนที่จะได้แต่งงานกับหนูหรือคะ"

"ฉันจะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน ลูกสาวท้องไม่มีพ่อนะ ถึงพ่อมันไม่ตายก็แต่งงานกับแกไม่ได้
แค่เด็กในบ้าน"

"เขาเป็นญาตินะคะ"

"ญาติแบบนั้นมีความหมายอะไร พ่อเป็นนายอำเภออยู่สุดฤดู ไม่มีอะไรสักอย่าง บังอาจ
มาอยู่กับลูกนายพลท่านผู้หญิง แล้วแกเองก็มีคู่หมั้นแล้ว"

"แกเลยต้องเป็นเด็กอนาถา ก็หนูบอกแล้วว่าทำแท้งก็ได้ ถ้าไม่ต้องการให้แกเกิด แต่
คุณแม่อีกให้แกเกิดเพราะไม่อยากทำบาป แล้วเอาแกไปทิ้งไว้นั้นไม่บาปหรือคะ"

(สกา ลีรสิงห์ 2529 : 11 - 12)

ความน้อยเนื้อต่ำใจทำให้วีรอรโกรธแค้นแม่อยู่ในใจแม้ภายหลังท่านจะบอกความจริง
แก่วีรอรว่าท่านเป็นแม่ วีรอรก็ยังไม่คลายความรู้สึกนี้ไปได้ เธอมักจะห่างเหินและทำเยือกกับ
แม่อยู่เสมอ และไม่ยอมที่จะเรียกคุณหญิงว่าแม่สักครั้ง

เหตุการณ์ต่อมาเมื่อวีรอรไปทำงานบนเกาะฟาคิมะด้วยความรู้สึกที่เคยเป็นคนไร้ค่า ไม่เป็นที่ต้องการของใครก็ได้มามีบทบาทอีกครั้งหนึ่ง แต่ครั้งนี้เป็นความรู้สึกร่วมที่ทำให้เธอเห็นใจผู้ที่ตกอยู่ในฐานะที่เธอเคยเป็น เมื่อครั้งกระโน้น

ความรู้สึกร่วมดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อวีรอรพบว่าผู้ผลิตอาหารไก่ ผสมฮอร์โมนในระดับอันตรายทำให้คนบนเกาะเป็นโรคร้ายกันเกือบทั้งเกาะ ทำให้วีรอรพบกับเพื่อนของเธอว่า

"...ฉันยอมให้ใครมาเอาเปรียบกันแบบนี้ไม่ได้ เอาเปรียบกันเรื่องการค้าการงานก็พอทน แต่ไม่มีชีวิตนะ เรื่องยาเรื่องอาหารแล้วก็แพร่โรคร้ายทั้งรู้ ๆ แล้วไม่แก้ไขแบบนี้ได้รี ยังไม่ผ่านการตรวจก็เอามาขาย เห็นคนเป็นหนองเภา นี่ไม่ใช่เรื่องของความพลาดพลั้งแต่เป็นเรื่องตั้งใจ"

(สุภา สิริสิงห 2529 : 117)

ดังนั้นวีรอรจึงตั้งใจช่วยเหลือคนบนเกาะอย่างเต็มที่ ทั้งการออกตรวจเยี่ยมคนไข้แต่ละรายอย่างทั่วถึง และการติดต่อกับทางกรุงเทพฯ และทางอเมริกา เพื่อหาหลักฐานฟ้องบริษัทผู้ผลิตอาหารไก่ ซึ่งจากการที่เธอมุ่งมั่นในงานนี้ทำให้เจ้าของบริษัทอาหารไก่เริ่มรู้ตัว และส่งคำขู่ต่าง ๆ นานาให้วีรอรเลิกล้มความคิดนี้ แต่วีรอรก็ยังเด็ดเดี่ยวไม่ยอมเลิกล้มความตั้งใจเดิมจนเป็นเหตุให้เธอถูกทำร้ายหลายครั้งจนแทบเอาชีวิตไม่รอด แม้จะมีคนรอบข้างเตือนว่าเธอกำลังเอาชีวิตไปเสี่ยงก็ไม่สามารถทำให้เธอเปลี่ยนใจได้ ดังจะเห็นจากที่นักวิทยาศาสตร์คนหนึ่งบนเกาะได้เตือนวีรอรว่า

"คราวก่อนคุณทิพย์บอกผมว่าคุณถูกฆ่าด้วยมีดสั้น คราวนี้ตักหน้ามา คราวหน้าอาจจะมีโดนระเบิด ผมว่าเลิกเสียดีกว่ากระมังคุณ รักษาตัวเองไปตามเรื่อง ตามงบประมาณที่มีจะดีกว่า ได้แค่ไหนแค่นั้น อย่างเอาชีวิตไปเสี่ยงเลย"

"ฉันเพียงแต่เรียกร้องความยุติธรรมให้เด็ก ๆ นวนี่"

"ความยุติธรรมมีในโลกนี้สักแค่ไหนกัน เขียวคุณ ถ้าคุณจะมีเมตตาที่ใช้เงินที่คุณหญิงให้คุณ มาทำวิจัยหายารักษาเด็ก ๆ จะดีกว่า ดีกว่าเอาไปทำคดีฟ้องร้องอาจจะเสียเงินเปล่า ไม่ได้อะไรขึ้นมาเลยก็ได้ คนจีนเขายังว่ากันดีมาดีกว่าค่าความเสียเวลาเสียเงินเสียทองเปล่า ๆ น้า"

(สุภา สิริสิงห 2529 : 221)

คำเตือนดังกล่าวไม่สามารถเปลี่ยนความตั้งใจของวีรอรได้เธอยังคงดำเนินการกับ บริษัทผลิตอาหารไก่เหมือนเดิมคือพยายามรวบรวมหลักฐานทั้งหมด และให้เพื่อนที่เป็นทนายในต่างประเทศยื่นฟ้องบริษัทนี้อย่างเร่งด่วน ซึ่งผลการกระทำของวีรอรครั้งนี้ทำให้วีรอรถูกทำร้ายบนเรือระหว่างเดินทางข้ามเกาะฟัดิมะห์เพื่อไปรับทนายความที่รออยู่กรุงเทพฯ ครั้งนี้เธอถูกคนร้ายจับโยนลงทะเลในกลางดึกที่คนบนเรือหลับหมดแล้ว และครั้งนี้ก็เป็นเหตุการณ์ที่เธอเข้าใกล้ความตายมากที่สุด แต่ในขณะนั้นจิตสำนึกที่มีต่อคนบนเกาะฟัดิมะห์ก็มิได้เปลี่ยนแปลงเลย ดังจะเห็นจากสภาพจิตใจของวีรอร เมื่อลอยตัวอยู่กลางทะเลด้วยเสื้อชูชีพที่เธอบังเอิญคว้าติดมือมาตอนถูกทำร้าย

"บัดนี้หล่อนกำลังจะตายในสภาพเลวร้ายกว่าคนอนาถา คนเหล่านั้นยังอาจมีพระสวด หน้าคนมีโลงให้นอน มีผู้จุดไฟเซียงตะกอน หรือมีแผ่นดินให้กลับฝังร่าง แต่วีรอรจะตกเป็นอาหารของปลาในทะเล ไม่เหลือแม้โครงกระดูกให้ใครได้เห็นเป็นหลักฐาน เสียใจไหมที่ยื่นมือไปช่วยคนเคราะห์ร้ายพวกนั้น เสียใจไหมวีรอรหล่อนถามตัวเอง ไม่เลยนั่น ไม่มีวันเสียใจเพราะการกระทำที่ถูกทำนองคลองธรรม แม้ร่างของฉันทะลุไปแต่วิญญาณของฉันทะยังคงอยู่ตลอดกาล หากทุกคนกลัวความตาย กลัวการฆ่าหมู่ โลกนี้จะเป็นเช่นไร"

(สุภา สิริสิงห 2529 : 275)

จากพฤติกรรมของวีรอรข้างต้นผู้อ่านจะเห็นว่า ไม่ว่าคำขู่จะทำร้ายหรือการที่เธอถูกทำร้ายจนเกือบเสียชีวิตนั้น ไม่สามารถเปลี่ยนความตั้งใจที่เธอมีต่อคนบนเกาะได้เลย และวีรอรก็มิได้เสียใจกับการกระทำของตนเองแม้แต่น้อยหากจะเป็นเหตุให้เธอต้องจบชีวิตลงอย่างน่าอนาถกลางทะเล ซึ่ง ณ จุดนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าปมด้อยในใจของวีรอรที่มีมาตั้งแต่เด็กทำให้เธอมีความเห็นใจเพื่อนมนุษย์ที่ร่วมชะตากรรมเดียวกันอย่างมาก และพร้อมที่จะช่วยเหลือคนเหล่านี้ไปอย่างถึงที่สุด

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

ความโลภ ความเห็นแก่ตัวทำให้มนุษย์ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร้มนุษยธรรม

ประเด็นนี้เห็นจากเหตุการณ์ช่วงที่ 3 ที่กล่าวถึงคนบนเกาะฟัดิมะห์เป็นโรคภัยที่เกิดจากการบริโภคไก่ที่เร่ร่อนโรมให้เติบโตเร็วเกินไป ดังที่นักวิทยาศาสตร์คนหนึ่งบนเกาะเล่าอาการของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งให้วีรอรฟังว่า

"มีเด็กหญิงบางคนมาตรวจเพราะเลือดออกผิดปกติ แม่พามาพยาบาลก็เอาเลือดนั้นมาให้ผมตรวจ ปรากฏว่าเป็นเลือดประจำเดือน ไม่ใช่เลือดออกอันตราย เด็กผู้หญิงคนนั้นอายุแค่หกขวบ หน้าอกขึ้นแล้วด้วย"

(สุภา สิริสิงห 2529 : 48)

อาการที่เกิดขึ้นนั้นพบในเด็กผู้หญิงมากกว่าเด็กผู้ชายเพราะเด็กผู้หญิงมีอาการผิดปกติที่เห็นได้ชัดกว่า แต่เชื่อว่าเด็กผู้ชายบนเกาะจะไม่ได้รับสารพิษจากอาหารไก่ เพราะเมื่อวีรอรได้สังเกตเด็กผู้ชายเธอพบว่าเด็กผู้ชายบางคนมีหน้าอกโตผิดปกติ ซึ่งทำให้เธอเริ่มสงสัยและลงมือทำวิจัยดูว่าเพราะสาเหตุใดเด็ก ๆ จึงเป็นโรคภัยเหล่านี้ และที่สุดก็พบสาเหตุซึ่งมาจากการบริโภคไก่ที่ใช้สารเร่งความเจริญเติบโตโดยไม่คำนึงถึงพิษที่จะตามมา

บริษัทผลิตอาหารไก่บริษัทใหญ่ที่อเมริกา เขาผลิตอาหารไก่สูตรนี้ขึ้นเพื่อส่งมาประเทศไทย ซึ่งเขาคิดว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนาประเทศหนึ่งที่ประชาชนไม่มีความรู้เพียงพอ ดังนั้นเมื่อ

คิดสูตรอาหารไก่ชนิดนี้ขึ้นมาได้ เขาจึงรีบส่งมาขายโดยไม่มีการตรวจสอบก่อน ดังจะเห็นจากบทสนทนาระหว่างเจ้าของบริษัทกับลูกน้องของเขาในที่ประชุม

"ท่านประธานครับ เรายังไม่ได้ส่งให้คณะกรรมการตรวจสอบครับ" เสียงหนึ่งดังขึ้นเป็นเชิงคัดค้าน "มันผิดกฎหมาย"

"กฎหมายของใคร เราไม่ได้ขายในประเทศของเราเนี่ย ที่โน่นมีกฎหมายอะไรมาเอาผิดเราได้ อีกอย่างหนึ่งเราช่วยต่อชีวิตพวกชาวเกาะตั้งล้านคนนั่นต่างหาก มีไก่ที่ไหนเลี้ยงด้วยอาหารอะไรจะโตเร็วย่างอาหารสัตว์ของเราเนี่ย พวกนั้นกำลังขาดแคลนอาหาร กุ้งปลาหมดทะเลแล้ว กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทางฤดูมรสุมการขนส่งทำได้ยากขายแรงเกินไป ใช้เครื่องบินก็ไม่คุ้มค่าน้ำมัน"

"แต่เรายังไม่ได้รอดูผลข้างเคียงที่อาจจะมี ออร์โมนที่ใส่ลงไปในอาหารไก่นี้เร่งการเจริญเติบโตมากก็จริงแต่อาจจะมีอันตราย"

(สุภา สิริสิงห 2529 : 19)

หากเจ้าของบริษัทไม่ฟังคำทัดทานของลูกน้องเขาเลย เขามองเห็นแต่ทางกำไรของตน โดยไม่คำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดจากการใส่ฮอร์โมนลงในอาหารไก่ที่มีสัดส่วนมากผิดปกติ และเขาก็คิดว่าคนบนเกาะจะต้องสั่งซื้ออาหารไก่ของเขาอย่างแน่นอน เพราะไม่มีทางเลือกทางอื่น ในขณะที่อาหารทะเลกำลังจะสูญพันธุ์

"พวกชาวเกาะเหล่านั้นกำลังลำบากมากอยู่แล้ว"

ด้วยรอบ ๆ หมู่เกาะเหล่านั้นเคยมีแนวหินปะการัง มีกุ้งปลามากมาย เป็นอาหารสำคัญของชาวเกาะกินกับข้าวซึ่งเพาะปลูกไม่ค่อยได้ผลดีนัก ภูมิอากาศไม่อำนวย เมื่ออาหารหลักในทะเลใกล้จะหมดเพราะการระเบิดปะการังไปชายนึกทองเหี่ยว ระเบิดปลาจนแทบสูญพันธุ์ พวกเขาต้องหาอาหารอื่นทดแทน แต่ค่าขนส่งก็มีให้พวกเขาสั่งหนุมานคาบูก

จากแผ่นดินใหญ่ไปรับประทาน หมกกำลังล้มตลาด แต่ทางรัฐบาลไทยต้องหาทางส่งไป
ขายที่อื่น ไม่ใช่ที่หมู่เกาะนั้น พวกนั้นไม่มีทางเลือกต้องกินไก่แทน"

(สุภา สิริสิงห 2529 : 21)

จะเห็นว่าขณะที่คนบนเกาะกำลังเดือดร้อนเพราะขาดแคลนอาหาร เจ้าของบริษัท
อาหารไก่กลับใช้จุดนี้เป็นการหากำไรของตนอย่างไร้มนุษยธรรม เพราะเขารู้สึกต่อคนบนเกาะ
นั้นเพียงว่า

"ชีวิตของชาวเกาะต่างชาติต่างศาสนาเหล่านั้นเป็นเพียงเม็ดทรายบนชายหาดเท่านั้น
เอง"

(สุภา สิริสิงห 2529 : 24)

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับทรัพยากรธรรมชาติ

จากเหตุการณ์ในช่วงที่ 3 ได้แสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมของชาวเกาะฟาคิมะหิที่กำลัง
เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวร้ายมากยิ่งขึ้น นั่นคือการทำลายสภาพแวดล้อมในธรรมชาติจนในที่สุด
ทรัพยากรธรรมชาติในทะเลก็หมดไป ดังที่บ๊องเสริฐได้พูดถึงเรื่องนี้ว่า

"การท่องเที่ยวน่าจะช่วยให้เกาะเรามีรายได้มากขึ้น แต่ก็ทำลายสภาพแวดล้อมของ
เราไปหมด เขาระเบิดปะการังขายกันจนแทบเกลี้ยง เอาเศษปะการังที่ไม่สวยมากม
หาด ใช้รถเกรตกันเลอะแฉะคุณ กว่าทางการจะห้าม ปะการังก็เหลือรอบหมู่เกาะนี้ไม่
ถึงสิบเปอร์เซ็นต์แล้ว... แล้วกุ้งปลาจะมีที่อาศัยได้ยังไง แล้วพวกโรงแรม ภัตตาคาร
นักท่องเที่ยวเลว ๆ ก็ปล่อยสิ่งโสโครกลงทะเล พระผู้เป็นเจ้าคงไม่โปรด กระแสน้ำ
ถึงเปลี่ยนทิศ เมื่อก่อนออกเรือไปแค่ห้าวันก็ได้ปลาเต็มลำเรือ ลูกเรือทุกคนกินอิ่มนอน

หลับ ทำงานพอเหมาะพอควร ตอนหลังนี้ไปเดือนหนึ่งได้ปลาไม่ถึงครึ่งลำ ต้องเสี่ยงไปหาในทะเลหลวง บางทีก็ล่าแดนซาตืออื่นทำให้ถูกจับ บ่อยเข้าผมเลยเลิกทำประมง มาทำสวนมะพร้าว แต่มะพร้าวมันราคาถูกจริง ๆ ผมขาดทุนอีกแหละ ดีที่มีที่ดินและการท่องเที่ยวก็ทำให้ผมรอดตายมาได้ ผมอาจจะไม่ชอบที่การท่องเที่ยวทำให้เกาะเปลี่ยนไปแต่มันช่วยชีวิตพวกเราชาวประมงไว้ได้ ผมขายที่ให้เขาสร้างโรงแรมสร้างคาสิโน ใจคุณ"

(สภา สิริสิงห 2529 : 37)

สภาพแวดล้อมของเกาะฟาทิมะที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลงอย่างยากจะแก้ไข ซึ่งจากข้อความข้างต้นทำให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปนี้ทำให้คนบนเกาะเริ่มลำบาก โดยเฉพาะในเรื่องของอาหารการกินซึ่งเป็นเรื่องปากท้อง ที่มีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด และคนบนเกาะนั้นมีเงื่อนไขทางศาสนาเป็นตัวกำหนดทำให้เขาไม่มีทางเลือกในการบริโภคมากนัก เมื่อไม่มีอาหารในทะเล ก็จึงเป็นอาหารที่พอจะทดแทนกันได้ แต่เนื่องจากคนบนเกาะมีจำนวนกว่าล้านคน การเพิ่มผลผลิตไก่ให้พอเพียงกับความต้องการของผู้บริโภคจึงไม่ใช่เรื่องง่าย

แต่ในปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาไปมาก การจะเพิ่มผลผลิตของสิ่งต่าง ๆ นั้นจึงพอมีทางทำได้ หากแต่บางอย่างถ้าทำไปโดยไม่คำนึงถึงภัยที่จะตามมา หรือบางอย่างที่ทำไปเพื่อหวังผลกำไรมากกว่าจะคำนึงถึงผู้บริโภคก็อาจจะเกิดผลร้ายตามมาในภายหลัง

การคิดค้นสูตรอาหารไก่ที่เร่งการเจริญเติบโตนี้เป็นการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิตให้พอเพียงกับผู้บริโภค ซึ่งถ้าใส่ฮอร์โมนเพศหญิงลงไปในอาหารไก่เป็นปริมาณพอเหมาะและรอให้ไก่ขจัดสารนี้ก่อนที่จะนำมาบริโภค ชาวเกาะก็จะไม่ได้รับอันตรายแต่อย่างใด ดังที่ผู้อ่านจะเห็นจากผลการวิจัยที่ทางอเมริกาส่งมาให้วีรอร

"ผลการวิจัยก็บอกออกมาแล้วว่า ไลโซออร์โมน เพคทิก ในปริมาณเล็กน้อยมากไม่มีทางที่ไก่
จะจัดสารนี้ได้ในเวลาเพียงสองเดือนกว่า ถ้าใส่เพียงหนึ่งในสิบของที่ใส่จะไม่
อันตราย"

(สุภา สิริสิงห 2529 : 123)

การใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิตเป็นเรื่องสำคัญในปัจจุบัน เพราะขณะที่สภาพแวดล้อมเล
วลง ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย แต่ผลผลิตของโลกได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้
ความต้องการในการอุปโภคบริโภคมีมากขึ้น เมื่อผลผลิตตามธรรมชาติไม่พอเพียงแก่ผู้บริโภค
การใช้เทคโนโลยีช่วยในการเพิ่มผลผลิตจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น จะพบว่าในปัจจุบันมีวิธีการต่าง ๆ
ที่ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นภายในเวลาอันรวดเร็ว

เรื่องหนึ่งมีแต่ทราบดี เป็นการนำเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคมอันได้แก่เรื่อง
สารพิษตกค้างอยู่ในอาหารมาผสมผสานผูกเรื่องให้เข้ากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

การที่ผู้ผลิตอาหารไก่ไลโซออร์โมนเร่งการเจริญเติบโตของไก่โดยไม่คำนึงถึงอันตรายที่
ผู้บริโภคจะได้รับจะเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมอย่างยิ่ง และในเรื่องผู้เขียนได้ให้
เจ้าของอาหารไก่ถูกฟ้องร้อง โดยมีวีรอรเป็นตัวแทนของคนบนเกาะต่อสู้แทนพวกเขา ซึ่งเป็น
การแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้กับการเอารัดเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง ระหว่างนายทุนกับผู้ยากไร้
ในสังคม

การที่วีรอรเป็นตัวแทนต่อสู้เพื่อชาวเกาะฟาคิมะห์นี้เมื่อพิจารณาจะเห็นว่าเป็นการตอบ
สนองความเป็นปมด้อยของเธอเองด้วย เนื่องจากเธอมีความรู้สึกที่ตัวเธอไม่มีค่า ไม่เป็นที่
ต้องการของใครแม้แต่แม่ของเธอเอง วีรอรจึงต่อสู้เรียกร้องความยุติธรรมนี้อย่างถึงที่สุด ถึง
ถูกทำร้ายหลายครั้ง ก็ไม่เลิกล้มความตั้งใจนี้ พฤติกรรมของวีรอรจึงเป็นผลจากภาวะแวดล้อม
ทางจิตวิทยา

นอกจากนี้จะพบว่าผู้เขียนได้แฝงคติในการดำเนินชีวิตไว้ด้วยในตัวละครบางตัว ดัง
เช่น บัง เจริญ ผู้ที่มีฐานะค่อนข้างดีบนเกาะฟาคิมะห์ ชีวิตของบัง เจริญประสบความสำเร็จพอสมควรในการ

ทำงานมาแต่ครั้งไม่ว่าน แต่เขาไม่เคยท้อถอย พยายามเริ่มต้นใหม่ และต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งในจุดนี้ ได้แสดงให้เห็นว่าตราบโดที่ยังมีลมหายใจมนุษย์ควรมีความหวังต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ อย่างถึงที่สุด

เกี่ยวกับการดำเนินเรื่องพบว่าในตอนท้ายที่วีรอรถูกทำร้ายแล้วโยนลงทะเล แต่รอดมาได้ราวกับปาฏิหาริย์ เพราะบังเสริฐตามมาและพบเป็นการใช้เหตุบังเอิญ Coincident เข้ามาช่วยทำให้ไม่สมจริงเพราะไม่น่าจะเป็นไปได้

ก่อนสายหมอกเลื่อน (พ.ศ.253๗)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับชาวจีนเรื่องหนึ่งของโบตันโดยในเรื่องจะเป็นเหตุการณ์ที่มีความเกี่ยวพันกันตั้งแต่ร้านปู ร้านผ้อ ร้านลูก และร้านหลาน ดังมีรายละเอียดของเหตุการณ์แต่ละช่วงดังนี้

ช่วงแรกโบตันได้กล่าวถึงลี้ม่วนเล้ง และลี้มเซ้ง สองพี่น้องร่วมแม่เดียวกัน ที่เดินทางจากเมืองจีนมาประกอบอาชีพในเมืองไทย ลี้ม่วนเล้งนั้นมีความรู้หนังสือจีน ส่วนเซ้งมีความรู้เรื่องยาจีนที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ทั้งสองคนนี้มีอุปนิสัยที่ต่างกันมาก ลี้ม่วนเล้งเป็นคนสมัยใหม่ ไม่ยึดถือในคำสั่งสอนของบรรพบุรุษที่เขาเห็นว่าล้าสมัย แต่เซ้งเป็นคนที่เคยรพเชื่อฟังคำสั่งสอนของบรรพบุรุษมาก เมื่อมาอยู่เมืองไทยเซ้งได้รับรักษาคนป่วยโดยไม่เรียกเงินค่ารักษา นอกจากค่ายกครุเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะเขาเชื่อในคำของบรรพบุรุษที่ห้ามนำตำรายาไปหาเงินกับคนไข้

ช่วงที่สองนี้ ลี้ม่วนเล้งได้พยายามแอบจำสูตรยาของเซ้งเพื่อไปปรุงยาขายกับจี้มแหม่ของตน ซึ่งทำให้เขามีฐานะดีขึ้นเรื่อย ๆ ถึงขนาดตั้งโรงงานยาของตนเอง และมีลูกสองคนคือตง กับหมวยเล็ก ส่วนเซ้งได้แต่งงานกับเกี้ยวสาวชาวสวนที่อยู่ในละแวกนั้น และมีลูก 2 คนเช่นเดียวกัน คือ ช้วน กับ ชุ่น เซ้งนี้แม้ฐานะยากจน ขณะที่ลี้ม่วนเล้งร่ำรวยขึ้นอย่างฉิวเฉียดก็ทำให้เซ้งเริ่มเกลียดกลัวว่าลี้ม่วนเล้งแอบจำสูตรยาของตนไปปรุงขายอย่างแน่นอน เพราะเซ้งรู้

จึงรู้ว่าตัวเองไม่มีความรู้เรื่องยาแต่อย่างใด เมื่ออยู่เมืองจีน ซึ่งเวลานี้ทำให้เซ่งไกรธมาก เขาได้ลาไปแข่งง่วนเส็งอยู่ตลอดเวลา

เหตุการณ์ช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่เวลาผ่านไปหลายปี ลูก ๆ ของเซ่งและง่วนเส็งได้เติบโตขึ้น ชั่วลูกของเซ่งได้ทำงานและแต่งงานกับลูกสาวร้านรวงทำรับทอดกิจการต่อไป ส่วนตรงลูกของง่วนเส็งได้แต่งงานกับมานี้มีลูก 3 คน คนโตเกรวมมากเขาถูกทำร้ายจนเสียชีวิต คนรองนั้นได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทำให้เขาพิการ ส่วนคนเล็กนั้นปัญญาอ่อนอยู่บ้างเนื่องจากติดเชื้อมาโรคจากพ่อเมื่อแม่ตั้งครรภ์ ลูกสาวปัญญาอ่อนของตงคนนี้ชื่อมณีการ เธอได้เสียกับน้องชายของพี่สะใภ้จางตั้งครรภ์ แต่ถึงเถียงว่าช่วงนี้ครอบครัวเรามีเรื่องหมางใจกับครอบครัวพี่สะใภ้ เธอจึงไม่สามารถบอกหาชายผู้นี้ได้ ช่วงนี้รูปทรงแบบคนกลางของชั้นชอมนีการและขอแต่งงานด้วย พ่อแม่ของมณีการก็ตกลงโดยไม่ทราบมาก่อนว่าลูกสาวกำลังตั้งครรภ์

เหตุการณ์ช่วงที่ 4 เป็นช่วงที่กล่าวถึงความล้มเหลวในชีวิตการแต่งงานของมณีการ เพราะรูปทองมารู้ภายหลังว่าเธอมีลูกติดท้องมาด้วยในตอนแต่งงานกับเขา รูปทองไกรธมณีการมากจึงขอย่าจากเธอและไปเรียนต่อต่างประเทศ ส่วนมณฑกานต์ลูกสาวของมณีการ เมื่อเติบโตขึ้นเธอเข้าใจว่าที่พ่อไปเมืองนอกเพราะผิดหวังที่ได้ลูกผู้หญิงซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของครอบครัวชาวจีน มณฑกานต์จึงทำตัวให้เก่งทัดเทียมเพื่อนผู้ชายในชั้นเรียนทั้งด้านการเรียน และการกีฬา แต่ต่อมาเมื่อรูปทองได้กลับเมืองไทยทำให้มณฑกานต์ได้รู้ความจริงทั้งหมดเกี่ยวกับตัวเธอ ซึ่งในระยะแรกเธอเสียใจมาก แต่ภายหลังก็เริ่มปรับตัวได้ โดยมีโกษชัยลูกพี่ชายรูปทองให้ความช่วยเหลือ ส่วนรูปทองนั้นจากประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตทำให้เขาได้คิด และกลับมาคืนดีกับมณีการอีกครั้ง ช่วงนี้รูปทองได้ขอร้องให้ปู่เซ่งอโหสิให้แก่ง่วนเส็งเพื่อความสบายใจของเซ่งเอง และเพื่อความสบายใจของลูกหลานทั้งสองฝ่าย ซึ่งเซ่งก็ยินยอมอโหสิให้แก่ง่วนเส็งในที่สุด

แนวคิดสัจนิยมในเรื่องก่อนสายหมอกเลื่อน

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์

ความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่

จากเหตุการณ์ช่วงแรกตอนเปิดเรื่องจะพบว่าลิ้มเซ็ง และลิ้มง่วนเส็ง สองพี่น้องร่วมแซ่ต่างเป็นตัวแทนของคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดขัดแย้งกัน ลิ้มเซ็งเป็นคนยึดมั่นคำสอนของบรรพบุรุษอย่างมาก เขาจะทำตามคำสั่งสอนของบรรพบุรุษทุกประการไม่ว่าเขาจะอยู่ที่เมืองจีนหรือเมืองไทยโดยไม่สนใจต่อสภาพแวดล้อมรอบตัวเขาที่เปลี่ยนไป ส่วนลิ้มง่วนเส็งถึงจะเติบโตมาหมู่บ้านเดียวกันแต่เขาเป็นคนที่มีความคิดก้าวหน้ากว่าลิ้มเซ็ง ไม่ยึดติดกับคำสอนของบรรพบุรุษถ้าเขาเห็นว่า เป็นสิ่งล้าสมัยและไม่มีประโยชน์

เมื่อทั้งสองคนมาใช้ชีวิตเมืองไทยความขัดแย้งของคนทั้งสองยิ่งเห็นชัดมากขึ้น เนื่องจากเซ็งได้รับสืบทอดตำรายาจีนมาจากบรรพบุรุษแต่เขาไม่เคยเรียกค่ารักษาจากคนไข้เลย เพราะถือว่าบรรพบุรุษสั่งห้ามนำตำรายามาหากินให้ใช้เพื่อช่วยเพื่อนมนุษย์เท่านั้น แต่ง่วนเส็งไม่เห็นด้วยกับเซ็ง การมาใช้ชีวิตที่เมืองไทยค่อนข้างจะยากจนถ้าไม่เก็บค่ารักษาจากคนไข้แล้วจะอยู่ได้อย่างไร... และจุดนี้เองที่ง่วนเส็งมองการณ์ไกลเกินกว่าที่เซ็งคิด เพราะง่วนเส็งได้เห็นเส้นทางที่เขาจะนำตำรายาของเซ็งไปหารายได้ให้กับตัวเองอย่างแยบยล ดังจะเห็นจากพฤติกรรมของง่วนเส็งที่ว่า

"ง่วนเส็งเฝ้าสังเกตวิธีการรักษาของเซ็งและจดจำสมุนไพรรักษาต่าง ๆ ได้หลายชนิด เซ็งไม่เคยเปิดเผยตำราของเขา แต่ง่วนเส็งก็สังเกตได้ด้วยตัวเองและแอบจดไว้หลายครั้งที่เขาทดลองรักษาตัวเองจากภัยไข้เจ็บที่เขาใช้วิธี "ครูหนักลักจำ" ไว้และได้ผลดีทีเดียว เขาเห็นเซ็งเคี้ยวไต้ตาลเข้มข้นผสมกับน้ำคั้นสมุนไพรรักษาหนึ่งใส่ขวดไว้ให้คนไข้ที่เป็นโรคหนองมีน้ำเฝะ ตอนแรกง่วนเส็งก็ไม่แน่ใจว่าเขาสังเกตตำราไว้ถูกต้องเพราะน้ำตาลกับแผลนี้ไม่น่าจะไปด้วยกันได้เลย แต่ในที่สุดง่วนเส็งก็รู้ถึงความหวานเข้มข้นในระดับหนึ่งสามารถแก้หเองได้

เซ่งหวงตำราของบรรพบุรุษ ไม่เคยให้ใคร ได้เห็นแต่เขาไม่ได้เฉลียวใจว่าคนที่อยู่ใกล้ซิดกับเขาจะสามารถจดจำเอาตำราไปได้มากน้อย เขาไม่รู้ระดับสติปัญญาของง่วนเส่ง จึงไม่สนใจ ตัวเขาเองจำตำราไม่ค่อยได้ ต้องคอยเปิดดูอยู่เสมอ ที่เขารักษาโรคได้ เพราะฝึกฝนมานานกับพ่อกับปู่ เขาคูตันยาตันสมุนไพรรอก แต่กว่าจะรู้ว่าอะไรเป็นอะไรต้องใช้เวลาเป็น ปี ๆ นรกก็เขี่ยร่ำเรียนต่อ ๆ กันมาหากง่วนเส่งเผ้าสังเกตอยู่ไม่นานก็รู้และจดจำได้"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 30)

พฤติกรรมดังกล่าวของง่วนเส่งนั้น เมื่อเซ่งได้ทราบทำให้เซ่งไม่สบายใจและรู้สึกผิดอย่างมากที่ตัวเองเปิดโอกาสให้ง่วนเส่งทำผิดคำสั่งสอนของบรรพบุรุษ ดังนั้นเมื่อเขาหยิบตำรายามาเปิดอ่านความรู้สึกผิดนั้นก็ฝังใจเขาตลอดเวลา บางคืนทำให้เขาฝันร้ายเห็นบรรพบุรุษมาต่อว่าในเรื่องนี้

"หยิบตำรามาดูครั้งไรตัวหนังสือตอนไหนก็บอกไว้ชัดเจนว่าห้ามนำตำรายานี้มาทำมาหากิน ขูดรีดเงินจากคนเจ็บคนป่วย แต่ง่วนเส่งเอามาปรุงยาขายและได้กำไรพอสมควร ไม่เห็นจะมีผู้ใดลงโทษ เขาเองเสียอีกฝันร้ายอยู่เสมอฝันเห็นบิดามาชี้หน้าด่าว่า บางคืนก็ฝันเห็นผู้เฒ่าแต่งกายเหมือนเซียนแว่เศษมาฉวยเอาหยิบตำรายาของเขาคืนไป ท่านคงจะเป็นบรรพบุรุษเจ้าของตำรานี้"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 52 - 53)

นอกจากนี้เซ่งยังมีความคิดว่าสักวันหนึ่งง่วนเส่งจะได้รับการลงโทษจากการทำผิดคำสั่งบรรพบุรุษ แต่ที่ตอนนี้ยังสุขสบายเพราะบรรพบุรุษอยู่ไกลจึงรับรู้ช้า ดังจะเห็นจากคำพูดของเซ่งกับภรรยาของเขา

"ข้าไม่เชื่อหรือว่าบรรพบุรุษจะไม่ลงโทษมัน คนอย่างนี้จะเจริญไปได้ก็ถ้า นี่เงราะ
บรรพบุรุษท่านอยู่ไกลจึงรับรู้ข้า"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 83)

ง่วนเล้งไม่ได้เป็นตามคำสาปแช่งของเซ่ง กิจการของง่วนเล้งดีขึ้นเรื่อย ๆ ด้วย
ความฉลาดทางการค้า รู้จักปรับปรุงยาของตนให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ จนกิจการก้าวหน้าสามารถตั้ง
โรงงานได้ ขณะที่เซ่งยาจกจะต้องไปทำสวนและจมอยู่กับความทุกข์ใจที่ว่าตนเองเป็นต้นเหตุให้
ง่วนเล้งทำผิดคำสั่งสอนของบรรพบุรุษ กระทั่งเหตุการณ์ผ่านไปหลายสิบปีต่างคนต่างมีลูกหลาน
เซ่งก็ยังไม่คลายความโกรธแค้นง่วนเล้ง

ความขัดแย้งดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าความยึดมั่นกับความคิดความเชื่อเก่า ๆ อย่าง
ไร้เหตุผล ทำให้เซ่งไม่ก้าวหน้าในชีวิตทั้งที่มีโอกาส เพราะเขาไม่ยอมปรับตัวให้เข้ากับสภาพ
แวดล้อมที่เปลี่ยนไปและชีวิตของเขาก็จะอยู่กับที่เช่นนั้นไปกระทั่งตาย เพราะเขาไม่ยอมรับ
กระแสของความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่เข้ามาในชีวิต

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

กลไกป้องกันตนเองทางจิต (Defense Mechanisms)

นอกจากประเด็นหลักที่ผู้เขียนเสนอให้เห็นความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่
แล้ว ในตอนท้ายของเรื่องที่เป็นเหตุการณ์ในรุ่นเหลนของเซ่งและง่วนเล้ง ยังพบประเด็น
จิตวิทยาที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งที่กล่าวถึงมณฑกานต์หลานสาวของง่วนเล้ง เธอมีปมด้อยในใจ
อย่างรุนแรงด้วยคิดว่าที่พ่อไปอยู่ต่างประเทศเพราะผิดหวังที่ได้ลูกผู้หญิง อันมาจากค่านิยมในตัว
ลูกชายของชาวจีนทั่ว ๆ ไป ทำให้มณฑกานต์พยายามทำตัวให้เหนือกว่าเพื่อนชายวัยเดียวกัน
ดังความรู้สึกของเธอ ดังนี้

"คนจีนเดือดร้อนนักที่ไม่มีลูกหลานผู้ชายไว้สืบสกุล คนไทยเดือดร้อนไม่มีลูกหลานผู้ชายไว้บวชให้สำหรับเกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ มณฑกานต์ได้ยืนได้ฟังและแสดงความเจ็บปวดไว้ในสมองตั้งแต่ห่ออายุน้อยนิดเท่านี้

ไว้ฉันจะแสดงให้เห็นทุกคนรู้ว่าผู้หญิงไม่ได้ด้อยไปกว่าใคร เพราะฉันไม่ใช่ผู้หญิงหุ่นอย่างแม่ฉันมีมันสมองที่ไม่แพ้ใคร และฉันมีความสามารถอาจบริหารโรงงานแทนตาได้ด้วย จำเป็นด้วยหรือที่ผู้ชายเท่านั้นจึงจะบริหารงานได้ ฉันมีสองมือสองตีน มีตามีจมูกมีสมองเท่า ๆ กับผู้ชายเหมือนกัน...

มณฑกานต์จะไม่เดือดร้อนเลยถ้าห่อเลอบแน่เพื่อนผู้หญิงคนใดคนหนึ่ง ในวิชาอะไรก็ตามแต่ห่อเลอบจะทราบดีและใช้ความพยายามมากยิ่งขึ้นหากฝ่ายเพื่อนผู้ชายแม้ในวิชาพลศึกษา มณฑกานต์แน่เพื่อนผู้ชายไม่ได้เด็ดขาด"

(สุภา สิริสิงห 253๓ : 285 - 386)

เมื่อใดก็ตามที่เธอแน่เพื่อนผู้ชายเธอจะหงุดหงิดและอารมณ์เสีย ซึ่งเพื่อน ๆ ในห้องรู้จักมณฑกานต์ในเรื่องนี้ทุกคน เพื่อนผู้ชายในห้องจึงไม่มีใครคบกับเธอยกเว้นธงทองซึ่งเป็นเพื่อนของแข็ง เช่นเดียวกับที่เธอเป็นเพื่อนของจวนเส็งจึงนับว่ามีความเกี่ยวดองกันอยู่บ้าง แต่บางครั้งธงทองก็ท้ออารมณ์ของมณฑกานต์ไม่ไหวเหมือนกัน ดังจะเห็นจากพฤติกรรมของเด็ก 2 คนนี้

"เธอจะบ้าหรือไง" ธงทองชักเหลืออกับอารมณ์ของมณฑกานต์

"ฉันไม่ใช่บ้าหรือคนงานในโรงงานของเธอนะจะได้มาวัดใส่ อารมณ์ยังถึงไม่มีใครอยากคบ"

"ก็ไม่ต้องมาคบ" มณฑกานต์เสียงดังกว่าเดิม

"ก็กับฉันจ่ะนี่ไง"

"แล้วใครจะเจอห่อเลอบเล่า" ธงทองหน้าหงิกหงิก "แต่ให้ห่อเลอบเป็นจ๊วยสักก็ไม่มีใครเขาสนใจหรอก ห่อ เลอบเลอบ เลอบเลอบไปคบได้วเหอะ เลอบเลอบแต่เจ้าอยู่คน

เดียวในห้องเรียนนี้ก็ไม่มีความหมายหรอก ยิ่งไปอยู่ตัวคนเดียวในโลกนี้ยิ่งสนุกละ"
 เด็กหญิงสะอึกในลำคอ หน้าซีดคล้ายจะเป็นลม ความโกรธ ที่หล่อนโกรธผู้อื่นแล้วมา
 ระบายใส่รศทองนั้นกลับเป็นโทษแก่ตน มือของหล่อนสั่น เหงื่อซึมเต็มฝ่ามือและใบหน้า
 รศทองเป็นเพื่อนชายคนเดียวที่เหลืออยู่ในห้อง เด็กชายคนอื่น ๆ เลิกคบหากับหล่อนไป
 นานแล้ว รศทองยังยอมทนอารมณ์ร้อนของมณฑกานต์ด้วยคิดว่าหล่อนเป็นญาติ เขาอาจจะ
 เข้าใจว่ามณฑกานต์อารมณ์ร้อนและมีปมเรื่องเพศหญิงชาย หล่อนซึ่งซึ่งเด็กผู้ชายและ
 ต้องการเอาชนะอย่างเอาเป็นเอาตาย วันไหนหล่อนนำนักเรียนชายไม่ว่าในการ
 เรียนวิชาใด หล่อนจะอารมณ์บูดใส่ทุกคน กระทั่งพวกเด็กผู้หญิงเองก็ไม่ชอบหล่อน"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 395 - 396)

อาการทางจิตของมณฑกานต์ในสิ่งผลต่อสภาพร่างกายของเธอด้วย ดังที่แพทย์ซึ่งเป็น
 ญาติกัน ได้ตรวจอาการของมณฑกานต์แล้วอธิบายให้ทางบ้านเข้าใจถึงสาเหตุของการป่วยว่ามา
 จากสภาพจิตใจของมณฑกานต์เอง และมีความเห็นว่าวิธีที่จะรักษาอาการของมณฑกานต์นั้นให้
 หายก็คือควรปรึกษาจิตแพทย์

"เด็กคนนี้ควรพบจิตแพทย์ จินตนาคิด ไม่อย่างนั้นแถมจะแย่แน่ หากไม่พบจิตแพทย์ก็ควร
 หาทางระบายความทุกข์คับอกกับคนที่พอรู้สมมุติฐานของโรคของหล่อน"

(สุภา สิริสิงห 2530 : 408)

จากพฤติกรรมของมณฑกานต์ใน เมื่อพิจารณาจะพบว่ามีความสอดคล้องกับเรื่องของ การ
 ใช้กลไกป้องกันตนเองทางจิต ที่ทางจิตวิทยาเรียกว่าการชดเชย ส่วนา พรพันธ์กุล ได้อธิบาย
 ไว้ว่า การชดเชยนี้จะทำเพื่อรักษาลมดุลย์ในอันที่จะปกป้องตนเองจากความรู้สึกเป็นปมด้อย
 (ส่วนา พรพันธ์กุล 2522 : 170)

เนื่องจากความทนทานแต่เริ่มมีความรู้สึกเป็นปมด้อยว่าเกิดมาเป็นผู้หญิงไม่เป็นที่ต้องการ
 ของใคร โดยเฉพาะพ่อเพราะพ่อได้ไปอยู่ต่างประเทศโดยไม่สนใจเธอและแม่เลย ดังนั้น
 พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าเธอมีความสามารถไม่แพ้เพื่อนผู้ชาย จึงทำไปเพื่อชดเชยความเป็น
 ปมด้อยของตนเอง แต่ในกรณีของมณฑานต์นี้เป็นปมด้อยในใจเธออย่างรุนแรง สามารถส่ง
 ผลต่อสภาพร่างกายด้วยหากว่าเธอไม่สามารถเอาชนะเพื่อนผู้ชายได้อย่างที่เธอคิด ดังในตอน
 ที่มณฑานต์ไม่ได้รับการคัดเลือกจากทางโรงเรียนให้ไปแข่งกีฬา แล้วอารมณ์เสียทะเลาะกับ
 ทอง จนเกิดอาการแน่นท้อง ปวดศีรษะมาก อึดอัด หายใจไม่ออก และหมดสติไป ต้องพา
 ไปพบแพทย์

ในเรื่องก่อนสายหมอกเลื่อน เป็นการแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างคนที่ยึดติดใน
 ความคิดความเชื่อเก่า ๆ ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงตัวเองไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป กับคนรุ่น
 ใหม่ที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลงตัวเองหากเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะทำให้ชีวิตดีขึ้น

ส่วนใหญ่ตัวละครในเรื่องเป็นชาวจีนยากจนที่อพยพเข้ามาในเมืองไทย ทำงานหนัก
 เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว และผ่านอุปสรรคในชีวิตนานาประการ นอกจากนี้ตัวละคร
 บางตัวในเรื่องก็ได้แสดงถึงการดิ้นรนต่อสู้กับปมด้อยในใจดังจะเห็นจากพฤติกรรมของมณฑานต์
 ซึ่งเป็นปมด้อยที่ค่อนข้างรุนแรงส่งผลให้เกิดการป่วยทางร่างกายตามมา

ทางด้านฉาก ผู้เขียนได้บันทึกวันเวลาในการเดินทางช่วงที่ตัวละครอพยพจากเมืองจีน
 มาอยู่เมืองไทยไว้อย่างละเอียด รวมทั้งสถานที่จริงที่คนจีนเข้ามาพักอาศัยและประกอบอาชีพ
 คำขาย ทำให้ฉากในเรื่องมีความสมจริง

จันทร์ข้างแรม (พ.ศ. 2531)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

จันทร์ข้างแรมเป็นนวนิยายที่โดดเด่นสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของเด็กสองคนซึ่งเป็นลูกพี่ลูก
 น้องกัน แต่ขณะที่คนหนึ่งมีฐานะดีและมีความพร้อมทุกอย่างในชีวิต กลับล้มเหลว ส่วนอีกคนหนึ่ง
 ต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิตมาตลอดตั้งแต่กลับได้ความสำเร็วจึงมีความสุขตามควรแก่ฐานะ โดยให้รายละเอียด
 ของเรื่องดังนี้

ช่วงแรก กล่าวถึงลูกแก้วและลูกตาล เด็กสองคนซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน ทั้งสองอาศัยอยู่ในจังหวัดใกล้เคียง กรุงเทพฯ พ่อของลูกแก้วทำงานการรถไฟมีฐานะปานกลางแต่เขามีเงินเก็บสะสมในธนาคารไว้ให้ลูกแก้วประมาณหนึ่งล้านบาท พ่อเลี้ยงลูกแก้วอย่างดีเพราะเป็นลูกสาวคนเดียว ไม่ว่าลูกแก้วต้องการสิ่งใดพ่อจะตามใจแทบทุกอย่างพ่อวาดอนาคตให้ลูกแก้วอยู่ในสังคมชั้นสูง มีสามีร่ำรวย และมีชีวิตที่สุขสบาย ส่วนลูกตาลซึ่งมีศักดิ์เป็นน้องของลูกแก้ว เติบโตมาในครอบครัวที่ฐานะยากจน พ่อเล่นการพนันไม่สนใจครอบครัว เธอจึงต้องช่วยแม่ทำงานแต่เมื่อมีเวลว่างเธอมักแอบมาเล่นกับลูกแก้ว และได้รับของใช้แล้วของลูกแก้วไปใช้ต่อเสมอ

ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่ลูกแก้ว ลูกตาลอย่างเข้าวัยรุ่น ได้มีเด็กชายอายุรุ่นราวคราวเดียวกันมาชอบลูกแก้ว เขาชื่อโชติช่วง แต่พ่อของลูกแก้วไม่ต้องการให้ลูกแก้วคบกับเด็กทะเลวกันนั้น โชติช่วงจึงหาทางพบกับลูกแก้วขณะนั่งรถไฟไปโรงเรียน ทั้งสองชอบพอกันจนถึงขั้นนัดพบกันในตอนกลางคืนช่วงที่พ่อของลูกแก้วไม่อยู่บ้าน อันเป็นเหตุให้ทั้งสองเกินเลยเป็นของกันและกันในวันหนึ่ง

ช่วงที่ 3 เวลาผ่านไปจนลูกแก้วย่างเข้าวัยสาว เธอได้ทำงานบริษัทประกันภัยในกรุงเทพฯ ช่วงนี้พ่อของลูกแก้วเตรียมปลูกบ้านในกรุงเทพฯ ไว้ให้ แต่บ้านยังไม่เสร็จพ่อของลูกแก้วก็เสียชีวิต ลูกแก้วจึงเป็นผู้จัดการทรัพย์สินทั้งหมด ในช่วงนั้นลูกตาลเรียนวิทยาลัยครู และทำงานในโรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่งหาเลี้ยงค่าแม่ และนำรวมทั้งพ่อจนชำระค่านา ต่อมาโชติช่วงได้ชอบลูกตาล ซึ่งระยะแรกลูกตาลทำใจรับโชติช่วงไม่ได้ เนื่องจากเขาเคยชอบลูกแก้วมาก่อน ถ้าเธอชอบกับเขาก็กลายเป็นการรับของใช้แล้วจากลูกแก้ว เหมือนกับที่เธอเคยรับเสื้อผ้าและของใช้จากลูกแก้วในวัยเด็ก แต่ภายหลังเธอก็ทำได้เพราะเธอเองก็ชอบโชติช่วงอยู่เช่นกัน

ช่วงสุดท้าย เป็นช่วงที่ลูกแก้วชอบพอกับสมรรถลูกชายเจ้าของบริษัทที่เธอทำงานอยู่สมรรถมีคู่หมั้นแล้ว แต่ลูกแก้วคิดว่าเขาจะถอนหมั้นแล้วมาแต่งงานกับเธอ ลูกแก้วจึงมีความสัมพันธ์กับสมรรถถึงขั้นได้เสียกัน แต่เหตุการณ์ไม่เป็นอย่างที่ลูกแก้วคิด เมื่อสมรรถทิ้งเธอไปแต่งงานกับคู่หมั้นที่ต่างประเทศ ช่วงนี้ลูกแก้วใช้มรดกไปเกือบหมด กับการใช้จ่ายปลูกบ้านและ

ซื้อรถ และได้หันไปมีความสัมพันธ์กับสเน่คนงานระดับหัวหน้าในบริษัท สเน่น่าอายุมาก และมีครอบครัวแล้ว เขาได้ร่วมลงทุนกับลูกแก้วเปิดร้านเหล้าด้วยกัน แต่เพียงระยะหนึ่งก็ถอนหุ้นคืนและเลิกติดต่อกับเธออีก ทำให้ลูกแก้วผิดหวังในชีวิตมาก เธอติดเหล้าและเปลี่ยนผู้ชายคู่นอนไปเรื่อย ๆ ลูกแก้วใช้ชีวิตเช่นนี้อยู่จนกระทั่งแม่เสียชีวิต เธอจึงหมดที่พึ่งทางใจ ทั้งเสียใจ กลุ่มใจ และว่าเหว่ ในที่สุดจึงกินยานอนหลับเกินขนาด ฆ่าตัวตาย แต่ก่อนตายลูกแก้วทำหนังสือยกทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดให้แก่ลูกตาล ซึ่งขณะนั้นได้แต่งงานกับโชติช่วงไปแล้ว

แนวคิดสังเขปในเรื่องจันทร์ข้างแรม

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

1. การอบรมเลี้ยงดูอย่างตามใจ และไม่เคยสอนให้รู้จักความเหนื่อยยาก ทำให้บุคคลมีทัศนคติในการดำเนินชีวิตผิด ๆ

ประเด็นนี้เด่นชัดมาก ผู้เขียนเสนอผ่านลูกแก้วตัวเอกที่ชีวิตพบกับความล้มเหลวในช่วงสุดท้ายของชีวิตในตอนต้นจะเห็นว่านายจาดเลี้ยงดูลูกแก้วอย่างตามใจ ไม่ว่าลูกอยากได้สิ่งใดเขาจะหามาให้ทุกอย่าง ทั้งที่ฐานะของครอบครัวไม่ได้ร่ำรวยนัก ดังจากบทบรรยายว่า

"พ่อเคยเห่อลูกสาวขนาดลงใต้ไปซื้อกระบี่โปรงชุดจากนอกให้ลูกสาวใส่ ซื้อชุดรถไฟของเล่นชุดใหม่ ราคาหลายร้อยทั้งที่ปลอดภาษีแล้ว พ่อซื้อตุ๊กตาหับตาสีมตาร้องให้ได้ให้ลูกสาวตัวหนึ่งด้วย"

(ลูกา สิริสิงห 2531 : 13)

ลูกแก้วไม่ต้องทำงานบ้านมากนักเพราะพ่อกล่วว่าเธอจะเหนื่อยให้ใช้เวลาไปกับการเรียนพิเศษจะดีกว่า ส่วนงานบ้านให้เป็นหน้าที่ของแม่ลูกแก้ว และบางทีก็จ้างแม่ของลูกตาลซึ่งเป็นน้าของลูกแก้วมาช่วยทำบ้านลูกแก้วจึงมีแต่ความสุขมาตั้งแต่เล็ก และพ่อก็มักจะสอนให้ลูกแก้วรับแขกเพราะเป็นนิสัยของพ่อที่ใจกว้าง ดังที่นายจาดพูดกับลูกสาวว่า

"ลูกแก้วสวย หน้าสวยดี สมองก็โตมาก เรียนได้ มีทุนทรัพย์ จะเล่าเรียน เพราะฉะนั้น
มองให้สูงเข้าไว้ อย่ามองต่ำ"

"พ่อหมายความว่าอะไรคะ มองสูง อย่ามองต่ำ" ลูกแก้วสงสัย

"ทุกเรื่องแหละลูก ผันสูงไว้หน่อย เรามีสิทธิ์จะผัน"

(สุภา สิริสิงห 2531 : 12 - 13)

เมื่อพ่อได้รับเงินส่วนแบ่งจากมรดกพ่อจึงนำเข้าธนาคารสะสมให้ดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น
เพื่อเป็นเงินไว้สำหรับลูกแก้วใช้จ่ายในตอนโตเป็นสาว และอีกประการหนึ่ง เงินจำนวนนี้จะทำให้
ลูกแก้วไม่น้อยหน้าใคร และเป็นหญิงสาวที่มีฐานะดีคนหนึ่ง จ่ายแก่การที่จะหาความสุขดี ๆ มี
ฐานะร่ำรวย ดังที่พ่อฝันถึงอนาคตของลูกแก้วไว้ว่า

"พอลูกแก้วเรียนจบมันจะกลายเป็นล้านกว่า ๆ แล้วยังเงินบำเหน็จของพ่อเมื่อเกษียณ
จากงานอีกเล่า ลูกสาวของพ่อจะเป็นเจ้าหญิงองค์น้อยเป็นเศรษฐีเงินล้านเมื่ออายุ
เพียงยี่สิบปีเท่านั้น"

(สุภา สิริสิงห 2531 : 17)

ดังนั้นพ่อจึงห้ามลูกแก้วให้คบกับเด็กในละแวกบ้านเดียวกัน เพราะพ่อถือว่าเด็ก
เหล่านั้นไม่คู่ควรกับลูกแก้ว จะมีก็แต่ลูกตาสซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกับลูกแก้ว เท่านั้นที่มาเป็นเพื่อน
เล่นกับลูกแก้วที่บ้าน

การได้รับการอบรมเลี้ยงดูข้างต้นนี้เองผู้อ่านจะเห็นว่ามอิทธิพลต่อชีวิตของลูกแก้ว
อย่างมากเมื่อโตขึ้นดังในเหตุการณ์ช่วงที่ 3 ที่ลูกแก้วได้ทำงานในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง และ
ช่วงนี้เองนายจาดก็เสียชีวิตไป ลูกแก้วจึงเป็นผู้จัดการทรัพย์สินต่าง ๆ ทั้งหมดที่พ่อทิ้งไว้ให้ซึ่งมี
จำนวนมากทีเดียว ทรัพย์สินต่าง ๆ ทำให้ลูกแก้วเป็นหญิงสาวที่ฐานะดีคนหนึ่งและเธอก็คิดว่าการ
ยกฐานะของตัวเองนั้นจะทำให้เธอมีโอกาสที่จะหาความสุขดี ๆ ฐานะร่ำรวยได้ไม่ยาก

ประกอบกับความงามซึ่งเป็นสมบัติติดตัวก็มีได้น้อยหน้าใคร ลูกแก้วจึงตัดสินใจผิดไปมีความสัมพันธ์กับสมรรถลูกชายเจ้าของบริษัทซึ่งมีคู่หมั้นแล้ว โดยหวังว่าเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างเขากับเธอแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเขาจะถอนหมั้นแล้วมาแต่งงานกับเธอแทน แต่ปรากฏว่าสมรรถไม่ได้คิดเช่นนั้น เขามีความคิดว่า

"หล่อนเป็นเพียงลูกสาวคนมีเงินจากบ้านนอก มาเผชิญชีวิตในเมืองหลวง หวังจะยกระดับฐานะของตัวเองขึ้นอีกนิด แต่ไม่ใช่ด้วยการศึกษาหาความรู้ หล่อนเรียนมาไม่มาก ทำงานได้แค่เลขานุการ ที่จะขึ้นมาเป็นผู้บริหารหญิงนั้นเป็นไปได้ไม่ได้ หล่อนคงจะคิดว่าความสุขเป็นทรัพย์สินและเป็นหนทางจะยกฐานะของหล่อนได้โดยเกาะแขนไหนตัวขึ้นไป แต่คนอย่างเขาไม่ต้องการลูกตุ้มถ่วงน้ำหนักมาถ่วงชีวิตเขาให้เหน็ดเหนื่อยหนักหน่วง การเล่นเอาเกิดสนุก ๆ กับเจ้าหล่อนนั้นเขาไม่รังเกียจดอก ยิ่งจันทร์นิภาไม่อยู่ตั้งปีอย่างนี้ด้วยแล้ว"

(สุภา สิริสิงห 2531 : 301 - 302)

จันทร์นิภา คือคู่หมั้นของสมรรถที่เขียนพร้อมทั้งรูปสมบัติ ทรัพย์สินสมบัติ และการศึกษา ซึ่งเมื่อเธอกลับจากต่างประเทศเขาก็เลิก رابطลูกแก้ว แล้วแต่งงานกับจันทร์นิภาทันที โดยไม่สนใจว่าลูกแก้วจะเป็นเช่นไร

ผู้อ่านจะเห็นว่าชีวิตในวัยเด็กที่ถูกเลี้ยงอย่างตามใจทำให้เธอคิดว่าทุกอย่างนั้นสามารถหามาได้โดยง่าย ไม่ต้องแลกกับความเหนื่อยยากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเธอมีทรัพย์สินสมบัติและรูปสมบัติด้วยแล้วทุกอย่างยิ่งง่ายขึ้น ซึ่งเป็นความคิดที่ผิด และทำให้เธอก้าวพลาดไปอย่างน่าเสียดาย

ชีวิตของลูกแก้วน่าจะมีอนาคตมากกว่าที่จะเป็นเครื่องเล่นของสมรรถ หรือเป็นเมียโอรสของใคร ดังจะเห็นจากความคิดของหัวหน้าแม่เกซึ่งลูกแก้วทำงานอยู่ เขารู้จักลูกแก้วดี และได้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับสมรรถด้วย เขามีความคิดว่า

"หล่อนเป็นผู้หญิงสาว สวย การศึกษาปานกลางไม่ถึงกับสูงส่ง ฐานะไม่ยากจน มีบ้าน มีรถ มีงานดี ๆ ทำแต่หล่อนหลงมาคบหากับคนทะเลาะเถียงกันและมีฐานะสูงเกินไปอย่าง สรรพ

หล่อนน่าจะ ได้แต่งงานกับผู้ชายระดับกลาง ๆ อาจจะผู้จัดการแผนกใดแผนกหนึ่งในบริษัท หรือข้าราชการระดับลี้กษีห้าชั๊ก เงินเดือนสักหมื่นกว่า ๆ รวมกับเงินเดือนของหล่อน เองก็น่าจะอยู่ได้อย่าง เป็นสุขตามอัธยาศัย

แต่หล่อนทะเลาะเถียงกัน...หล่อนอยากเป็นภรรยานักธุรกิจใหญ่ ๆ เข้าสังคม แพง ๆ"

(สุภา สิริสิงห 2531 : 331)

สุดท้ายของชีวิตลูกแก้วจึงจบชีวิตของตัวเองลงโดยการกินยาเกินขนาด เพราะ ในช่วงนั้นชีวิตเธอไม่มีใครเลย ผู้ชายที่ผ่านมาในชีวิตหลายคนก็ไม่ได้จริงจังกับเธอเลย ร่างกาย ก็ทรุดโทรมลงเพราะติดเหล้า ประกอบกับแม่ก็เสียชีวิตไปอีกคน ความล้มเหลวทั้งหมดในชีวิตที่ เกาะกินใจจึงทำให้เธอตัดสินใจจากโลกนี้ไป แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ในช่วง ทำยนี้ เป็นเพียงผลเท่านั้น ไม่ใช่เหตุที่แท้จริงที่ทำให้เธอล้มเหลว เพราะเหตุที่แท้จริงนั้นเกิดจาก การได้รับการปลูกฝังให้เข้าใจชีวิตผิด ๆ มาตั้งแต่ในวัยเด็ก และส่งผลให้เธอตัดสินใจเลือก ทางเดินชีวิตเองในตอนที่เติบโตขึ้น

2. การดิ้นรนต่อสู้กับชีวิตทำให้บุคคลรู้จักค่าของความเหนื่อยยาก

ประเด็นของความล้มเหลวนี้ผู้อ่านจะเห็นได้ชัดเจนจากบทบาทของลูกตาลผู้เป็นลูก พี่ลูกน้องกับลูกแก้ว แต่มีฐานะที่ต่างกันมาก ลูกตาลอยู่ในครอบครัวที่ค่อนข้างยากจน พ่อไม่สนใจ ครอบครัวสนใจแต่การงาน ลูกตาลต้องช่วยแม่ทำงานเก็บผักไปขายบ้าง เลี้ยงไก่บ้าง และเป็น เช่นนี้มาตั้งแต่ลูกตาลยังเล็ก เธอจึงรู้จักค่าของความเหนื่อยยากดี แต่กระนั้นลูกตาลก็อดปลอมตัว เองไม่ได้ว่าเธอยังโชคดีกว่าเด็กบางคน

"แต่ลูกตาลก็ยังไม่คิดว่าบางคนเขาอะ" หล่อนปล่อยตัวเอง "ยังได้เรียนหนังสือ ได้กินอิ่ม มีเสื้อผ้าใส่ มีบ้านนอน ไม่เหมือนพวกนั้น"

แม่หล่อนหมายถึงเด็กจรจัดข้างทางรถไฟ ทางคนบ้านจะซุกหัวนอนก็ไม่มี บางคนมีพ่อแม่มีบ้านแต่ไม่ได้เรียนหนังสือ เพื่อน ๆ ของลูกแก้วหลายคนจบชั้นประถมแล้วไม่ได้เรียนต่อ ออกมาทำนาทำสวนขายของ หรือเข้ากรุงเทพทำงานโรงงาน

(สุภา สิริสิงห 2531 : 76)

ลูกตาลรู้จักชีวิตและความเหนื่อยยากมาตั้งแต่เด็ก บางครั้งก็น้อยเนื้อต่ำใจ เหมือนกันที่ลูกแก้วมีฐานะดี มีความเป็นอยู่สบายกว่าตนมากนักทั้งที่เป็นญาติพี่น้องกัน แต่ลูกตาลก็มิได้ท้อแท้กับชีวิต เธอมานะพยายามจนชีวิตของเธอเริ่มดีขึ้นได้เรียนทางครูและมาทำงานเป็นครูโรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่งก้าวหน้าจนได้เป็นครูใหญ่ แต่ใช้ว่าความสำเร็จดังกล่าวนี้จะได้มาโดยง่าย กว่าเธอจะผ่านชีวิตช่วงนั้นมาได้เธอต้องเหนื่อยทั้งกายและใจ ดังจะเห็นจากคำพูดของเธอเมื่อปรับทุกข์กับโชติช่วง

"เมื่อก่อนเวลาเหนื่อยมาก ๆ ปัญหาสู่มเข้ามา ลูกตาลเคยนึกอยากถีบรถจักรยานไปให้รถลื้อกับ หรือไม่กี่ไปนอนขวางทางรถไฟให้รถไฟมันทับซะให้สิ้นเรื่องตาลเคยร้องให้ตอนจู๋ควายเข้าคอก ก็คิดว่าตัวเองเหนื่อยกว่าควายใช้งานในนา พอค่ำเอาแอกเอาไถออกแล้วมันก็สบาย เคี้ยวเอื้องนอกปลัก มีคนสูมไฟโล่งให้มัน แต่ตาลก็ไม่เคยว่างเลยสักเวลาเหนื่อยทั้งกายทั้งใจยิ่งกว่าควายต่างว้างว้าง..."

(สุภา สิริสิงห 2531 : 519)

ความเหนื่อยยากดังกล่าวที่ลูกตาลได้รับไม่ได้ทำให้เธอตั้งปัญหาโดยการฆ่าตัวตายอย่างลูกแก้ว เพราะส่วนหนึ่งลูกตาลยอมรับสภาพความเป็นจริงของตนมาตั้งแต่เล็ก ๆ แล้วว่ายากจน และเตรียมใจพร้อมจะรับความยากลำบากทั้งปวงแล้ว ทั้งภาระการผ่อนท่อน้ำ และ

การเลี้ยงดูยา แม่และป้าเธอออกตัวเองเสมอมาว่าเธอจะไม่มีวันทิ้งญาติพี่น้องเหล่านี้เพื่อไปหาความสุขตามลำพังกับคู่รักอย่างเด็ดขาด ดังจะเห็นจากความคิดของลูกตาลที่ว่าเธอ

"...พยายามที่จะไม่อึดอันดันใจกับชีวิตอันค่อนข้างคับแคบของตน หล่อนอยู่แต่กับคนแก่ ๆ ที่เรียกร้องความเอาใจใส่จากลูกหลานและลูกหลานก็เหลือหล่อนเพียงคนเดียว ยามใดเกิดความรำคาญหล่อนจะบอกตัวเองว่านี่คือความรัก ความรักที่คนแก่มีให้กับลูกหลาน และเป็นรักแท้ ไม่ใช่รักเกมใคร่และหล่อนไม่มีทางเลือก หล่อนจะไม่มีวันหนีเขาไปอยู่กับคู่รักคนไหนในโลกนี้เพื่อหาความสุขตามลำพัง หล่อนทนไม่ได้กับความรู้สึกผิดชอบ"

(สุภา สิริสิงห 2531 : 387)

ลูกตาลยอมรับสภาพความเป็นจริงของตนมาตั้งแต่เด็ก และเมื่อโตขึ้นพบกับอุปสรรคเธอก็ผ่านมันมาได้โดยไม่ได้หาทางออก แบบเดียวกับลูกแก้ว ซึ่งในส่วนนี้ทำให้เห็นว่าการต่อสู้ชีวิตมาตั้งแต่วัยเด็กนั้นมีผลให้เธอเป็นคนแข็งแกร่งไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตาง่าย ๆ และมีความคิดอ่านในการดำเนินชีวิตไม่ตัดสินใจประพฤตินในทางผิด ๆ อย่างเช่นลูกแก้ว

แนวความคิดเชิงจิตวิทยา

1. ความอดสูใจต่อการเป็นรองคนอื่น

จากเหตุการณ์ในช่วงแรกที่โบตันบู๊นไว้นั้นทำให้ผู้อ่านเห็นฐานะความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันของเด็ก 2 คน คือลูกแก้ว กับลูกตาล จะพบว่าความเป็นอยู่ที่ยากจนของลูกตาลทำให้เธอพบกับความลำบากมาตั้งแต่เด็ก ข้าวของเครื่องใช้ก็อดคัดัดสน เธอจึงได้รับข้าวของใช้แล้วจากลูกแก้วมาเสมอซึ่งทำให้เธอพอใจโชคชะตาของตัวเองอยู่มาก แต่ด้วยเป็นเด็กหัวอ่อนจึงไม่มีปัญหาใด ดังที่โบตันบรรยายว่า

'ลูกตาลเป็นเด็กหัวอ่อนและเข้าใจอะไรง่ายจึงไม่มีปัญหา แม้ในส่วนลึกจะน้อยใจโชคชะตาของตัวเองอยู่มาก ตั้งแต่จำความได้ลูกตาลไม่เคยมีเสื้อใหม่กับเขาสักตัวกระทั่งเสื้อนักเรียน หนังสือเรียน หรือกระเป๋าหนังสือ รับของใช้แล้วจากลูกแก้วทั้งนั้น แม้แต่ที่นอนหมอนผ้าห่ม ลูกแก้วมีชุดเครื่องนอนเด็กเล็กอย่างดี เมื่อโตเกินกว่าจะใช้ที่นอนและผ้าห่มนั้นแล้ว แม่ลูกอินก็ยกให้หลานไปเพราะพอดีลูกตาลเพิ่งเกิด หล่อนอ่อนกว่าลูกแก้วเกือบสี่ปี พอเหมาะที่ของใช้ทั้งหลายของลูกแก้วเล็กเกินไปต้องเปลี่ยนใหม่'

(สุภา สิริสิงห 2531 : 24)

แต่ด้วยความยากจนทำให้ลูกแก้วไม่เคยบ่นเรื่องนี้ให้แม่ฟัง เพราะรู้ว่าแม่ไม่มีเงินจะซื้อข้าวของเหล่านั้นให้ลูกตาลได้ เงินที่แม่มีอยู่ก็เก็บไว้เพื่อให้ลูกตาลเรียนต่อในชั้นมัธยม และเป็นเงินจำนวนน้อยมากไม่สามารถแบ่งมาซื้อเครื่องใช้ใหม่ ๆ ให้ลูกตาลได้

'เมื่ออายุยังน้อยลูกตาลไม่เคยแสดงความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจที่ต้องใช้ของ เหลือใช้ของลูกแก้ว แต่เจ้าหล่อนโตขึ้นมากแล้วจึงเริ่มไม่พอใจ แต่ลูกตาลไม่เคยบ่นกับแม่เพราะสงสารแม่มากกว่าสงสารตัวเอง แม่ไม่มีเงินซื้อของใหม่ให้ลูกตาล มีเสื้อผ้าหนังสือเรียนเก่า ๆ ก็ยังดีกว่าไม่มีเลย แม้มีเงินเก็บนิดหน่อยต้องเตรียมไว้ให้ลูกตาลเรียนต่อชั้นมัธยม'

(สุภา สิริสิงห 2531 : 75)

ความน้อยเนื้อต่ำใจที่รับของใช้แล้วของลูกแก้วมาตั้งแต่เล็กทำให้เมื่อโตขึ้น ลูกตาลพยายามพึ่งตัวเองไม่พึ่งลูกแก้วมากนัก ยกเว้นที่จำเป็นจริง ๆ ดังที่ลูกตาลปฏิเสธลูกแก้วเมื่อลูกแก้วชวนเธอไปอยู่บ้านในกรุงเทพฯ

"ตาลเปลี่ยนความผันแล้ว ตาลคิดว่าตาลต้องเป็นตัวของตัวเองมากกว่าจะนั่งนี้ลูกแก้ว ไปชั่วชีวิต"

"ถึงได้ไม่ค่อยมาอยู่ที่นี่ อยู่ท้องเวตีกว้างรี"

"มันก็ไม่ใช่ออย่างไหนหรอกนะ พี่ แต่ตาลไม่มีเวลาเพราะจะต้องช่วยย่าเลี้ยงเบ็ด ทำ งานบ้าน ก็แม่มีมาอยู่ที่นี่แล้วนี่ นี่ย่าลืมนตาลมีพ่อก็เหมือนไม่มี ตาลจะต้องพยายาม นั่งตัวเองไม่ใช่คอยแบมือรับพี่"

หล่อนเกือบจะเอ่ยคำว่าของเหลือเดนจากนี้ลูกแก้วแต่ยั้งไว้ทัน จึงรับหนังสือเรียนของ ลูกแก้ว แต่จะไม่รับเสื้อผ้าใช้แล้วที่สวย ๆ รับเฉพาะของหรือเสื้อผ้าธรรมดา ๆ กับ กระโปรงนักเรียน ลูกแก้วเปลี่ยนเครื่องแบบแล้วเรียนมัธยมปลาย อีกหน่อยหล่อนจะ ย้ายไป โรงเรียนเลขานุการของต่างประเทศของไทย สวมกระโปรงแบบไหนก็ได้ กระโปรงนักเรียนหูกจับรุ่นเก่าจึงตกมาเป็นของลูกตาล สีมันซีดไปบ้างแล้ว ตะเช็บก็รุ่ม ขายกระโปรงหลุดต้องสอยใหม่ ลูกตาลก็ซ่อมแซมเอาไวไว้ใช้

(สุภา สิริสิงห 2531 : 159)

ความเป็นปมด้อยในใจเรื่องนี้ทำให้ลูกตาลต้องคิดหนักเมื่อโชติช่วงซึ่งเคยรักชอบ ลูกแก้วมาก่อน มารักชอบเธอ เพราะโชติช่วงนี้ก็เปรียบเหมือนของที่ผ่านจากลูกแก้วมาแล้ว เช่นเดียวกับข้าวของอื่นที่ลูกตาลเคยรับมาตั้งแต่เด็ก ดังนั้นเมื่อโชติช่วงแสดงเจตนาอย่างเด่นชัดว่ามีใจให้ลูกตาล เธอจึงขอเวลาเขาไตร่ตรองในเรื่องนี้ ดังจะเห็นจากบทสนทนาระหว่าง โชติช่วงและลูกตาลเมื่อโชติช่วงเตือนเธอเรื่องเพื่อนชายคนหนึ่งที่มาสนิทสนมด้วย และย้ำว่าถ้า มีเรื่องใดเกิดขึ้นขอให้เธอนึกถึงเขาก่อน เพราะเขาทั้งห่วงและหวงเธอนัก

"นี่เนียงแต่จะเตือนเพราะพี่เป็นเพื่อนกับทั้งสองฝ่าย... ถ้าเกิดอะไรขึ้นพี่ก็เสียใจ"

"ขอบคุณที่เป็นห่วง ตาลอาจจะเป็นเด็กบ้านนอกใจ ๆ คนหนึ่งเท่านั้นเอง แต่ตาลคิดว่า ตาลเป็นผู้ใหญ่พอนะ พี่ช่วง"

"พี่เพียงแต่อยากจะบอกว่าถ้าเกิดอะไรขึ้นอย่าลืมว่าพี่ยังอยู่นะตาล...พี่เป็นห่วง แล้วก็
เอ้อ...ห่วงด้วย"

"ให้โอกาสตาลที่จะไม่ต้องรับของเหลือเดนจากพี่ลูกแก้วบ้างนี่ช่วง"

ชายหนุ่มตกตะลึง เจ็บปวดถึงชั่วหัวใจ

(สุภา สิริสิงห 2531 : 374)

ผู้อ่านจะเห็นว่าจากพฤติกรรมข้างต้นของลูกตาลนั้น ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความเป็นปมด้อยในใจของลูกตาลที่ก่อตัวมาตั้งแต่เด็ก ๆ ในการรับของใช้แล้วของลูกแก้ว และยังส่งผลมาอย่างต่อเนื่องเมื่อครั้งเก่าของลูกแก้วมารักชอบเธอ เพราะทำให้ลูกตาลรู้สึกในใจว่าโชติช่วงนั้นไม่ต่างอะไรกับของใช้แล้วของลูกแก้วที่ตกทอดมาถึงเธอ เธอจึงทำใจรับโชติช่วงไม่ได้ในระยะแรก แต่ในที่สุดความที่เธอมีใจชอบพอโชติช่วงอยู่เช่นกันทำให้เธอพยายามทำใจตัวเองเข้าใจโชติช่วงมากขึ้น

2. ความล้มเหลวในชีวิตทำให้บุคคลหาทางออกด้วยการฆ่าตัวตาย

จากเหตุการณ์ช่วงสุดท้ายที่ลูกแก้วตัวละครเอกของเรื่องจบชีวิตลงโดยการฆ่าตัวตายนั้น เมื่อพิจารณาจากภาวะแวดล้อมในช่วงนั้นของเธอ จะเห็นว่าเป็นช่วงที่ชีวิตได้รับความกดดันมาก อันที่จริงจากฐานะทางครอบครัวที่พ่อแม่สร้างไว้ให้ลูกแก้วน่าจะมีชีวิตที่สดใสสวยงาม แต่การมีทัศนคติในการดำเนินชีวิตไม่ถูกต้อง กลับทำให้เธอล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ยากที่จะตั้งตัวเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ ดังที่เธอได้สนทนากับลูกตาลแล้วทราบว่าลูกตาลจะได้เป็นครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลที่ทำอยู่มีอนาคตที่ดีขึ้น เธอชื่นชมลูกตาลก็จริงแต่ขณะนั้นก็ให้หวนนึกถึงตัวเอง

"โอ ตีจริง ๆ ลูกตาล พี่ลูกแก้วยืนได้ด้วยจริง ๆ นะ"

นัยน์ตาลสองข้างของหล่อขึ้นน้ำตา แลคคีวิมลกลั่นไว้ได้

"พี่ชื่นใจกับความสำเร็จในชีวิตของตาล"

"สำเร็จอะไร พี่เริ่มตั้งแต่ไหนเอง" น้องสาวถาม

"นั่นแหละ เริ่มต้นดีก็เท่ากับประสบความสำเร็จไปแล้วกว่าครึ่ง มันคุ้มค่ากับความเหนื่อยยากของตาล ไม่ใช่หรือ"

(สุภา สิริสิงห 2531 : 497 - 498)

เมื่อพูดไปแล้วก็มีผลให้ลูกแก้วเอง...กลืนสะอื้นในหัวอก เริ่มต้นดีก็เท่ากับ ประสบความสำเร็จไปแล้วกว่าครึ่ง แต่หล่อนเริ่มต้นพลาด หล่อนก็ประสบความสำเร็จล้มเหลวไปแล้วกว่าครึ่งเหมือนกัน

(สุภา สิริสิงห 2531 : 498)

หากพิจารณากันว่าเมื่อพ่อตายไป ลูกแก้วใช้ชีวิตอยู่กับแม่สองคน ทำไมแม่จึงไม่อบรมสั่งสอนหล่อนบ้างให้รู้จักทางดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ก็พบว่าในรายละเอียดจากเรื่อง โปตึงกล่าวไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับแม่ของลูกแก้วว่าเธอไม่เคยมีสิทธิ์มีเสียงใด ๆ ในบ้าน เป็นผู้หญิงแบบเก่าที่แม่แต่ตัวเองเธอยังตัดสินใจเลือกเดินชีวิตไม่ได้ต้องอยู่ในคำสั่งของสามีตลอด แล้วเธอจะไปอบรมสั่งสอนลูกแก้วได้อย่างไร ดังจากข้อความที่ว่า

'แม่เป็นผู้หญิงในโลกยุคเก่า เมื่อเลือกอยู่ในคำสั่งบิดา เมื่อสาวอยู่ในคำสั่งสามี เมื่อแก่ นางก็คงอยู่ในคำสั่งของบุตร ไม่มีวันเป็นตัวของตัวเองได้แม้แต่เพียงวันเดียว แต่แม่ก็พอใจในชีวิตของแม่ มีความสุขไปตามประสา อยู่บ้านปรนนิบัติพ่อแม่ ลูกสาว ตอนแก่ก็ช่วยเลี้ยงหลานเหมือนหญิงไทยแก่ ๆ ทั่วไป มีกินมีใช้และมีเงินทำบุญบ้าง ชีวิตเช่นนี้ก็เป็นที่ยินพอใจแล้ว'

(สุภา สิริสิงห 2531 : 20 - 21)

แต่กระนั้นแม่อีกยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจของลูกแก้วเสมอมา เมื่อแม่เสียชีวิตในช่วงที่ลูกแก้วกำลังพบกับปัญหาชีวิต ความรู้สึกตอนนั้นจึง

‘...เหมือนโลกมืดมิด แม่แม่จะไม่เคยเป็นที่พึ่งอันใดของหล่อน แต่แม่คือสิ่งเดียวที่ค
ดิ้มลเหลืออยู่

ไม่มีใครอีกแล้วในชีวิตหล่อน’

(สุภา สิริสิงห 2531 : 521)

จากความไม่มั่นคงเยือกเยือกอย่างสูงส่งมาสู่ความเป็นจริงที่ล้มเหลว ทำให้ลูก
แก้วเผชิญกับปัญหาชีวิตอย่างหนัก และเป็นช่วงที่เธอสูญเสียแม่ไป ความกลุ้มใจ ความโศกเศร้า
ความเหงา และว่าเหว่ จังรวมกันทำร้ายเธอจนไม่สามารถจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ ในที่สุดทาง
สุดท้ายที่เธอเลือกจึงเป็นความตาย

เรื่องจันทร์ข้างแรม ได้แสดงให้เห็นว่าตัวละครกำหนดวิถีชีวิตซึ่งกันและกัน ชีวิต
ของลูกแก้วถูกพ่อกำหนดมาตั้งแต่เล็ก พ่อตั้งความหวังให้ลูกได้แต่งงานกับผู้ชายรวย ๆ เพื่อมี
ชีวิตที่สุขสบาย และเมื่อลูกแก้วอยากได้สิ่งใดพ่อจะหามาให้ ทำให้เธอไม่เคยรู้จักค่าของความ
เหน็ดเหนื่อยเลย จากปัจจัยแวดล้อมในครอบครัวนี้เองทำให้ลูกแก้วประพฤติดำไม่ถูกต้องเมื่อโต
ขึ้น และที่สุดท้ายชีวิตลงด้วยการฆ่าตัวตายเพราะความล้มเหลว

เมื่อพิจารณาถึงลูกตาล ตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีลักษณะขัดแย้งกับลูกแก้วมาก จะ
เห็นว่าพื้นฐานในวัยเด็กที่ต้องทำงานช่วยเหลือครอบครัวมาตลอดทำให้เธอเข้าใจชีวิต และเลือก
ทางเดินชีวิตได้ถูกต้อง ถึงจะไม่ร่ำรวยแต่ก็มีความสุขตามอัตภาพ ซึ่งในกรณีของลูกตาลผู้เขียน
ได้แทรกประเด็นเกี่ยวกับจิตวิทยาไว้ด้วย จะพบว่าลูกตาลได้รับของใช้แล้วจากลูกแก้วมาตลอด
จนกระทั่งโต ทำให้เธอมีความรู้สึกว่าเป็นรองลูกแก้ว ดังนั้นเมื่อโชติช่วงผู้ชายคนหนึ่งที่เคยเป็น
คนรักของลูกแก้วมาก่อนชอบเธอ ลูกตาลจึงต้องต่อสู้กับตัวเองอย่างหนักหน่วงระหว่างความรักที่มีต่อ
โชติช่วงกับความรู้สึกเป็นรองลูกแก้ว

หากพิจารณาเปรียบเทียบกันระหว่างลูกแก้วกับลูกตาล จะพบความเหมือนกันอยู่
อย่างหนึ่งนั่นคือ การดิ้นรนเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ต่างกันตรงที่ว่าลูกแก้วดิ้นรนในวิธีการ
ที่ผิดใช้ความสวาทความสวยเข้าแลก ส่วนลูกตาลนั้นให้หยาดเหงื่อแรงงานและความสามารถใน

การทำงาน ในส่วนนี้จึงแสดงถึงการตื่นตาต่อสิ่งในทางที่ผิด และในทางที่ถูก เพื่อให้เห็นตัวอย่างว่าถ้าตื่นตาโดยวิธีการผิด ๆ ผลที่ได้รับจะเป็นอย่างไร

เหนือพื้นนรก (พ.ศ. 2531)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป

นวนิยายเรื่องนี้ได้แสดงถึงความมุ่งมั่นของตัวละครในการต่อสู้กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งที่สุดเขาก็ได้จบชีวิตลงก่อนที่จะประสบความสำเร็จ ดังจะเห็นจากเหตุการณ์แต่ละช่วงดังนี้

เหตุการณ์ช่วงแรกได้กล่าวถึง ยอดหญ้า ตัวละครเอกของเรื่อง เขาเป็นลูกชาวนาเกิดในครอบครัวยากจน แต่มีสติปัญญาดีเรียนเก่งมากจนได้ไปเรียนต่อต่างประเทศ เมื่อเรียนจบกลับมาเมืองไทยเขาได้ทำงานราชการในหน่วยงานหนึ่งแต่ทำได้ไม่นานก็ลาออก เพราะเบื่อหน่ายระบบราชการที่มีการทุจริต จึงไปทำงานในหน่วยงานเอกชนแต่ทำได้ไม่นานก็ลาออกอีก เพราะเบื่อหน่ายการทำงานที่มีแต่การแก่งแย่งแข่งขันกัน แม้จะต้องต่อสู้กับความแห้งแล้งแต่เขาและภรรยาก็เตรียมโครงการไว้แล้ว

เหตุการณ์ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่ยอดหญ้าและเพ็ญออ สองสามีภรรยากลับไปทำนาที่บ้านเกิดตามที่ได้ตั้งใจไว้ เพ็ญออนั้นก่อนจะมาใช้ชีวิตร่วมกับยอดหญ้าในชนบท เธอได้ใช้เวลากับการเขียนนวนิยายเพื่อนำรายได้มาเลี้ยงครอบครัว เนื่องจากเงินทุนที่มีอยู่ถูกใช้จ่ายไปกับการขุดบ่อน้ำและซื้อควายในการทำนา ยอดหญ้าจ้างคนงานมาขุดบ่อและใช้ผ้าพลาสติกกรองพื้บ่อกันน้ำซึมลงชั้นดินข้างล่าง เพื่อให้บ่อน้ำแห่งนี้เป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนายนานานัปการ ซึ่งทำให้ชาวบ้านละแวกนั้นไม่เข้าใจการกระทำของสองสามีภรรยาอยู่มาก แม้แต่แม่ของยอดหญ้าเองก็ไม่เข้าใจลูกชาย

เหตุการณ์ช่วงที่ 3 กล่าวถึงเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวของยอดหญ้าในช่วงที่แม่กลับจากเตรียมงานแต่งงานให้น้องสาวของเขา คืนนั้นไม่มีใครอยู่บ้านเลย ทำให้พ่อของคนงานที่ยอดหญ้าจ้างไว้ฆ่าชิงทรัพย์แม่ของเขาในบ้านนั้นเอง ทุกคนจะรู้ตัวคนร้ายว่าเห็น

ใคร แต่ไม่สามารถดำเนินการทางกฎหมายได้เพราะไม่มีหลักฐาน เรื่องนี้จึงเจียมไป พอเริ่มเข้าฤดูฝนมีฝนตกลงมามากจนท่วมนาทำให้ขอบบ่อน้ำที่ลงทุนขุดไว้พังลงมา ยอดหญ้าเสียหายมาก แต่เพียงออกก็ให้กำลังใจสามีตลอดเวลา ยอดหญ้าผิดหวังกับการต่อสู้สภาพธรรมชาติหลายครั้ง ประกอบกับความไม่เข้าใจของชาวบ้านที่มีต่อเขา ทำให้เขากินยาแก้ปวดหัวเกินขนาดและเสียชีวิตในที่สุด ก่อนที่เขาจะลาโลกนี้ไปเพียงขอให้สัญญากับเขาไว้ว่า เธอจะส่งเสียน้องสองคนของยอดหญ้าให้เรียนหนังสือ เพื่อจะกลับมาพัฒนาที่ดินผืนนี้อีกสักครึ่งสานต่อความตั้งใจเดิมของเขา

แนวคิดสังขนิมิตในเรื่องเหนือพื้นสุรา

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

1. การต่อสู้กับสภาพธรรมชาติที่แห่งแล้งกันดาร

ประเด็นนี้เป็นประเด็นสังขนิมิตที่เด่นชัดที่สุดในเรื่อง ซึ่งค่อนข้างแปลกกว่าในเรื่องอื่น ๆ ที่นำเสนอ เพราะเป็นการต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับสภาพธรรมชาติ

จากเหตุการณ์ตั้งแต่เปิดเรื่องจนปิดเรื่องผู้อ่านจะพบว่า โปตัน ได้แสดงถึง การต่อสู้กับสภาพธรรมชาติในแบบที่แห่งแล้งกันดารของสองสามีภรรยาชาวกรุงอย่างเอาจริงเอาจัง เริ่มจากการลงทุน ลงแรงทั้งร่างกายและสติปัญญา เพื่อจะพัฒนาผืนดินที่แห่งแล้งให้กลับอุดมสมบูรณ์ ซึ่งชาวบ้านแถบนั้นต่างรู้สึกขบขันกับการกระทำของเขายิ่งนัก แม้แต่แม่ของเขาเองก็ยังไม่เข้าใจลูกชาย ดังจะเห็นจากคำพูดของแม่เมื่อทราบว่า เขาจะกลับมาทำนาที่บ้านเกิด

“บ้าแน่แล้ว ก็ที่ดินนั้นมันดอนมันทราย มันเก็บน้ำได้ที่ไหน พอแล้งก็แห้งขอดบ่อ ไม่รู้น้ำ

มันหายไปไหนหมด สงสัยมันเรียนมากจนประสาทกลับขึงมึงแล้ว ใจ่ กู”

(สุภา สิริสิงห 2531 : 13)

งานชิ้นแรกของยอดหญ้าในการพัฒนาผืนดินถิ่นเกิดนี้คือการขุดบ่อเก็บน้ำไว้ใช้หน้าแล้ง โดยการปูผ่านลวดลึงหรือทางหารองไว้ก่อนบ่อน้ำขุดขึ้น แต่ก็คงจะยังไม่แข็งแรงนักเพราะนอกจาก

โคลนไว้ขอบบ่อไม่หนาพอ ดังที่เขาและเพ็ญออสทนากันถึงเรื่องนี้

"ไม่ดีนักหนอกะ ออ โปะซี่โคลนได้ไม่หนาพอแต่คงเอาน้ำไว้ยุ้งมึง" ยอดบอภรรยา เพ็ญออสยักหน้า หล่อนสนใจแต่เรื่องค่าใช้จ่าย ตั้งหน้าตั้งตาจดทุกบาททุกสตางค์ที่จ่ายไป หล่อนอยากรู้ว่าผลงานในปีแรกนี้จะขาดทุนสักเท่าใด ถ้าไรนั้นไม่มีหวังดอก สามสี่ปีนี้หล่อนกับเขาจะสูญเงินไปในการทดลองทำงานนี้สักก็หมิ่นแก่แสนกันละ แต่เพ็ญอไม่คิดจะเลิกرا ยอดหญ้ายิ่งมใหญ่

"เจ็งเป็นเจ็งซิ" เขาบอก "ถ้าเราตั้งใจแล้วเรายังล้มก็ให้มันรู้ไป ถ้าเจ็งก็ไปรับจ้าง เขาสอนหนังสือได้ พวกมหาวิทยาลัยเอกชนถมไป..."

(สุภา สิริสิงห 2531 : 39)

แล้วเมื่อฝนตกลงมา น้ำในบ่อมีปริมาณมากขึ้นก็จริง แต่ปลาที่เพ็ญอซื้อมาปล่อย ในบ่อไปกับกระแสน้ำหมดเหลืออยู่เพียงไม่กี่ตัว

'น้ำล้นขอบบ่อและเพิ่มมากขึ้นจนระดับน้ำพอติดคันกันน้ำ และแล้วในคืนต่อมา น้ำก็สูงเหนือคันดินที่เขาก็บอช่วยกันเสริมไว้ คันดินไม่ทลายเพราะมันแน่นหนากว่าเดิม เพ็ญแต่ปลาที่เพ็ญอซื้อมาเลี้ยงไว้มันลื่นไปกับกระแสน้ำหมด เมื่อฝนหยุด น้ำลดระดับลง เขาลองลงไปลุยในบ่อดูว่ามีปลาเหลืออยู่สักเท่าไร นับเท่าไหน ๆ ก็เห็นแค่สามตัว'

(สุภา สิริสิงห 2531 : 67)

ยอดหญ้าและเพ็ญอเป็นตัวแทนของคนรักถิ่นเกิด มีความหวังที่จะพัฒนาผืนดินที่แห้งแล้งให้กลับอุดมสมบูรณ์ เขาคิดว่าด้วยทุนทรัพย์และกำลังปัญญาที่มีอยู่คงพอจะช่วยให้เขาต่อสู้กับสภาพธรรมชาติได้ล้ ะเร็ว แม้ในระยะแรกจะล้มเหลวมีอุปสรรคอยู่บ้าง แต่เขาคิดว่าอีกระยะหนึ่งคงจะดีขึ้น แต่ยอดหญ้าไม่เพ็ญอจะทนกับภัยจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเท่านั้น หากแต่

อุปสรรคที่เกิดจากมนุษย์ด้วยกันก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เขาท้อแท้อย่างมาก เริ่มแรกยอดหญ้าถูก โหมยควาย แล้วต่อมาแม่ของเขาก็ถูกฆ่าตายในบ้านนั่นเอง ดังที่โบทันได้กล่าวถึงการต่อสู้ของ สอง สามิภรรยาไว้ว่า

'ทั้งสองล้มถึงอุปสรรคอันอาจมี อุปสรรคแรก ๆ ก็พอจะต่อสู้ไหว แต่เมื่อมันมากขึ้น ๆ ทุกขณะ ทั้งสองก็เริ่มอ่อนแรง อุปสรรคจากดินน้ำอากาศ ที่ดิน สิ่งแวดล้อม และที่สำคัญที่สุดจากมนุษย์กันเองนี่แหละ'

(สุภา สิริสิงห 2531 : 93)

การต่อสู้กับธรรมชาติมิใช่เรื่องง่าย เพียงลำพังมนุษย์สองคนระหว่างยอดหญ้ากับ เฝียงออจึงไม่สามารถเอาชนะได้ และในที่สุดจากความมุ่งมั่นกลายเป็นความล้มเหลวทำให้ยอด หญ้าคิดมากจนกินยาแก้ปวดเกินขนาดเสียชีวิตในที่สุด แต่กระนั้นเฝียงออก็ให้สัญญากับเขาว่าเธอ จะสร้างความหวังของเขาให้เป็นจริงในวันหนึ่งข้างหน้า โดยการส่งเสียน้องสาวสองคนของ ยอดหญ้าได้เรียนถึงที่สุด แล้วกลับมาพัฒนาผืนดินแห่งนี้ดังที่เธอตั้งปณิธานไว้ว่า

'เราจะพลิกพื้นผิวนาด้วยหยาดเหงื่อและน้ำตา หมดเหงื่อและน้ำตาแล้ว เราจะรอมัน ด้วยเลือด เลือดของเราเองจนกระทั่งหยดสุดท้าย'

(สุภา สิริสิงห 2531 : 247)

ผู้เขียนได้แสดงถึงความมุ่งมั่นของยอดหญ้าไว้อย่างแรงกล้า เขาจึงเป็นตัวแทน ของคนชนบทที่รักผืนดินถิ่นเกิดทั้งหลายที่ไม่ได้ไว้อย่างสูงว่า ลัทธิชนวนะจะต้องชนะธรรมชาติ อันร้ายแค้นนี้ให้ได้

2. ความแปรปรวนของสภาพธรรมชาติทำให้ชาวชนบทอพยพเข้าเมืองหลวง

ปัญหาจากการอพยพของชาวชนบทเป็นจำนวนมากเข้ามาหางานทำในเมืองหลวงนั้น จากเรื่องนี้จะเห็นว่าเป็นผลกระทบของสภาพดินฟ้าอากาศที่แปรปรวน ทำให้เกิดความเสียหายทางการเกษตรอย่างมากดังที่เพียงออบเปรียบเทียบถิ่นที่อยู่ของยอดหญ้าที่ชาวบ้านแถบนั้นหลายคนอพยพเข้ามาในเมืองหลวงกันหมด ทำให้หมู่บ้านนั้นเป็นเหมือน "ทุ่งท้อแท้" ดังจะเห็นสภาพทุ่งท้อแท้ผ่านความคิดเพียงออบว่า

'เพียงออบได้แต่ส่ายหน้าระอาอกระอาใจ เมื่อเห็นผู้คนอพยพกันราวกับน้ำไหลเข้าไปในกรุงเพื่อหางานชั่วคราวทำซึ่งบางทีก็ไม่มี พวกเขาต้องไปนอนอยู่ข้างถนน อตอยากยากแค้น พวกผู้หญิงถูกหลอกไปขาย เด็ก ๆ ถูกเอารัดเอาเปรียบแรงงาน พวกผู้ชายกลายเป็นแก่นหมันซึ่งเหล่าเมายาเพราะหมดหวังในชีวิต หล่อนเห็นสภาพอาณานิคมแห่งนี้เป็น "ทุ่งท้อแท้" ผู้คนมากมายหมดกำลังใจ ท้อแท้กับการต่อสู้กับชีวิตและปล่อยให้ทุกอย่างลอยไปตามกระแสแห่งชะตากรรม ตามแต่ฟ้าดินจะบันดาล หันเข้าหาไสยศาสตร์ การพนัน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ หันเข้าหาเหล่าเพื่อจะได้มาจนไม่ต้องนึกถึงสภาพชีวิตไร้อนาคตของตนและครอบครัว'

(สุภา สิริสิงห 2531 : 81)

ชาวชนบทส่วนใหญ่ดำรงชีวิตรอยู่ด้วยการเกษตรกรรม เมื่อเกิดความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศจึงมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของพวกเขามาก สภาพแปรปรวนดังกล่าวก็มีทั้งแห้งแล้งกันดารฝนไม่ตกตามฤดูกาล ดังที่ไบบทบรรยายว่า

'ฝนทิ้งจนนาของแม่และของเพื่อนบ้านไม่มีอะไรงอกขึ้นมาได้ หมู่สาวพากันทิ้งนาเข้ากรุงหางานทำกันอีกคึก ๆ กระทั่งเด็กก็ยังไม่น่าจะทำงานอะไรไหนแต่ก็จำต้องไปให้เขาสู้ชีวิตแรงงานจนล้มตายกัน'

(สุภา สิริสิงห 2531 : 48)

และมีทั้งที่ตกหนักจนทำให้พืชผลเสียหายดังในเรื่องที่ว่า ฝนทิ้งช่วงไปนานแต่แล้ว
เมื่อใกล้หมดหน้าฝน ฝนกลับตกลงมาอย่างหนัก

‘ฝนไม่ได้แล้งตลอดไป เพราะใกล้ออกพรรษาจะหมดหน้าฝน ฝนกลับตกลงมาเพราะได้
ฝน ชื่อเป็นนางงามฝรั่งเข้ามาสองลูกติด ๆ กัน ฝนมันตกไม่ลืมหลืมตาจนน้ำท่วม...’

(สุภา สิริสิงห 2531 : 48)

จะเห็นว่าด้วยสภาพดินฟ้าอากาศที่แปรปรวนนี้เองที่ทำให้คนในชนบทท้อแท้ที่จะสู้
กับสภาพธรรมชาติอีกต่อไป

เรื่อง เหนือพื้นหลุรา ได้แสดงให้เห็นการต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับสภาพธรรมชาติ
ยอดหญ้า เป็นตัวแทนของมนุษย์ที่รักถิ่นฐาน เขามีความพยายามที่จะต่อสู้กับสภาพธรรมชาติที่แปร
ปรวนโดยไม่ย่อท้อ และการกระทำของเขาก็ทำให้ชาวบ้านแถวนั้นเชยขันว่าจะเป็นไปได้อย่างไร
ยอดหญ้าล้มเหลวกับการต่อสู้หลายครั้งหลายหน ที่สุดความกลุ้มใจประกอบกับความหมดศรัทธาใน
เพื่อนมนุษย์ทำให้เขาคิดสั้น แต่ว่าผู้เขียนก็ยังแฝงปรัชญาชีวิตให้เห็นว่าการต่อสู้ของยอดหญ้าไม่ได้
ยุติลงเพียงนี้บรรดาของเขาได้มุ่งมั่นที่จะสู้ต่อความตั้งใจต่อไป อันเป็นการแสดงถึงความ
หวังของมนุษย์ในการต่อสู้ไม่ยอมพ่ายแพ้ต่อชะตากรรม

เกี่ยวกับตัวละครพบว่า เป็นชาวนายากจน การประกอบอาชีพขึ้นกับสภาพดินฟ้า
อากาศ หลายตอนในเรื่องที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงสภาพแปรปรวนของดินฟ้าอากาศให้เห็นว่าบางปี
ฝนไม่ตกตามฤดูกาล และบางปีฝนก็ตกมากจนทำให้น้ำท่วมพืชผลการเกษตรเสียหาย ซึ่งเรื่อง
เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เกษตรกรไทยประสบอยู่ทั้งสิ้น ผลจากสภาพดินฟ้าอากาศนี้ทำให้ชาวชนบท
ท้อแท้กับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต่่างมุ่งหน้าเข้ามาทำงานในเมืองหลวงกันมาก จึงอาจ
กล่าวได้ว่าในส่วนนี้ผู้เขียนได้นำความเคลื่อนไหวของสังคมปัจจุบันมาเสนอ

นอกจากนี้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องยังสะท้อนให้เห็นปัญหาอื่น ๆ แทรกอยู่
ด้วย เช่น ปัญหาการทำงานในวงราชการ และหน่วยงานเอกชน ปัญหาความเสื่อมทรามทางจิต
ใจมนุษย์ในกรณีที่แม่ของยอดหญ้าถูกญาติคนงานฆ่าทิ้งทรัพย์สินในบ้าน

ผลการวิเคราะห์นวนิยายในช่วงที่ 3

เนื้อเรื่องได้สะท้อนปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคมเช่นเดียวกับช่วงที่ 2 จะพบเรื่องที่สะท้อนปัญหาครอบครัวได้จากเรื่องยายหนูลูกพ่อ เรื่องกว่าจะรู้เตียงสา เรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า เรื่องจากพงธุลีดิน เรื่องจันทร์ข้างแรม และส่วนที่สะท้อนปัญหาสังคมได้แก่ ปัญหาความยากจนในเรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก และเรื่องเหนือพื้นพสุธา ปัญหาโสเภณีและการล่อลวงหญิงในเรื่องกว่าจะรู้เตียงสา และเรื่องจากพงธุลีดิน ปัญหาเรื่องสารพิษตกค้างในอาหารในเรื่องดั่งหนึ่งเม็ดทราย ปัญหาจากสื่อวิทัศน์ในเรื่องเหยื่อ ปัญหาการกดขี่ของนายจ้างในเรื่องถนนสายสุดท้าย ปัญหาการทุจริตในวงการศึกษาในเรื่องดงคนดิบ และปัญหาความแห้งแล้งของที่ดินทำกินในเรื่องเหนือพื้นพสุธา

ด้านโครงเรื่อง ผู้เขียนนำเหตุการณ์จริงในสังคมมาเป็นวัตถุดิบ ผูกเรื่องให้เข้ากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้แก่เรื่อง เหยื่อ ที่นำเสนอปัญหาที่เกิดจากสื่อวิทัศน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เรื่อง ถนนสายสุดท้าย นำปัญหาการเอาเปรียบของพวคนายจ้างมาเสนอ เรื่องดงคนดิบ ได้นำเรื่องทุจริตในวงการศึกษาที่มาจากประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในแวดวงนี้มาตีแผ่ เรื่องดั่งหนึ่งเม็ดทราย ได้เสนอเรื่องสารพิษตกค้างในอาหารซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งของผู้บริโภคในปัจจุบัน

นวนิยายหลายเรื่องได้สะท้อนถึงศีลธรรมจรรยาที่เสื่อมทรามลงของคนในสังคมอย่างชัดเจน ดังในเรื่องเหยื่อ ที่แสดงถึงสภาพจิตใจที่โหดเหี้ยม เรื่องถนนสายสุดท้าย เรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า เรื่องดั่งหนึ่งเม็ดทราย และเรื่องเหนือพื้นพสุธา ได้แสดงถึงความโลภ ความเห็นแก่ตัวที่ทำให้มนุษย์ทำร้ายกันอย่างไร้มนุษยธรรม เรื่องกว่าจะรู้เตียงสา และเรื่องจากพงธุลีดิน แสดงถึงการล่อลวงหญิงสาวไปขายและเรื่องดงคนดิบ ได้แสดงถึงกิเลสตัณหาของมนุษย์

เกี่ยวกับตัวละครพบว่าตัวละครบางตัวมีอิทธิพลต่อการกำหนดพฤติกรรมของกันและกัน ดังในเรื่องยายหนูลูกพ่อ และเรื่องจันทร์ข้างแรม และพฤติกรรมตัวละครส่วนใหญ่เป็นผลจากปัจจัยแวดล้อม ดังในเรื่อง ยายหนูลูกพ่อ เรื่องเหยื่อ เรื่องนิมิตลาง เรื่องกว่าจะรู้เตียงสา เรื่องทองเนื้อเก้า เรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า เรื่องจากพงธุลีดิน เรื่องจันทร์ข้างแรม และเรื่องเหนือพื้นพสุธา

ตัวละครเห็นลามัญชน เป็นคนยากจน และเป็นกรรมกร ดังในเรื่องทองเนื้อเก้า เรื่องถนนสายสุดท้าย เรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก และเรื่องเหนือพื้นหญ้า จะพบว่าตัวละครในช่วงนี้ก็มีลักษณะที่คล้ายกับช่วงที่ 2 คือ ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตา ดังในเรื่องถนนสายสุดท้าย คนงานได้ต่อสู้กับการเอารัดเอาเปรียบเพื่อความยุติธรรม ในเรื่องดั่งหนึ่งเม็ดทราย วีรกรต่อสู้เพื่อคนบนเกาะฟาคิมะห์ที่ถูกมองว่าเป็นคนไร้ค่าในสังคม ในเรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก นางคำและแสงคำได้ต่อสู้กับความยากจนอย่างไม่ย่อท้อ ในเรื่องจันทร์ข้างแรม ลูกแก้ว ลูกตาลได้ต่อสู้เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในเรื่องเหนือพื้นหญ้า ยอดหญ้าได้ต่อสู้กับสภาพธรรมชาติจนถึงที่สุด และพบว่าตัวละครบางตัวก็ต่อสู้โดยใช้วิธีที่ไม่ถูกต้องดังลูกแก้วในเรื่องจันทร์ข้างแรม ที่ใช้ความสวาท ความสวยเป็นบันไดไปสู่การเป็นภรรยาคนร่ำรวย ซึ่งในจุดนี้จะเห็นว่าผู้เขียนค่อนข้างไม่เห็นด้วย เพราะผลที่ตัวละครได้รับก็คือความล้มเหลวในชีวิต ส่วนผู้ที่ต่อสู้ชีวิตในทางที่ถูกมาตลอดจะเห็นว่าล้วนแต่ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งสิ้น แม้จะพบกับอุปสรรคร้ายแรงต่าง ๆ และในวนิยายช่วงนี้ยังพบเรื่องที่แสดงถึงความสามารถ และศักดิ์ศรีของผู้หญิงอยู่เช่นกัน ดังในเรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก

พฤติกรรมตัวละครบางตัวเป็นผลจากภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยาดังในเรื่องยายหนูลูก พ่อ เรื่องนิมิตลาล เรื่องจากผนังสุสาน เรื่องดั่งหนึ่งเม็ดทราย เรื่องก่อนสายหมอกเลื่อน และ เรื่องจันทร์ข้างแรม

เกี่ยวกับทักษะของผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลสำคัญมาก ดังในเรื่องยายหนูลูก พ่อ เรื่องกว่าจะรู้เตียงสา เรื่องทองเนื้อเก้า เรื่องจากผนังสุสาน และเรื่องจันทร์ข้างแรม นอกจากนี้บางเรื่องก็แฝงปรัชญาในการดำรงชีวิตไว้ด้วย ดังในเรื่องทองเนื้อเก้า เรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า เรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก เรื่องเหนือพื้นหญ้า

จะพบว่าผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวของสังคมอย่างหลากหลาย ทุกแง่มุมไม่ละเว้นแม้ภาพที่น่าเกลียด น่าขยะแขยงในสังคมดังเช่นเรื่อง พ่อ ที่แสดงให้เห็นความโหดร้ายทารุณของมนุษย์ และเรื่องทองเนื้อเก้า ที่บอกทนายทนาย เลียดยของคำของพระที่ป่วย เป็นโรคเรื้อรัง นอก

จากนี้ประเด็นที่นำเสนอทางประเด็นเฉพาะทางความบางกลุ่มก็ดูเสียดังเช่น ในเรื่อง เหยื่อ เรื่อง คนดึก เรื่อง กว่าจะรู้เดียงสา เรื่อง จากพวงรุสสิน และเรื่อง ก่อนสายหมอกเลื่อน

นำสังเกตว่าผู้เขียนได้แสดงให้เห็นความถูกต้องในสังคม ผ่านตัวละครโดยจะพบว่าตัวละครที่ประพฤติกรรมเหมาะสม ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ได้รับผลตอบแทนที่พึงพอใจ ดังจะเห็นจากบทกวีในเรื่อง ยายหนูลูกน้อ ทัศนะในเรื่อง สุดแต่ใจจะไขว่คว้า แสงคำในเรื่อง ด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก ลูกทาสในเรื่อง จันทร์ข้างแรม ส่วนตัวละครที่ประพฤติกรรมไม่เหมาะสมดำเนินชีวิตในทางที่ผิดผลที่รับมักจะเป็นผลทางร้าย ดังเรื่อง ฤทธิ์ และ รอนราญ ในเรื่อง เหยื่อ คดีในเรื่อง ถนนสายสุดท้าย แวนทิงย์และชยาในเรื่อง กว่าจะรู้เดียงสา พรรณพงศ์ในเรื่อง สุดแต่ใจจะไขว่คว้า และลูกแก้วในเรื่อง จันทร์ข้างแรม

ส่วนที่ทำให้นวนิยายช่วงนี้มีความสมจริงลดน้อยลงพบว่าเป็นกลวิธีการใช้เหตุบังเอิญ Coincident ซึ่งเหมือนกับช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2

ผลการวิเคราะห์นวนิยายของโบตัน

จากการวิเคราะห์นวนิยายทั้งสามช่วงพบว่าในช่วงแรกนวนิยายทั้งสามเรื่องมีลักษณะเป็นนวนิยายพาฝัน (Romantic) เนื่องจากเนื้อเรื่องเกี่ยวกับเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ แต่ก็พบว่าในบางส่วนเริ่มมีความเป็นสังคมนิยมบ้างแล้ว ดังจะเห็นจากในเรื่องทางชีวิตที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิตของตัวละคร และในเรื่อง น้ำใจ เรื่อง รุ่งสีชมพู ที่สะท้อนให้เห็นศีลธรรมจรรยาของคนในสังคม

ในช่วงที่สองพบว่านวนิยายจำนวน 14 เรื่อง ในช่วงนี้มีความเป็นสังคมนิยมชัดเจนขึ้น จะเห็นว่านวนิยายจำนวน 9 เรื่องที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อพฤติกรรมตัวละคร และพบว่าอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมในช่วงนี้ได้แก่การอบรมเลี้ยงดูเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้มีนวนิยายอีก 5 เรื่อง ที่แสดงถึงการต่อสู้กับความยากจนให้เห็นความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนและคนรวย และมีนวนิยายอีก 4 เรื่อง ที่แสดงถึงการต่อสู้กับการกดขี่ทางเพศ เพื่อให้เห็นความสามารถและศักดิ์ศรีของสตรี และพบว่านวนิยายจำนวน 6 เรื่องที่ผู้เขียนได้นำเสนอเหตุการณ์

จากนี้ประเด็นที่นำเสนอบางประเด็นจะพบว่ามีคนในกลุ่มก็ปฏิเสธดังเช่น ในเรื่องเหยื่อ เรื่องคนเจ็บ เรื่องกว่าจะรู้ได้ยิ่งสา เรื่องจากนางรูธคืน และเรื่องก่อนสายหมอกเลื่อน

น่าสนใจที่ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นความถูกต้องในสังคม ผ่านตัวละครโดยจะพบว่าตัวละครที่ประพฤติดังเหมาะสม ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ได้รับผลตอบแทนที่พึงพอใจ ดังจะเห็นจากบุญภักดิ์ในเรื่องยายหนูลูกน้อ ทัศนะในเรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า แสงคำในเรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก ลูกทาสในเรื่องจันทร์ข้างแรม ส่วนตัวละครที่ประพฤติไม่เหมาะสมดำเนินชีวิตในทางที่ผิดผลที่รับมักจะเป็นผลทางร้าย ดังเรื่องฤทธิ์ และรอนราญในเรื่องเหยื่อ จักใน เรื่องถนนสายสุดท้าย แวนทิงซ์และชยาในเรื่องกว่าจะรู้ได้ยิ่งสา พรรณวงศ์ในเรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้าและลูกแก้วในเรื่องจันทร์ข้างแรม

ส่วนที่ทำให้นวนิยายช่วงนี้มีความสมจริงลดน้อยลงพบว่าเป็นกลวิธีการใช้เหตุบังเอิญ Coincident ซึ่งเหมือนกับช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2

ผลการวิเคราะห์นวนิยายของโบตัน

จากการวิเคราะห์นวนิยายทั้งสามช่วงพบว่าในช่วงแรกนวนิยายทั้งสามเรื่องมีลักษณะเป็นนวนิยายพาฝัน (Romantic) เนื่องจากเนื้อเรื่องเกี่ยวกับเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ แต่ก็พบว่าในบางส่วนเริ่มมีความเป็นสังคมนิยมบ้างแล้ว ดังจะเห็นจากในเรื่องทางชีวิตที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิตของตัวละคร และในเรื่องน้ำใจ เรื่องรุ่งสีชมพูที่สะท้อนให้เห็นศีลธรรมจรรยาของคนในสังคม

ในช่วงที่สองพบว่านวนิยายจำนวน 14 เรื่อง ในช่วงนี้มีความเป็นสังคมนิยมชัดเจนขึ้น จะเห็นว่านวนิยายจำนวน 9 เรื่องที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อพฤติกรรมตัวละคร และพบว่าอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมในช่วงนี้ได้แก่การอบรมเลี้ยงดูเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้มีนวนิยายอีก 5 เรื่อง ที่แสดงถึงการต่อสู้กับความยากจนให้เห็นความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนและคนรวย และมีนวนิยายอีก 4 เรื่อง ที่แสดงถึงการต่อสู้กับการกดขี่ทางเพศ เพื่อให้เห็นความสามารถและศักดิ์ศรีของสตรี และพบว่านวนิยายจำนวน 6 เรื่องที่ผู้เขียนได้นำเสนอคุณธรรม

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาสัจนิยมในนวนิยายของโบทัน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาสัจนิยม
2. ศึกษาชีวประวัติและผลงานของ โบทัน
3. ศึกษาเอกสารทางจิตวิทยา
4. ศึกษาองค์ประกอบของนวนิยายในด้านโครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา และฉาก
5. วิเคราะห์นวนิยายของโบทันตามแนวสัจนิยม คือ
 - 5.1 สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์
 - 5.2 สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม
 - 5.3 เสนอแนวความคิดเชิงจิตวิทยา

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

เมื่อได้ศึกษาชีวประวัติของ โบทัน เอกสารทางจิตวิทยาและองค์ประกอบของนวนิยาย ประกอบการวิเคราะห์นวนิยายตามแนวสัจนิยม ปรากฏสัจนิยมในนวนิยายของโบทันดังนี้

นวนิยายของ โบทันได้นำเสนอภาพชีวิตมนุษย์ตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม โดยจะเห็นได้จากโครงเรื่องซึ่งผู้เขียนได้นำเหตุการณ์จริงในสังคมผสมผสานกับกลวิธีในการประพันธ์

ทำให้เรื่องมีความสมจริงและสะท้อนสภาพสังคมที่จับได้เป็นอย่างดี เช่น ผู้เขียนนำเสนอเรื่องยาเสพติดที่มีผลต่อเยาวชนในเรื่องกว่าจะรู้เดียงสา การหลอกลวงหญิงสาวไปค้าประเวณีในเรื่องกว่าจะรู้เดียงสา และเรื่องจากพงศาวดาร ภัยจากการช่มชื่นในเรื่องน้ำใจ เรื่องรู้งสีชมพูเรื่องสายสัมพันธ์ เรื่องความลมหวังของแก้ว เรื่องผู้หญิงคนนี้ชื่อบุญรอด เรื่องเหยื่อ เรื่องคนดงดิบ เรื่องกว่าจะรู้เดียงสา แลเรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า ปัญหาโสเภณีในเรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด ภัยจากวีดีโอเทป เรื่องโหดร้าย และเรื่องที่แสดงความโง่งมทางเพศ ที่มีต่อเยาวชนและคนรอบข้างในเรื่องเหยื่อ ภัยจากสารพิษในอาหารในเรื่องดั่งหนึ่งเม็ดทราย การกดขี่ค่าแรงคนงาน การใส่ยามาในน้ำให้คนงานกิน และการลดสวัสดิการก่อสร้างทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้พักอาศัยในเรื่องถนนสายสุดท้าย เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้เขียนได้นำประสบการณ์ที่มาผสมผสานกับกลวิธีในการสร้างโครงเรื่องในนวนิยายอีกหลายเรื่องดังจะเห็นจากเรื่องจดหมายจากเมืองไทย เรื่องไม่ต้องลม เรื่องก่อนสายหมอกเลือก ที่ผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจีนในเมืองไทยในด้านค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีได้อย่างชัดเจน เพราะผู้เขียนเติบโตมาในครอบครัวชาวจีน ส่วนประสบการณ์ในการทำงานนิตยสารสำหรับเด็กอันได้แก่ หนังสือนิพนธ์ชัยฤทธิ์ และสตรีสาร ภาณุพิเศษ ในช่วงปี พ.ศ. 2512 - พ.ศ. 2522 ได้รับจดหมายจากเด็กเขียนมาปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ทำให้ผู้เขียนมีข้อมูลเกี่ยวกับเด็กมากสามารถนำเป็นข้อมูลในการสร้างนวนิยายสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับเด็กได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นจากเรื่องความลมหวังของแก้ว เรื่องลูกแม่ เรื่องตราไว้ในดวงจิต เรื่องยายหนูลูกพ่อ เรื่องเหยื่อ เรื่องกว่าจะรู้เดียงสา เรื่องทองเนื้อเก้า เรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า เรื่องจากพงศาวดาร และบางเรื่องก็เป็นข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์ตรงของผู้เขียน ดังในเรื่องวัยบริสุทธิ์ ที่นำข้อมูลมาจากเหตุการณ์ในครอบครัวของผู้เขียนเอง และจากประสบการณ์การทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจแบบเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ทำให้เห็นสภาพธุรกิจทางการศึกษาที่แข่งขันกันรวมถึงการทำงานของข้าราชการบางคนได้เป็นข้อมูลที่ปรากฏในเรื่องดงคนดิบ

นวนิยายบางเรื่องก็ได้ข้อมูลมาจากการสังเกตสภาพชีวิตของคนในสังคมโดยเฉพาะคนในครอบครัวระดับกลางจนถึงระดับล่าง จะเห็นว่าเรื่องตราไว้ในดวงจิต ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับคนยากจนอย่างละเอียดลออไม่เว้นกระทั่งการชี้ให้เห็นถึงการขาดความรู้ด้านโภชนาการเลี้ยงเด็กเล็กด้วยนมข้นหวานทำให้มีผลต่อการเจริญมีผลต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย และจากการสังเกตสภาพที่เกิดขึ้นในครอบครัวของคนทั่ว ๆ ไป เช่น ความลำเอียงของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็กก็เป็นข้อมูลที่ปรากฏในนวนิยายหลายเรื่อง ดังในเรื่องจดหมายจากเมืองไทย และเรื่องก่อนสายหมอกเลื่อน ที่พ่อแม่ลำเอียงรักลูกชายมากกว่าลูกสาว อันมีสาเหตุจากค่านิยมของคนจีน ในเรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุตร พ่อแม่ลำเอียงรักลูกชายมากกว่าลูกสาว เพราะเชื่อว่าลูกชายจะได้เป็นผู้นำครอบครัวและบวชเรียนสร้างกุศลในพุทธศาสนา ในเรื่องบ้านสอยดาว พ่อแม่ให้ความรักกับลูกของตนเองมากกว่าลูกที่ขอมมาเลี้ยง และในเรื่องกัญหาซาลิ ญาติผู้ใหญ่ลำเอียงรักหลานไม่เท่ากัน เพราะหลานบางคนมีหน้าตาคล้ายปู่ ในเรื่องนิมพิลาป พ่อแม่ลำเอียงรักลูกไม่เท่ากันเพราะมีความคิดว่าลูกมีการทำความอับอายให้ครอบครัว ส่วนในเรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า พ่อแม่ลำเอียงรักลูกคนที่เรียนเก่งโดยไม่สนใจลูกคนอื่น ๆ เลย การขอเด็กมาเลี้ยงและภายหลังได้ให้กำเนิดบุตรของตนเองดังที่มีสำนวนว่า "ลูกอิจฉา" ก็เป็นประเด็นที่พบในเรื่องบ้านสอยดาว และการที่เด็กได้รับการอบรมสั่งสอนผิด ๆ จากญาติผู้ใหญ่ ทำให้เกิดผลเสียเมื่อเติบโตขึ้นจะพบในเรื่องกัญหาซาลิ และเรื่องดอกไม้ริมทาง นอกจากนี้ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อเด็กก็ปรากฏอยู่ในนวนิยายหลายเรื่อง ดังในเรื่องลูกแม่ ที่เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างผิดเพี้ยน ในเรื่องตราไว้ในดวงจิต ที่เด็กขาดความรักความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่ในเรื่องเหยื่อ แสดงถึงการที่พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูลูก ในเรื่องกว่าจะรู้เตี้ยงสา แสดงถึงการอบรมเลี้ยงดูที่เข้มงวดกวัดขັดจนเกินไป ในเรื่องทองเนื้อเก่า แสดงถึงการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องแม้เพียงขณะหนึ่ง ก็ทำให้เด็กเป็นคนดีได้ ในเรื่องจากผนังลูติน แสดงถึงปัญหาของเด็กที่ขาดความรัก และในเรื่องจันทร์ข้างแรม แสดงถึงการอบรมสั่งสอนในทางที่ไม่ถูกต้องทำให้เด็กประพฤติตัวผิด ๆ และล้มเหลวในชีวิต

การนำข้อมูลจากเหตุการณ์จริงในสังคม ประสบการณ์และการสังเกตของผู้เขียน เมื่อผสมผสานกับกลวิธีในการประพันธ์ได้ทำให้นวนิยายมีความสมจริง เนื่องจากสะท้อนสภาพปัญหาต่าง ๆ ในสังคมอย่างเด่นชัด แต่เป็นที่น่าสนใจที่ว่าบางครั้งกลวิธีในการดำเนินเรื่องไปสู่จุดหมายที่ผู้เขียนต้องการได้อาศัยเหตุบังเอิญ (Coincident) เพื่อการดำเนินเรื่องสู่จุดที่ผู้เขียนต้องการ และเป็นการแสดงปัญหาอย่างชัดเจนทำให้ความน่าเชื่อถือในนวนิยายบางเรื่องลดน้อยลงไปบ้าง

การนำเสนอแนวคิดในนวนิยายของโบตันนั้นเป็นการแสดงให้เห็นความจริงหรือแก่นแท้ของมนุษย์อย่างถ่องแท้ นวนิยายหลายเรื่องได้ชี้ให้เห็นถึงเล่ห์เหลี่ยมอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ในเรื่องภาพลวง เรื่องถนนสายสุดท้าย เรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า ความโลภที่ทำให้มนุษย์ทำร้ายกันในเรื่องน้ำใจ เรื่องไม่ต้องลม เรื่องถนนสายสุดท้าย ความมักมากในกามคุณในเรื่องน้ำใจ เรื่องรังสืชมุ เรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด เรื่องก้นหาซาลิ เรื่องดงคนดิบ เรื่องกว่าจะรู้เตียงสา เรื่องทองเนื้อแก้ว การเอาเปรียบผู้อื่นที่ด้อยกว่าในเรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด เรื่องก้นหาซาลิ เรื่องถนนสายสุดท้าย เรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า เรื่องดั่งหนึ่งเม็ดทราย ความอิจฉาริษยาในเรื่องไม่ต้องลม เรื่องก้นหาซาลิ เรื่องบ้านลอยดาว เรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า

ตัวละครในนวนิยายส่วนใหญ่เป็นสามัญชน เป็นคนยากจนและเป็นผู้ใช้แรงงาน ซึ่งผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าตัวละครเหล่านี้มิได้ย่อท้อต่ออุปสรรคขวากหนามในชีวิตเลยแม้แต่น้อย จะเห็นว่าตัวละครจะต่อสู้กับชะตากรรมของตนทุกวิถีทางเพื่อให้มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่นิพนธ์เรื่องใดเลยที่ตัวละครจะยอมจำนนต่อชะตากรรม ปล่อยชีวิตตนเองไปตามยถากรรม และโทษเรื่องบุญกรรมแต่อดีต ดังจะเห็นจากเรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องแว่ววัน เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด เรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก เรื่องจันทร์ข้างแรม ตัวละครได้ต่อสู้กับความยากจนอย่างไม่ย่อท้อ เรื่องยายหนูอุกผ่อ เรื่องนิมฟ์ลาบ ตัวละครได้ต่อสู้กับความพิการ เรื่องถนนสายสุดท้าย เรื่องดั่งหนึ่งเม็ดทราย ตัวละครได้ต่อสู้กับการเอาเปรียบเอาเปรียบของนายทุน เรื่องเหนือพื้นหลุม ตัวละครได้ต่อสู้กับสภาพธรรมชาติและบางเรื่องผู้เขียนก็ได้แสดงถึง

การต่อสู้ของตัวละครฝ่ายหนึ่งกับการเอาเปรียบทางเพศไว้ด้วยดังในเรื่องความสมหวังของแก้ว
 เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อนุรูด เรื่องดอกไม้ริมทาง เรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก โดยการต่อสู้
 ด้านแรกให้สภาพชีวิตที่เข้มแข็งทั้งทางที่เหมาะสมถูกต้อง ดังเช่นนุรูดในเรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อนุรูด
 แสงคำในเรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก ลูกตาลในเรื่องจันทร์ข้างแรม จะเห็นว่าตัวละคร
 เหล่านี้ได้สู้ชีวิตด้วยหยาดเหงื่อแรงกายของตนเอง มีความเฝ้าพยายามและมุ่งมั่นจนประสบผล
 สำเร็จในชีวิต หรือในเรื่องแว่ววัน ที่แว่ววันได้สู้ชีวิตโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพาเธอก้าว
 จากสังคมคนยากจน แต่งบางเรื่องผู้เขียนก็ได้แสดงให้เห็นการดิ้นรนต่อสู้ของตัวละครโดยใช้วิธี
 ลัดตั้งจะเห็นจากขวัญข้าวในเรื่องภานหลวง และลูกแก้วในเรื่องจันทร์ข้างแรม ที่ยอมทอดตัวเป็น
 นางบำเรอเศรษฐีเพื่อยกฐานะของตนเอง ซึ่งเป็นทางปฏิบัติที่พบกันทั่วไปในสังคมขณะนี้

ในส่วนที่เกี่ยวกับการต่อสู้ชะตากรรมของตัวละครนี้จะเห็นว่าในนวนิยายช่วงแรก ๆ นั้น
 ผู้เขียนยังไม่แสดงสัญนิยมเด่นชัดนัก จะพบว่าตัวละครที่ประพฤติดี ต่อสู้ชะตากรรมอย่างน่าเห็น
 ใจ ในที่สุดจะสมหวัง ดังในเรื่องยายหนูลูกพอ ที่ผู้เขียนเคยให้สัมภาษณ์ไว้ในนิตยสารขวัญเรือน
 ว่าตอนจบตั้งใจจะให้บุญภักตร์ตาย แต่เมื่อคิดว่าตัวละครตัวนี้ได้ต่อสู้ชีวิตมาอย่างหนัก ทำความดี
 และเสียสละมาตลอดเรื่องผลตอบแทนที่ได้รับควรจะได้ดีกว่านี้จึงเปลี่ยนเหตุการณ์ในตอนท้ายเรื่อง
 ใหม่ให้บุญภักตร์สมหวัง แต่ในนวนิยายช่วงหลังนั้นจะพบว่าผู้เขียนได้แสดงลักษณะสัญนิยมมากขึ้น
 เป็นลำดับ เนื่องจากผู้เขียนได้นำเสนอความทุกข์ยากของมนุษย์อย่างถึงแก่น เพื่อให้สังคมยอมรับ
 ความเป็นจริง และหาทางแก้ไขปัญหาร้ายแรงเหล่านั้น ภาพของตัวละครจึงสร้างความรู้สึก
 สมเพชเวทนาแก่ผู้อ่านยิ่งนัก ดังจะเห็นจากเรื่องกว่าจะรู้เตียงสา ที่เด็กสาวผู้ดีเก่าเมืองเหนือ
 นี้ออกจากบ้านมาเป็นคนรับใช้ตามบ้าน ถูกนายจ้างข่มขืน จากในเรือนหอไปขายช่องและจบ
 ชีวิตลงที่นั่น เรื่องจันทร์ข้างแรมที่ลูกแก้ว เด็กสาวจากต่างจังหวัดมีมรดกมูลค่ากว่าล้านบาท ได้
 เป็นนางบำเรอนายจ้าง และผู้บังคับบัญชา เพราะความทะยานอยากร่ำรวยอยู่ในสังคมระดับสูง
 อย่างง่าย ๆ ในที่สุดถูกทอดทิ้งหันมาติดเหล้า และเปลี่ยนค่านิยมไปเรื่อง สุดท้ายจบชีวิตลงด้วย
 การฆ่าตัวตาย เรื่องเหนือเงินนรก ที่ยอดหญิงต่อสู้กับสภาพธรรมชาติอันแปรปรวนในชนบทเพื่อ
 พัฒนาผืนดินแถบนั้น แต่ในที่สุดเขาก็ล้มเหลวจบชีวิตลงด้วยการฆ่าตัวตายเช่นเดียวกัน

ขณะเดียวกันผู้เขียนได้แสดงทัศนะไม่เห็นด้วยกับการต่อสู้ของตัวละครในทางที่ผิด ดังในเรื่อง ภาพลวง เรื่อง จันทร์ข้างแรม ที่ตัวละครต้องการยกฐานะของตนโดยการเป็นนางบำเรอของพวกเศรษฐี ผู้เขียนเห็นว่ามนุษย์ควรต่อสู้ชีวิตในทางที่ถูกต้องดังในเรื่อง ผู้หญิงคนนั้นชื่อ นุชรอด และเรื่อง ด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก ที่ตัวละครมีความเชื่อมั่นในตัวเอง ชัยนอดทน และรู้จักใช้สติปัญญาพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จ

อย่างไรก็ตามในการบันทึกเหตุการณ์ร่วมสมัยลงในผลงานวรรณกรรม เราจะเห็นว่าผู้เขียนไม่ละเลยที่จะเก็บรายละเอียดต่าง ๆ ไว้ในฉากของนวนิยายเหล่านั้น ดังในเรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2488 - พ.ศ. 2508 ผู้เขียนได้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย และสิ่งแวดล้อมในช่วงนั้นอย่างละเอียดให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวของสังคมและการเมือง ในเรื่อง ไม่ต้องลม เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2473 - พ.ศ. 2485 ก็มีลักษณะใกล้เคียง เรื่อง จดหมายจากเมืองไทย คือบันทึกเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองไว้จนถึงช่วงใกล้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนในเรื่อง กลิ่นดอกส้ม เรื่อง วัยบริสุทธิ์ เรื่อง เหยื่อ พบว่าใช้ฉากที่กรุงเทพฯ และเขตชานเมืองนำท่วงอย่างหนัก ประชาชนต่างประสบปัญหา มาเชื่อมโยงผสมผสานกับประเด็นที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้เป็นอย่างดี และจากฉากนาฏโศกบางเรื่องก็มีรายละเอียดมากเห็นภาพได้ชัดเจน เพราะมาจากประสบการณ์ในวัยเด็กของผู้เขียนเอง ดังจะเห็นจากฉากสวนพลูในเรื่อง แว่ววัน ฉากสวนส้มในเรื่อง กลิ่นดอกส้ม ฉากสวนดอกไม้ในเรื่อง ดอกไม้ริมทาง ผู้เขียนบรรยายได้อย่างละเอียด เนื่องจากวัยเด็กได้คลุกคลีกับสวนสวน ครอบครัวก็มีอาชีพทำสวน สวนชีวิตชาวสวนในเรื่องดังกล่าวจึงใกล้เคียงความจริงอย่างมาก

ทางด้านบทสนทนาจะพบว่า ในเรื่องที่กล่าวถึงสภาพชีวิตของคนยากจนอาศัยอยู่ในสลัม ตัวละครจะพูดจาเกินกว่าความจริงหลายหลาย ดังในเรื่อง ความลมหวังของแก้ว และเรื่อง ตราไว้ ใน ดวงจิต หรือในเรื่อง เหยื่อ รอนราญได้คลุกคลีกับพวกแกเลง นักรบ และโลกใต้ถุนบ้าน ทำให้กิริยาวาจาของเขาแตกต่างตามคนเหล่านั้นไปด้วย

ขณะเดียวกันผู้เขียนได้แสดงทัศนะไม่เห็นด้วยกับการต่อสู้ของตัวละครในทางที่ผิด ดังในเรื่องภาพลวง เรื่องจันทร์ข้างแรม ที่ตัวละครต้องการยกฐานะของตนโดยการเป็นนางบำเรอของพวกเศรษฐี ผู้เขียนเห็นว่ามนุษย์ควรต่อสู้ชีวิตในทางที่ถูกต้องดังในเรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุรุษ และเรื่องด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก ที่ตัวละครมีความเชื่อมั่นในตัวเอง ชัยนอดทน และรู้จักใช้สติปัญญาพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จ

อย่างไรก็ตามในการบันทึกเหตุการณ์ร่วมสมัยลงในผลงานวรรณกรรม เราจะเห็นว่าผู้เขียนไม่ละเลยที่จะเก็บรายละเอียดต่าง ๆ ไว้ในฉากของนวนิยายเหล่านั้น ดังในเรื่องจดหมายจากเมืองไทย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2488 - พ.ศ. 2508 ผู้เขียนได้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย และสิ่งแวดล้อมในช่วงนั้นอย่างละเอียดให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวของสังคมและการเมือง ในเรื่องไผ่ต้องลม เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2473 - พ.ศ. 2485 ก็มีลักษณะใกล้เคียง เรื่องจดหมายจากเมืองไทย คือบันทึกเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองไว้จนถึงช่วงใกล้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนในเรื่องกลิ่นดอกส้ม เรื่องวัยบริสุทธิ์ เรื่องเหยื่อ พบว่าใช้นาฬิกาที่กรุงเทพฯ และเขตชานเมืองนำท่อมอย่างหนัก ประชาชนต่างประสบปัญหาหาเชื่อมโยงผสมผสานกับประเด็นที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้เป็นอย่างดี และจากฉากนาฬิกาในบางเรื่องก็มีรายละเอียดมากเห็นภาพได้ชัดเจนเพราะมาจากประสบการณ์ในวัยเด็กของผู้เขียนเอง จึงจะเห็นจากฉากสวนพลูในเรื่องแวววัน ฉากสวนส้มในเรื่องกลิ่นดอกส้ม ฉากสวนดอกไม้ในเรื่องดอกไม้นิมิตทาง ผู้เขียนบรรยายได้อย่างละเอียด เนื่องจากวัยเด็กได้คลุกคลีกับสวนสวน ครอบครัวยังมีอาชีพทำสวน สวนชีวิตชาวสวนในเรื่องดังกล่าวจึงใกล้เคียงความจริงอย่างมาก

ทางด้านบทสนทนาจะพบว่า ในเรื่องที่กล่าวถึงสถานะชีวิตของคนยากจนอาศัยอยู่ในสลัม ตัวละครจะพูดจากันค่อนข้างหยาบคาย ดังในเรื่องความสมหวังของแก้ว และเรื่องตราไว้ในดวงจิต หรือในเรื่องเหยื่อ เราจะได้คลุกคลีกับพวกแก๊งเลว นักพนัน และโจรฉ้อฉลอย่างเห็นภาพทำให้รู้รสชาติของเขหยาบคายตามคนเหล่านั้นไปด้วย

อนึ่งลักษณะลัทธินิยมในนวนิยายของโบตันทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นนี้ หากสังเกตจากนวนิยายทั้ง 3 ช่วงจะทำให้เห็นพัฒนาการของแต่ละช่วงดังนี้ นวนิยายในช่วงแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 - พ.ศ. 2510 มีลักษณะเป็นนวนิยายพาฝัน (Romanticism) เป็นเรื่องรักใคร่ระหว่างชายหญิงดังจะเห็นจากเรื่องน้ำใจ และเรื่องรุ่งสัสนม แต่บางเรื่องก็เริ่มแสดงให้เห็นอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อพฤติกรรมตัวละครดังในเรื่องทางชีวิต ซึ่งลักษณะนี้ทำให้มีแนวการเขียนเป็นแบบลัทธินิยม (Realism)

นวนิยายในช่วงที่สองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2526 มีลักษณะเป็นแบบลัทธินิยม (Realism) อย่างชัดเจน จะเห็นว่าผู้เขียนเน้นเรื่องสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อตัวละคร โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมในครอบครัว ดังในเรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องแหวววัน เรื่องกลิ่นคอกส้ม เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด พฤติกรรมตัวละครเป็นผลมาจากสภาพครอบครัวที่ยากจน และในเรื่องลูกแม่ เรื่องวัยปริศนา เรื่องก้นหาขาสี เรื่องตราไว้ในความจิต เรื่องบ้านลอยดาว พฤติกรรมตัวละครเป็นผลจากการอบรมเลี้ยงดู

อีกประเด็นที่ผู้เขียนนำเสนอในนวนิยายช่วงที่สองคือ การต่อสู้ของตัวละครกับชะตากรรม ให้เห็นว่ามนุษย์นั้นไม่ยอมจำนนต่อชะตากรรมของตน แต่จะต่อสู้เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ซึ่งในช่วงนี้มีการต่อสู้ทางชนชั้นโดยเน้นในเรื่องการต่อสู้ของคนยากจน ดังปรากฏอยู่ในเรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องแหวววัน เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด และมีการต่อสู้กับการกดขี่ทางเพศ ดังจะเห็นจากเรื่องความสมหวังของแก้ว เรื่องผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด และเรื่องดอกไม้วินทาง

นวนิยายในช่วงที่สาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 - พ.ศ. 2531 มีลักษณะลัทธินิยม (Realism) เช่นเดียวกับช่วงที่สองคือ การนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อเด็กดังปรากฏในเรื่องยายหนูลูกพ่อ เรื่องเหยื่อ เรื่องกว่าจะรู้เดียงสา เรื่องทองเนื้อแก้ว เรื่องสุดแต่ใจจะไขว่คว้า เรื่องจากผลลึกลับ เรื่องดั่งหนึ่งเม็ดทราย เรื่องจันทร์ข้างแรม และจบมาด้วยการต่อสู้ชะตากรรมของตัวละครยากจนในเรื่องด้วยสองมือฉันใช้สร้างโลก ซึ่งในเรื่องนี้

ได้แสดงถึงการต่อสู้กับการเอาเปรียบทางเพศไว้ด้วย การต่อสู้กับความพิการในเรื่องยายหนูลูก พ่อ เรื่องนิมนิลาป การต่อสู้ระหว่างคนยากจนกับนายทุนที่เอารัดเอาเปรียบในเรื่องถนนสายสุดท้าย ท้าย เรื่องตั้งหนึ่ง เม็ดทราย การต่อสู้ของตัวละครกับสภาพธรรมชาติในเรื่องเหนือพื้นหลุม

นอกจากนี้นวนิยายใน ช่วงที่สามได้เพิ่มการนำเสนอภัยสังคมประเภทต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นสภาพเลวร้ายในสังคมดังในเรื่องเหยื่อ ที่นำเสนอภัยจากวีดีโอเทปภาพยนตร์ อันได้แก่ภาพยนตร์ที่แสดงถึงความทารุณโหดร้าย และแสดงการสมสู่ทางเพศอย่างเปิดเผยชี้ให้เห็นถึงชะตากรรมของมนุษย์ที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ในเรื่องถนนสายสุดท้าย นำเสนอเรื่องการกดขี่ค่าแรงคนงาน เช่น การให้ค่าแรงต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ การมอมเมายาเสพติดด้วยการใส่ยาไว้ในน้ำให้คนงานกิน และเรื่องความไม่สุจริตในการประกอบการ เช่น การลดวัสดุก่อสร้างทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้พักอาศัย ในเรื่องตั้งหนึ่ง เม็ดทราย นำเสนอความทารุณโหดร้ายของมนุษย์ที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทำให้นวนิยายช่วงนี้เริ่มมีลักษณะของแนวการเขียนแบบธรรมชาตินิยม (Naturalism) เพราะเหตุว่าแสดงภาพร้ายของสังคมมากขึ้นกว่าเดิม

อภิปรายผล

นวนิยายหลายเรื่องของ โบตัน ได้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ทำความดีจะได้รับผลตอบแทนเสมอ ส่วนผู้ที่ทำความชั่วก็จะต้องลงอย่างสาสมหรือได้รับผลร้ายตอบแทนอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งในส่วนนี้ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนคำนึงถึงคนอ่านอย่างมาก เพราะคนอ่านส่วนใหญ่ยังติดแนวการเขียนแบบเดิมที่ตัวละครฝ่ายดีประสบความสำเร็จในชีวิต และมีความสุขในตอนจบเรื่อง และอีกประการหนึ่ง โบตัน ได้ใช้การสังเกตทางจิตวิทยาที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลจะมีความเอ็นดูเห็นใจช่วยเหลือผู้ที่มีหน้าตาคล้ายบุตรหลานของตน โดยเฉพาะถ้าบุตรหลานเสียชีวิตไปแล้วจะยิ่งเอ็นดูรักใคร่บุคคลผู้นั้นมาก เป็นการทดแทนความสูญเสียบุตรหลานของตนดังในเรื่องน้ำใจ และเรื่องจดหมายจากเมืองไทย

จากการวิเคราะห์นวนิยายของ โบตัน ครั้งนี้ จะเห็นว่าแนวโน้มที่ปรากฏอยู่ในนวนิยาย ได้ชี้ให้เห็นสภาพสังคมปัจจุบันที่เห็นชัดเป็นการกระตุ้นให้บุคคลตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น

และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาลงล่างนี้ อันเป็นประโยชน์ในการสร้างสรรค์สังคมอย่างยั่งยืน ดังในเรื่อง การอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อเด็ก การต่อสู้ชะตากรรมของคนยากจน และภัยสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าปมปัญหาต่าง ๆ ในนวนิยายทุกเรื่องของโบริตัน ผู้เขียน จะอธิบายอย่างชัดเจนถึงสาเหตุของปัญหาหรือสาเหตุของข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นผ่านคำพูด ของตัวละครบ้าง หรือจากบทบรรยายของผู้เขียนเองบ้าง โดยที่ผู้อ่านไม่ต้องใช้ความคิดเลยว่า สาเหตุต่าง ๆ เกิดจากอะไร

อนึ่ง แนวการเขียนของโบริตันใช้เหตุบังเอิญ (Coincidence) มาก ประกอบกับการ อธิบายสาเหตุแห่งปัญหาในเรื่อง ทำให้นวนิยายบางเรื่องของโบริตันลดความสมจริงลง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในนวนิยายของโบริตันพบว่าโบริตันเสนอภาพตามความเป็นจริงของ สังคมทุกแง่มุมไม่ว่ากระทั่งภาพที่น่าเกลียดน่าอดสูใจ ซึ่งเป็นลักษณะที่เริ่มเข้าสู่การเขียนแนว ธรรมชาตินิยม (Naturalism) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไปนี้

1. ศึกษานวนิยายของโบริตันช่วงหลังจากปี พ.ศ. 2531 เพื่อสังเกตพัฒนาการของ แนวการเขียนแบบธรรมชาตินิยม
- ✳ 2. ศึกษานวนิยายของโบริตันช่วงหลังจากปี พ.ศ. 2531 ในด้านผลกระทบต่อสังคม
3. ศึกษานวนิยายของนักเขียนอื่นเพื่อสังเกตลักษณะสังคม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสว่างค์. สุขภาพจิตในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประสานมิตร, 2524.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. แก้ไข้ชาวอักษรศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชัยเนค, 2515.
- ทองสุข เกตุโรจน์. อธิบายศัพท์วรรณคดี. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2529.
- ทวีป วรติลก. "อัตถนิยม," โลกหนังสือ. 2(3) : 22 - 25; ธันวาคม 2521.
- จวิช ปุณโณทก. แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- จิตรา (นามแฝง). "เหยื่อ," ร่วมทุกข์. 3(14) : 166 - 172; กรกฎาคม - กันยายน 2528.
- งงลักษณ์ ปันสุพรรณ. ศึกษาตัวละครในนวนิยายของโปเต้น. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. แฉกวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อ่านไทย, 2529.
- นภา ลัตยธรรม. สุขภาพจิตเด็ก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- พิงษ์ ฤทธิ์งษ์. วิเคราะห์นวนิยายที่ได้รับรางวัล ส.ป.อ. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521. อัดสำเนา.
- นิลมัย วิบูลย์สวัสดิ์ และคณะ. จิตวิทยาทั่วไป. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. จิตวิทยาทั่วไป. เชียงใหม่, 2531.
- ราชบัณฑิตยสถาน. คำศัพท์บัญญัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2530.
- รัตนชัย สัจจังณ์. อิทธิพลวรรณกรรมต่างประเทศในวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. จิตวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โอเคชั่นสโตร์, 2530.

- วรรณ ๗ สองแคว. "แนววัน." โลกหนังสือ. 1 : 17 - 120; มกราคม 2521.
- วิทย์ ศิวะศรียาแท้. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- ศักดิ์ชัย บำรุงพงษ์. "จินตนิยมและอัตถนิยม," โดย เสรีเยี่ เสาวพงศ์ (นามแฝง) ใน กัทรชนก่นำคึกษาของนักประพันธ์. เชียงใหม่ : ชุมมววรรณศิลป์สโมสรกัคศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2518.
- ศิริโสภาคย์ บุรพาเดชะ. จิตวิทยาทั่วไป. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- สมพร มั่นตะสุตร. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2525.
- สวนา พรพัฒน์กุล. จิตวิทยาทั่วไป. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2522.
- สุพรรณิ โกศลวัฒน์. "อย่างไรจึงเรียกว่าสมจริง," โลกหนังสือ. 5(6) : 32 - 38; มีนาคม 2525.
- สุพรรณิ วราทร. ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2519.
- สุภา สิริสิงห. กลั่นดอกกลั่น. กรุงเทพฯ : เจริญรัตน์การพิมพ์, 2524.
- _____. กว่าจะรู้เพียงสา. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2528.
- _____. กัหาชาลี. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, ม.ป.ป.
- _____. ก่อนสายหมอกเลือน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2530.
- _____. ความสมหวังของแก้ว. กรุงเทพฯ : สุวีริยานัมลิขเซอร์, 2514.
- _____. จดหมายจากเมืองไทย. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2522.
- _____. จากผงธุลีดิน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2531.
- _____. จันทร์ข้างแรม. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2531.
- _____. ดงคนดิบ. เล่ม 1 กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2530.
- _____. ดงคนดิบ. เล่ม 2 กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2530.
- _____. ดอกไม้ริมทาง. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2527.
- _____. ตั้งหน้าไม่ถกถาม. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2528.

สุภา สิริสิงห์. ด้วยสองมือแม่ที่สร้างโลก. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2530.

_____. ตราไว้ในดวงจิต. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, ม.ป.ป.

_____. ถนนสายสุดท้าย. เล่ม 1 กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2527.

_____. ถนนสายสุดท้าย. เล่ม 2 กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2527.

_____. ทองเนื้อเก้า. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2529.

_____. ทางชีวิต. กรุงเทพฯ : เกษมสัมพันธ์การพิมพ์, 2513.

_____. น้ำใจ. กรุงเทพฯ : บุรินทร์การพิมพ์, 2520.

_____. บ้านสอยดาว. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2527.

_____. ผู้หญิงคนนั้นชื่อขจร. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2526.

_____. ไผ่ต้องลม. เล่ม 1 กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2523.

_____. ไผ่ต้องลม. เล่ม 2 กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2523.

_____. พิมพ์ลาย. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2529.

_____. ภาพลวง. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2521.

_____. ยายหนูลูก. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2527.

_____. รุ่งสยาม. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2513.

_____. ลูกแม่. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2521.

_____. วัยบริสุทธิ์. กรุงเทพฯ : เจริญรัตน์การพิมพ์, 2524.

_____. แหววัน. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2520.

_____. สายสัมพันธ์. เล่ม 1 กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2513.

_____. สายสัมพันธ์. เล่ม 2 กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2513.

_____. สุดแต่ใจจะไขว่คว้า. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2529.

_____. เหนือพื้นหลุม. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2531.

_____. เหยื่อ. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2527.

อรสา หงษ์นิกร. จิตวิทยาทั่วไป. ม.ป.ท., 2531.

อรพินท์ ชาติอุปมัย. "ผู้หญิงคนนั้นชื่ออรพินท์," โลกหนังสือ. 5 : 74 - 76; มกราคม 2525.

อิงอร สุนทรวิชัย. "บรรณนิทัศน์ ทองเนื้อเก้า," ภาษาและวรรณคดีไทย. 4(2) : 101 - 105, สิงหาคม 2530.

Cuddon, J.A. A Dictionary of Literary Terms. London : Great Britain, 1977 - 1979.

Encyclopedia International. Lexicon publication, 1976.

Fowler, Roger. A Dictionary of Modern Critical Terms. Great Britain, 1973.

Phillips, Robert S. Funk & Wagnalls New Encyclopedia. Rand McNally & Company, n.d.

The New Grolier Webster International Dictionary of The English Language. New York : Grolier Incorporated, 1973.

The Random house Dictionary of The English Language. New York : Random House, 1987.

ประวัติย่อผู้เขียน

ชื่อ นางสาวกิตติyawดี เกษมสันต์

เกิดวันที่ 5 เดือนเมษายน พุทธศักราช 2508

สถานที่เกิด อำเภอหนองไผ่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 25/5 ซอยพานิชอนันต์
ถนนสุขุมวิท 71 พระโขนง
กรุงเทพมหานคร 10110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2526 มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์

พ.ศ. 2530 กศ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 2)
จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

พ.ศ. 2534 กศ.ม. (วิชาเอกภาษาไทย)
จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สัจนิยมในนวนิยายของ โปแต้น

บทคัดย่อ

ของ

กิตติยวดี เกษมสันต์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มกราคม 2535

การวิเคราะห์นวนิยายของโบทันจำนวน 31 เรื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 - พ.ศ. 2531 มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์สังคมนวนิยายโดยการศึกษาชีวประวัติของผู้เขียน เอกสารทางจิตวิทยา และองค์ประกอบของนวนิยาย ประกอบการวิเคราะห์นวนิยายตามแนวสังคมนิยม ซึ่งในการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้แบ่งนวนิยายออกเป็น 3 ช่วงด้วยกัน เนื่องจากนวนิยายแต่ละช่วงมีลักษณะคล้ายกันหลายประการ ช่วงแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 - พ.ศ. 2510 ช่วงที่สองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2526 และช่วงที่สามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 - พ.ศ. 2531

ผลการศึกษาครั้งนี้ปรากฏว่า นวนิยายในช่วงแรกเป็นลักษณะของนวนิยายแนวโรแมนติก (Romanticism) แต่เริ่มมีลักษณะสังคมนิยม (Realism) ในช่วงที่สองเป็นลักษณะของนวนิยายแนวสังคมนิยมอย่างชัดเจน เน้นให้เห็นอิทธิพลของสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะด้านการอบรมเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัว นำเสนอเรื่องการต่อสู้เพื่อยกระดับฐานะของบุคคลรวมทั้งการต่อสู้กับการเอาเปรียบในรูปแบบต่าง ๆ ส่วนในช่วงที่สามเพิ่มการเสนอภาพเลวร้ายในสังคมมากขึ้น ทำให้นวนิยายช่วงนี้เริ่มเข้าสู่แนวการเขียนแบบธรรมชาตินิยม (Naturalism)

REALISM IN BOTAN'S NOVELS

AN ABSTRACT

BY

KITTYAVADEE KASEMSAN

Presented in partial fulfilment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

January 1992

The purpose of the research was to study realism in Botan's 31 novels written between BE 2509-2531. The author's biography, psychological documents and novel components were studied for the analysis of realism in her fiction. To analyse her works were divided into 3 periods as follows according to their similarities :

1 from BE 2509 to 2510 2 from BE 2511 to 2526 3 from BE 2527 to 2533.

The findings of the study indicated that her novels in the first period were mainly romantic with a slight mixture of realism while those of the second period realism played a very dominant part with an emphasis on the influence of surroundings on characters, especially, raising up children and family relationship.

The author presented the struggle to lift up the standard of the under privilege and the fight against oppression of all kinds. In the third period her work obviously step into naturalism where worsening social conditions were portrayed.